

RAPORTY SYTUACYJNE KOMISARZA RZĄDU W GDYNI

ŻYCIE POLITYCZNE, SPOŁECZNE I MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH W GDYNI.

RUCH WYWROTOWY I STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO

---

styczeń 1932 - grudzień 1934

Wybór, wstęp i opracowanie
Jarosław Drozd, Krzysztof Chalimoniuk

NA OKŁADCE:
HENRYK PODDĘBSKI
KOMISARJAT RZĄDU

ŹRÓDŁO: POLONA, BIBLIOTEKA NARODOWA, DOMENA PUBLICZNA

RAPORTY SYTUACYJNE

KOMISARZA RZĄDU

W GDYNI

ARCHIWUM GDYŃSKIE

TOM II

RECENZENT

DR HAB. ARNOLD KŁONCZYŃSKI, PROF. UG

KOREKTA

JAROSŁAW DROZD

REDAKCJA

JAROSŁAW DROZD, KRZYSZTOF CHALIMONIUK

EDYCJA ŹRÓDEŁ

JAROSŁAW DROZD, KRZYSZTOF CHALIMONIUK

© JAROSŁAW DROZD, KRZYSZTOF CHALIMONIUK

ISBN 978-83-948381-1-9

WYDAWCA

TOWARZYSTWO MIŁOŚNIKÓW GDYNI

GDYNIA

WRZESIEŃ 2017

SPIS TREŚCI

WSTĘP _____	12
RAPORTY SYTUACYJNE _____	14
1932 luty 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 11/33 Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc styczeń 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 67-72 _____	15
1932 luty 5, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc styczeń 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 1-10 _____	17
1932 marzec 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. 11/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc luty 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 73-83 _____	21
1932 marzec 5, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Referendarza Zygmunta Mariusza Szacherskiego [w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego] za miesiąc luty 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 11-21 _____	25
1932 kwiecień 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc marzec 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 22 _____	29
1932 maj 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Referendarza Zygmunta Mariusza Szacherskiego [w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego] za miesiąc kwiecień 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 23-27 _____	29
1932 maj 9, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. 11/32 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni Adama Bederskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc kwiecień 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 84-93 _____	32
1932 lipiec 5, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc czerwiec 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 28-34 _____	35
1932 lipiec 12, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. 11/32 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc czerwiec 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 94-102 _____	38
1932 sierpień 5, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc lipiec 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 36-40 _____	42
1932 sierpień 10, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. 11/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc lipiec 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 103-109 _____	44
1932 wrzesień 6, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc sierpień 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 41-44 _____	47

1932 październik 6, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Wicekomisarza Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc wrzesień 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 46-51_____	49
1932 październik 11, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. 11/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc wrzesień 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 110-117____	51
1932 listopada 6, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. BP 12/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc październik 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 53-55 _____	55
1932 listopad 9, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I.11/32 Tjn. Wicekomisarza Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc październik 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 118-122 _____	56
1932 grudzień 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. BP 12/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc listopad 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 57-61_____	58
1932 grudzień 10, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. 11/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc listopad 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 123-128 _____	60
1933 styczeń 5, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. B. 1/33 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc grudzień 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 62-66 _____	62
1933 styczeń 9, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I.11/33 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc styczeń 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 129-133 _____	64
1933 luty 9, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. B.2/33 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc styczeń 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 187-190 _____	65
1933 marzec 7, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I.B. 1/33 Tjn. Naczelnika Wydziału II Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokota za miesiąc luty 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 134-137 _____	67
1933 czerwiec 7, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i społecznego Nr II.BA. 1/33 Tjn. Naczelnika Wydziału II Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokota za miesiąc maj 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 138-142 _____	68
1933 czerwiec 9, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr II.BA.2/33 Tjn. Naczelnika Wydziału II Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokota za miesiąc maj 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 191-193_____	70

1933 czerwiec 30, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu mniejszości narodowych Nr II.BA-75/33 Tjn. Naczelnika Wydziału II Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za II kwartał 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 230 _____	71
1933 lipiec 5, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i społecznego Nr II.BA-1/33 Tjn. Naczelnika Wydziału II Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc czerwiec 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 143-147 _____	72
1933 lipiec 10, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr II.BA.2/33 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc czerwiec 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 194 _____	74
1933 sierpień 5, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i społecznego Nr II.BA.1/33 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokola za miesiąc lipiec 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 148-153 _____	74
1933 wrzesień 5, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i społecznego Nr II.BA.1/33 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokola za miesiąc sierpień 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 154-158 _____	76
1933 wrzesień 10, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr II.BA.2/33 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokola za miesiąc sierpień 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 195-199 _____	78
1933 październik 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego Nr II.BA-1/33 Tjn. Wiceministra Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc wrzesień 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 159-163 _____	79
1933 październik 11, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr II.BA.2/33 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc wrzesień 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 200-202 _____	81
1933 listopad 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego Nr II.BA-1/33 Tjn. Wiceministra Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc październik 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 165-170 _____	82
1933 listopad 9, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr II.BA.2/33 Tjn. Wiceministra Rządu Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc październik 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 204-207 _____	84
1933 grudzień 2, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-1/33 Tjn. Wiceministra Rządu Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc listopad 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 172-177 _____	85
1933 grudzień 9, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA.2/33 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc listopad 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 209-218 _____	87
1934 styczeń 5, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. za miesiąc grudzień 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 178-180 _____	89
1934 styczeń 5, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu mniejszości narodowych Nr II.BA.4/34 Tjn. za miesiąc grudzień 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 181 _____	90
1934 styczeń 11, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA.8/34 Tjn. Wiceministra Rządu Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc grudzień 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 220-229 _____	91

1934 styczeń 16, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z życia społecznego Nr II.BA.37/34 Tjn. Wicekomisarza Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za kwartał od 12 października 1933 roku do 12 stycznia 1934 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 232-239 _____	93
1934 luty 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II. BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc styczeń 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 241-248 _____	97
1934 luty 9, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc styczeń 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 300-307 _____	99
1934 marzec 2, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc luty 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 250-254 _____	102
1934 marzec 8, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc luty 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 309-315 _____	104
1934 kwiecień 12, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne życia polskich związków i stowarzyszeń Nr II.BA-28/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za okres od 1 stycznia 1934 r. do 31 marca 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 388-401 _____	107
1934 maj 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc kwiecień 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 256-260 _____	113
1934 maj 8, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc kwiecień 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 317-325 _____	115
1934 czerwiec 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc maj 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 262-265 _____	119
1934 czerwiec 8, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc maj 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 326-331 _____	121
1934 czerwiec 30, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc czerwiec 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 272-273 _____	124
1934 lipiec 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego Nr II.BA-4/34 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokola za miesiąc czerwiec 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 267-270 _____	124
1934 lipiec 7, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc czerwiec 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 333-338 _____	126
1934 lipiec 12, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne życia polskich związków i stowarzyszeń Nr II.BA-28/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za okres od 1 kwietnia 1934 r. do 30 czerwca 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 403-418 _____	129
1934 sierpień 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokola za miesiąc lipiec 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 275-277 _____	135

1934 sierpień 8, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc lipiec 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 340-346 _____	136
1934 październik 1, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc wrzesień 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 283 _____	139
1934 październik 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego Nr II.BA-4/34 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokół za miesiąc wrzesień 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 279-282 _____	140
1934 październik 8, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokół za miesiąc wrzesień 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 348-359 _____	141
1934 październik 9, Gdynia - Sprawozdanie kwartalne z życia polskich związków i stowarzyszeń Nr II.BA-28/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za okres od 1 lipca 1934 r. do 30 września 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 420-429 _____	146
1934 listopad 5, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc październik 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 287-290 _____	150
1934 listopad 10, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-28/34 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokół za miesiąc październik 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 361-370 _____	152
1934 grudzień 9, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc listopad 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 372-379 _____	156
1935 styczeń 3, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-1/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc grudzień 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 292-298 _____	160
1935 styczeń 9, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BP-6/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za miesiąc grudzień 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 381-386 _____	162
1935 styczeń 14, Gdynia - Sprawozdanie kwartalne z życia polskich związków i stowarzyszeń Nr II.BA-12/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokół za okres od 1 października 1934r. do 31 grudnia 1934r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 431-444 _____	165
WYKAZ SKRÓTÓW UŻYTYCH W PUBLIKACJI _____	171
WYKAZ ŹRÓDEŁ I LITERATURY _____	175
INDEKS PODMIOTOWY _____	180
INDEKS PRZEDMIOTOWY _____	193

WSTEP

Oddajemy do rąk Czytelników drugi tom materiałów źródłowych z cyklu „Archiwum Gdynskie”, powstałych ponad 80 lat temu w kancelarii Komisariatu Rządu w Gdyni. Miesięczne i kwartalne sprawozdania sytuacyjne z życia politycznego, społecznego i mniejszości narodowych, a także z ruchu zawodowego, wywrotowego i stanu bezpieczeństwa publicznego, dotyczące lat 1932-1934, to kontynuacja pierwszego tomu źródeł do dziejów miasta i portu w Gdyni, opublikowanego w 2015 r. i dotyczącego okresu 1929-1931.

Podobnie jak w przypadku pierwszego tomu, przygotowanie do druku niniejszego tekstu było zadaniem niełatwym i czasochłonnym. Sprawozdania ułożono w porządku chronologicznym, nadając im numerację od 1 do 65. Ponownie pomocne okazały się zasady stosowane przy edycji źródeł z XIX i XX w. Poprawiono szereg błędów (interpunkcyjnych i ortograficznych), literówek i nieścisłości, a także błędy w pisowni imion i nazwisk, nazw partii politycznych, czy organizacji społecznych itp. Zdecydowano się na dokonanie jak najmniejszej ilości korekt stylistycznych, by z jednej strony źródła były zrozumiałe dla współczesnego czytelnika, a z drugiej oddawały charakter czasów, w jakich powstały. Skrót przy pierwszym pojawieniu się ich w tekście zostały rozwinięte w nawiasach kwadratowych.

W porównaniu z raportami publikowanymi w pierwszym tomie, mamy tu do czynienia z jeszcze bardziej szczegółowym sposobem rejestracji najważniejszych wydarzeń z dziejów miasta i portu w Gdyni. Autorzy sprawozdań, napisanych pomiędzy dniem 4 lutego 1932 r. (Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych za miesiąc styczeń 1932 r.) a dniem 14 stycznia 1935 r. (Sprawozdanie kwartalne z życia polskich związków i stowarzyszeń za okres od 1 października 1934 r. do 31 grudnia 1934 r.), czyli Komisarze Rządu w Gdyni - Zygmunt Zabierzowski i Franciszek Sokół, Wicekomisarze Rządu w Gdyni - Adam Bederski i inż. Włodzimierz Szaniawski oraz Kierownik Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Komisariatu Rządu w Gdyni - Zygmunt Szacherski kreślą niezwykle szczegółowy obraz stosunków panujących w każdym z aspektów życia energicznie rozwijającego się miasta. Aby tego dokonać niezbędnym było zaangażowanie licznej grupy nieznanych nam dziś z imion i nazwisk informatorów. Czytając kolejne sprawozdania trudno nie odnieść wrażenia, że wzrok władarzy miasta dosięgł każdej grupy społecznej, politycznej czy wyznaniowej, związanej z Gdynią. Język sprawozdań jest często bardzo dynamiczny, a notatki ze spotkań, organizowanych przez poszczególne partie polityczne, stowarzyszenia i związki zawodowe przypominają profesjonalne stenogramy.

Publikowane źródła zaopatrzone w przypisy rzeczowe, znajdujące się bezpośrednio pod tekstem. Tak, jak w przypadku pierwszego tomu zrezygnowano ze sporządzania notek biograficznych. Na końcu zamieszczono wykaz skrótów, bibliografię (źródła i literaturę) oraz indeksy (podmiotowy i przedmiotowy).

RAPORTY

SYTUACYJNE

styczeń 1932 -

- GRUDZIEŃ 1934

1932 luty 4, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 11/33 Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc styczeń 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 67-72.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Ruch wywrotowy nie mając na terenie Gdyni komórek organizacyjnych, w dalszym ciągu jest kierowany przez działaczy gdańskich. Zarówno [Komunistyczna Partia Polski] - KPP, jak też i [Komunistyczna Partia Niemiec] - KPD (Oddział w Gdańsku) dążą obecnie w kierunku opanowywania [wpływów na] marynarzy, przybywających na statkach polskich do Gdańska, przy czym KPD¹ tą sprawą się specjalnie interesuje również ze względów politycznych. KPP poza tym stara się ugruntować swoje wpływy wśród robotników portowych, tym też należy tłumaczyć i wciągnięcie do roboty wywrotowej sekretarza Związku Zaw[odowego]. Transportowców, [Edmunda] Guziałka. Oceniając ogólnie sytuację, należy stwierdzić pewne nasilenie ruchu wywrotowego na statkach polskich, spowodowane w pierwszym rzędzie przygotowaniem międzynarodówki (ISH²) w Hamburgu do strajku wiosennego, który ma objąć m.in. Gdańsk i Gdynię. Wybuch strajku wyznaczony jest na początek kwietnia (ewentualnie [na] koniec marca) przede wszystkim dlatego, że jest to czas najsilniejszego zaciągu (zamustrowania) marynarzy na statki na okres letni i tym samym najłatwiej jest wtedy wywrzeć presję na armatorów do przyjęcia warunków dyktowanych przez marynarzy. Podkreślić należy fakt interesowania się strajkiem wiosennym przez konsulat sowiecki w Gdańsku, czego dowodem była obecność dwóch urzędników konsulatu na konferencji przygotowawczej, która odbyła się w dniach 14 i 15 stycznia br. w Gdańsku. W ruchu zawodowym dało się zaobserwować pewne ożywienie w sekcji robotników portowych należących do [Związku Związków Zawodowych] - ZZZ.

[I. POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.]

[...] Uruchomienie Giełdy Pracy. W dniu 30 stycznia br. w hali emigracyjnej uruchomiona została tz[w]. „Giełda Pracy”, która przeprowadza rejestrację robotników portowych, wydając zarejestrowanym specjalne legitymacje.

Zw[iązek] Zaw[odowy]. Sekcja Drzewna. W dniu 24 [stycznia br.] od godz. 14.00 [do] 15.00 w sali Kolonii Rybackiej przy ul. Nadbrzeżnej odbyło się zebranie organizacyjne sekcji drzewnej, zwołane z inicjatywy Zw[iązku]. Zw[iązków]. Zawodowych. Zebranie zagał robotnik [Jan] Janas, dotychczasowy sekretarz sekcji drzewnej, który złożył sprawozdanie z poprzedniego zebrania. Następnie zabrał głos sekretarz ZZZ, [Władysław] Gała, omawiając jakie ma znaczenie dla robotników zrzeszanie się w związki zawodowe, które bronią interesów robotników. Aby jednak obrona ta była skuteczna robotnicy [ci] muszą starać się o zwiększenie szeregów Związku i zrozumieć, że przede wszystkim od nich samych zależy postawienie Związku na należytych poziomach. Na zakończenie przemówił [Jan] Mierzwa, skarbnik sekcji drzewnej, który nawoływał by zebrani starali się o werbowanie nowych członków, bowiem dotychczas sekcja drzewna liczy zaledwie 13 członków, a tylko z chwilą powiększenia się sekcji będzie można wystąpić z odpowiednimi petycjami o polepszenie bytu robotników drzewnych do właściwych władz. Na tym zebranie zakończono. Obecnych [było] 35 osób.

Związek Malarzy. W dniu 24 [stycznia br.] od godz. 15. [do] 18.00 w lokalu restauracji „Niespodzianka” przy ul. Szosa Gdańska, dom [Józefa] Czappa, odbyło się organizacyjne zebranie malarzy. Zebranie hasłem „cześć pracy” zagał malarz Władysław Radlaw, a następnie podał zebranych do wiadomości, że ma zamiar zorganizować na terenie Gdyni filię Związku Malarzy, któryby wszedł w skład Związku Pomorsko-Poznańskiego z Centralą

¹ Komunistyczna Partia Niemiec, KPD (niem. Kommunistische Partei Deutschlands) – niemiecka partia komunistyczna. W 1933 r. zdelegalizowana i ponownie zalegalizowana w powojennych Niemczech. W radzieckiej strefie okupacyjnej w 1946 r. została przekształcona w Socjalistyczną Partię Jedności Niemiec obejmując władzę w NRD. W RFN działała do 1956 r. (zdelegalizowana przez rząd).

² Międzynarodowy Związek Marynarzy i Robotników Portowych, ISH (ang. International Union of Seamen and Harbour Workers). Działał w latach 1930-1937. Ściśle związany z Czerwoną Międzynarodówką Związków Zawodowych (ros. Profintern), organizacją jednoczącą sekcje związków związku zawodowych), utworzoną na kongresie w Moskwie w 1921 r. (zrzeszała bolszewizujących działaczy usuniętych z Amsterdamskiej Międzynarodówki Związków Zawodowych).

w Poznaniu. Po wyrażeniu na to zgody przez zebranych, powołano na przewodniczącego tegoż Radława, który wygłosił dłuższe przemówienie o charakterze zawodowym, podkreślając, że malarze są na terenie Gdyni wyzyskiwani przez różne przedsiębiorstwa, a to tylko dlatego, że nie posiadają związku, który należycie by bronił ich interesów. Następnie zapowiedział, że statut organizacyjny Związku nie może być dziś odczytany, bowiem został wysłany do Zarządu Gł[ównego]. celem poczynienia niektórych zmian. Po czym w tajnym głosowaniu wybrano zarząd, do którego weszli: Władysław Radław - prezes, Henryk Łukaszewski - sekretarz i Józef Truska - skarbnik. Do zorganizowanego Związku zapisało się na miejscu 19 osób. Na tym zebranie zakończono.

Cech Szewców. W dniu 24 stycznia br. o godz. 17.00 w lokalu restauracji [Adama] Słupskiego przy ul. 10 Lutego odbyło się zebranie członków Cechu Szewskiego. Zebranie zagał referent przem[ysłowy]. Komisariatu Rządu [w Gdyni], który w swoim przemówieniu wstępnym wyjaśnił zebranym cel zebrania, odczytał porządek dzienny oraz statut. Po odczytaniu statutu wywiązała się dłuższa dyskusja, w której głos zabierali referent Mastek, [Aleksander] Jurczyński, prezes Cechu Jankowski³ i inni. Następnie, po udzieleniu absolutorium ustępującemu zarządowi, przystąpiono do wyboru nowego zarządu, w skład którego weszli: Jankowski jako starszy Cechu, jako zastępca - [Ignacy] Rozp[ł]ochowski, skarbnik - Teofil Roszczyński [i jako] członek - Rybiński. Obecnych było 15 osób.

Związek Rybaków. W dniu 24 stycznia br. o godz. 14.30 w sali [Jakuba] Wojewskiego przy ul. Portowej odbyło się walne zebranie Związku Rybaków. Zebranie zagał prezes [Anastazy] Kąkol, po czym powołano na przewodniczącego [Bolesława] Gnaczyńskiego i na sekretarza Muzę. Następnie zarząd zdał sprawozdanie ze swojej działalności, podając, że t[owarzystw]o liczy 109 członków i posiada w kasie 96 zł. Po sprawozdaniu wywiązała się dyskusja, w której głos zabierali Konkol, Koperski, [August] Plichta, Gnaczyński i inni, po czym udzielono absolutorium staremu zarządowi i dokonano wyboru nowych władz. Wybrany został ponownie cały stary zarząd. Po załatwieniu spraw bieżących i uchwaleniu przystąpienia do Centralnego Związku Rybackiego zebranie zakończono.

[II.] BEZROBOCIE.

Według notowań [Państwowego Urzędu Pośrednictwa Pracy] - PUPP ogólna ilość zarejestrowanych bezrobotnych na terenie Gdyni wynosiła: w dniu 1 stycznia 1932 r. - 3300 osób, w dniu 31 stycznia 1932 r. - 3335 osób; zwiększyła się zatem o 35 osób. Z powyższej listy 3335 osób zasiłek z Funduszu Bezrobocia pobiera 1235 osób.

[III.] STRAJKI. Nie [za]notowano.

[IV.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Natężenie przestępczości, w porównaniu z poprzednim okresem sprawozdawczym, (grudzień) wzrosło dość znacznie. Dane statystyczne dotyczące stanu bezpieczeństwa są następujące: kradzieży z włamaniem 19 (23), kradzieży zwykłych 212 (174), uszkodzeń cielesnych 2 (1), tajny nierząd 7 (5), nieszczęśliwe wypadki 7 (4), innych przestępstw kryminalnych 117 (69). Doniesień karnych sporządzono: za przekroczenie przepisów sanitarnych 14 (7), meldunkowych 14 (13), budowlanych 8 (6), o ruchu kołowym 63 (66), innych 103 (120). Ogólna suma wszystkich przestępstw i wykroczeń dokonanych w okresie sprawozdawczym na terenie miasta Gdyni wynosi 590, z czego wykryto 576. Cyfry w nawiasach dotyczą miesiąca grudnia [1931 r.]. Ważniejszych wydarzeń w dziedzinie bezpieczeństwa w miesiącu styczniu [br.] nie było.

[V.] POŻARY.

Ogólna liczba pożarów w okresie sprawozdawczym wynosiła 7 (5), z tego z przyczyn nieustalonych 1 (2), wskutek nieostrożności 1 (2), wskutek wadliwego urządzenia komina 4 (1), wskutek podpalenia 1 (-). Ogólna suma strat [była] niewielka.

[VI.] SPRAWY GRANICZNE.

W dniu 7 stycznia 1932 r. statkiem [s/s] „Pułaski” wyjechało do Stanów Zjednoczonych [Ameryki] 181 pasażerów. W dniu 14 stycznia 1932 r. statkiem [s/s] „Baltonja” odplynęło do Londynu 32 pasażerów. W dniu 21 stycznia [19]32 r. przybył do Gdyni nowozbudowany dla „Żegluga Polskiej” statek [s/s] „Śląsk”.

[VII.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA. Nie [za]notowano.

³ Jan lub Ignacy.

[VIII.] RÓŻNE.

Zwalczanie tajnego wyszynku i stan sanitarny restauracji. W okresie sprawozdawczym przeprowadzony został szereg dorywczych kontroli lokali restauracyjnych pod względem sanitarnym, przy czym jedna restauracja została zamknięta, w kilku innych zaś stwierdzono duże braki. Poza tym organy [Policji Państwowej] - PP przystąpiły do wzmożenia walki z tajnym wyszynkiem alkoholu, przy czym rezultat tej walki był dodatni. Wykryto w trzech wypadkach nielegalny wyszynk oraz sporządzono kilkanaście doniesień karnych za przekroczenie przepisów.

2

1932 luty 5, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc styczeń 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 1-10.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Tętno życia politycznego [jest] w dalszym ciągu dość słabe. [Bezpartyjny Blok Wspierania Rządu] - BBWR nie przejawiał działalności na zewnątrz i ograniczył się do prac w łonie Rady [Grodzkiej] i poszczególnych komisji. Stronnictwo Narodowe [- SN] nie wykazało żadnej działalności, poprzestając na powołaniu do życia nowego zarządu stronnictwa. Jednym wyjątkiem w ogólnej martwocie jest Obóz Wielkiej Polski [- OWP], który po krótkiej pauzie grudniowej, nasilił skutecznie działalność organizacyjną i wykazał się dużą ruchliwością. Z ważniejszych wydarzeń w łonie OWP na terenie Gdyni należy podkreślić obchód pięciolecia istnienia Obozu, organizowanie członków w tz[w]. Piątki, dla usprawnienia ewentualnej mobilizacji Obozu, projekt stworzenia stałego sekretariatu w Gdyni z płatnym sekretarzem oraz utworzenie nowej, tajnej placówki złożonej z uczniów [Państwowej] Szkoły Handlu Morskiego. [Narodowa Partia Robotnicza] - NPR Prawica i Polska Partia Socjalistyczna Centralny Komitet Wykonawczy - PPS CKW w okresie sprawozdawczym nie przejawiały żadnej działalności. Miejscowa prasa nie zamieściła [na swoich łamach] nic godnego uwagi. Z ciekawszych zaś rzeczy wymienić można ataki „Expressu Portowego” na [Towarzystwo Okrętowe] „Gdynia-Ameryka” [Linie Żeglugowe] za zatrudnianie obcokrajowców i zaopatrywanie statków u dostawców zagranicznych. Polskie związki i organizacje społeczne wykazały dużą ruchliwość, związaną jednak przeważnie z początkiem roku kalendarzowego, przejawiającą się w urządzaniu zebrań sprawozdawczych i wyborach nowych władz na rok bieżący. Podkreślić należy silną i dość skuteczną propagandę Ligi Samowystarczalności Gospodarczej w Gdyni, rozwiniętą w kierunku bojkotu towarów zagranicznych. Akcja ta odbywa się przez urządzanie zebrań, plakatowanie, rozrzucanie ulotek itp. Ciężkie położenie gospodarcze i ogólna depresja nie wywarły, jak dotąd, żadnych oddźwięków politycznych. Nastroje wśród bezrobotnych [są] w dalszym ciągu spokojne, przy nieznacznym wzroście ogólnej ilości bezrobotnych (o 35 osób).

[II.] PRASA

Miejscowa prasa w dalszym ciągu nie zamieściła nic ciekawego, poprzestając na podawaniu drobnych wiadomości reporterskich i przedrukach z większych pism zamiejscowych. Z wiadomości politycznych zajmowano się procesem Centrolewu i w dniu wyroku wydane zostały przez „Dziennik Gdyński” i „Express Portowy” dodatki nadzwyczajne. Ze spraw gospodarczych jedynie „Dziennik Gdyński” interesował się budową portu gdyńskiego i w numerze 18 z dnia 23 stycznia b[ieżącego] r[oku]. zamieścił artykuł dotyczący dyskusji sejmowej nad budżetem Ministerstwa Przemysłu i Handlu w odniesieniu do dalszej rozbudowy portu w Gdyni. „Express Portowy” w numerach 4 i 5 z dnia 18 stycznia i 25 [stycznia br.] silnie zaatakował Towarzystwo Okrętowe „Gdynia-Ameryka” za zatrudnianie dużej ilości obcokrajowców na statkach i w biurach tej linii oraz za omijanie firm polskich przy zaopatrywaniu statków w żywność, smary itp. W dniu 13 stycznia br. Komisariat Rządu [w Gdyni] zajęł dodatek „Expressu Portowego”, wydany z racji wyroku w sprawie Centrolewu. Sąd Okręgowy (Wydział Zamiejscowy w Gdyni) konfiskatę uchylił.

[III.] POLSKI RUCH POLITYCZNY.

W okresie sprawozdawczym działalność BBWR polegała na wzmożonej pracy organizacyjnej [wyrażającej się] przez systematyczne, tygodniowe zebrania Rady [Grodzkiej]. BBWR stara się obecnie pogłębić swoje wpływy w ZZZ, w szczególności jeśli chodzi o marynarzy i robotników portowych. Działalności na zewnątrz, w formie większych zebrań lub zgromadzeń, BBWR nie ujawnił.

Stronnictwo Narodowe w dalszym ciągu nie przejawiało żadnej działalności, ograniczając się w ostatnich dniach stycznia br. do wyboru nowego zarządu, w skład którego weszli: 1) dr Stanisław Bernat - dziennikarz, korespondent „Kuriera Poznańskiego” - jako prezes, 2) Józef Lisewski - budowniczy, oficer rezerwy - jako sekretarz i 3) Alojzy Sobczak - zegarmistrz, kierownik Wydziału Grodzkiego OWP w Gdyni - jako skarbnik. Liczebność SN na terenie Gdyni jest bardzo słaba i wyraża się liczbą około 30 członków.

Po przejściowym osłabieniu działalności w grudniu u[biegłego] r[oku]., OWP przystąpił ponownie do działalności organizacyjnej, urządzając szereg zebrań i uroczystości. W dniu 5 stycznia br. o godz. 20.00 w lokalu „Pomorzanka” odbyła się dekoracja „mieczykami” członków OWP w Gdyni (placówki: Chylonia, Oksywie, Obłuże), potączona z obchodem pięciolecia istnienia Obozu. Udekorowanych przez kierownika Wydziału Wojewódzkiego, [Wacława] Ciesielskiego z Tczewa, zostało 63 osoby, w tym jedna kobieta, niejaka [Franciszka] Wilmowa. Prócz tego nie udekorowanych [z powodu] braku „mieczyków” pozostało 45 osób. Po dekoracji przemówienia wygłosili: Sobieczyński (kierownik placówki gdyńskiej), [Alojzy] Sobczak, [Jan] Stróżyński (właściciel „Pomorzanki”), Kaczmarek (redaktor „Gazety Gdyńskiej”) i [Antoni] Mazurowski (prezes Towarzystwa Powstańców i Wojaków z Redy). Następnie odbyła się zabawa taneczna, która trwała do godziny 4.00 rano. Na zabawie obecnych było około 300 osób, jednak z poważniejszych obywateli nie było widać nikogo. W dniu 6 stycznia br. w sklepie Sobczaka przy ulicy Starowiejskiej odbyło się zebranie Wydziału Grodzkiego OWP w Gdyni przy udziale: Sobczaka, [Piotra] Moszyka, Stanisławskiego, [Antoniego] Nogaja, [Konrada] Zawadzkiego i [Jana] Kminikowskiego. Omawiano sprawy organizacyjne a przede wszystkim możliwość ustąpienia Sobczaka i wyznaczenia adwokata [Mariana] Zawodnego na kierownika Wydziału Grodzkiego. W dniu 20 stycznia br. o godz. 23.30 w hotelu [Adama] Słupskiego w Gdyni odbyło się zebranie placówki gdyńskiej OWP. Rozpatrywano sprawę podziału członków na „piątki”, celem ułatwienia i przyspieszenia ewentualnej mobilizacji członków Obozu. Plan opracowania tego podziału powierzono [Felicjanowi] Płotkowiakowi. Następnie Sobczak poinformował zebranych, iż według ostatnich poleceń Wydziału Wojewódzkiego, wszyscy członkowie OWP muszą kolejno wygłaszać na zebraniach referaty. W końcu tenże Sobczak zakomunikował uczestnikom zebrania, iż Tow[arzystwo]. Powstańców i Wojaków oraz [Polskie Towarzystwo Gimnastyczne] „Sokół” uchwały nie brać udziału w uroczystościach obchodu objęcia Pomorza przez Wojska Polskie. Obecnych na zebraniu [było] 26 osób, w tym dwóch uczniów [Państwowej] Szkoły Morskiej w mundurach. W dniu 10 stycznia br. w „Domu Kuracyjnym” w Pucku odbyła się dekoracja członków OWP „mieczykami” i między innymi został udekorowany miejscowy proboszcz ks. [E.] Fitkau. Taką dekoracją odbyła się w dniu 17 stycznia br. w Kielnie [w] pow[iecie]. Morskim. Nowopowstała placówka na Obłużu (pow. Morski) posiada zarząd w składzie: Lange - kierownik placówki, 2) [Feliks] Grochowski - sekretarz i 3) [Stanisław] Kałduński - skarbnik. Placówka ta liczy 33 członków. W ostatnich dniach stycznia br. jeden z członków Zarządu Wydziału Grodzkiego Steter (urzędnik Kasy Chorych złożył swój mandat, zaś na jego miejsce mianowano niejakiego [Franciszka] George’a, handlowca z Gdyni. Wydział Grodzki w Gdyni ma zamiar stworzenia, stałego sekretariatu OWP w Gdyni obsadzenia go płatnym funkcjonariuszem. Lokal sekretariatu mieścić się ma przy kancelarii adwokata Zawodnego, przy czym płatny sekretarz pobierać ma 100 zł miesięcznego wynagrodzenia, zaś utrzymywanie dla niego i nocleg zobowiązała się [zorganizować] członkini OWP, Wilmowa. Utworzona została nowa placówka OWP w [Państwowej] Szkole Handlu Morskiego w Gdyni. Członkowie tej placówki, w liczbie 15 osób, rekrutują się spośród uczniów. W skład zarządu wchodzi: 1) [Leon] Borkowski jako kierownik placówki, 2) [Józef] Wilma jako sekretarz i 3) Winclawski⁴ jako skarbnik. Dla utrzymania tajemnicy postanowiono nie zwoływać zebrań, zaś informacje i polecenia otrzymywać przez delegowanie członków zarządu na zebrania placówki gdyńskiej. W dniach 20 i 21 lutego br. ma się odbyć w Poznaniu wielki zjazd kierowników wydziałów i kierowników placówek OWP. Na zjazd ten wyjeżdża z Gdyni jedynie Alojzy Sobczak, kierownik tut[ejszego]. Wydziału Grodzkiego.

⁴ Być może chodzi o Józefa Więclawskiego.

NPR Prawica żadnej działalności nie przejawia.

PPS CKW wobec wyraźnych sympatii komunistycznych dotychczasowego przywódcy, [Edmunda] Guziatka i braku innych czołowych działaczy, nie przejawiała ostatnio działalności.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

Towarzystwo Samodzielnych Kupców. W dniu 14 stycznia [br.] o godz. 21.00, w sali [Franciszka] Grzegowskiego przy ul. Starowiejskiej, odbyło się walne zebranie Tow[arzystwa]. Samodzielnych Kupców [w Gdyni]. Zebranie zagał prezes Towarzystwa, [Bazyli] Łobocki, a inż[ynier]. [Ludwik] Rostat odczytał protokół z ostatniego zebrania. Następnie [Józef] Kitowski wygłosił referat na temat niżki stopy podatku przemysłowego. W sprawie tej zabierali głos: Burzyński, Szymański, [Stanisław] Latosiński, Rostat, [Adam] Słupski, Łobocki, [Władysław] Sokulski i [Pelagia] Anflinkowa, którzy wskazywali, iż kontyngent podatkowy w Gdyni obowiązuje na 50 000 mieszkańców, gdy tymczasem Gdynia - według ostatniego spisu ludności - liczy 30 000 m[ieszkańców]., toteż i podatki [po]winny być zmniejszone. Dalej mówcy domagali się by Zarząd w korespondencji z Gdańskiem używał tylko języka polskiego, do czego zobowiązali się wszyscy zrzeszeni członkowie.

Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości. W dniu 15 stycznia [br.] o godz. 18.00 w sali Vossowej w Chylonii odbyło się zebranie Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości. Zebranie zagał prezes [Józef] Jęczkowiak, który wygłosił dłuższy referat na temat [ogólnego] położenia własności nieruchomości w Polsce, a w szczególności w Gdyni. Po referacie wyłoniła się dłuższa dyskusja, w której zabierali głos ks. proboszcz [Franciszek] Mengel i inni. Mówcy w swoich przemówieniach wskazywali na najważniejsze sprawy dotyczące Chyloni, jak [np.] oświetlenia szosy, planu zabudowy oraz braku reprezentanta w Radzie Miejskiej. Obecnych było około 60 osób. W dniu 22 stycznia o godz. 19.30 w sali hotelu „Centralnego” Centralny odbyło się zebranie [Stowarzyszenia] Właścicieli Nieruchomości. Zebranie zagał prezes Jęczkowiak, po czym protokół z ostatniego zebrania odczytał Molenda. Następnie po sprawozdaniu zarządu dłuższy referat na temat rozbudowy miasta wygłosił inż. [Jerzy] Müller oraz na temat ubezpieczenia od wypadków przedstawiciel Tow. Ubezp[ieczeń]. „Vesta”. Poza tym przemawiali: [Franciszek] Jasiński, [Stanisław] Pręczkowski, Jęczkowiak i inni. Na zebraniu obecny był Komisarz Rządu [Zygmunt Zabierzowski], który obiecał przychylnie rozpatrzyć przedstawione mu postulaty.

[Towarzystwo] Powstańców i Wojaków. W dniu 17 stycznia [br.] o godz. 12.00 w lokalu Stefana Chojki na Oksywiu odbyło się walne roczne zebranie Towarzystwa Powstańców i Wojaków. Zebranie zagał b[yły]. prezes Towarzystwa Józef Drobek, rolnik z Podgórze. Następnie, po omówieniu spraw bieżących, dokonano wyboru nowego zarządu, do którego weszli: D[r]obek jako prezes, Teodor Miotk - wiceprezes, Feliks Dembiński - sekretarz, Józef Śliwiński - skarbnik, Antoni Kaczmarek - komendant i Stefan Chojka jako zastępca komendanta.

Legia Inwalidów Wojsk Polskich. W dniu 17 stycznia [br.] o godz. 14.00 w sali [Walentego] Bednarskiego odbyło się walne zabranie Legii Inwalidów Wojsk Polskich. Zebranie zagał prezes Sikorski, który powitał przybyłych gości z Warszawy - prezesa Gł[ównego]. Zarządu Pawlak i sekretarza Kalinowskiego oraz dyr[ektora]. [Maksymiliana] Bergera i red[aktora]. Kaczmarka z Gdyni. Zebraniu przewodniczył dyr. Berger. Po udzieleniu absolutorium ustępującemu zarządowi głos zabrał prezes Gł[ównego]. Zarz[ądu]. Pawlak, który w krótkim przemówieniu zwrócił uwagę na stronę moralną i etyczną Związku. Następnie wyłoniła się dłuższa dyskusja, w której głos zabierali: Berger, Kaczmarek, [Karol] Sterba, [Stefan] Kostecki, [Leon] Nowak, Kiceniowski, Pawlak, [Stefan] Jankowski, Sikorski i inni. Po zakończeniu dyskusji dokonano wyboru nowego Zarządu, w skład którego weszli: Sikorski jako prezes [oraz] Jankowski, Sobczak, Kostecki, Kulkowski, Sterba, Twardowski jako członkowie. Obecnych było około 70 osób.

Katolickie Towarzystwo Rzemieślników. W dniu 17 stycznia [br.] o godz. 16.00 w sali [Walentego] Bednarskiego odbyło się zebranie członków T[owarzystwa] Rzemieślników Kat[olickich]. Zebranie zagał prezes [Józef] Rataj, który powitał przybyłych gości: ks. [Teodora] Turzyńskiego, Kaczmarka i Kłosa. Sekretarz Marszałek odczytał protokół z ostatniego zebrania, po czym głos zabrał ks. Turzyński składając życzenia członkom i życząc im pomyślnych rezultatów pracy w Nowym Roku. Po przedłożeniu przez Marszałka sprawozdania z działalności. T[owarzystwa] wywiązała się dyskusja, w której głos zabierali: Jakubowski, Witt, Rataj, ks. Turzyński, Nowaczyk, [Wacław] Ciesielski i inni. Obecnych było około 80 osób.

[Polskie] Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. W dniu 17 stycznia [br.] w sali [Jakuba] Wojewskiego przy ul. Portowej odbyło się walne zebranie [Polskiego] Towarzystwa Gim[nastycznego]. „Sokół”. Zebranie zagał mec[enas]. Zawodny witając przybyłych gości: ks. proboszcza Turzyńskiego, red. Kaczmarka, i wiceprezesa okręgu warszawskiego, Pisarka. Następnie zarząd zdał sprawozdanie ze swojej działalności, po czym głos zabral mec. Zawodny, oświadczając, że z dniem 1 stycznia br. Dzielnica Pomorska [za]częła wydawać czasopismo „Sokół Pomorski” i zachęcając obecnych do prenumeraty. Po udzieleniu absolutorium zarządowi, uzupełniono tenże Lisewskim, Stróżykiem i Maciejewskim. Do Komisji Rewizyjnej wybrano George’a, [Franciszka] Chlebę i Latosińskiego, do Sądu Honorowego [Władysława] Kirsteina, ks. proboszcza Turzyńskiego i Kowalskiego, na delegatów do Rady Okręgowej Latosińskiego, [Józefa] Mazura i Białkowskiego. Na zakończenie zebrania odśpiewano „Hej Bracia Sokoli”.

Zw[iązek] Oficerów Rezerwy. W dniu 21 stycznia [br.] w sali hotelu „Centralnego” odbyło się posiedzenie członków Zw[iązku]. Oficerów Rez[erwy]. Zebranie zagał komandor [Władysław] Kosianowski, który wygłosił interesujący wykład na temat: „O sposobie walki morskiej, o uzbrojeniu sił morskich i o lotnictwie morskim”. Następnie sekretarz Jęczkowiak, odczytał pismo M[inistra]. S[praw]. Wojsk[owych]., które zawierało rozporządzenie Rady Ministrów dotyczące oficerów rez[erwy]., zatrudnionych w urzędach państw[owych]. Poza tym skarbnik zdał krótkie sprawozdanie kasowe, po czym uchwalono [by] nie urządzać balu karnawałowego, natomiast opodatkować się na rzecz bezrobotnych.

Tow[arzystwo] Robotników Katolickich. W dniu 24 stycznia br. o godz. 15.30 w sali hotelu „Centralnego” przy ul. Starowiejskiej, pod przewodnictwem dr [Bronisława] Skowrońskiego odbyło się zebranie T[owarzystwa] Robotników Katolickich. Zebranie zagał prezes [Paweł] Dzigiewicz, który zdał dokładne sprawozdanie z dotychczasowej działalności. Towarzystwo liczy obecnie 315 członków, w ciągu roku udzieliło swym członkom 1 000 zł. tytułem pożyczek, ofiarowało 300 zł. na krzewienie wiary. Saldo kasy na dzień 1 stycznia br. wynosi 669 zł i 47 [gr], zaś [w] kasie pogrzebowej znajduje się 3 475 zł. Po udzieleniu absolutorium ustępującemu zarządowi nastąpiły wybory nowego, do którego weszli: [Paweł] Dzigiewicz - prezes, Wszecki - wiceprezes, [Stanisław] Szynszecki - sekretarz, Trybula - skarbnik; do komisji rewizyjnej Rataj, Kreft i Dalecki. Po wyborach nastąpiła ogólna dyskusja w której głos zabierali: ks. proboszcz Turzyński, ks. wikary Bielicki, red. Kaczmarek, dr Skowroński, Ha[l]lman[n], [Stanisław] Lisiecki, [Józef] Kitowski, inż. [Maksymilian] Zuske[-Zdzierz] i inni. Mówcy wzywali zebranych do owocnej pracy dla dobra zorganizowanych robotników, skupiających się pod sztandarem T[owarzystwa] Robotników Katolickich.

Towarzystwo Czytelní Ludowych. W dniu 29 stycznia br. o godz. 17.00 w sali S[ióstr]. Miłosierdzia (Wincentynek) odbyło się zebranie Towarzystwa Czytelní Ludowych. Zebranie zagał prezes mec. [Hilary] Ewert-Krzemieniewski, który wygłosił sprawozdanie z działalności zarządu za rok ubiegły. Następnie dr Leon Bochenek z Poznania, wicedyrektor Z[arządu]. Gł[ównego]. T[owarzystwa]. C[zytelni]. L[udowych]. wygłosił referat na temat prac technicznych w bibliotece. Po dłuższej dyskusji przystąpiono do wyboru nowego zarządu. Wybrani zostali: mec. Ewert-Krzemieniewski - prezes, [Jan] Kamrowski - wiceprezes i red. Kaczmarek - sekretarz.

[V.] SERTY RELIGIJNE I MNIEJSZOŚCI NARODOWE. Działalności nie przejawily.

[VI.] RÓŻNE.

Wiec kolejarzy. W dniu 15 stycznia [br.] o godz. 16.00-17.00 w sali Ogniska Kolejowego P[przysposobienia] W[ojskowego] odbył się wiec protestacyjny kolejarzy przeciwko prześladowaniom Polaków w Niemczech. Przewodniczył naczelnik Stacji w Gdyni Czesław Wojtkowiak. Przemawiali prezes Zw[iązku]. Kol[ejowców]. Pol[skich]. Władysław Mazela i Czesław Wojtkowiak. Mówcy wskazywali, że Niemcy prześladowają Polaków w Niemczech, [a] w szczególności na Mazurach, w niemożliwy wprost sposób, przeciw czemu nie tylko winien ostro wystąpić Rząd Polski, ale również i całe społeczeństwo. W wyniku dyskusji uchwalono w tej sprawie rezolucję protestacyjną.

Obchody Rocznicy Objęcia Gdyni. W dniu 21 stycznia [br.] o godz. 20.00 w sali hotelu „Centralnego”, pod przewodnictwem dyr. Bergera, odbyło się zebranie Związku Towarzystw w sprawie omówienia i ustanowienia programu obchodów rocznicy objęcia Gdyni przez Polskę w dniu 10 Lutego 1920 r. Po krótkiej dyskusji uchwalono urządzić obchody i w tym celu powołano komitet [organizacyjny] w osobach majora [Rafała] Krywko, kpt. [Adama] Gudery, inż. [Kazimierza] Janickiego, inż. Zuske[-Zdzierza], red. [Waldemara] Downarowicza i komisarza Rogalskiego. Celem pokrycia wydatków związanych z obchodami towarzystwa należący do Związku mają wyasygnować pewne kwoty.

Poświęcenie statku [s/s] „Śląsk”. W dniu 23 stycznia [br.] na [Po]brzeżu Francuskim w porcie gdyńskim odbyło się uroczyste poświęcenie nowo wybudowanego statku [s/s] „Śląsk”. Poświęcenia dokonał ks. proboszcz Turzyński. Okolicznościowe przemówienie wygłosili dr [Stanisław] Wachowiak, dr [Feliks] Hilchen i dyr. [Juliusz] Rummel. W uroczystości brał udział Komisarz Rządu [Zygmunt Zabierzowski].

3

1932 marzec 3, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. 11/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc luty 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 73-83.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Ruch wywrotowy na terenie w dalszy ciągu kierowany jest i nasilany przez działaczy gdańskich. Specjalnie interesuje się ostatnio Gdynią niejaki Fritz Stoltzki, który kilkakrotnie odwiedził Gdynię. Kontaktuje się przy tym często w Gdańsku z [Edmundem] Guziałkiem. Podkreślić należy taktykę, jaka ma być stosowana w Gdyni w razie wybuchu strajku. Strajk ma mianowicie wybuchnąć na obcych statkach, stojących w porcie gdyńskim, zaś polscy marynarze i robotnicy portowi mają się do niego przyłączyć dla poparcia zagranicznych towarzyszy. Rozpowszechniane są ostatnio, w niewielkich zresztą ilościach odezwy podpisane przez „Przygotowawczy Komitet Jedności Gdańska i Polski” w sprawie tworzenia Komitetów Jedności dla wyborów delegatów transportowców na „Wszechświatowy Kongres Jedności Wszystkich Marynarzy i Robotników Portowych”, który ma się odbyć z ramienia ISH w Hamburgu w dniu 20 maja br. W ruchu zawodowym panuje silne podniecenie, spowodowane zatargami personalnymi w tonie ZZZ. Tarcia te spowodowały zupełny zamęt i doprowadziły już częściowo do zawieszenia pracy organizacyjnej w niektórych związkach zawodowych, należących do ZZZ. Sytuacja jest poważna gdyż władze centralne ZZZ nie przejawia najmniejszego zainteresowania sprawami gdyńskimi, na miejscu zaś w Gdyni Guzialek i Związek Zawodowy Transportowców rozwijają żywą działalność celem przyciągnięcia do siebie zrażonych i rozgoryczonych członków ZZZ.

[II. POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.]

Związek [Zawodowy] Użyteczności Publicznej (ZZZ). W dniu 14 lutego br. w sekretariacie Okręgowej Rady Zawodowej ZZZ w Gdyni pod przewodnictwem sekretarza ZZZ, Władysława Gałę, odbyło się zebranie organizacyjne robotników Miejskich Zakładów Elektrycznych, Miejskich Zakładów Wodociągów i Kanalizacji, Miejskiej Betoniarńi i Miejskich Zakładów Oczyszczania Miasta. Zebranie zagał Władysław Gałę, który w krótkim referacie omówił sprawy organizacyjne, wskazując na konieczność zorganizowania wszystkich robotników na terenie Gdyni pod sztandarami ZZZ. Konieczność tę motywował tym, że tylko robotnicy zorganizowani mogą walczyć o należne im prawa i dobrobyt, przy czym organizowania się wymaga również obrona przed zakusami niemieckimi na całość Rzeczypospolitej Polskiej. W tym celu należy stworzyć związek, który będzie skutecznie bronić interesów robotników wszystkich kategorii pod sztandarami Zw[iązku] Zaw[odowego] Użyteczności Publicznej w Gdyni. Następnie Gałę odczytał statut, który został przyjęty przez zebranych bez jakichkolwiek zastrzeżeń. Po zakończeniu przemówienia przystąpiono do wyboru zarządu, do którego weszli: Jan Jaruga - przewodniczący, Stanisław Mendelewski - wiceprzew[odniczący]., Robert Styczyński - sekretarz, Józef Schmidt, Jan Mikołajczak, Stanisław Nawracaj i Mieczysław Liszke - członkowie. Obecnych [było] około 120 osób. W dniu 19 bm. w sekretariacie ZZZ odbyło się posiedzenie zarządu Związku [zawodowego] Pracowników Użyteczności Publicznej, przy czym nowo wybrany zarząd zakomunikował sekretarzowi Gałę, iż członkowie Związku nie mają zaufania do prezesa Rady Okręgowej ZZZ, adwokata [Stanisława] Janickiego i uzależniają swoje pozostanie w ZZZ od ustąpienia adwokata Janickiego.

Związek [Zawodowy] Pracowników Portowych (ZZZ). W dniu 7 lutego br. odbyło się posiedzenie zarządu Związku [Zawodowego] Pracowników Portowych, na którym postanowiono wystosować memoriał do Wydziału Centralnego ZZZ w Warszawie z prośbą o odwołanie z Gdyni sekretarza Rady Okręgowej ZZZ, Władysława Gały. W memoriale poruszono szereg zarzutów przeciwko Gale i przytoczono dowody jego szkodliwej działalności. Poza tym postawiono Wydziałowi Centralnemu siedmiodniowy termin dla odwołania Gały, w przeciwnym zaś razie postanowiono zrzec się swoich mandatów. W dniu 14 lutego br. odbyło się likwidacyjne posiedzenie zarządu Związku [Zawodowego] Pracowników Portowych, na którym postanowiono, wobec braku odpowiedzi z Wydziału Centralnego, złożyć mandaty i wstrzymać działalność Związku do czasu unormowania stosunków w Radzie Okręgowej ZZZ w Gdyni przez władze centralne.

Sekcja Robotników Portowych (ZZZ). W dniu 20 bm. o godz. 16.30 w lokalu sekretariatu ZZZ odbyło się posiedzenie Sekcji Robotników Portowych pod przewodnictwem prez[esa]. Renca. Zebranie zagał sekr[etarz]. Gała, który na wstępie zaznaczył, że robotnicy portowi nie interesują się sprawami związkowymi i na zebrania przychodzą tylko z konieczności i to tylko wtedy, gdy nie mają pracy. Taki stosunek odbija się na toku prac związkowych, powoduje chaos i rozluźnienie wśród członków. We własnym interesie robotników trzeba już w dobie obecnej należycie być zorganizowanym, wobec zbliżającego się sezonu i większego ruchu, tym bardziej, że poszczególne przedsiębiorstwa już w dobie obecnej po cichu przygotowują się do obniżenia płac robotniczych w porcie. Przy obronie swoich praw robotnicy portowi powinni być dalecy od jakiegokolwiek demagogii w swoich żądaniach, a trzymać się ściśle prawa, nie dopuszczając do jakiegokolwiek strajku na terenie portu gdyńskiego, bowiem jest nie na czasie i godziłoby nie tylko w interes robotnika, lecz i w dobro państwa. Tu mówca zwrócił się z apelem do zebranych, aby jak najenergiczniej przeciwdziałali zamiarom „strajkowców”, bowiem strajk w dobie obecnie nie przyniósłby żadnej korzyści robotnikom. Następnie Gała omówił sprawę urlopów, które dotychczas nie są udzielane przez przedsiębiorstwa robotnikom portowym, bowiem pracodawcy wychodzą z założenia, że dotychczasowa ustawa nie obejmuje robotników portowych. Sprawa ta zostanie w najbliższych dniach wyjaśniona w tut[ejszym]. Sądzie Przemysłowym, bowiem związek wniósł kilka spraw na wokandę sądową. Poza tym Gała wyjaśnił, że robotnicy portowi powinni pomyśleć również o opracowaniu należytej umowy zbiorowej w przeciwieństwie do dotychczasowej, która w znacznym stopniu nie reguluje spraw robotniczych. Następnie zabrał głos prezes Renc, który podał do wiadomości ogólnej, iż ze względu na małą ilość zebranych, wybory do zarządu nie odbędą się. Obecnych [było] 25 osób.

Związek [Zawodowy] Robotników Przemysłu Chemicznego. W dniu 21 lutego br. o godz. 14.30 w sekretariacie Okręgowej Rady Zawodowej ZZZ w Gdyni odbyło się zebranie organizacyjne robotników przemysłu chemicznego - Łuszczarni Ryżu i Olejarni. Zebranie zagał sekretarz ZZZ, Władysław Gała, który omówił szczegółowo sprawę utworzenia na terenie Gdyni Zw[iązku]. [Zawodowego Robotników] Przemysłu Chemicznego, bowiem ten przemysł dotychczas nie jest zorganizowany i robotnicy w tej dziedzinie są na każdym kroku wyzyskiwani, a nie będąc zrzeszonymi w związku, nie mogą bronić swoich należnych interesów zawodowych. Toteż obecnie winni zrozumieć, że tylko pod sztandarami ZZZ będą mogli mieć należyłą opiekę, bowiem ZZZ jest tą organizacją zawodową, która dąży do poprawy bytu klasy pracującej i idzie po linii słusznych praw należnych robotnikowi polskiemu i jest tą organizacją, która „politykę” pozostawiła na boku. Wprowadzenie „polityki” do związków zawodowych nie doprowadza do żadnego celu, a odwrotnie - spycha robotnika na dno nędzy, mamy przy tym przykłady związków, które w swój program wprowadziły „partyjniactwo” i zamiast przynieść korzyść robotnikom - przynosiły im szkodę. Aby więc bronić słusznych swoich praw, robotnik gdyński winien się zrzeszyć w ZZZ, tworząc na terenie Gdyni Zw[iązek]. Zaw[odowy]. [Robotników] Przemysłu Chemicznego. Nad wywodami Gały wywiązała się dłuższa dyskusja, w której zabierali głos: Sobczak, Kasparow i [Feliks] Jastrzębski. Mówcy w swoich przemówieniach podkreślali konieczność zorganizowania omawianego związku, jednak zastrzegając się, że nie chcą mieć na czele swojego Związku adwokata [Stanisława] Jnickiego i Bartczaka. Po przemówieniach przystąpiono do wyboru Komisji Organizacyjnej Z[wiązku] Z[awodowego Robotników] Przem[ysłu]. Chemicznego, w skład której weszli: Wójcik - prezes, Jastrzębski - wiceprezes, Kasparow - sekretarz, Sobczak - skarbnik (wszyscy z Olejarni) oraz Niebieszczańska, Prus i [Franciszek] Patoka jako członkowie (Łuszczarnia Ryżu). Obecnych było około 50 osób.

Związek Zawodowy Transportowców (PPS CKW). Akcja protestacyjna przeciw dostarczaniu broni Japonii i Chinom. Międzynarodówka w Amsterdamie miałaby jakoby w lutym br. wystosować okólnik do wszystkich związków zawodowych w sprawie zorganizowania w dniu 1 maja br. akcji protestacyjnej przeciw dostarczaniu przez poszczególne państwa broni i amunicji Japonii i Chinom. W związku z powyższym [Edmund] Guziątek wykorzystał odplynięcie statku [s/s] „Niemen” oraz krążące na ten temat wersje i przypuszczenia i zaagitował marynarzy należących do Związku [Zawodowego] Transportowców do uchwalenia zbiorowego protestu przeciwko postępowaniu „Żegluga Polskiej”, która pominięła bezrobotnych marynarzy marynarki handlowej, a załogę „Niemna” skompletowała z oficerów i marynarzy Marynarki Wojennej [RP]. Protest został podpisany przez około 150 osób i ma być przesłany Panu Prezydentowi Rzeczypospolitej [Ignacemu Mościckiemu], Panu Marszałkowi Sejmu [Kazimierzowi Świtalskiemu] i postłem z PPS CKW. Statek [s/s] „Niemen” wypłynął w nocy z 15 na 16 lutego br. pod dowództwem kpt. mar[ynarki]. handl[owej] Leona Rusieckiego z załogą złożoną z 12 marynarzy z marynarki handlowej i 24 z Marynarki Wojennej [RP].

Związek Zawodowy Robotników Budowlanych (PPS CKW). W dniu 24 [lutego br.] o godz. 17.00 w sali [Piotra] Ferdynusa przy ul. Portowej odbyło się zebranie Zw[iązku]. [Zawodowego] Rob[otników]. Budowlanych, które zagał sekretarz Teodor Zieliński. Po odczytaniu porządku dziennego i [za]aprobowaniu go przez zebranych, Zieliński oświadczył, że z dniem 31 grudnia 1931 r. Centralny Związek Pracodawców wypowiedział obowiązującą dotychczas taryfę płac robotników budowlanych bez podania jakichkolwiek motywów. Wobec takiego stanu rzeczy pracodawcy niewątpliwie dążą do obniżenia płac zarobkowych z chwilą rozpoczęcia się robót budowlanych, toteż robotnicy budowlani powinni już zawczasu przygotować się do odparcia zamiaru pracodawców przez należyte zorganizowanie się. Dalej mówca wyjaśniał, że Rząd zamierza wprowadzić w życie nową ustawę, która przedłuży ilość przepracowanych tygodni z dwudziestu na trzydzieści. Taka ustawa, gdyby weszła w życie, godziłaby w pierwszym rzędzie w robotników budowlanych, bowiem ci w sezonie mogą przepracować zaledwie 20 tygodni. Niezawodnie każdy robotnik pragnąłby pracować w ciągu całego roku, jednak kryzys obecny na to nie pozwala. W sprawie tej zebrani upoważnili Zielińskiego, aby wystąpił z projektem odnośnych czynników, celem wstrzymania projektu, któryby znacznie skrzywdził robotników budowlanych. Przebieg zebrania [był] spokojny. Obecnych [było] około 200 osób.

Stowarzyszenie Restauratorów, Hotelarzy [i pokrewnych zawodów]. W dniu 4 [lutego br.] o godz. 18.00 w sali Adama [Słupskiego] przy ul. 10 Lutego odbyło się walne zebranie Stowarzyszenia Restauratorów, Hotelarzy i pokrewnych zawodów. Zebranie zagał prezes [Franciszek] Grzegowski. Następnie adwokat [Henryk] Kurpisz wygłosił referat o prawie autorskim na kompozycje muzyczne, które dotyczy niemal wszystkich właścicieli posiadających w swoich lokalach orkiestry lub artystów. Po wygłoszonym referacie wywiązała się dłuższa dyskusja, w której głos zabierali Raczkowski, Lisiecki, Stróżyński i inni. Następnie zarząd złożył obszernie sprawozdanie ze swojej działalności. Po udzieleniu absolutorium ustępującemu zarządowi wybrano zarząd w następującym składzie: Franciszek Grzegowski - prezes, A[dam]. Słupski - sekretarz i Kowalczyk - skarbnik.

Robotnicy Olejarni Gdyńskiej. W dniu 8 [lutego br.] o godz. 12.13 w gmachu Olejarni Gdyńskiej odbyło się zebranie robotników tejże Olejarni. Zebranie zagał Feliks Jastrzębski. Następnie głos zabrał inż. Hohajzer, który w swoim przemówieniu oznajmił zebranych, że zarząd Olejarni zamierza postanowił zwolnić wszystkich robotników, ponieważ brak jest odpowiednich surowców na dłuższe prowadzenie pracy. Toteż prosi on zebranych do wypowiedzenia się, czy zgadzają się na wypowiedzenie pracy, czy też wolą czasową przerwę do czasu przybycia surowca. W sprawie tej zabrał głos Jastrzębski, który wyjaśnił zebranych robotnikom, iż z chwilą wypowiedzenia pracy, przy ponownym uruchomieniu Olejarni nie byłiby przyjęci do pracy z powrotem ci sami, a zastąpieni zostaliby przez innych. Po dłuższej debacie robotnicy zgodzili się na przerwę w pracy, przy czym spośród siebie wybrali delegacje w osobach Sobczaka, Romatowskiego, Wójcika i Budamera w celu przedłożenia Komisarzowi Rządu [Zygmuntowi Zabierzowskiemu] prośby o wplynięcie na odpowiednie czynniki, aby przyspieszono uruchomienie Olejarni w jak najkrótszym czasie. Obecnych było około 90 robotników.

Związek Bezrobotnych Pracowników Umysłowych. W dniu 17 [lutego br.] w sali Ferdynusa odbyło się organizacyjne zebranie pracowników umysłowych w celu zorganizowania związku. Zebranie zagał inż. Borowski. Po odczytaniu statutu Związku Bezrobotnych Pracowników Umysłowych, który bez zmian został przyjęty przez

zebranych, nastąpiły wybory do zarządu. Wybrano na prezesa Bieńkowskiego, wiceprezesa Borowskiego, na skarbnika Kempieńskiego i na sekretarza Gregora. Obecnych było około 100 osób. W dniu 25 lutego br. o godz. 17.00 w sali Państw[owego] Urzędu Pośrednictwa Pracy odbyło się zebranie członków Zw[iązku] Pracowników Umysłowych. Zebranie zagał prezes Bieńkowski, odczytując porządek obrad, następnie zaś sekretarz Gregor odczytał protokół z ostatniego zebrania organizacyjnego, który zebrani przyjęli do wiadomości bez żadnych zastrzeżeń. Prezes Bieńkowski podał do wiadomości zebranych, że z powodu otrzymania posady na s/s „Polonia” rezygnuje z godności prezesa i prosi o wybór nowego. Zebrani przyjęli rezygnację do wiadomości i jednogłośnie wybrali na prezesa Maślińskiego. Następnie przez dłuższy czas dyskutowano nad tym kogo należy uważać za pracownika umysłowego. W wyniku obrad postanowiono, że każdy członek musi się okazać legitymacją ZUPU, względnie zaświadczeniem z ostatniej pracy, stwierdzającym, że pracował jako pracownik umysłowy. W dalszym ciągu obradowano nad sprawą otrzymywania obiadów, w wyniku czego postawiono wniosek: 1) by wszyscy umysłowi bezrobotni korzystający z bon[ów] otrzymywanych od Komitetu Niesienia Pomocy Bezrobotnym, stołowali się od dnia 27 [lutego br.] w barze „Boston”, 2) by podwyższono ekwiwalent za obiady z 80 [gr] na 1,20 zł, 3) by członek zarządu przeprowadzał kontrolę nad działalnością pracowników sekcji rozdzielczej oraz 4) by utworzona została sekcja pośrednictwa pracy, zadaniem której będzie starać się zatrudnić bezrobotnych pracowników umysłowych. Wnioski te obecni zaaprobowali, prosząc zarazem zarząd o porozumienie się w tej sprawie z odpowiednimi czynnikami. Na tym zebranie zakończono. Obecnych było ok. 60 osób.

[III.] BEZROBOCIE.

Według notowań PUPP ogólna ilość zarejestrowanych bezrobotnych na terenie Gdyni wynosiła: w dniu 1 lutego 1932 r. - 3335 osób, w dniu 29 lutego 1932 r. - 3877 osób; zwiększyła się zatem w tym okresie o 542 osoby. Z powyższej liczby 3877 osób, zasiłek z Funduszu Bezrobocia pobiera 1879 osób.

[IV.] STRAJKI. Nie [za]notowano.

[V.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Stan bezpieczeństwa utrzymał się na poziomie miesiąca stycznia. Natężenie przestępczości nieco zmalało i jedynie ilość kradzieży z włamaniem była większa niż w miesiącu styczniu. Dane statystyczne dotyczące stanu bezpieczeństwa są następujące: kradzieży z włamaniem 34 (19), kradzieży zwykłych 169 (212), uszkodzeń cieleśnych 3 (2), tajnego nierządu 4 (7), nieszczęśliwych wypadków 2 (7), innych przestępstw kryminalnych 91 (117). Doniesień karnych sporządzono: za przekroczenie przepisów sanitarnych 11 (14), meldunkowych 21 (14), budowlanych 7 (8), o ruchu kołowym 60 (63), innych 7 (24), za opilstwo zatrzymano 95 (103) osób. Ogólna suma wszystkich dokonanych w okresie sprawozdawczym na terenie m[iasta]. Gdyni przestępstw i wykroczeń wynosi 504 (590), z czego wykryto 491. Cyfry w nawiasach dotyczą miesiąca stycznia [br.]. Z ważniejszych wydarzeń w dziedzinie bezpieczeństwa wymienić należy następujące:

Zabójstwo. W dniu 2 lutego br. o godz. 2.00 rano podczas zabawy tanecznej w restauracji [Augustyna] Semmerlinga w Chyloni został zabity Bernard Flisikowski, zamieszkały w Chyloni. Bójkę wywołali marynarze z Marynarki Wojennej [RP], zaś sprawcą zabójstwa był Kazimierz Macholski.

Postrzelenie aresztanta. W dniu 11 lutego br. o godz. 5.00 zatrzymany został przez organa PP na terenie Małego Kacka niejaki Józef Kos (vel Piotrowski), poszukiwany za szereg kradzieży i rabunków. Wymieniony usiłował zbiec, wobec czego eksportujący go szeregowy PP użył broni palnej, raniąc Kosa w głowę.

[VI.] POŻARY.

Ogólna liczba pożarów w okresie sprawozdawczym wynosiła 4 (7), [w tym]: z przyczyn nieustalonych 1 (1), wskutek nieostrożności 3 (3), wskutek wadliwego urządzenia komina 0 (4), wskutek podpalenia 0 (1). Ogólna suma strat [była] niewielka.

[VII.] SPRAWY GRANICZNE.

Ruch statków. W dniu 4 lutego br. [na] s/s „Pułaski” przybyło ze [Stanów Zjednoczonych] Ameryki 205 pasażerów, w dniu 5 lutego br. wyjechało do Londynu [na] s/s „Warszawa” 50 pasażerów, w dniu 10 lutego br. [na] s/s „Pułaski” wyjechało do [Stanów Zjednoczonych] Ameryki 198 pasażerów, w dniu 26 lutego br. [na] s/s „Baltonja” wyjechało do Ameryki Południowej 81 emigrantów.

[VIII.] SZPIEGOSTWO I DWYERSJA. Nie [za]notowano.

1932 marzec 5, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Referendarza Zygmunta Mariusza Szacherskiego [w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego] za miesiąc luty 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 82/2299, s. 11-21.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA

Tętno życia politycznego [jest] w dalszym ciągu słabe. BBWR pracuje organizacyjnie, rozszerzając swoje wpływy na organizacje i stowarzyszenia społeczne, na zewnątrz jednak nie przejawia działalności. Stronnictwo Narodowe właściwie nie żyje własnym życiem organizacyjnym i służy tylko, od przypadku do przypadku, jako „firma” dla przykrycia niektórych zewnętrznych wystąpień OWP. OWP wykazuje się stale dużą ruchliwością i celowo przeprowadzaną działalnością organizacyjną. Podkreślić należy obecne dążenia do pogłębienia i utrwalenia karność w Obozie przez przeszkolenie możliwie dużej ilości członków OWP na specjalnych tajnych kursach wojskowych, które w najbliższym czasie mają być przez Obóz urządzone. Znamiennym jest fakt przewidywanego dopuszczenia do uczestnictwa w kursach członków Towarzystwa Powstańców i Wojaków. Z ciekawszych spraw dotyczących Obozu wymienić jeszcze trzeba zamiar przystania do Gdyni na czas wakacyjny kilku akademików dla wzmocnienia akcji propagandowej oraz jakby chęć obliczenia swoich sił „bojowych” przez zamierzone dokonanie w czerwcu br. przeglądów członków Obozu w poszczególnych placówkach Dzielnicy Zachodniej. Miejscowy OWP przeżył w lutym pewien wstrząs, którym było wydalenie z Obozu za nadużycia i malwersacje finansowe dotychczasowego kierownika Wydziału Grodzkiego, [Alojzego] Sobczaka. Przyznać trzeba, że organizacja zdała świetnie egzamin spoistości Obozu, gdyż zmiana kierownika dokonana została w rekordowym czasie, bez zbędnych komentarzy i przy zachowaniu daleko idącej tajemnicy. Nowym kierownikiem Wydziału Grodzkiego został Konrad Zawadzki, handlowiec z Gdyni. Najbliższym zamierzeniem OWP na terenie Gdyni jest urządzenie pod płaszczykiem Stronnictwa Narodowego wielkiego wiecu z udziałem posła [Józefa] Matłosa. NPR Prawica i PPS CKW nie przejawiały żadnej działalności. Miejskowa prasa nie wniosła żadnych nowych i ciekawszych tematów, co zresztą jest stałym i niezmiennym zjawiskiem. Polskie związki i organizacje społeczne wykazały normalną ruchliwość, dotyczącą przeważnie [do] działalności ściśle organizacyjnej. Ogólna depresja i ciężkie położenie gospodarcze nie wykazały jak dotąd oddźwięków politycznych. Nastroje wśród bezrobotnych pozostały w dalszym ciągu spokojne, daje się jednak wyczuwać powstawanie jakby pewnego zdenerwowania, być może związanego jedynie ze zbliżającą się wiosną i większymi nadziejami na otrzymanie pracy. Ogólna ilość bezrobotnych wzrosła o 542 osoby.

[II.] PRASA.

Miejskowa prasa w okresie sprawozdawczym nic ciekawego nie podała i szerzej zajmowała się tylko pobytom w Gdyni Pana Wojewody Pomorskiego [Stefana Kirtiklisa]. Z wiadomości politycznych „Dziennik Gdyński” w numerze 32 zamieścił artykuł o nowych sposobach propagandy niemieckiej przeciwko Pomorzu. W artykule tym poruszano sprawę wykorzystywania przez Niemców jednego z poważniejszych czasopism esperanckich „Heroldo de Esperanto”⁵ dla rozwijania propagandy przeciw polskiej. Ze spraw gospodarczych „Gazeta Morska” w numerze 46 zajęła się kwestią osadnictwa na Pomorzu, odnosząc wagę tej sprawy oraz konieczność przyjscia z pomocą osadnikom przez Rząd w pierwszym rządzie przez obniżenie rent. Omawiano również szerzej konferencję gospodarczą, która odbyła się w Gdyni w dniu 27 lutego br. [p]od przewodnictwem Pana Wojewody Pomorskiego. Szczególniejsze zainteresowanie wywołał referat wygłoszony przez Dyrektora Izby Przemysłowo-Handlowej, [Henryka] Krupskiego pt. „Gdynia a powiaty północne Pomorza”. Obszerne streszczenie tego referatu zostało

⁵ „Heroldo de Esperanto (HdE)” - tygodnik w języku esperanto dotyczące ruchu esperanckiego, założony w 1920 r. w Kolonii przez Teodora (Teo) Junga pod nazwą „Esperanto Triumfonta” (Esperanto, które zwycięży).

podane w numerze 50 „Dziennika Gdyńskiego”. Z innych spraw prasa zajmowała się uroczystościami ku czci [pierwszego prezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki] Jerzego Waszyngtona, dając z okazji tych uroczystości szeregi wzmianek i artykułów o treści historycznej.

[III.] POLSKI RUCH POLITYCZNY

BBWR działalności zewnętrznej w formie większych zebrań lub wieców nie przejawiał. Nasiloną za to została praca organizacyjna, idąca w pierwszym rzędzie w kierunku opanowywania stowarzyszeń i organizacji. Poważne zaniepokojenie u miejscowych władz BBWR wywołują zatargi personalne ujawnione ostatnio w gdyńskim ZZZ. Związek ten, będąc dotychczas pod wpływem BBWR, może obecnie, wskutek panującego fermentu, łatwo dostać się pod demagogiczne wpływy komunizującego [Edmunda] Guziałka. Trzeba przy tym stwierdzić, że władze ZZZ niewiele dotąd zrobiły w kierunku wychowania sobie w Gdyni pewnych ideowo i karnych członków, więcej zaś szły w kierunku najłatwiejszego zresztą rozwijania związku pod względem ilości członków, licytując się przy tym w obietnicach ze Związkiem Zaw[odowym]. Transportowców.

Stronnictwo Narodowe nie przejawia żadnej działalności i istnieje w zasadzie tylko teoretycznie, aby pokrywać swoją firmą niektóre oficjalne występy OWP.

OWP wykazuje w dalszym ciągu żywą i celową działalność, zmierzającą nie tylko do powiększenia swoich szeregów, ale jednocześnie i do zwiększenia karność wewnętrznej. Do tego celu służyć ma zorganizowanie kursów oficerskich i podoficerskich w Gdyni (dla Gdyni i powiatu Morskiego) oraz przewidywany na czerwiec przegląd wszystkich sił OWP.

W dniu 3 lutego br. w lokalu [Józefa] Wand[t]kego przy ulicy Starowiejskiej [43] odbyło się miesięczne zebranie OWP. Poruszone zostały przez [Alojzego] Sobczaka sprawy organizacyjne, po czym wybrano nowy zarząd placówki gdyńskiej w następującym składzie: handlowiec Konrad Zawadzki - kierownik placówki oraz biuralista Jan Płotkowiak i stolarz [Piotr] Moszyk - członkowie zarządu. Obecnych na zebraniu [było] 26 osób.

W dniu 17 lutego br. w Tczewie, w lokalu redakcji, gdzie zatrudniony jest [Wacław] Ciesielski, odbyło się tajne posiedzenie z udziałem: [Wacława] Ciesielskiego, Zawadzkiego z Gdyni, Hirsza z Gdańska, Zacholi z Tczewa i pościa [Józefa] Matłosa. Omawiano sprawę przygotowań do zjazdu w Poznaniu w dniu 20 lutego. Ponadto poseł Matłosz prosił Zawadzkiego o [zorganizowanie] jakiejś sali w Gdyni, gdzie można będzie urządzić wiec OWP pod płaszczykiem Stronnictwa Narodowego i Tow[arzystwa]. Powstańców i Wojaków. Poruszono również możliwość przeniesienia się kierownika Wydziału Wojewódzkiego [Wacława] Ciesielskiego z Tczewa do Pelplina, gdzie ma on zająć stanowisko redaktora w czasopiśmie „Pielgrzym”. Zachola oznajmił ponadto, że zwolniono go z dniem 15 lutego br. z [Państwowej] Szkoły Morskiej w Gdyni, gdzie ostatnio zajmował posadę w drukarni szkolnej.

W dniu 25 lutego br. w lokalu [Adama] Słupskiego przy ulicy Podjazd odbyło się zebranie OWP pod przewodnictwem Zawadzkiego. Zawadzki zakomunikował zebranym, iż z polecenia Wydziału Wojewódzkiego zostaną urządzone w Gdyni kursy oficerskie i podoficerskie dla członków OWP. W kursach oficerskich będą brali udział wszyscy kierownicy placówek z Gdyni i pow. Morskiego, zaś w kursach podoficerskich - zwyczajni członkowie OWP oraz Tow[arzystwa]. Powstańców i Wojaków, przy czym po ukończeniu kursów rozdawane będą dyplomy. Kursy mają być prowadzone w willi „Świt” przy Skwerze Kościuszki, której dzierżawcą jest członek OWP, Antoni Maciejewski. W zebraniu brało udział 28 członków, w tym 15 uczniów [Państwowej] Szkoły Handlu Morskiego zapisanych do OWP pod pseudonimami.

W dniu 27 lutego br. w mieszkaniu prywatnym Antoniego Maćkowiaka przy ulicy 10 Lutego, w willi „Eliza”, odbyło się posiedzenie Wydziału Grodzkiego OWP w Gdyni przy udziale: Ciesielskiego z Tczewa, dr [Lucjana] Rybińskiego ze [Starzyńskiego Dworu] pow. Morski, Zawadzkiego, Moszyka, Maćkowiaka i ps[eudonim]. „Michałowski”, ucznia [Państwowej] Szkoły Handlu Morskiego. Pierwszy przemawiał Ciesielski, zdając sprawozdanie ze zjazdu w Poznaniu, odbytego w dniach 20 i 21 lutego br. Omawiał sprawę kursów oficerskich i podoficerskich, zaznaczając, że on sam będzie prowadził te kursy w Gdyni, mając do pomocy - jako instruktora - jednego z akademików z Poznania. Wyjaśnił ponadto, iż tego rodzaju kursy będą urządzone w całej Dzielnicy Zachodniej, przede wszystkim zaś przy Wydziałach Grodzkich. W tym celu na zjeździe w Poznaniu wyznaczeni już zostali uprzednio przeegzaminowani i zaprzysiężeni instruktorzy. Ciesielski wspominał również, iż w Poznaniu poruszona była kwestia możliwości urzędzenia w czerwcu br. przeglądów szeregów OWP w całej dzielnicy oraz przystanie

na wakacje do Gdyni pięciu akademików dla szerzenia propagandy na rzecz OWP. Debatowano również nad sprawą udoskonalenia tajemnic organizacyjnych i postanowiono, aby w poszczególnych placówkach nadawać członkom OWP numery i na zebraniach posługiwać się numerami zamiast nazwiskami. W końcu Ciesielski oznajmił, iż na zjeździe omawiana była możliwość zmiany Rządu i przejęcia władzy przez narodowców. Po sprawozdaniu Ciesielskiego wywiązała się dłuższa dyskusja, po czym zdecydowano powierzyć Moszykowi sprawę zebrania składek na opłacenie wynajęcia w Gdyni sali na wiec, który ma [się od]być w najbliższym czasie, urządzony przez postać Matłosa. W końcu przystąpiono do wyborów nowego zarządu Wydziału Grodzkiego z powodu zdekompletowania tegoż przez wydalenie z organizacji za nadużycia i malwersacje dotychczasowego kierownika Wydziału Grodzkiego, Alojzego Sobczaka, zegarmistrza z Gdyni. W skład nowego zarządu weszli: 1) Konrad Zawadzki - kierownik Wydz[iału]. Grodzkiego, 2) handlowiec Antoni Maćkowiak - zastępca kierownika, 3) makler okrętowy Felicjan Płotkowiak - sekret[arz]., 4) kupiec Leon Nowak - zastępca sekretarza, 5) stolarz Piotr Moszyk - skarbnik, 6) b[były]. urzędnik Kom[isariatu]. Rządu Tadeusz Stachowski - zastępca skarbnika. Do Wydziału Powiatowego wybrano: 1) dr Rogalę z Oksywia jako referenta oświatowego, 2) adwokata [Mariana] Zawodnego z Gdyni jako referenta prawnego

NPR Prawica działalności żadnej nie przejawia.

PPS CKW jako stronnictwo działalności ostatnio nie przejawia, dąży do opanowania wpływów wśród mas robotników przy pomocy Zw[iązku]. Zaw[odowego]. Transportowców i Zw[iązku]. Zaw[odowego]. Robotników Budowlanych.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości. W dniu 4 lutego [br.] w lokalu Marii Raszke na Oksywiu odbyło się zebranie organizacyjne właścicieli nieruchomości w celu zorganizowania grupy oksywskiej. Zebranie zagał prezes Stowarzyszenia, [Józef] Jęczkowiak, który wyjaśnił zebrany cel Stowarzyszenia, wskazując na to, że [wprawdzie] Stowarzyszenie już istnieje w Gdyni, lecz nie wszyscy właściciele nieruchomości do niego należą, co dowodzi, że nie interesują się zupełnie sprawami ich dotyczącymi. Podał zatem do wiadomości, że zarząd dąży do utworzenia przy sekretariacie Stowarzyszenia poradni prawno-handlowej, działu administracji domów, pośrednictwa kupna i sprzedaży oraz działu dzierżawy i wynajmu lokal. Po przemówieniu Jęczkowiaka wywiązała się krótka dyskusja, w wyniku której wybrano na reprezentanta grupy oksywskiej Teodora Miotka, przy czym na członków zapisało się 15 osób. Obecnych było 30 osób. W dniu 24 lutego [br.] odbyło się zebranie Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości pod przewodnictwem prezesa Jęczkowiaka. Na wstępie zarząd podał do wiadomości zebranych treść zarządzenia Komisariatu Rządu w sprawie szyldów i reklam na budynkach, po czym urzędnik Komisariatu Rządu, [Bolesław] Kaczmarek, wygłosił referat odnośnie przepisów meldunkowych, nazw ulic i numeracji domów.

[Polskie] Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. W dniu 10 lutego [br.] o godz. 21.00 w sali [Jakuba] Wojewskiego przy ul. Portowej odbyło się zebranie [Polskiego] Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Zebranie zagał mec. Zawodny, witając podnaczelnika [Piotra] Dostatniego z Grudziądza. Następnie przyjęto 38 nowych członków, do których przemówił mec. Zawodny, wzywając [ich] do pracy i wytrwania. Po wyborach [Józef] Mazur wygłosił treściwy referat o ideałach i pracy ofiarnej „Sokoła”. Następnie przemawiali: Dostatni, Lisewski, [Wacław] Ostojski, Mazur, [Leon] Nowak, Wróblewski i redaktor Kaczmarek. Mówcy omawiali sprawę boiska i Wszechstowiańskiego Złotu „Sokoła”, który odbędzie się w lipcu br. w Gdyni.

Towarzystwo Rzemieślników Katolickich. W dniu 14 lutego [br.] o godz. 13.00 w sali [Walentego] Bednarskiego odbyło się zebranie T[owarzystwa] Rzemieśl[ników]. Katolickich. Zebranie zagał prezes [Józef] Rataj, po czym sekretarz Marszałek odczytał protokół z ostatniego zebrania. Następnie zabrał głos Rataj, który wygłosił dłuższy referat o rzemiośle oraz poinformował zebranych o powstających kursach miejskich, przy których został utworzony oddział rzemieślniczy, zachęcając zarazem zebranych do wzięcia w nim gremialnego udziału. W dłuższej dyskusji omawiano sprawę budowy „Domu Rzemieślnika”, przy czym wypowiedziano się, aby dotożyć wszelkich starań ku rozpoczęciu budowy tegoż [...]. Obecnych było 40 osób.

[Ogólny] Związek Podoficerów Rezerwy [RP]. W dniu 14 lutego [br.] w sali [Walentego] Bednarskiego odbyło się walne zebranie [Ogólnego] Związku Podoficerów Rezerwy [RP]. Zebranie zagał prezes [...] dyr. [Maksymilian] Berger, sekretarzował Kalinowski. Zarząd złożył dokładne sprawozdanie ze swojej dotychczasowej działalności, po czym wywiązała się dyskusja nad sprawozdaniem. Po udzieleniu absolutorium ustępującemu zarządowi,

przystąpiono do wyboru nowego zarządu, do którego wybrano: prezesem dyr. Bergera, wiceprezesem Marszałka, sekretarz[em] K. Kruszczyńskiego, zast[ępcą]. sekr[etarza]. Stelmaszewskiego, skarbnikiem Szczepanowskiego, komendantem [Adolfa] Sajewicza, ławnikami Krefta i Wiśniewskiego. Następn[ie] po odśpiewaniu „Roty” i [zrobieniu] wspólnej fotografii zebranie zakończono. Obecnych [było] 50 osób.

W dniu 18 lutego [br.] w sali Bednarskiego odbyło się walne zebranie Kurkowego Bractwa [Strzeleckiego]. Zebranie zagał prezes [Walenty] Bednarski, protokół z ostatniego zebrania odczytał sekretarz [Stefan] Pyttel, po czym na przewodniczącego powołano [Stanisława] Knolla. Następnie zarząd zdał sprawozdanie ze swojej działalności, wykazując, [że] w roku ubiegłym wybudowano strzelnicę i urządzono strzelanie okręgowe (Okręg Bałtycki). Bractwo liczy obecnie 25 członków. W dyskusji nad sprawami zabierali głos: [Bazyli] Łobocki, [Bernard] Bączkowski, [Wojciech] Mikołajczyk, Bednarski i inn[i]. Wobec ustąpienia z Zarządu trzech członków zarząd został uzupełniony w osobach: Bednarski - prezes, Knoll - wiceprezes, Pyttel - sekretarz, Banaszkiewicz - skarbnik, [Brunon] Czap[p] - gospodarz. Na zakończenie zebrania jednogłośnie uchwalono i mianowano prezesem honorowym [Kurkowego] Bractwa Strzeleckiego w Gdyni Komisarza Rządu [Zygmunta Zabierzowskiego].

[V.] SEKTY RELIGIJNE I MNIEJSZOŚCI NARODOWE. Działalności nie przejawily.

[VI.] RÓŻNE.

Nabożeństwo z okazji imienin Pana Prezydenta. W dniu 1 lutego br. z okazji imienin Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego w kościele N[ajświętszej].M[arii].P[anny]. odbyło się uroczyste nabożeństwo, w którym wzięli udział przedstawiciele władz państwowych z Wicekomisarzem Rządu [Włodzimierzem Szaniawskim] na czele oraz miejscowe społeczeństwo.

Dwunastolecie objęcia Pomorza przez Wojska Polskie. W dniu 7 lutego br. o godz. 11.00, w 12. rocznicę objęcia Pomorza przez Wojska Polskie, odbyło się uroczyste nabożeństwo, celebrowane przez księdza proboszcza [Teodora] Turzyńskiego. W nabożeństwie wzięli udział Wicekomisarz Rządu [Szaniawski], przedstawiciele władz oraz poszczególne związki i stowarzyszenia. Po nabożeństwie odbyła się defilada, którą odebrał Wicekomisarz Rządu. W defiladzie brała udział Straż Celna, [P[rzysposobienie]W[ojskowe]iW[ychowania]F[izycznego], harcerze, organizacje społeczne i straż pożarna. Następnie o godz. 12.00 w sali kina „Morskie Oko” odbyła się uroczysta akademia, którą zagał Wicekomisarz Rządu, przypominając zebrany, że w dniu dzisiejszym upływa 12 lat [od czasu], jak Wojska Polskie objęły Pomorze i stanęły nad polskim Bałtykiem. Następnie głos zabrał profesor [Mieczysław] Limanowski z Wilna, który w swoim przemówieniu scharakteryzował dzieje historyczne Polski od czasów panowania króla Władysława IV. Obecnych [było] około 800 osób.

Akademia Narodowa z okazji 12-lecia objęcia Gdyni. W dniu 10 lutego [br.] o godz. 20.00 w sali Wojewskiego odbyła się Akademia Narodowa zagajona przez mec. Zawodnego, który w krótkich słowach wyłuszczył [jej] cel. Następnie [Antoni] Nogaj wygłosił odczyt pt. „Zaślubiny z morzem”, po czym zebrani odśpiewali „Pamiętne dawne Lechity”. Dalej Białkowski wygłosił odczyt-referat pt. „Zarys historyczny od 1918 do 1932 r.”. Poza tym o znaczeniu dostępu do morza przemawiali redaktor Kaczmarek i Mazur. Po przemówieniach zebrani wnieśli okrzyk na cześć Romana Dmowskiego i gen. [Józefa] Hallera oraz odśpiewali „Rotę”⁶. Obecnych [było] 34 osoby.

Związek Propagandy Turystycznej. W dniu 18 lutego br. w sali hotelu „Centralnego” odbyło się walne zebranie Zw[iązku]. Propagandy Turystycznej. Przewodniczył dyr. [Juliusz] Rummel. Sprawozdanie z działalności zdał major Zakrzewski, [zaś sprawozdanie] kasowe dyr. Grabowski. W wolnych wnioskach postanowiono w bieżącym sezonie zorganizować szereg imprez, między innymi „Święto Morza”.

Dziesięciolecie Koronacji Papieża. W dniu 21 lutego [br.] z okazji 10-lecia koronacji Ojca Świętego Piusa XI odbyła się uroczysta msza św[ięta]., celebrowana przez ks. proboszcza [Teodora] Turzyńskiego. Następnie o godz.12.30 w sali kina „Morskie Oko” odbyła się Akademia Papieska, którą zagał prezes Akcji Katolickiej, mec. [Hilary] Ewert-Krzemieniewski. Następnie głos zabrał ks. profesor [Eugeniusz] Dąbrowski, który wygłosił referat o papieżu i stosunkach panujących obecnie w Rosji Sowieckiej, zaznaczając, że rządy bolszewickie zwalczają wiarę katolicką, rujnują kościoły i w ogóle w okrutny sposób prześladują tak ludność katolicką, jak i prawosławną. Na zakończenie akademii radny [Jan] Radtke odczytał telegram hołdowniczy dla Ojca Św.

⁶ W oryg. „Nie rzucim ziemi”.

Piusa XI, który wystany został [przez] parafię gdyńską. Po odśpiewaniu kilku pieśni kościelnych przez chóry „Symfonia” i „Dzwon Bałtycki” akademię zakończono. Obecnych był około 1000 osób.

Pochód ku czci [Jerzego] Waszyngtona. W dniu 22 lutego [br.] z okazji 300-rocznicy urodzin Jerzego Waszyngtona, pierwszego prezydenta Stanów Zjednoczonych [Ameryki], w kościele parafialnym odbyło się uroczyste nabożeństwo, celebrowane przez ks. proboszcza Turzyńskiego, w którym wzięli liczny udział przedstawiciele władz państwowych z Wicekomisarzem Rządu [Szaniawskim] na czele oraz Konsul Generalny Stanów Zjednoczonych z Warszawy. Po nabożeństwie komandor [Józef] Unrug dokonał przeglądu oddziałów, w[z]nosząc okrzyk na cześć narodu amerykańskiego, zaś orkiestra Marynarki Wojennej odegrała hymn[y] narodowe amerykański i polski. Następnie przed Komisariatem Rządu przy ul. Starowiejskiej odbyła się defilada oddziałów wojskowych i organizacji społecznych. O godz. 11.30 w sali posiedzeń Komisariatu Rządu odbyło się uroczyste posiedzenie Rady Miejskiej zagajone przez Wicekomisarza Rządu, na którym postanowiono przemianować ul. Nadbrzeżną na ul. Jerzego Waszyngtona. Na zakończenie uroczystości odbyła się wspólna fotografia oraz akademie w gmachu szkoły powszechnej.

5

1932 kwiecień 4, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc marzec 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 22.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

W dalszym ciągu napięcie w życiu politycznym [jest] dość słabe i nawet proklamowany na dzień 16 marca [br.] manifestacyjny strajk powszechny, który pod przykrywką gospodarczą miał niewątpliwie charakter polityczny, nie zdołał obudzić zainteresowania społeczeństwa i tym samym chybił celu. BBWR przez stworzenie dwóch nowych kół w Chyloni i [na] Oksywiu kontynuuje konsekwentnie rozpoczętą działalność organizacyjną. Stronnictwo Narodowe nie przejawiało żadnej działalności, natomiast pokrewny OWP znamienne nasilił swoją działalność i nie przestaje objawiać swojej ruchliwości i żywotności. Z ważniejszych prac OWP wymienić należy przygotowanie tzw. „programu bojowego”, nawiązanie ścisłej łączności z gdyńskim Tow[arzystwem]. Powstańców i Wojaków oraz chęć opanowania przez Obóz kolonii polskiej w Gdańsku. NPR Prawica działalności nie przejawia i stronnictwo to w chwili obecnej można uważać za nieistniejące na terenie Gdyni. PPS CKW odniosła w marcu bolesną porażkę, ponieważ zapowiadany i przygotowany przez to stronnictwo strajk manifestacyjny nie doszedł w Gdyni w ogóle do skutku i uwydatnił słabość wpływów PPS w masach robotniczych. Miejskowa prasa silnie zaatakowała Urząd Morski za rzekome utrudnienia [w] zbieraniu informacji prasowych o pracach w porcie i domagała się zmiany niezdrowego jakoby stosunku Urzędu Morskiego do prasy.

6

1932 maj 4, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Referendarza Zygmunta Mariusza Szacherskiego [w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego] za miesiąc kwiecień 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 23-27.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Tętno życia politycznego w dalszym ciągu [jest] słabe i jedynie przygotowania do obchodu pierwszomajowego zainteresowały drobną - zresztą - część społeczeństwa gdyńskiego. BBWR ograniczył swoją działalność do pracy organizacyjnej, czyni natomiast przygotowanie do wiecu poselskiego w dniu 5 czerwca br. OWP dalej

pracuje intensywnie, przy czym daje się zauważyć dążność do większej konsolidacji obozu kosztem chociażby pewnego zmniejszenia [się] liczby członków. Na uwagę zasługuje powołanie [Alojzego] Sobczaka na kierownika Wydziału Powiatowego oraz przełożenie terminu zjazdu w Pucku z 6 maja na 5 czerwca br. PPS CKW dała znak życia, tworząc Komitet Obchodu [święta] 1 maja i czyniąc dość staranne przygotowania, aby obchód ten wypadł jak najlepiej i tym samym przyczynił się do wzmocnienia słabych, jak dotąd, szeregów. Na plan pierwszy wysuwa się tu dalszy spadek wpływów [Edmunda] Guziątka na rzecz [Teodora] Zielińskiego i innych. Na łamach miejscowej prasy nie ukazało się nic godnego uwagi. Można przy tym zauważyć bardzo smutny fakt dużej „płynności” organów prasowych, gdyż dzienniki, tygodniki itp. rodzą się po prostu z dnia na dzień, aby równie niespodziewanie w krótkim czasie zniknąć.

Stowarzyszenia społeczne nie wykazały prawie żadnej działalności. Fakt ten nie może jednak dziwić, gdyż Gdynia posiada ogromnie skromną liczbę poważnych działaczy społecznych. Pewna depresja, wynikająca z ogólnego kryzysu gospodarczego, nie wywarła jak dotąd oddźwięków politycznych. Daje się jednak zauważyć, zwłaszcza u bezrobotnych, jakby większe podniecenie, spowodowane w pierwszym rzędzie utratą nadziei na otrzymanie pracy.

[II.] PRASA.

Miejscowa prasa przejawia[ła] dość znaczne zainteresowanie sprawami Gdańska, w związku ze wzmocnionym tam ruchem hitlerowskim. Przy sposobności podkreślono dość dwuznaczne zachowanie się Wysokiego Komisarza [Ligi Narodów] [Manfredo Graviny] i zarzucano mu brak obiektywizmu przy rozpatrywaniu zagadnień polsko-gdańskich. „Gazeta Morska” w numerze 93 zamieszcza na ten temat artykuł, przy czym w tonie ostrym domaga się poszanowania postanowień Traktatu Wersalskiego. Ze spraw gospodarczych „Gazeta Morska” w numerze 94 wysunęła sprawę konieczności rewizji polityki karteli przemysłowych, atakując tz[w]. „sztywne ceny”. „Gazeta Gdyńska” w numerze 91 poruszyła sprawę handlu rybami, opowiadając się za utworzeniem w Gdyni centrali zakupu i sprzedaży ryb, mogącej konkurować z Gdańskiem. Ukazał się w druku nowy dziennik pt. „Echo Morskie”, stanowiący mutację „Echa”, wychodzącego w Łodzi oraz tzw. „Biuletyn”, wydawany przez Izbę Przemysłowo-Handlową w Gdyni. Przestały zaś ukazywać się na [tutejszym] terenie tygodniki „Express Portowy” i „Nowa Epoka”.

[III.] POLSKI RUCH POLITYCZNY.

Działalność BBWR polegała w dalszym ciągu na konsekwentnej pracy organizacyjnej w kierunku stopniowego, choć tym samym nieco powolniejszego, rozszerzania swych wpływów w stowarzyszeniach i organizacjach społecznych. Ponadto regularnie odbywały się posiedzenia Rady Grodzkiej, na których uzgadniano taktykę postępowania i omawiano w szczegółach wykonanie programu pracy wyznaczonego na najbliższy okres.

Z ważniejszych przejawów działalności BBWR w Gdyni na pierwszy plan wysuwają się przygotowania do urzędzenia w dniu 5 maja zebrania publicznego z udziałem posłów oraz usiłowanie opanowania opornego dotychczas społeczeństwa w Chyloni (patrz dział: Polskie związki i organizacje społeczne).

Stronnictwo Narodowe nie przejawiało w okresie sprawozdawczym żadnej działalności, natomiast OWP w dalszym ciągu wykazuje dużą żywotność. Na podkreślenie zasługuje rehabilitacja [Alojzego] Sobczaka i powierzenie mu stanowiska kierownika Wydziału Powiatowego. Po nominacji tej spodziewać się należy dalszego wzmocnienia energicznej działalności OWP na terenie Gdyni, ponieważ dotychczasowy Kierownik Wydziału Powiatowego, dr Rogala był przedstawicielem kierunku umiarkowanego, zaś Sobczak przeciwnie - posiada program wyraźnie „bojowy”. Pierwszym dowodem bojowości i energii Sobczaka było ukaranie naganą kierownika Wydziału Grodzkiego za zaniebdywanie się w pracy, zawieszenie na przeciąg czterech tygodni trzech członków Zarządu i zmiana na stanowisku sekretarza Wydziału Grodzkiego.

Z ciekawszych dziedzin życia OWP wymienić należy przełożenie zjazdu w Pucku z 8 maja na 5 czerwca br. oraz chęć zorganizowania umundurowanych sekcji rowerzystów przy poszczególnych placówkach. Szczegóły pracy OWP na terenie Gdyni omówione zostały dokładnie w specjalnych raportach przesłanych Urzędowi Wojewódzkiemu [Pomorskiemu].

NPR Prawica żadnej działalności nie przejawiała.

PPS CKW ożywiła nieco swoją działalność z racji przygotowań do obchodu pierwszomajowego. W związku z tym zwołanych było kilka zebrań dla omówienia programu i poczynienia przygotowań technicznych. Stwierdzić należy, że aczkolwiek obchód pierwszomajowy urządzony był pod egidą Komitetu Miejskiego PPS, [to] jednak

głównymi [jego] inicjatorami i organizatorami były klasowe związki zawodowe, w szczególności Związek [Zawodowy] Transportowców i Związek [Zawodowy] Robotników Budowlanych. Na tle przygotowań do obchodu uwidocznił się wyraźnie zanik wpływów [Edmunda] Guziątka i to nie tylko na terenie miejscowego Komitetu PPS, ale również i wśród samego Związku [Zawodowego] Transportowców. W chwili obecnej na czoło działaczy PPS w związkach zawodowych w Gdyni wybijają się [Kazimierz] Werner, Teodor Zieliński i Jan Kuc. Oni też byli głównymi aktorami obchodu pierwszomajowego, dopuszczając niechętnie do uczestnictwa w komitecie obchodowym, do pewnego stopnia pod przymusem swoich władz zwierzchnich, Guziątka.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

Działalność związków i organizacji społecznych w okresie sprawozdawczym wybitnie osłabła i ograniczyła się prawie wyłącznie do prac w łonie zarządów poszczególnych organizacji. Większych zebrań nie zwoływano, można więc wnioskować, że dość ożywiony ruch zebraniowy stowarzyszeń społecznych, obserwowany w pierwszym kwartale br., był zjawiskiem przejściowym, związanym dość ściśle z kończąca się kadencją wielu zarządów oraz koniecznością przewidzianą statutami dla celów budżetowo-sprawozdawczych.

Na uwagę zasługuje zebranie przedstawicieli towarzystw i organizacji [z] Chyloni, która dotąd mało interesowała się życiem społecznym, stanowiąc przy tym teren dość oporny dla wpływów pro rządowych. Przystąpienie obecnie Chyloni do Związku Towarzystw w Gdyni daje nadzieję na możliwość stopniowego zwiększania wpływów pro rządowych na terenie Chyloni, w pierwszym zaś rządzie przyczyni się do ożywienia i uspołecznienia tego przedmieścia.

W dniu 29 kwietnia 1932 r. w godzinach wieczornych, w obecności zaproszonych prezesa Związku Towarzystw [Maksymiliana] Bergera i sekretarza [Tolimira] Legockiego z Gdyni, odbyło się posiedzenie prezesów towarzystw i organizacji z Chyloni. Po ożywionej dyskusji zebrani postanowili wznowić działalność Związku Towarzystw w Chyloni i wydelegować swojego przedstawiciela do związku Towarzystw w Gdyni. Uchwalono poza tym poprzeć zbiórkę na cele T[owarzystwa]C[zytelni]L[udowych] i budowy „Domu Ludowego”.

[V.] SEKTY RELIGIJNE.

Na pomijanym dotąd przez sekty religijne terenie Gdyni daje się zauważyć w ostatnich czasach działalność kilku zamieszkałych tu osób w kierunku zorganizowania sekty Badaczy Pisma Świętego. Głównymi organizatorami sekty są: robotnik Bolesław Bożyszkowski i stelmach Wojciech Biernat. Wymienieni zdolali dotychczas zainteresować około 20 osób, które zapraszają na odczyty urządzone w prywatnym mieszkaniu Bożyszkowskiego. Na odczytach tych Bożyszkowski lub Biernat odczytują poszczególne rozdziały Pisma Św[iętego]. oraz czasopisma i broszury nadchodzące do Bożyszkowskiego, [takie, jak]: „Strażnica” [i] „Złoty wiek” [oraz następujące] broszury wychodzące dorywczo: „Królestwo”, „Sąd”, „Uciemienie” i „Gdzie są Umarli”. Literaturę tę dostaje Bożyszkowski bezpłatnie z Łodzi. Ostatnio podobne odczyty odbyły się 10 bm. o godzinie 18.00 przy udziale 18 osób, 14 bm. o godzinie 18.00 przy udziale 12 osób oraz 21 bm. po godzinie 16.00 i 24 bm. o godz. 16.00 przy frekwencji 12-15 osób. Nazwisk [osób] przybywających na odczyty dotychczas nie się zapisuje i nie zauważono, by Bożyszkowski lub Biernat prowadzili jakąś ewidencję zwolenników wspomnianej sekty. Dwaj wyżej wymienieni posiadają wykształcenie elementarne i nie przejawiają zdolności na poważniejszych działaczy. W dniu 17 bm. Biernat otrzymał 100 sztuk ulotek pt. „W obronie prawdy”, które rozdał wśród mieszkańców Grabówka i Oksywia.

[VI.] MNIEJSZOŚCI NARODOWE. Działalności nie przejawiały.

1932 maj 9, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. 11/32 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni Adama Bederskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc kwiecień 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 84-93.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Nasilenie ruchu wywrotowego na polskich statkach handlowych uległo dalszemu osłabieniu. Zjawisko to obserwowane i sygnalizowane w marcu br. przybrało formy niecodzienne, gdyż ustał nawet ostatnio kolportaż bibuły komunistycznej, zaś sprawa 1 maja nie była przez komunę w ogóle w odniesieniu do Gdyni poruszana. Wszystko to świadczy o słabnącym zainteresowaniu się Gdańską kwestią Gdyni i polskiej marynarki handlowej oraz wskazuje na kompletny brak wśród marynarzy polskich wybitniejszych działaczy, którzy by umieli poprowadzić jakąkolwiek pracę organizacyjną i agitacyjną bez oglądania się na Gdańsk. W ruchu zawodowym panowało w kwietniu [br.] duże ożywienie, wywołane przede wszystkim projektem przemysłowców obniżenia taryf płac robotniczych o 30%. Wszystkie związki zawodowe, bez różnicy wpływów politycznych, wypowiedziały się zdecydowanie przeciwko jakiegokolwiek obniżce płac, względnie przeciwko zawieraniu umowy zbiorowej na niższych niż w roku ubiegłym warunkach. Na podkreślenie zasługuje fakt dość silnego podniecenia, panującego wśród kolejarzy na skutek przeprowadzanych redukcji. Stan przestępczości utrzymuje się stale na jednym mniej więcej poziomie, przy czym ogólna ilość przestępstw i wykroczeń wyraża się liczbą 597 (marzec 560).

[II.] RUCH WYWROTOWY.

W związku z obserwowanym uprzednio (sprawozdanie za m[iesiąc]. marzec) osłabieniem działalności wywrotowej na statkach polskiej marynarki handlowej dało się w okresie sprawozdawczym zauważyć dalsze zahamowanie agitacji na terenie gdyńskim. Wymownym dowodem tego był brak zainteresowania się gdańskich sfer komunistycznych kwestią pierwszomajową w Gdyni oraz fakt, że wydany w kwietniu nakład pisma „Na Straży” Nr 3 nie był na statkach polskich zupełnie kolportowany. Jak więc widać usiłowania Gdańska w kierunku opanowania wpływów na polskich statkach ostatnio zanikają, przerzucenie zaś pracy wywrotowej na Gdynię (jak to sobie projektowali działacze komunistyczni z Gdańska) napotyka na duże trudności, tak ze względu na brak odpowiednich ludzi, jak też i z powodu dość biernego stanowiska marynarzy polskich. Marynarze ci boją się po prostu angażować w sprawy komunistyczne, ponieważ linie okrętowe zwolniły z posad szereg marynarzy uchodzących za sympatyków komunizmu. Zwolnienia te wywołały liczne komentarze między marynarzami i wzbudziły między nimi wzajemną nieufność, gdyż jedni drugich posądzają o dostarczanie liniom okrętowym informacji personalnych. Na specjalne podkreślenie zasługuje fakt wycofania się z terenu gdyńskiego dotychczasowego kolportera literatury komunistycznej, Leona Stoltzkiego.

[III.] RUCH ZAWODOWY.

Związek Związków Zawodowych. W dniu 8 kwietnia br. o godz. 16.00 w lokalu ZZZ w Kolonii Rybackiej, przy udziale 22 osób, odbyło się zebranie członków ZZZ sekcja robotników portowych. Zebranie zagaik[sekre]tarz]. ZZZ Władysław Gała, który zobrazował całokształt sprawy sądowej wytoczonej przez niego firmie „Atlantic” z powodu nieudzielania przez tę firmę robotnikom płatnych urlopów. Następnie Gała nadmienił o istniejących tendencjach obniżki płac robotnikom o 30% przez pracodawców, dodając, iż sprawa ta, dzięki staraniom ZZZ, nie jest jeszcze aktualna, gdyż została odłożona do plenarnego posiedzenia Sejmu, które ma się odbyć w miesiącu wrześniu br. W dniu 17 [kwietnia br.] o godz. 11.30 w lokalu ZZZ w Kolonii Rybackiej, przy udziale 46 osób, odbyły się obrady ZZZ. Otwarcia dokonał Władysław Gała, po czym obszerny referat na temat polityczny wygłosił przewodniczący zjazdu, Majewski. Referent w swoim przemówieniu podkreślił piękną i ideową rolę, jaką spełnia ZZZ na terenie północnego wybrzeża. W dalszym ciągu obrad zebrani postanowili jednogłośnie: 1) dążyć do skupienia wszystkich robotników w ZZZ, 2) współpracować z Rządem Marszałka [Józefa] Piłsudskiego i zwalczać energicznie wszystkie elementy szkodliwe dla Państwa Polskiego i w razie potrzeby stanąć z bronią w ręk

w obronie granic Rzeczypospolitej, 3) utworzyć placówkę oświatową, [taką] jak biblioteka ruchoma, która mają nadzieję uzyskać od tut[ejszego. Komisariatu Rządu i 4) jak najliczniej wziąć udział w uroczystościach 3 Maja. W wolnych wnioskach dyskutowano nad sprawą budowy domu ZZZ w Gdyni.

Zjednoczenie Zawodowe Polskie. W dniu 9 kwietnia br. o godz. 16.00 w lokalu ZZZ przy ul. Portowej odbyło się zebranie członków Związku Robotników Portowych, należących do Zjednoczenia Zawodowego Polskiego. Obecnych było ok. 45 osób. Zebranie zagał sekretarz ZZZ, Franciszek Bartkowiak, który zaznajomił zebranych z celem zwołanego zebrania, nadmieniając, iż jego przeciwnicy w osobach [Edmunda] Guziatka i Gały zarzucają mu, że jest zdrajcą proletariatu. Mówiąc to Guziątek i Gała mają na myśli zawarcie przez niego jako przedstawiciela robotników portowych, członków ZZZ, umowy zbiorowej na rok 1932/[19]33 ze Związkiem Gdańskich Ekspedytorów, która to umowa została zawarta w końcu lutego br. bez udziału i wiedzy pozostałych związków zawodowych Bartkowiak zaznaczył, iż umowę tę podpisał na warunkach obowiązujących w ub[iegłym]. Roku i obecnie, gdy mówi się o istniejących projektach ze strony pracodawców obniżki płac o 30%, robotnicy portowi w Gdyni, mający umowę zbiorową obowiązującą na cały rok, nie mają podstawy nazywać go zdrajcą proletariatu. Na zakończenie zebrania, na wniosek Hinza, uchwalono jednogłośnie aby sekr[etarz] Bartkowiak na szpaltach tut[ejszych]. Czasopism wezwał robotników do wstrzymania się od brania udziału w obchodzie dnia 1 maja.

Zjednoczenie Kolejowców Polskich⁷. W dniu 14 [kwietnia br.] o godz. 19.00 w lokalu własnym przy Szosie Gdańskiej (dom Maulera⁸), przy udziale około 120 osób, odbyło się zebranie Zjednoczenia Kolejowców Polskich Oddz[iał]. w Gdyni. Zebranie zagał prezes miejscowego oddziału ZKP, [Władysław] Mazela, który wspominał o mającym nastąpić z dniem 1 maja br. częściowym zwolnieniu pracowników kolejowych, dodając, iż na samą Gdynię przypada do redukcji około 80 osób, ogólnie zaś w całym Państwie ma być zwolnionych około 20 000 kolejarzy i skutecznienie tego projektu rozłożone jest na 3 do 4 miesięcy. Mazela wysunął projekt, by wybrać spośród zebranych delegację i wysłać ją do Ministerstwa Komunikacji w celu złożenia tam żądania wstrzymania się od redukcji kolejarzy i zastosowania zamiast tego mniejszej ilości godzin pracy oraz zwolnienia wszystkich pracowników, którzy posiadają inne źródła utrzymania. Wniosek ten został przyjęty przez aklamację i jako delegatów wybrano prezesa miejscowego Oddziału ZKP Mazelę i członka tegoż Związku, Szultza.

Związek Zawodowy Transportowców (PPS CKW). W dniu 1 kwietnia br. o godz. 16.00 w sali PUPP, przy udziale około 120 osób, odbyło się zebranie nadzwyczajne robotników wszystkich zawodów, zwołane przez ZZT i Związek Zawodowy Robotników Budowlanych. Zebranie zagał sekretarz Związku [Zawodowego] Robotników Budowlanych, Teodor Zieliński, który w krótkim referacie zapoznał zebranych z dążeniami Związku Pomorskich Przemysłowców, przy czym nadmienił, że wszelkie umowy normujące warunki pracy i płacy i obowiązujące dotychczas zawarte między Związkiem Pomorskich Przemysłowców z jednej strony, a przedstawicielami klasy robotniczej Województwa Pomorskiego z drugiej, zostały niedawno wypowiedziane przez pomorskich przemysłowców. Ci ostatni w projekcie umowy na rok 1932/[19]1933 ustanowili taryfę płacy z 30% niższą, na co robotnik zgodzić się nie może. W końcu przemówienia Zieliński apelował do zebranych, aby zrozumieli znaczenie organizacji jakimi są klasowe związki zawodowe, które nie pozwolą na wyzysk robotnika. Następny mówca, Guziątek, sekr[etarz]. Zw[iązku]. Zaw[odowego]. Transportowców, wygłosił referat na temat zamachu rządu na zdobycze socjalne robotników, po czym odczytał rezolucję protestującą, która to rezolucja ma być przestana do centralnej Komisji Klasowych Związków Zawodowych. Rezolucja ta została przyjęta przez aklamację. Przebieg zebrania [był] spokojny.

Związek Zawodowy Kolejarzy (PPS CKW) wyznaczył zebranie w świetlicy Gdyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej na Grabówku na dzień 15 [kwietnia br.], zapowiadając udział w tym zebraniu członka Wydziału Wykonawczego z Warszawy, Wojewody, który jednak na wspomniane zebranie nie przybył. Zebranie to odbyło się przy udziale 23 osób. Zebranie zagał prezes tut[ejszego]. Oddziału ZZK, Bronisław Ciemny, po czym głos zabrał [Kazimierz] Werner, kierownik Gdyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej, który na wstępie jako przykład wskazał zebrany na istniejące różne kartele i trusty, utworzone przez kapitalistów, przy czym dodał, iż burżuazja rozumie

⁷ Zjednoczenie Kolejowców Polskich, największa z działających w okresie międzywojennym w środowisku pracowników kolejowych organizacji związkowych, powstała 9 maja 1929 r. z połączenia Polskiego Związku Kolejowców oraz Związku Kolejarzy Zjednoczenia Zawodowego Polskiego.

⁸ Nie ma pewności czy chodzi o Aleksandra Maulera (zamieszkały przy ul. Śląskiej 61), czy Stanisława Maulera (ul. Morska 63).

konieczność organizowania się i solidaryzowania w obronie przed nieprzyjacielem, jakiego widzi w klasie robotniczej, proletariat natomiast nie zrozumiał tego dotychczas, pomimo iż zagłębia się w coraz to bardziej wzrastającą nędzę. W trakcie przemówienia przeszedł mówca na temat zapowiedzianej redukcji kolejarzy i nadmienił, że pozbawia się środków do życia ludzi obarczonych licznymi rodzinami, popiera się zaś uprzywilejowanych, którzy mając posady, pobierają często również emerytury. Na zakończenie przemówienia Werner wezwał zebranych do masowego udziału w obchodzie uroczystości pierwszomajowej.

Związek Zawodowy Robotników Budowlanych (PPS CKW). W dniu 28 kwietnia br. o godz. 18.00 w sali PUPP, przy udziale około 400 osób, odbyło się zebranie nadzwyczajne członków Związku [Zawodowego] Robotników Budowlanych. Zebranie zagał sekretarz tegoż Związku, Teodor Zieliński, zaznaczając iż robotnicy budowlani Woj.[ewództwa]. Pomorskiego w obecnej chwili nie posiadają żadnej umowy zbiorowej z pracodawcami, wobec czego pracodawcy płacą robotnikom za roboty wg swojego uznania z krzywdą tych ostatnich. W trakcie przemówienia Zieliński nadmienił, że w dniu 30 marca br. w Bydgoszczy odbyła się konferencja między przedstawicielami Związku Pomorskich Przemysłowców z jednej strony i przedstawicielami poszczególnych Związków [Zawodowych] Robotników Budowlanych z drugiej, w celu zawarcia umowy zbiorowej, jednak nie doszło do umowy, ponieważ pracodawcy stali niewzruszenie przy obniżce płac o 30% w stosunku do taryfy zeszłorocznej. W końcu przemówienia Zieliński zakomunikował zebranym, iż zarząd Związku zamierza wystosować pismo do Okręgowego Inspektoratu Pracy z żądaniem zwołania konferencji pracodawców z terenu gdyńskiego z przedstawicielami miejscowego Związku [Zawodowego] Robotników Budowlanych w celu zawarcia umowy zbiorowej dla Gdyni. Następnie Zieliński apelował do zebranych, aby w dniu 1 maja wzięli gremialnie udział w pochodzie. Przed rozejściem się rozdano pewną ilość odezw pierwszomajowych wydanych przez Polską Partię Socjalistyczną pt. „Do ludu pracującego miast i wsi”.

[IV.] BEZROBOCIE.

Według notowań PUPP ogólna ilość zarejestrowanych bezrobotnych na terenie Gdyni wynosiła w dniu 1 kwietnia 1932 r. - 4173 osoby, w dniu 30 kwietnia 1932 r. - 3661 [osób]; zmniejszyła się zatem w tym okresie o 512 [osób]. Z powyższej liczby 3661 osób, zasiłek z Funduszu Bezrobocia pobiera[ja] 893 osoby.

[V.] STRAJKI.

W dniu 14 [kwietnia br.] o godz. 14.00, z powodu wypłacenia robotnikom niższych zarobków aniżeli obejmuje taryfa, gdyż zamiast 65 gr na godzinę wypłacono tylko po 60 gr, robotnicy w liczbie 65 porzucili prace przy budowie Domu Kasy Emerytalnej Kolejarzy przy Szosie Gdańskiej. Z grona robotników wyłoniono delegację, która udała się do Inspektora Pracy i po porozumieniu się z tymże oraz po odbytej konferencji z przedstawicielami firmy, prowadzącej roboty po upływie godziny czasu, tj. o godz. 15.00 wszyscy robotnicy przystąpili z powrotem do pracy, otrzymawszy przyrzeczenie przedstawiciela firmy, iż będzie im płacone po 65 gr za godzinę. W dniu 16 [kwietnia br.] Gdyńskie Biuro Budowlano-Inżynieryjne, prowadzące roboty przy budowie koszar Marynarki Wojennej [RP] w Oksywiu, odstępując te roboty firmie „Narzyński” wypowiedziało pracę 87 robotnikom, zaś firma „Narzyński” na ich miejsce przyjęła nowych pracowników. Na tym tle powstał w dniu 18 [kwietnia br.] zatarg między robotnikami a firmą „Narzyński”, zlikwidowany w ten sposób, że firma przyjęła z powrotem wszystkich robotników zwolnionych przez Gdyńskie Biuro Budowlano-Inżynieryjne. W dniu 19 [kwietnia br.] firma „Narzyński” zwolniła dwóch murarzy i jednego robotnika spośród wyżej wymienionych, przy czym znów powstał zatarg i zatrudnieni robotnicy porzucili pracę. Po odbytych u Inspektora Pracy konferencjach wszyscy robotnicy powrócili do pracy, z wyjątkiem sześciu murarzy z Wejherowa, którzy zostali zwolnieni z powodu braku wolnych miejsc. Oba wypadki porzucenia pracy nie przekraczały paru godzin.

[VI.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Dane statystyczne dotyczące stanu bezpieczeństwa są następujące: kradzieży z włamaniem 15 (9), kradzieży zwykłych 162 (181), uszkodzeń cielesnych 4 (4), tajny nierząd 7 (4), nieszczęśliwe wypadki 10 (1), innych przestępstw kryminalnych 156 (142). Doniesień karnych sporządzono: za przekroczenie przepisów sanitarnych 44 (27), meldunkowych 32 (18), budowlanych 4 (4), o ruchu kołowym 52 (45), innych 10 (10), za opilstwo zatrzymano 101 (118) osób. Ogólna suma wszystkich dokonanych w okresie sprawozdawczym na terenie miasta Gdyni przestępstw i wykroczeń wynosi 597, z czego wykryto 584. Cyfry w nawiasach dotyczą miesiąca marca. Ważniejszych wydarzeń w dziedzinie bezpieczeństwa publicznego nie [za]notowano.

[VII.] POŻARY.

Ogólna liczba pożarów w okresie sprawozdawczym wynosiła 2 (1), z tego: z przyczyn nieustalonych 0 (0), wskutek nieostrożności 1 (1), wskutek wadliwego urządzenia komina 1 (0), wskutek podpalenia 0 (0). Ogólna suma strat [była] niewielka.

[IX.] SZPIEGOSTWO I DWERSJA.

Ruch statków. Dnia 3 kwietnia br. statkiem [s/s] „Kościszko” przyjechało do Gdyni 184 pasażerów i dnia 4 [kwietnia br.] statkiem [s/s] „Baltavia” 21 pasażerów. Dnia 8 [kwietnia br.] statkiem [s/s] „Baltavia” wyjechało z Gdyni 29 pasażerów, a statkiem [s/s] „Kościszko” 239 pasażerów. W dniu 18 [kwietnia br.] statkiem [s/s] „Baltavia” przybyło z Londynu 49 pasażerów i 11 turystów, zaś dnia 22 [kwietnia br.] wymienionym statkiem wyjechało do Londynu 38 pasażerów. 28 kwietnia br. statkiem [s/s] „Pułaski” wyjechało z Gdyni do [Stanów Zjednoczonych] Ameryki 81 pasażerów.

Szpiegostwo i dywersja. Dnia 19 kwietnia br. tutaj [ejszy] Wydział Śledczy zatrzymał niejakiego Feliksa Chmieleckiego, syna Izydora i Balbiny, ur. 8 września 1897 r., wyznania rzym[sko].-katolickiego, żonatego, z zawodu fotografa, obywatela gdańskiego, zamieszkałego. w WM Gdańsku, Nowy Port, ul. Fischerstrasse 6 pod zarzutem dokonywania zdjęć obiektów wojskowych. Przesłuchiwany Chmielecki podał, że zdjęć obiektów wojskowych Westerplatte, jak również portu wojennego w Gdyni dokonywał na zlecenie [kmdr] por. [Ignacego] Szaniawskiego z Wydziału Wojskowego Komisarjatu Generalnego RP w Gdańsku. Na Westerplatte dokonywał zdjęć obiektów, poza tym dokonywał szereg zdjęć prywatnych dla kapitana [Jana] Lityńskiego, stacjonującego na Westerplatte. Ostatnio dokonał zdjęć w dniu 19 marca br. stacjonującego wojska, łącznie z oficerami z polecenia starszego ogniomistrza [Rajmunda] Radomskiego. W dniu 19 kwietnia br. również otrzymał polecenie od st[arszego]. ogniom[istrza] Radomskiego, aby dokonać zdjęć do kompletu z morza. W tym też celu udał się do stoczni gdańskiej na [s/s] „Pułaski”, który wyjechał w kierunku Gdyni. W drodze dokonał zdjęcia basenowego Westerplatte oraz Portu Wojennego w Gdyni. Podczas rewizji, poza zdjęciami i kliszami, znaleziono przy wymienionym spis organizacji polskich z terenu WM Gdańska. Feliks Chmielecki wraz z dochodzeniem został przekazany Sam[odzielnemu]. Referatowi Informacyjnemu Dowództwa Floty w Gdyni, który uznał, że zdjęcia dotyczą wojskowej obrony Państwa, przeto wraz z aktem oskarżenia skierował wymienionego do Okręgowego Sędziego Śledczego w Gdyni z wnioskiem o zastosowanie aresztu i wytoczenia śledztwa na podstawie Rozporz[ądzenia]. Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 listopada 1928 r., art. 6 § 1. Władze sądowe zastosowały względem Chmieleckiego areszt śledczy i osadziły go w więzieniu w Starogardzie [Gdańskim].

8

1932 lipiec 5, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc czerwiec 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 28-34.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Życie polityczne w miesiącu sprawozdawczym [było] w dalszym ciągu ożywione, przy czym w pierwszym rządzie przyczyniło się do tego niebezpieczeństwo i prowokacje ze strony Niemiec. Miejskowa prasa całą swoją uwagę skupiła na zagadnieniach polsko-niemieckich i polsko-gdańskich. Wykazała przy tym nader jednomyślny sposób zapatrywania na te kwestie. W łonie BBWR doszło do pewnego, dość wyraźnego rozdzwiewu, aczkolwiek [jak] dotąd tylko wewnętrznego podziału na dwie grupy. Spodziewać się należy, iż spowoduje to zahamowanie pracy organizacyjnej i może przekreślić dotychczasową konkretną i planową akcję. Stronnictwo Narodowe powetowało sobie niepowodzenie z odbycia wiecu w maju br. i urządziło podobny wiec w dniu 29 czerwca. Wiec ten udał się w zupełności dzięki ściągnięciu członków OWP Młodych z powiatu Morskiego i Chyloni. Udowodnił jednak raz jeszcze, iż Stronnictwo Narodowe w Gdyni nie posiada zbyt wielu zwolenników. Działalność OWP dalej

biła żywym tętnem. Przejawiło się to przede wszystkim w zorganizowaniu przez Wydział Powiatowy w Gdyni czterech nowych placówek na terenie powiatu Morskiego, w urządzeniu dwóch zbiorowych wycieczek świątecznych oraz w próbie założenia w Gdyni placówki Starszych. Swoje sukcesy OWP przypisać musi w pierwszym rzędzie działalności kierownika Wydziału Powiatowego, Alojzego Sobczaka, gdyż rozrost organizacji zaznaczył się wyraźnie dopiero od czasu powołania Sobczaka na to stanowisko. Uwaga PPS CKW koncentrowała się w dalszym ciągu na terenie związków zawodowych, w szczególności zaś na Zw[iązku]. Zaw[odowym]. Transportowców z racji wygasającej w dniu 1 sierpnia br. umowy zbiorowej. Do tej pory nie zaobserwowano przygotowań strajkowych, aczkolwiek należy się z nimi liczyć w [związku] z chęcią obniżenia płac przez armatorów. Stowarzyszenia społeczne nie przejawiały żywszej działalności, czynione są natomiast przygotowania do urzędzenia w lipcu br. dwóch wielkich zjazdów - Zw[iązku]. Oficerów Rezerwy [RP] i „Sokoła”. Bojkot Gdańska i Sopotu przybrał ostre formy. Plakatowanie list z nazwiskami osób niestosujących się do bojkotu na ogół jednak nie wywarło dodatniego wrażenia na mieszkańcach Gdyni wskutek wielu niedokładności, które wkrały się do list.

[II.] PRASA.

W miesiącu sprawozdawczym cała uwaga miejscowej prasy skierowana była na niebezpieczeństwo niemieckie i prowokację spowodowaną przez Rzeszę przez wysłanie okrętów wojennych do Gdańska wbrew woli Polski. „Gazeta Morska” omawia powyższą sprawę w numerach 143 i 144, zaś w numerze 145 atakuje bezpośrednio Wysokiego Komisarza Ligi Narodów w Gdańsku, [Manfredo] Gravinę, przypisując mu złą wolę i popieranie kosztem Polski interesów niemieckich w stosunku do Wolnego Miasta [Gdańska]. Ze spraw gospodarczych „Gazeta Gdynska” w numerze 140 poruszyła kwestię zmniejszenia budżetu Urzędu Morskiego w Gdyni na rok 1932/33, co w konsekwencji spowodowało pewne zahamowanie rozbudowy portu. „Dziennik Gdynski” w numerach 144 i 145 w dwóch obszernych artykułach zamieścił rodzaj sprawozdania [z] dotychczasowego rozwoju regularnych linii okrętowych w porcie gdyńskim i omówił dalsze możliwości w tym kierunku.

[III.] POLSKI RUCH POLITYCZNY.

Działalność BBWR w okresie sprawozdawczym ograniczyła się do wewnętrznej pracy organizacyjnej, polegającej prawie wyłącznie na odbywaniu posiedzeń Rady Grodzkiej oraz poszczególnych komisji. W ostatnich dniach miesiąca w tonie Rady Grodzkiej dał się zauważyć pewien ferment spowodowany tarciami osobistymi. Ferment ten stopniowo rozszerzył się i spowodował wyraźny podział (na razie tylko wewnętrzny) Rady Grodzkiej na dwie grupy: działaczy bojowych, należących do Związku Legionistów [Polskich] z wiceprezesem tego związku [Stanisławem] Szponarem na czele i działaczy stojących na gruncie gospodarczym z prezesem BBWR [Józefem] Kawczyńskim i radnym miejskim [Bolesławem] Nowackim na czele. W konsekwencji zatargu zarząd miejscowego Koła Związku Legionistów powziął uchwałę (poufną), wzywającą swoich członków do wycofania się z pracy w Radzie Grodzkiej BBWR. Podkreślić należy, iż w motywach powyższej uchwały wysunięte zostały przez Związek Legionistów zarzuty natury moralnej przeciwko radnemu Nowackiemu i naczelnikowi Poczty [Polskiej] [Janowi] Gronkowi, obu członkom Rady Grodzkiej BBWR.

Stronnictwo Narodowe urządziło w dniu 29 czerwca [br.] o godzinie 13.00 w Chyloni wiec publiczny z udziałem posłów: ks. [Bernarda] Łosińskiego, [Piotra] Szturmowskiego i [Józefa] Matłosza. Ks. Łosiński omówił na wstępie nową ustawę o zgromadzeniach, po czym poseł Szturmowski wygłosił dłuższe przemówienie na temat kryzysu ekonomicznego, krytykując przy tym gospodarkę rządów pomajowych. Ostatni na tematy polityczne przemawiał poseł Matłosz, poruszając kwestię nadania przez Min[istra]. [Felicjana Sławoja-]Składkowskiego obywatelstwa polskiego 600 000 Żydów, wydatkowania 350 000 zł przez b[yłego]. Wojewodę [Wiktora] Lamota na podtrzymanie pism sanacyjnych oraz krytykując Rząd za zwiększenie liczby emerytów. Na zakończenie wiecu kierownik Wydziału Powiatowego OWP, [Alojzy] Sobczak, wezwał obecnych do wstępowania do szeregów OWP, po czym ks. Łosiński wiec zamknął. Wzniesiono przy tym trzykrotnie okrzyk na cześć [Mariana] Dmowskiego i [Józefa] Hallera. Obecnych na wiecu [było] około 500 osób, przeważnie członków OWP z powiatu morskiego, poza tym dość duża grupa z Chyloni i pobliskiego Obłęża. Gdynia reprezentowana była nader słabo, przy czym z poważniejszych działaczy SN nie było nikogo. Przebieg wiecu [był] spokojny, zaś przemówienia posłów dość umiarkowane, z[a] wyjątkiem mowy Matłosza, który otrzymał od przedstawiciela władzy administracyjnej dwukrotnie ostrzeżenie.

Obóz Wielkiej Polski w miesiącu sprawozdawczym rozwinął bardzo żywą działalność w kierunku organizacyjnym i zebraniowym. Poza normalnymi zebraniem poszczególnych placówek, w dniu 24 czerwca [br.] o godz. 20.30 w lokalu [Augustyna] Semmerlinga w Chyloni odbyło się nadzwyczajne zebranie placówek Gdynia, Chylonia, Oksywie i Obłuże z udziałem 93 osób pod przewodnictwem [Wacława] Ciesielskiego z Tczewa, na którym [o]prócz spraw organizacyjnych omawiana była przez Sobczaka sprawa zażydzenia [sic! - przyp. JD/KC] Gdyni i bojkotu sklepów żydowskich. Celem zapoznania się członków i nawiązania bliskiego kontaktu między placówkami Wydział Powiatowy urządził dwie wycieczki: jedną w dniu 12 czerwca [br.] do Kamienia (pow. morski) przy czym uczestniczyło w niej około 300 osób z placówek: Gdynia, Oksywie, Obłuże, Chylonia, Kielno, Wejherowo, Szemud, Strzecz, Łebno, Luzino i Rosochy, zaś drugą w dniu 26 czerwca [br.] do Pierwszyna i Kosakowa (pow. morski) z udziałem placówek: Gdynia, Chylonia, Oksywie i Obłuże. Wzmoczenie działalności organizacyjnej zaznaczyło się dobitniej niż kiedykolwiek przez powstanie szeregu nowych placówek: 1) na Helu - 36 członków, organizatorzy: M. Mielczuszy i Stanisław Soliński, 2) w Małym Kacku - 28 członków, kierownik placówki [Bernard] Miodowski, 3) w Obłuzu - 18 członków, kierownik [Stanisław] Kałduński i 4) w Demptowie - 29 członków, kierownik Konrad Łowski. Na specjalne podkreślenie zasługuje wspólne zebranie miejscowych działaczy OWP z Sobczakiem na czele z przedstawicielami starszego społeczeństwa, należącego do Stronnictwa Narodowego (Józef Lisowski, Jan Stróżyński i zegarmistrz [Franciszek] George), [zwołane] w dniu 16 czerwca [br.] w willi „Świt” w celu założenia na terenie Gdyni OWP Starszych. Na wniosek posła Matłosa placówka Starszych ma powstać zupełnie poufnie, aby poszczególni jej członkowie wyjeżdżając z referatami do placówek Młodych występowali na zewnątrz jako członkowie Stronnictwa Narodowego. Spośród członków OWP Starszych wybrano na razie: adwokata [Mariana] Zawodnego, adwokata [Stefana] Jankowskiego, kupca [Wojciecha] Mikołajczyka i redaktora Kaczmarka dla opracowania referatów i wygłoszenia ich w poszczególnych placówkach OWP Młodych.

NPR Prawica działalności nie przejawiała.

PPS CKW jako stronnictwo polityczne nie przejawiała działalności, natomiast znacznie pogłębiła swoje wpływy w Związku Zawodowym Transportowców, w szczególności dzięki swojej taktyce stosowanej przy zwalczaniu wszelkich prób obniżki płac marynarzom i robotnikom portowym. Natomiast próba PPS [by] zorganizować szoferów gdyńskich w klasowy związek zawodowy niezupełnie się powiodła i sprawa ta pozostaje na razie w zawieszeniu.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

Działalność związków i organizacji społecznych [jest] w dalszym ciągu dość słaba. Na uwagę zasługują jedynie przygotowania organizacyjne miejscowego Koła Związku Oficerów Rezerwy [RP] do zjazdu w dniach 3 i 4 lipca br. oraz [Polskiego] Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” do zlotu w dniu 10 lipca br.

[Polskie] Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. W dniu 1 czerwca br. o godzinie 20.00 w sali hotelu „Centralnego”, przy udziale około 120 osób obojga płci, odbyło się zebranie organizacyjne żeńskiego gniazda [Polskiego] Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Zebranie zagała mecenasowa Zięciakowa, po czym przemawiał prezes Okręgu Tow. Gimnastycznego „Sokół” [Władysław] Kirstein oraz Franciszek George. [Później] nastąpiło odczytanie i przyjęcie statutu a następnie przystąpiono do wyboru zarządu, w skład którego weszli jako prezeska Zięciakowa i jako wiceprezeska Turzyńska. Przebieg [spotkania] był spokojny. Nie wznoszono żadnych okrzyków.

Tow[arzystwo]. Powstańców i Wojaków (secesja). W dniu 12 czerwca [br.] o godzinie 15.00 w salce [Walentego] Bednarskiego przy ul. Świętojańskiej, przy udziale około 40 osób, odbyło się zebranie członków Towarzystwa Powstańców i Wojaków. Zebranie zagała prezes [Ignacy] Wietrzyński, po czym wybrano na przewodniczącego zebrania Józefa Lisewskiego. Z kolei sekretarz Antoni Nogaj odczytał okólniki władz zwierzchnich. Następnie zaś przystąpiono do wyboru nowego zarządu w skład którego weszli: 1) prezes - Józef Lisewski, 2) wiceprezes - Józef Marciniak, 3) sekretarz - Antoni Nogaj, 4) skarbnik - Paweł Lidka i 5) komendant - Paweł Jensko. Byłego prezesa Wietrzyńskiego zawieszono w czynnościach na polecenie Obwodu Kaszubskiego Tow[arzystwa]. Pow[stańców]. i Wojaków z powodu złamania oficierskiego słowa honoru. Na zakończenie zebrania uchwalono [by] brać udział ze sztandarami w zlocie „Sokołów”, jaki się ma odbyć w Gdyni w miesiącu lipcu [br.].

[V.] SEKTY RELIGIJNE.

Badacze Pisma Świętego. Działalność tej sekty zaznaczyła się zwoływaniem periodycznych zebrań religijnych, nie zaobserwowano natomiast wzrostu liczbowego wyznawców sekty, względnie żywszej pracy organizacyjnej.

[VI.] MNIEJSZOŚCI NARODOWE. Działalności nie przejawily.

[VII.] RÓŻNE.

„Dzień Spółdzielczości”. W dniu 5 czerwca br. o godzinie 12.00 w sali kina „Czarodziejka”, przy udziale około 100 osób, odbyła się akademie „Dnia Spółdzielczości”. Akademię zagał dyr. [Maksymilian] Berger, po czym przemawiali [Leon T.] Ordyniec i [Kazimierz] Werner, omawiając szczegółowo zasady spółdzielczości i historię tejże na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Ze strony zebranych zauważono brak zainteresowania się sprawami poruszonymi przez mówców

Wszechpolski Zjazd Młodzieży Szkół Średnich. W dniu 6 czerwca br. odbył się Wszechpolski Zjazd Młodzieży Szkół Średnich. W zjeździe tym brało udział około 2 250 młodzieży obojga płci. Otwarcie zjazdu nastąpiło na placu obok Hali Rybnej. Przemawiali: dyr. Hawkiewicz z Chełmna, wizytator Świerkowski oraz jako przedstawiciel władz, Wicekomisarz Rządu [Włodzimierz Szaniawski]. Dwa następne dni poświęcono zwiedzaniu Gdyni i Helu, po czym w dniu 18 czerwca [br.] młodzież rozjechała się do domów.

Wycieczki szkolne. W okresie od 21 do 25 czerwca br. zwiedziło Gdynię 29 wycieczek szkolnych. Ogólna liczba uczestników [to] 1 150 osób. Wycieczki przebywały od 2 do 5 dni.

W nocy z dnia 7 na 8 czerwca br. w różnych punktach miasta Gdyni zostały rozklejone plakaty naśladowujące swoim wyglądem karty żałobne z nazwiskami 28 osób, które pomimo ogłoszonego na urządzonych poprzednio wiecach i w prasie bojkotu Gdańska i Sopot wyjeżdżają do domu gry w Sopotach, tracąc tam pieniądze. Ze względu na to, iż osoby te przez umieszczenie na plakatach zostały ostro napiętnowane, jeden z nich, a mianowicie figurujący na czołowym miejscu plakatu oficer marynarki handlowej Edward Sadowski mając podejrzenie iż plakaty te zostały ułożone przy współudziale personelu „Dziennika Bydgoskiego”, spoliczkował redaktora tegoż pisma Mieczysława Mistata, który sprawę skierował na drogę sądową.

9

1932 lipiec 12, Gdynia – *Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. 11/32 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc czerwiec 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 94-102.*

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Nasilenie ruchu wywrotowego nie uległo zasadniczym zmianom i pozostało w dalszym ciągu słabe. Próby działalności organizacyjnej w postaci stworzenia w Gdyni Komitetu K[omunistycznej]P[artii]P[olskiej] realizowane są bardzo powoli i nie natrafiają na podatny grunt. Projektowana obniżka płac robotników portowych i marynarzy omawiana jest często w kołach komunistycznych. Kwestia strajku jest jednak nadal otwarta, gdyż nie ma pewności [zorganizowania] solidarnej akcji tak u robotników, jak i u marynarzy. Do zanotowania są jedynie drobne zresztą objawy kolportażu bibuły komunistycznej na statkach marynarki handlowej. W ruchu zawodowym na podkreślenie zasługuje dalszy upadek wpływów ZZZ i widoczny znak tego - przejście większości członków sekcji kranistów do ZZT. Sygnalizowane uprzednio próby opanowania szoferów przez PPS CKW przez utworzenie Związku Zawodowego Automobilistów częściowo się tylko powiodły i doprowadziły w rezultacie do istnienia w Gdyni dwóch konkurencyjnych organizacji, z których bezwzględnie silniejszą jest Pomorski Klub Szoferów. Na uwagę zasługuje poważna i konkurencyjna praca Z[jednoczenia]Z[awodowego]P[olskiego], która prowadzi do stałego wzrostu wpływów i znaczenia tej organizacji. Wśród bezrobotnych nastroje [są] w dalszym ciągu podniecone z powodu braku pracy. Do ekscesów i demonstracji żadnych nie doszło z powodu energicznej akcji pomocy żywnościowej oraz zdecydowanej postawie władz przy tłumieniu zaburzeń w maju br. Stan przestępczości [utrzymał się] mniej więcej na tym samym poziomie jak w poprzednich miesiącach, przy czym ogólna ilość przestępstw i wykroczeń wyraża się liczbą 597 (w maju 513).

[II. POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.]

[...] [Związek Zawodowy Transportowców]. Akcją na terenie marynarki handlowej kieruje osobiście [Edmund] Guziątek przy udziale marynarzy Mieczysława Migaty i Ignacego Sieji. Zadaniem Guziątka jest stworzenie jednolitego frontu między marynarzami i robotnikami portowymi celem zajęcia wspólnego stanowiska z chwilą prób obniżki płac przez armatorów. Niezależnie od powyższego Guziątek stara się zdobyć jak największe wpływy między robotnikami na terenie Gdyni, albowiem ma zamiar podporządkować się [Międzynarodówce Marynarzy i Robotników Portowych] ISH w Hamburgu. O powyższym świadczy kontakt Guziątka z niejakim Marianem Walczakiem, zam. w Gdańsku, który wysłany jako łącznik do Gdyni, w dniu 5 czerwca br. omawiał z Guziątkiem ewentualne przystąpienie Związku Transportowców do ISH. W dniu 6 czerwca br. Guziątek w czasie wyjazdu do Gdańska odbył na statkach [s/s] „Warszawa”, [s/s] „Rewa”, i [s/s] „Premjer” konferencję na temat projektowanej obniżki płac i pouczył mężów zaufania, by już obecnie uświadamiali marynarzy, że do obniżki płac należy nie dopuścić. W dniu 14 czerwca br. Związek Zawodowy Transportowców wydał ulotki do robotników portowych w Gdyni, nawołując do występowania ze związków zawodowych i Zjednoczenia Zawodowego Polskiego, a wpisywania się do ZTT. Ulotki zostały wydane w nakładzie 4 000 egzemplarzy i kolportowanie ich zostało przydzielone marynarzowi Mieczysławowi Migale i Włodzimierzowi Malcowi. Pierwszy z nich ulotki kolportował na statkach, które zawijały do portu, [zaś] drugi między robotnikami portowymi. Nastrój między marynarzami, w związku z wypowiedzeniem umowy zbiorowej i projektowanej obniżki płac, na razie nie uległ poważniejszym zmianom. Większość przygotowana jest na drobną do 5% obniżkę płac w związku z ogólną sytuacją gospodarczą i obniżką poborów urzędników państwowych i samorządowych. Sprawa strajku nie jest na razie w przygotowaniu, daje się przy tym wyczuć, że strajk zastosowany będzie po wyczerpaniu wszystkich innych możliwości.

Związek Związków Zawodowych. W dniu 5 czerwca br. o godzinie 15.00 w lokalu sekretariatu ZZZ w Kolonii Rybackiej, przy udziale około 40 osób, odbyło się zebranie członków związku (zrzeszonych w ZZZ). Krótki referat wygłosił sekretarz ZZZ, Władysław Gała, omawiając najżywońniejsze sprawy związkowe; następnie zaś poruszył kwestię umowy zbiorowej dla czeladzi stolarskiej na okręg gdyński, po czym wybrano komisję do opracowania projektu umowy zbiorowej. W dniu 6 czerwca br. o godzinie 17.00 w lokalu sekretariatu ZZZ w Kolonii Rybackiej, przy udziale 50 osób, odbyło się zebranie członków Związku [Zawodowego] Kranistów (zrzeszonych w ZZZ). Zebranie zagał sekretarz ZZZ Władysław Gała, omawiając sprawy nietaktownego traktowania pracowników w instytucji państwowej jaką jest Urząd Morski w Gdyni. Następnie Gała poruszył sprawę obniżki płac pracowników tegoż urzędu z listopada 1931 r., podkreślając, że [...] nie była niczym uzasadniona, jak również [uzasadnionym nie było] czternastodniowe wypowiedzenie z 28 maja 1932 r., [złożone] wszystkim kranistom i pracownikom warsztatowym Urzędu Morskiego, które nastąpiło w celu pewnego obniżenia płac i przeprowadzenia selekcji personelu. W dalszym ciągu [wystąpienia] Gała poddał ostrej krytyce system gospodarki Urzędu Morskiego, nazywając go systemem rosyjskim i dodając, że urzędują tam „Czynownicy”, którzy robią najrozmaitsze kawały na szkodę Państwa Polskiego. W dniu 12 czerwca br. o godzinie 15.00 w lokalu sekretariatu ZZZ w Kolonii Rybackiej odbyło się zebranie członków Związku Kranistów (przy ZZZ). Omawiana była kwestia rzekomych nadużyć popełnionych przez prezesa Związku, Czarneckiego. Ponieważ jednak komisja rewizyjna Związku Kranistów, przeprowadzając kontrolę, nie dopatrzyła się większych braków, zebrani uznali, że Czarnecki został niesłusznie posądzony. Sekretarz ZZZ Gała chcąc jeszcze mówić o nadużyciach Czarneckiego, zażądał usunięcia tegoż z sali, jednak zebrani w liczbie około 39 osób sprzeciwili się temu i widząc nieustępliwe stanowisko Gały opuścili salę. W czasie gdy zebrani wychodzili z lokalu Związku dały się słyszeć uwagi pod adresem Gały, [takie] jak „kombinator”, „sługa dyrektorski” itp. Prócz tego zauważono, że niektórzy spośród zebranych wyrażali chęć wystąpienia z ZZZ i wstąpienia do Związku Zawodowego Transportowców. W następstwie zebrania dnia 13 czerwca br. w godzinach rannych mąż zaufania Związku Kranistów, Władysław Herold, po porozumieniu się z pracownikami warsztatowymi i kranistami Urzędu Morskiego, przybrał sobie [do towarzystwa] niejakiego Majewskiego i obaj jako delegacja członków Związku Kranistów przy ZZZ udali się do sekretarza ZTT Edmunda Guziątka, oświadczając mu, iż wszyscy członkowie [Związku] Kranistów zrzeszonych w ZZZ opuszczają szeregi tegoż związku, a 27 spośród nich wyraża chęć wstąpienia do ZTT. Guziątek przeczytał delegatom statut ZTT i oświadczył, by każdy z reflektantów przybył do lokalu ZTT w godzinach wieczorowych, gdzie załatwione zostaną wszelkie formalności dotyczące [ich] przyjęcia do ZTT.

Zjednoczenie Zawodowe Polskie. W dniu 1 czerwca br. o godzinie 18.30 w lokalu sekretariatu Zjednoczenia Zawodowego Polskiego przy ulicy Portowej, przy udziale 19 osób, odbyło się zebranie członków Związku Elektromonterów należących do Zjednoczenia Zawodowego Polskiego. Po załatwieniu spraw organizacyjnych przemówienie wygłosił sekretarz ZZZP [Franciszek] Bartkowiak komunikując, że w Gdyni jest obecnie 60 bezrobotnych elektromonterów, ponieważ roboty [w mieście i porcie] otrzymują przeważnie firmy zamiejscowe, które do wykonania robót sprowadzają swoich pracowników, również zamiejscowych. W związku z powyższym zebrani upoważnili Bartkowiaka do wystosowania odpowiedniego pisma do prezesa związków [zawodowych] Gdyńskich Przedsiębiorstw Elektrycznych, Szorca, z prośbą o interwencję i spowodowanie zapobiegnięcia na przyszłość podobnym faktem.

W dniu 26 czerwca br. o godzinie 15.30 w lokalu [Walentego] Bednarskiego, przy udziale około 18 osób, odbyło się zebranie członków Związku [Zawodowego] Elektromonterów. Zebranie zagał prezes Stachula, po czym zabrał głos sekretarz ZZZP Franciszek Bartkowiak, który omówił przebieg posiedzenia pracowników elektrotechnicznych i pracobiorców w Inspektoracie Pracy w dniu 13 czerwca br., nadmieniając, iż posiedzenie to nie odniosło żadnego skutku, ponieważ zjawilo [się na nim] tylko kilku pracodawców. Dalej Bartkowiak nawoływał by śledzić czy przedsiębiorcy elektrotechniczni nie angażują pracowników zamiejscowych. Omawiając tę kwestię Bartkowiak wymienił kilka firm, na które należy zwrócić szczególną uwagę. W wolnych wnioskach przemawiał redaktor Bagiński z Torunia, nawołując zebranych do rozszerzenia wpływów Zjednoczenia Zawodowego Polskiego.

Związek Zawodowy Robotników Budowlanych. W dniu 2 czerwca br. o godzinie 18.30 w świetlicy Gdyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej na Grabówku, przy udziale około 100 osób, odbyło się zebranie członków Związku Zawodowego Robotników Budowlanych. Zebranie zagał prezes Oddziału, Stanisław Wytych, oddając głos sekretarzowi Teodorowi Zielińskiemu, który w swoim sprawozdaniu z odbytej w dniu 24 maja br. w Bydgoszczy konferencji Związku Pracowników i Przedstawicieli Związków Budowlanych omawiał twarde i nieustępliwe stanowisko Zw[iązku]. Pracodawców. Zieliński ogłosił zebranym, iż płace dla robotników budowlanych uległy niższo [o] 10% i wynoszą obecnie dla murarzy 1,42 zł za [1] godz[inę]., zbrojarzy 1,08 zł, tragarzy cegły i wapna oraz pomocników murarskich 1,28 zł i dla robotników ziemnych 1,00 zł. Z kolei zabrał głos prezes Wytych, który po omówieniu spraw zarobkowych na temat bezrobocia, [za]apelował do zebranych, by się interesowali zatrudnianiem przez niektóre firmy robotników [na] ponad 8 godzin dziennie i podobne wypadki meldowali sekretarzowi Zielińskiemu, który mając [taki] materiał może później w tych sprawach interweniować u kompetentnych władz.

W dniu 2 lipca br. o godzinie 20.00 w sali Bednarskiego przy ul. Świętojańskiej, przy udziale 34 osób, odbyło się zebranie organizacyjne Związku Zawodowego Automobilistów. Akcją organizacyjną tego Związku kierują sekretarz ZZZT Edmund Guziatek oraz szofer [Józef] Jaworski z Gdyni. Zebranie zagał Jaworski, udzielając głosu zaproszonemu specjalnie na to zebranie Rungerowi, który jest członkiem Zarządu Centrali w Warszawie. Runger zaznajomił zebranych z historią Związku i zobrazował w skrócie działalność tegoż w walce o dobro szoferów. W czasie przemowy Rungera przeszkadzali mu mówić i hałasowali szoferzy należący do Pomorskiego Klubu Szoferów. Z kolei zabrał głos szofer Szczepankowski zaznaczając, że Klub Szoferów [Województwa Pomorskiego] nie zezwoli na organizowanie się drugiej placówki na tu[t]ej[szym]. terenie, następnie zaś głos zabrał szofer [Jan] Śledź, atakując ostro Rungera i zarzucając mu wprowadzanie polityki do związku zawodowego. Następnie przemawiał szofer [Andrzej] Nowak zarzucając znów Rungerowi, iż w 1929 r. urządził on strajk szoferów w Warszawie i nic wówczas dla nich nie wywalczył. Nowak oświadczył przy tym, że przywódcy Związku [Zawodowego] Automobilistów są komunistami. Guziatek i Runger starali się dać wyjaśnienia na zarzuty podniesione przez opozycję, jednak nie pozwolono im przemawiać, w rezultacie więc przewodniczący zebrania, szofer Jaworski, postawił wniosek o głosowanie kto jest za utworzeniem Zw[iązku]. Zawod[owego]. Automobilistów i w głosowaniu tajnym wniosek ten uzyskał 20 głosów przeciwko 14. Wobec większości wybrano prowizoryczny zarząd, do którego weszli szoferzy Jastrzębski, Jaworski i [Władysław] Maślanka. Uchwalono, iż wpisowe wynosić będzie 2,50 zł a składki miesięczne 2,00 zł.

Związek Zawodowy Transportowców i PPS CKW. Dnia 19 czerwca br. o godzinie 20.00 w sali Bednarskiego, przy udziale około 20 osób, odbyło się zebranie organizacyjne kranistów i pracowników warsztatowych Urzędu Morskiego, którzy w ubiegłym tygodniu wystąpili z ZZZ. Zebranie zagał sekretarz ZZZT, Edmund Guziatek, powo-

lując na przewodniczącego zebrania Czarneckiego. Guziątek w dość długim referacie omówił historię ZZZ na terenie gdyńskim i porównując działalność tego związku z pracą ZYT, starał się wywołać wśród zebranych brak zaufania pod każdym względem, tak do przywódców ZZZ, jak i do samej organizacji. Podkreślił przy tym zasługi ZYT poniesione w walce o poprawę bytu klasy pracującej. Z kolei nastąpiła dyskusja, w wyniku której uchwalono utworzyć komisję organizacyjną, która zajmie się sprawą utworzenia nowego Związku [Zawodowego] Kranistów przy ZYT.

Klub Szoferów Województwa Pomorskiego. W dniu 9 czerwca br. o godzinie 20.00 w salce Bednarskiego przy ulicy Świętojańskiej, przy udziale 19 osób, odbyło się zebranie nadzwyczajne członków Klubu Szoferów Województwa Pomorskiego (Koło Gdynia). Zebranie zagał prezes gdyńskiego koła [Jan] Śledź, który po omówieniu spraw organizacyjnych poruszył kwestię założenia na terenie nowej placówki szoferów pod nazwą Zawodowego Związku Automobilistów. Mówca nadmienił, iż Klub Szoferów Województwa Pomorskiego jest organizacją apolityczną i dlatego członkowie tego Klubu nie mogą pozwolić [na to], by wciągano szoferów do związku o podłożu politycznym, a co gorsza do takiego związku, który ulega wpływom PPS CKW. W związku z tym przy zakończeniu zebrania uchwalono, by w przyszłości nie dopuścić do odbycia się zebrania Zawodowego Związku Automobilistów, zaś środki [na] zwalczanie tegoż związku zarząd gdyńskiego koła Klubu Szoferów [Województwa Pomorskiego] postanowił opracować na posiedzeniu członków zarządu.

[III]. BEZROBOCIE.

Według notowań PUPP ogólna ilość zarejestrowanych bezrobotnych na terenie Gdyni wyniosła: w dniu 1 czerwca 1932 r. - 3429, w dniu 30 czerwca 1932 r. - 3271; zmniejszyła się zatem w tym okresie o 158. Z powyższej liczby 3271 osób, [tylko] 396 pobiera zasiłek z Funduszu Bezrobocia.

[IV.] STRAJKI.

W dniu 1 czerwca br. o godzinie 10.30 robotnicy firmy „TRI” zatrudnieni przy budowie wiaduktu i ulicy w porcie, w liczbie 177, porzucili pracę z powodu tego, iż firma zalegała im z wypłatą od 4 do 5 tygodni. Strajkujący robotnicy nie pracowali do dnia 4 czerwca br. włącznie, w tym zaś dniu firma wypłaciła im wszystkie zaległości i w dniu 6 czerwca br. podjęto ponownie pracę. Przez czas strajku robotnicy zachowali się spokojnie i nie zauważono żadnych prób gwałtowniejszych wystąpień.

W dniu 30 maja br. w firmie „Wielkopolskie Towarzystwo Elektryczne” robotnicy zatrudnieni przy rozbudowie portu wojennego porzucili pracę w liczbie 17 osób. Przerwa w pracy trwała 5 dni i spowodowana była zaleganiem z wypłatą [dla] robotników. Przebieg strajku [był] spokojny.

W dniu 6 czerwca br. gdyński Związek [Zawodowy] Malarzy, Lakierników i Pozłotników zawiadomił wszystkich właścicieli przedsiębiorstw malarskich, iż dąży do zawarcia z wymienionymi umowy zbiorowej na podstawie nowej taryfy, wyższej nieco niż dotychczas. Ponieważ pracodawcy nie zgodzili się na podwyższenie taryfy, malarze w liczbie 127 porzucili pracę i ogłosili strajk. Strajk trwał do dnia 17 czerwca włącznie, w którym to dniu została w Inspektoracie Pracy podpisana przez obie strony umowa zbiorowa, częściowo uwzględniająca żądania pracowników. Przebieg strajku był na ogół spokojny i tylko w jednym wypadku doszło do bójki podczas wypędzania z pracy przez strajkujących kilku niesolidaryzujących się z nimi pracowników.

[V.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Dane statystyczne dotyczące stanu bezpieczeństwa są następujące: kradzieży z włamaniem 25 (12), kradzieży zwykłych 154 (90), uszkodzeń cielesnych 12 (12), tajny nierząd 1 (1), nieszczęśliwe wypadki 8 (6), innych przestępstw kryminalnych 137 (140). Doniesień karnych sporządzono: za przekroczenie przepisów sanitarnych 23 (23), meldunkowych 18 (15), budowlanych 9 (4), o ruchu kołowym 70 (55), innych 36 (35), za opilstwo przytrzymano osób 104 (111). Ogólna suma wszystkich dokonanych w okresie sprawozdawczym na terenie miasta Gdyni przestępstw i wykroczeń wynosi 597 z czego wykryto 570. Cyfry w nawiasach dotyczą miesiąca maja.

[VI.] POŻARY.

Ogólna liczba pożarów w okresie sprawozdawczym wynosiła 5 (4). Z tego: z przyczyn nieustalonych 2 (1), na skutek nieostrożności 2 (1), na skutek wadliwego urządzenia komina 1 (2), na skutek podpalenia - (-). Ogólna suma strat niewielka.

[VII.] SPRAWY GRANICZNE.

Ruch statków. Dnia 1 czerwca br. statkiem „Pułaski” wyjechało do [Stanów Zjednoczonych] Ameryki 101 osób. Dnia 10 czerwca [br.] statkiem „Polonia” wyjechało do [Stanów Zjednoczonych] Ameryki 79 osób. Dnia 13 czerwca [br.] statkiem „Kościuszkó” przyjechały ze [Stanów Zjednoczonych] Ameryki 653 osoby, zaś dnia 17 czerwca [br.] wyjechały tymże statkiem 84 osoby. Dnia 28 czerwca [br.] statkiem „Baltonja” przyjechało ze [Stanów Zjednoczonych] Ameryki 59 osób. Dnia 28 czerwca [br.] statkiem „Pułaski” przyjechały ze [Stanów Zjednoczonych] Ameryki 673 osoby.

[VIII.] SZPIEGOSTWO I DWERSJA. Nie [za]notowano.

[IX.] RÓŻNE. Nie [za]notowano.

10

1932 sierpień 5, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc lipiec 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 36-40.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Życie polityczne w miesiącu sprawozdawczym [było] w dalszym ciągu ożywione, przy czym przyczyniły się wydatnie do tego trzy wielkie zjazdy odbyte w Gdyni (Związku Oficerów Rezerwy [RP], „Sokołów” i Ligi Morskiej i Kolonialnej). Żywym echem w opinii publicznej odbił się incydent wywołany przez OWP podczas Zlotu „Sokołów”, który komentowany był na ogół dość zgodnie jako niepotrzebny wybryk OWP. Miejskowa prasa w dalszym ciągu dużo uwagi poświęciła zagadnieniom polsko-gdańskim i polsko-niemieckim i pod tym kątem widzenia omawiała zjazdy gdyńskie. „Gazeta Morska” umiejętnie wykorzystwała nieobliczalne wystąpienie OWP podczas Zlotu „Sokoła” i w szeregu artykułów analizowała szkodliwą działalność tej organizacji. Ferment w BBWR wydał już ujemne rezultaty w postaci zahamowania pracy w terenie. Stronnictwo Narodowe nie przejawiało żywszej działalności, zaś próby podporządkowania „Sokoła” wpływom partyjnym spęzły na niczym. Po aresztowaniach przywódców OWP za udział w zaburzeniach w dniu 10 lipca br., działalność OWP wybitnie osłabła. Można przy tym zauważyć dużą dezorientację w łonie tej organizacji. Sądzić należy iż utrata [Wacława] Ciesielskiego i [Alojzego] Sobczaka spowodować może poważną utratę wpływów na tutejszym terenie. Uwaga PPS CKW zwrócona [była] w dalszym ciągu na sprawy zawodowe, przy czym terenem działalności jest Związek Zawodowy Transportowców. Sprawa umowy zbiorowej pomiędzy armatorami i marynarzami nie poszła naprzód i w dalszym ciągu istnieją możliwości strajkowe. Istniejące stowarzyszenia społeczne nie przejawiały intensywniejszej działalności, natomiast zjazdy urządzone przez Związek Oficerów Rezerwy [RP], „Sokoła” oraz Ligę Morską [i Kolonialną] wydatnie przyczyniły się do ożywienia gdyńskiego społeczeństwa. Kryzys gospodarczy wśród kupiectwa, wskutek wielkiego napływu przyjezdnych w miesiącu lipcu, nieco złagodniał. Również sprawa bezrobocia została czasowo załagodzona, ponieważ w związku z przygotowaniem do „Święta Morza” większość bezrobotnych znalazła pracę.

[II.] PRASA.

Miejskowa prasa poświęciła dużo uwagi Zlotowi „Sokołów” i wynikłemu w tym dniu incydentowi, wywołanemu przez OWP. Dało się zauważyć na ogół obiektywne ustosunkowanie się prasy do tego incydentu, przy czym nawet prasa chadecka zajęła stanowisko potępiające wybryk OWP. Zjazd [Związku] Oficerów Rezerwy [RP] chwilowo zainteresował uwagę prasy, jednak punktem centralnym zainteresowań było „Święto Morza” i przygotowania do Zjazdu [Związku] Legionistów. Sprawy polityki zagranicznej były ostatnio poruszane na łamach miejscowych dzienników, przy czym omawiane były przede wszystkim stosunki polsko-gdańskie i polsko-niemieckie. „Dziennik Gdyński” w numerze 173 w obszernym artykule poruszył sprawę Gdyni i zachodniej granicy Polski, przytaczając przy tym opinie obiektywnych publicystów zagranicznych. Sprawom gospodarczym prasa miejscowa poświęciła stosunkowo mniej uwagi. „Echo Morskie” w numerze 93 pokreśliło konieczność ożywienia gospodarczego miasta i portu [w] Gdyni, wskazując przy tym na istniejące w tej dziedzinie możliwości.

[III.] POLSKI RUCH POLITYCZNY

BBWR. Sygnalizowany w ostatnim sprawozdaniu ferment w Radzie Grodzkiej odbił się ujemnie na działalności BBWR i spowodował prawie zupełny zanik pracy organizacyjnej i społeczno-gospodarczej. Staje się rzeczą jasną, iż dla przywrócenia normalnych stosunków w łonie Rady Grodzkiej nieodzowna jest ingerencja nadrzędnych czynników organizacyjnych. W przeciwnym bowiem razie dotychczasowy dorobek BBWR na tutejszym terenie, przejawiający się w pierwszym rzędzie w opanowaniu organizacji społecznych i gospodarczych, może pójść na marne.

SN. Żywszej działalności Stronnictwa Narodowego nie zaobserwowano, dał się nawet zauważyć pewien zanik [jego] wpływów na organizacje pokrewne. W szczególności Zlot „Sokoła” dowiódł, iż SN nie posiada tam decydującego znaczenia, ponieważ wybryk OWP był przez władze „Sokoła” surowo potępiony, cały zaś Zlot nacechowany był umiarem, a nawet pewnego rodzaju lojalnością w stosunku do władz państwowych, przy czym moment apolityczności podkreślany był przez władze „Sokoła” na każdym kroku. Wydaje się rzeczą prawdopodobną, że właśnie ta apolityczność i lojalność spowodowała chęć odzyskania [przez] SN i OWP utraconych w „Sokole” wpływów i przyczyniła się do nieobliczalnego wybryku OWP w dniu 10 lipca [br.].

OWP. Żywa i intensywna do dnia 10 lipca [br.] działalność OWP na tutejszym terenie osłabła zupełnie po aresztowaniu najbardziej aktywnych działaczy. Incydent wywołany w dniu 10 lipca [br.] podczas Zlotu „Sokołów” (szczegóły zakomunikowane zostały w raportach specjalnych) i utrata przywódców, a w szczególności Ciesielskiego i Sobczaka, załamały rozwój OWP w Gdyni i [w] sąsiednich powiatach [oraz] wywołały kompletną dezorientację. Momenty te są specjalnie godne podkreślenia ponieważ [w sposób] jaskrawy wykazują, że OWP opiera się wyłącznie na dyscyplinie, zaś swój rozwój zawdzięcza wyszukaniu odpowiednich jednostek na stanowiska kierownicze. Z chwilą kiedy jednostek tych braknie, szeregi członków OWP, niedostatecznie scementowane ideą, wykazują rażący wprost brak spójności organizacyjnej i przestają być groźnym przeciwnikiem. Charakterystyczną ilustracją tego twierdzenia jest fakt, że w dniach „Święta Morza” dyrektywy co do wzięcia w nim udziału przez OWP były najzupełniej sprzeczne. Z jednej strony władze oficjalne OWP zakazały brania udziału organizacji w „Święcie Morza”, z drugiej zaś strony poszczególni członkowie OWP (pos[et]. [Józef] Matłoz i [ks. Bernard] Łosiński) zachęcali i agitowali za wzięciem udziału w uroczystościach. Rezultatem tych nieporozumień był przyjazd kilkuset członków OWP do Gdyni na „Święto Morza” i niewzięcie przez nich udziału w defiladzie organizacji z powodu braku dostatecznie sprężystego organizatora. Na podkreślenie zasługuje zwołanie do Wejherowa w dniu 24 lipca [br.] zjazdu kierowników Wydziałów Powiatowych pod przewodnictwem [Jana] Zdzitowieckiego z Poznania. Na zjeździe omawiana była przez Zdzitowieckiego sprawa możliwości rozwiązania przez Rząd OWP oraz poruszona została sprawa zwołania do Poznania Zjazdu kierowników Wydziałów Powiatowych dla udzielenia im szczegółowych dyrektyw co do dalszej działalności.

NPR Prawica działalności nie przejawiała.

PPS CKW. Stronnictwo to nie przejawia działalności politycznej na tutejszym terenie, wywiera natomiast silny wpływ na Związek Zawodowy Transportowców i wykazuje pewne tendencje do wywołania strajku marynarzy i robotników portowych, starając się wyzyskać dogodny dla wpływów swojego ugrupowania moment zawierania nowej umowy zbiorowej.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

W miesiącu sprawozdawczym zewnętrzna działalność związków i organizacji społecznych przejawiała się wydatnie w zwołaniu do Gdyni trzech wielkich zjazdów: 1) Związku Oficerów Rezerwy [RP], 2) „Sokołów” i 3) Ligi Morskiej i Kolonialnej („Święto Morza”). O każdym z tych zjazdów doniosłem Urzędowi Wojewódzkiemu [Pomorskiemu] w szczegółowych raportach specjalnych, na podkreślenie jednak zasługuje fakt zwołania ich do Gdyni, co tłumaczyć należy szczególną agresywnością Niemców w stosunku do Pomorza i Gdyni [oraz] chęcią podkreślenia przez polskie organizacje społeczne jedności narodu polskiego co do zakusów niemieckich na te ziemie. Przyznać trzeba, iż poważny i wysoce uroczysty przebieg uroczystości zjazdowych bez wątpienia przyczynił się do wywołania pożądanego efektu za granicą, co w pierwszym rzędzie zauważyć można było w zainteresowaniu się gdańskich Niemców „Świętem Morza”. Przyjechało ich do Gdyni w dniu 31 lipca [br.] kilka tysięcy, zaś prasa gdańska pisała o tym zjeździe powściągliwie i oględnie.

[V.] SEKTY RELIGIJNE.

Badacze Pisma Świętego. Działalność tej sekty przejawia się w dalszym ciągu w zwoływaniu periodycznych zebrań religijnych, natomiast pracy organizacyjnej nie zaobserwowano. Mniejszości Narodowe. Działalności nie przejawily.

[VI.] RÓŻNE. [Nie zanotowano].

11

1932 sierpień 10, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. 11/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc lipiec 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 103-109.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Nasilenie ruchu wywrotowego [jest] w dalszym ciągu dość słabe, aczkolwiek widoczne są tendencje do rozszerzania wpływów wśród marynarzy i robotników portowych. Tendencje te przejawiają się przede wszystkim w dążeniach gdańskich sfer komunistycznych do wywołania w Gdyni strajku, wykorzystując niezadowolenie marynarzy i transportowców, wywołane obniżką płac. Strajk przygotowuje się przez nasilony kolportaż ulotek oraz przez wywieranie presji na gdyńskich działaczy wywrotowych, w szczególności na [Edmunda] Guziałka. Jak można [było] dotąd zaobserwować, wybuch strajku jest możliwy i prawdopodobny, jednak strajk ten nie miałby charakteru politycznego i przyczyną jego ogłoszenia mogłyby być tylko względy czysto zawodowe. Zaznaczyć trzeba, iż przy dość znacznym bezrobociu w porcie gdyńskim widoki na [powodzenie] strajku są na ogół małe. W ruchu zawodowym panuje dość silne podniecenie spowodowane zastosowaniem obniżki płac robotnikom portowym i przygotowaniem do zmniejszenia zarobków marynarzom. Próby nawiązania porozumienia w sprawach płac między pracodawcami i pracownikami nie dały pozytywnego rezultatu i zważywszy [na] dość nieustępliwe stanowisko obu stron, należy się liczyć z prawdopodobieństwem wybuchu strajku. W korzystniejszej sytuacji są bezwzględnie pracodawcy, ponieważ bezrobocie i niejednorodny front u pracowników ZZP godzi się z obecnymi płacami dla robotników portowych nie dają gwarancji udania się strajku. [...]

[II.] RUCH ZAWODOWY.

W ruchu zawodowym na terenie portu gdyńskiego w dalszym ciągu panuje dość silne ożywienie spowodowane wygaśnięciem w dniu 1 sierpnia [br.] umowy zbiorowej między armatorami i marynarzami oraz żądaniem robotników portowych powrotu do płac stosowanych przed 20 czerwca br. Dotąd przywódcy mas robotniczych badali na ogół możliwości wywarcia presji na pracodawców i dlatego ostrzejszych w formie objawów, np. przygotowań strajkowych, nie zaobserwowano. Istnieją jednak nadal możliwości wybuchu strajku w razie nieprzychylenia się przez pracodawców do żądań robotników. Obawy te są tym większe, że nie wydaje się możliwe ustąpienie od swoich postulatów żadnej ze stron. Przypuszczać więc należy, iż do strajku dojdzie i tylko termin jego wybuchu jest trudny do odgadnięcia. Z szeregu związków zawodowych najwięcej zainteresowania ww. sprawami okazuje ZZT z Guziałkiem na czele, podczas gdy ZZZ i ZZP wykazują mniej ruchliwości.

Związek Zawodowy Transportowców [i] PPS CKW. W dniu 12 lipca br. o godzinie 16.00 w hali emigracyjnej w porcie, przy udziale około 250 osób, odbyło się zebranie robotników portowych, zwołane przez Związek Zawodowy Transportowców. Zebranie zagał Jan Janowski, prezes Oddziału robotników portowych ZZT, udzielając głosu sekr.[etarzowi] ZZT, Edmundowi Guziałkowi. Guziałek omawiał kwestię braku jakiegokolwiek ustawy dającej dotychczas robotnikom portowym prawo [do] pobierania ustawowych zasiłków z Państwowego Funduszu Bezrobocia na wypadek pozostania bez pracy. Dalej Guziałek nadmienił, iż dzięki jego staraniom istnieje już projekt ww. ustawy i należy się spodziewać, iż [...] wejdzie [ona] w życie jeszcze w br. W podobny sposób Guziałek przedstawił zebraniemu sprawę utworzenia oddziału PUPP dla robotników portowych, dodając przy tym, iż rzeczywiście jest on inicjatorem powstania [w najbliższym czasie] wspomnianej instytucji. Z kolei Guziałek

przeszedł do tematu zawarcia w końcu miesiąca marca br., przez sekr[etarza]. ZZP [Franciszka] Bartkowiaka, umowy zbiorowej ze Związkiem Gdyńskich Ekspedytorów. Krytykując tę umowę jako szkodliwą dla robotników portowych udowadniał, że Bartkowiak zawierał wspomnianą umowę bez wiedzy pozostałych związków zawodowych, istniejących na tut[ejszym]. terenie, ponieważ zaś ZZP posiada bardzo znikomą ilość zorganizowanych robotników, więc umowa zbiorowa podpisana przez Bartkowiaka nie może być uważana przez robotników portowych za ważną. Omawiając dalej kwestię tej umowy Guziątek zaznaczył, iż dzięki złym posunięciom Bartkowiaka robotnikom portowym znizono płacę o 15%. Następnie Guziątek odczytał projekt umowy zbiorowej opracowanej przez ZZT, który to projekt Związek przesłał gdyńskim ekspedytorom do wiadomości z zaznaczeniem, iż umowę zbiorową podpisaną przez Bartkowiaka ZZT nie uznaje za ważną. Projekt umowy odczytany przez Guziątka zawiera jeden, najważniejszy punkt, w którym mówi się robotnikowi portowemu o płacy od 10 do 13 zł dziennie, w [tym] rozumieniu, że doba przepracowana liczy się bez względu na to, czy robotnik w danym dniu przepracował 8 godzin, czy też mniej. Dotychczasowe umowy zbiorowe przewidywały płacę za ilość przepracowanych godzin. Odczytany ww. projekt umowy robotnicy przyjęli jednogłośnie. Z kolei odczytano rezolucję wzywającą gdyńskich ekspedytorów do wyznaczenia dnia konferencji u Inspektora Pracy w celu zawarcia umowy zbiorowej. W razie niezastosowania się gdyńskich ekspedytorów do powyższego punktu rezolucji, uchwalono zwrócić się do kompetentnych władz z prośbą o wpłynięcie na pracodawców i nakłonienie ich do konferowania z przedstawicielami robotników portowych, a gdyby i ten środek nie odniósł skutku, postanowiono w walce o obronę swoich interesów wywołać strajk robotników portowych, w którym wzięliby również udział kranieści i marynarze marynarki handl.[owej]. Po Guziątku przemawiał marynarz Mieczysław Migąła, który po przedłożeniu zebranych kilku przykładów z życia robotników portowych niektórych państw zagranicznych, stawiał gdyńskich robotników na jednym z ostatnich miejsc pod względem [wysokości] płacy, a następnie przyrzekał, iż polscy marynarze w razie potrzeby będą się solidaryzować z robotnikami portowymi, przy czym dodał, by się nie obawiano strajku, gdyż znajdują się pieniądze na poparcie strajkujących. W myśl rezolucji przyjętej na zebraniu ZZT w dniu 12 lipca [br.] Guziątek wystosował do Związku Ekspedytorów w Gdyni ultimatum, żądając przywrócenia dawnych stawek dziennych, które zostały obniżone w dniu 24 czerwca br. Do czasu obniżki obowiązywały następujące stawki za godzinę: dla robotników zwykłych 1,25 zł, dla robotników ładujących drobnice 1,40 zł i dla robotników ładujących tomasynę i inne materiały chemiczne 1,70 zł. Po dniu 24 czerwca br. stawki obniżono dla I kat. na 1,10 zł, dla II kat. 1,25 [zł], dla III kat. 1,30 [zł], z tym, że kategoria II i III w ogóle nie jest uznawana przez ekspedytorów i zwykle stosowane są niższe stawki. Ponieważ na powyższe pismo Związku [Zawodowego] Transportowców, ekspedytorzy gdyńscy dali wymijającą odpowiedź, Guziątek postanowił zwołać w pierwszych dniach sierpnia [br.] wielkie zebranie robotników portowych dla omówienia dalszej akcji w tej sprawie. Nastrój między robotnikami portowymi jest za wywołaniem strajku, o czym świadczą może wystąpienie robotnika Formeli w dniu 20 lipca [br.], w czasie przybycia do Gdyni statku „Vorelle” z ładunkiem bawełny. Po przybyciu tego statku na pokładzie nie było żadnego z marynarzy załogi pokładowej, co między zgromadzonymi na nabrzeżu robotnikami portowymi nasunęło przypuszczenie, że załoga widocznie strajkuje. Wówczas robotnik Formela wezwał zgromadzonych robotników (w liczbie około 100), aby poparli strajkujących i nie przystępowali do wyładunku bawełny. Zebrani robotnicy zgodzili się na to i dopiero po sprawdzeniu i przekonaniu się, że załoga statku nie strajkuje, [...] przystąpili do pracy. Przykład ten ilustruje nastrój [panujący] między robotnikami portowymi i wskazuje na to, że w razie jakichkolwiek rezolucji strajkowych ze strony Związku, robotnicy natychmiast przystąpią do strajku. Do wywołania strajku w Gdyni dąży specjalnie klub ISH w Gdańsku (sekcja polska) i w tym celu kolportuje na terenie Gdyni literaturę nawołującą do strajku w związku z obniżką płac. W sprawie projektowanej przez armatorów obniżki płac dla marynarzy, ZZT nie poczynił dotychczas poważniejszych posunięć i w sprawie tej mają się dopiero odbyć konferencje [po]między przedstawicielami armatorów gdyńskich z jednej strony a przedstawicielami ZZT i ZZZ z drugiej strony. Zasługuje na uwagę fakt, że sekretarz ZZT Guziątek otrzymał z Gdańska polecenie bojkotowania pięciu statków handlowych [pływających] pod banderą niemiecką, które zawinąć mają do portu gdyńskiego. Guziątek wydał odpowiednie pouczenie swoim mężom zaufania, by robotnicy portowi zostali do tego przygotowani i po przyjeździe statków odmówili załadowania, względnie rozładowania. Statki znajdujące się pod bojkotem są następujące: 1) „Gottfried Poppe”, 2) „Konsul Poppe”, 3) „Ida Blumentahl”, 4) „Ina Lotte Blumentahl” i 5) „Magdalena Reith”. W związku z powyższym Guziątek zawiadomił pismem Urząd

Morski o bojkocie ww. statków i wezwał Urząd Morski do niewpuszczenia tych statków do portu gdyńskiego. Jako motyw bojkotu statków Guziatek podał wrogie odnośnienie się armatora niemieckiego do Państwa Polskiego. Należy jednak przypuszczać, że istotnym powodem akcji Guziatek jest fakt, iż załogi wymienionych powyżej statków nie solidaryzowały się w swoim czasie ze strajkującymi marynarzami w porcie hamburskim.

Związek Zawodowy Robotników Budowlanych [i] PPS CKW. W dniu 7 lipca br. o godzinie 18.00 w lokalu świetlicy Gdyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej na Grabówku, przy udziale około 40 osób, odbyło się zebranie członków Centralnego Związku [Zawodowego] Robotników Budowlanych Oddział Gdynia. Przemawiał sekretarz Związku, [Teodor] Zieliński, który ubolewał nad tym, iż na ogólną liczbę przeszło 1 000 robotników budowlanych, zatrudnionych w sezonie letnim na terenie m.[iasta] Gdyni, do związku zapisanych jest zaledwie około 20%, z tej zaś liczby jeszcze nie wszyscy opłacają składki członkowskie, a na urządzone zebrania rzadko kiedy przybywa ponad 40 osób. Zieliński zaznaczył, że przy takim stanie rzeczy nie może on pracować dla dobra ogółu robotników budowlanych i oświadczył, by w przyszłości nie miano do niego urazy, gdy znajdzie potrzeba do wystąpień wobec pracodawców w poważniejszych sprawach, a on tego nie uczyni, gdyż mając za sobą tak znikomą garstkę ludzi nie może liczyć na zwycięstwo.

[III.] BEZROBOCIE.

Według notowań PUPP ogólna ilość zarejestrowanych bezrobotnych na terenie Gdyni wyniosła: w dniu 1 lipca 1932 r. - 3271, w dniu 31 lipca 1932 r. - 1944. Zmniejszyła się zatem w tym okresie. Z powyższej liczby 1944 osób zasiłek z Funduszu Bezrobocia pobiera[ja] 322 osoby.

[IV.] STRAJKI.

W dniu 5 lipca br. robotnicy budowlani (parkieciarze) zatrudnieni przy budowie ZUPU, w liczbie 15, porzucili pracę żądając podwyżki płac [w wysokości] do 1,50 zł od metr[a]. kwadratowego. Dotychczas wymienieni otrzymywali płacę bez cennika 80 gr od metr[a]. kwadratowego. Po przeprowadzonych pertraktacjach robotników z pracodawcą u Inspektora Pracy zawarta została tymczasowa umowa w ten sposób, że robotnik będzie otrzymywał 75 gr [od metra kwadratowego] ułożonego parkietu, od czyszczenia tegoż 25 gr i od listwowania 10 gr. Wszelkie inne dodatk[owe koszty] przy wykonywaniu tych robót ponosi firma, zaś dotychczas ponosił [je] robotnik włącznie z oczyszczaniem i listwowaniem, co musiał opłacać z otrzymanych 80 gr. Przebieg strajku [był] spokojny.

[V.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Dane statystyczne dotyczące stanu bezpieczeństwa są następujące: kradzieży z włamaniem 13 (25), kradzieży zwykłych 145 (154), uszkodzeń cielesnych 11 (12), tajny nierząd 1 (1), nieszczęśliwe wypadki 6 (8), innych przestępstw kryminalnych 161 (137). Doniesień karnych sporządzono: za przekroczenie przepisów sanitarnych: 44 (23), meldunkowych 17 (18), za przekroczenie przepisów budowlanych 12 (9), o ruchu kołowym 78 (70), innych 39 (36), za opilstwo [za]trzymano osób 77 (104). Ogólna suma wszystkich przestępstw i wykroczeń dokonanych w okresie sprawozdawczym na terenie miasta Gdyni wynosi 611 z czego wykryto 563. Cyfry w nawiasach dotyczą miesiąca czerwca.

Ważniejszym wydarzeniem z dziedziny bezpieczeństwa publicznego był incydent spowodowany i wywołany w dniu 10 lipca [br.] na stadionie przez OWP, o którym Urząd Wojewódzki [Pomorski] został powiadomiony specjalnymi raportami.

[VI.] POŻARY.

Ogólna liczba pożarów w okresie sprawozdawczym wynosiła: 7 (5), z tego z przyczyn nieustalonych 3 (5), na skutek nieostrożności 2 (2), na skutek wadliwego urządzenia komina 2 (1), na skutek podpalenia - (-). Ogólna suma strat niewielka.

[VII.] SPRAWY GRANICZNE.

Ruch statków. Dnia 7 lipca [br.] statkiem [s/s] „Warszawa” wyjechały do Londynu 93 osoby. Dnia 11 lipca [br.] statkiem [s/s] „Polonia” przyjechało ze [Stanów Zjednoczonych] Ameryki 455 osób. Dnia 19 lipca [br.] statkiem [s/s] „Kościuszk” przyjechało ze [Stanów Zjednoczonych] Ameryki 576 osób. Dnia 26 lipca [br.] statkiem [s/s] „Baltonja” przyjechało z Londynu 99 turystów angielskich.

1932 wrzesień 6, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc sierpień 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 41-44.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA

Życie polityczne w miesiącu sprawozdawczym [było] w dalszym ciągu ożywione, przy czym przyczyniły się do tego wydatnie Zjazd [Związku] Legionistów, proces przeciwko członkom OWP oraz strajk robotników w porcie gdyńskim. Prasa miejscowa zwróciła całą uwagę na sprawę polityki wewnętrznej, omawiając szeroko Zjazd [Związku] Legionistów i proces OWP. BBWR w dalszym ciągu nie przejawiał żywszej działalności nawet w dziedzinie spraw wewnętrzno-organizacyjnych. SN, zainteresowane procesem OWP, ograniczyło się do pilnego śledzenia tego procesu, niemniej nie uzewnętrzniło żadnej działalności na zewnątrz. OWP po utracie swoich przywódców nie zdołał kontynuować swojej normalnej działalności i ograniczył ją do zwołania kilku zebrań o charakterze sprawozdawczym. Proces przeciw członkom OWP dał zebraniom OWP wiele materiału dyskusyjnego, nie wywołał jednak specjalnie niepożądanych odruchów ze strony tej organizacji i nawet wyrok przyjęty był na ogół dość spokojnie. PPS CKW uzewnętrzniła swoją działalność przez zwołanie jednego zebrania miejscowego Komitetu, na którym tenże [...] w sposób dość zdecydowany zerwał swój kontakt z [Edmundem] Guziałkiem, który natomiast nie oglądając się na Komitet Miejskowy PPS poświęcił całą swoją uwagę sprawom zawodowym i doprowadził do wybuchu strajku w porcie gdyńskim. Miejskowe stowarzyszenia społeczne nie przejawiały żywszej działalności, natomiast Zjazd [Związku] Legionistów przyczynił się wydatnie do ożywienia gdyńskiego społeczeństwa. Kryzys gospodarczy, jak również sprawy bezrobocia, uległy czasowej poprawie dzięki znacznemu napływowi przyjezdnych i sezonowemu zatrudnieniu bezrobotnych.

[II.] PRASA.

Prasa miejscowa w miesiącu sprawozdawczym poświęciła wiele uwagi Zjazdowi [Związku] Legionistów oraz procesowi OWP. Te dwie sprawy wywołały na łamach prasy wiele dyskusji i odwróciły [jej] uwagę od zagadnień gospodarczych i polityki zagranicznej. W szczególności „Gazeta Morska”, w szeregu rzeczowych artykułów, omawiała obydwie wymienione sprawy pod kątem polityki wewnętrznej, zaś „Dziennik Gdyński” ograniczył się do bezstronnych i dokładnych sprawozdań z przebiegu procesu OWP. Z gazet pozamiejscowych wiele uwagi procesowi poświęciły: „Dzień Pomorski” i „Słowo Pomorskie” - „Kurjer Poznański” w nr 270 z dnia 16 sierpnia br. zamieścił obszerną korespondencję ze Zjazdu [Związku] Legionistów.

[III.] POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. W dalszym ciągu obserwować można prawie zupełny zanik pracy organizacyjnej, jak również społeczno-gospodarczej. Przyczynę tego zjawiska przypisać należy brakowi konsolidacji Rady Grodzkiej BBWR, niemniej jednak nieobecność w Gdyni (urllop) prezesa Rady [Józefa] Kawczyńskiego znacznie pogłębiła pewien kryzys wewnętrzny w łonie Rady Grodzkiej i spowodowała odłożenie wielu nagłych spraw organizacyjnych do czasu jego powrotu.

SN. Żywszej działalności Stronnictwa Narodowego nie zaobserwowano i jedynie proces OWP podniecił umysły i spowodował chwilowe zainteresowanie się sprawami politycznymi poszczególnych członków SN.

OWP. Dział[al]ność OWP na terenie Gdyni [jest] w dalszym ciągu niezbyt intensywna. Zwołano w ciągu miesiąca sprawozdawczego kilka (4) zebrań Wydziału Powiatowego. Zebrania te jednak poświęcone były przede wszystkim sprawie pomocy aresztowanym członkom OWP. Z organizacyjnych spraw wysuwa się na czoło dekoracja w dniu 20 sierpnia [br.] członków placówki szoferów oraz udział członków OWP z Gdyni w dniu 21 sierpnia [br.] w uroczystościach dziesięciolecia Tow[arzystwa]. Powstańców i Wojaków w Tczewie. W tym samym dniu w innych godzinach w Tczewie odbyło się zebranie kierowników Wydziałów Powiatowych OWP przy udziale

16 osób. Podkreślić należy, że członkowie OWP zajmujący kierownicze stanowiska organizacyjne na Pomorzu liczą się z możliwościami rozwiązania przez Rząd OWP na tym terenie i omawiają ewentualne powołanie do życia nowej organizacji o innej nazwie. W dniach od 29 sierpnia do 31 sierpnia [br.] w Sądzie Okręgowym w Gdyni odbył się proces przeciwko 13 członkom OWP, oskarżonym o spowodowanie zająć na stadionie w dniu 10 lipca br. Szczegółowe sprawozdanie z procesu przedłożyłem w specjalnym meldunku.

NPR Prawica działalności politycznej nie przejawiała. Stronnictwo to posiada wpływy na terenie Gdyni jedynie w Zjednoczeniu Zawodowym Polskim, dość zresztą słabym liczebnie.

PPS CKW. W dniu 7 sierpnia [br.] odbyło się zebranie miejscowego Komitetu PPS CKW, na który w obecności 32 członków wygłoszono szereg przemówień potępiających Rząd i kler oraz nawołując do przeciwdziałania wybuchowi wojny kapitalistycznej. W szczególności ostro atakowano Rząd, wyniesiono przy tym rezolucje bezwzględnej walki z obecnym ustrojem. Sprawozdanie organizacyjne wykazało, że Komitet PPS liczy wszystkiego 46 członków, przy czym nikły postęp organizacyjny przypisywano ciągłym konfliktom z sekretarzem Z[wiązku]. Z[awodowego] Transportowców, [Edmundem] Guziałkiem, z którym postanowiono w przyszłości nie współpracować. Ta niezgoda Komitetu PPS z Guziałkiem jest szczególnie ciekawa, ponieważ Guziałek posiada silne wpływy i znaczenie w ZZT i [to] on przede wszystkim przyczynił się do wywołania w dniu 29 sierpnia [br.] strajku robotników portowych i marynarzy, powinien więc przedstawiać dla Komitetu PPS cenną siłę organizacyjną. Niechć Komitetu PPS do Guziałka tłumaczyć można grawitacją Guziałka do sfer wywrotowych, co miejscowemu Komitetowi jest od dawna wiadome.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

Zjazd [Związku] Legionistów. W dniu 14 sierpnia [br.] odbył się w Gdyni Zjazd [Związku] Legionistów. Szczegółowe sprawozdanie z przebiegu zjazdu przedłożone zostało Urzędowi Wojewódzkiemu [Pomorskiemu] w specjalnym meldunku.

Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej. W dniu 15 sierpnia [br.] SMP (przy współudziale [Polskiego Tow[arzystwa]. [Gimnastycznego] „Sokół”) zorganizowało pochód przez ulice Chyloni, następnie na polance leśnej urządzono gry i pokazy gimnastyczne, zaś wieczorem w sali restauracji „Dwór Lipowy” w Chyloni odbyła się zabawa taneczna. W pochodzie uczestniczyło około 60 osób ze sztandarami i orkiestrą na czele. Uroczystość nie nosiła charakteru politycznego i w pochodzie nie zaobserwowano członków OWP.

[V.] SEKTY RELIGIJNE.

Badacze Pisma Świętego. W dniu 23 i 24 sierpnia [br.] w Gdańsku przy Jacobsneugasse 7 odbył się Zjazd (Konwencja) Badaczy Pisma Świętego. Na zjeździe tym było ogółem około 50 osób jako przedstawicieli Stow[arzystwa]. Badaczy Pisma Świętego z pobliskich państw. Delegatem Badaczy Pisma Świętego z Polski był Schneider z Łodzi. [O]prócz niego w zjeździe tym brało udział około 20 osób z Pomorza, m.in. byli tam Walerian Adamczak z żoną, Bolesław Bożyszkowski, Palulis, Wiktor Kurz i dwaj bracia Piela z Gdyni. Ci ostatni podczas zjazdu w dniu 23 sierpnia [br.] przyjęli tzw. chrzest Badaczy Pisma Świętego. Zjazdowi przewodniczył urzędnik Senatu Gdańskiego, Nichusch. W przemówieniach delegatów omawiany był rozwój Stowarzyszenia Badaczy Pisma Świętego w poszczególnych państwach, nawoływano ponadto do dalszej akcji rozwoju tegoż Stowarzyszenia. Dało się ostatnio zauważyć iż Badacze Pisma Świętego na terenie Gdyni wzmogli rozpowszechnianie swoich czasopism i broszur. Kolportowano m.in. „Pieńko, Niebo i Czyściec”, „Królestwo”, „Gdzie są Umarli”, „Powrót Naszego Pana”, „Ucisk Świata”, dwutygodnik „Strażnica” oraz książki pt. „Stworzenie” i „Rząd”. Na broszury ustalono cenę 30 gr, zaś książki zostają wypożyczane bezpłatnie.

[VI.] MNIEJSZOŚCI NARODOWE. Działalności nie przejawiały.

1932 październik 6, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Wiceministra Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Ministra Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc wrzesień 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 46-51.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA

Życie polityczne w miesiącu sprawozdawczym [było] w dalszym ciągu ożywione. Na czoło zagadnień wysunęły się: proces przeciwko członkom OWP, strajk w porcie gdyńskim i zakaz działalności OWP na terenie Pomorza. Prasa miejscowa poświęciła wiele uwagi wymienionym zagadnieniom, przy czym stwierdzić należy, że wyrok skazujący przywódców OWP na więzienie na ogół komentowany był z dużą rezerwą, często zaś nawet wprost przychylnie. BBWR nie przejawiał w dalszym ciągu żywszej działalności, nawet w dziedzinie prac wewnętrzno-organizacyjnych. SN nie ujawniło zewnętrznej działalności, niemniej jednak okazywało wiele zainteresowania sprawami dotyczącymi OWP. OWP dzięki utracie swoich przywódców nie rozwijał normalnej pracy w terenie. Zakaz działalności OWP na terenie Pomorza został przyjęty przez członków Obozu na tutaj. Terenie ze spokojem, co należy tłumaczyć tym, iż miejscowe władze Obozu liczyły się z rozwiązaniem tej organizacji po gdyńskim procesie. Ch[rześcijańska]D[emokracja] przystąpiła do zorganizowania koła miejscowego w Gdyni, przy czym sądzić należy, że uda się jej pozyskać zwolenników w umiarkowanych kołach kupieckich i rzemieślniczych. NPR Prawica dąży do zwiększenia swoich wpływów na terenie robotniczym i projektuje założenie w Gdyni koła NPR, które promieniowałoby politycznie na robotnicze związki zawodowe. PPS CKW naraziło się na pewne osłabienie swoich wpływów wśród marynarzy i robotników portowych. Miejscowe stowarzyszenia społeczne nie przejawiały żywszej działalności. Na uwagę zasługuje natomiast odbycie w Gdyni wielkiego zjazdu urzędników kolejowych z całej Polski. Kryzys gospodarczy i powiększające się bezrobocie nie wywarły jak dotąd oddźwięków politycznych. Daje się jednak zauważyć wśród bezrobotnych pewien niepokój spowodowany zbliżającą się zimą.

[II.] PRASA.

Prasa miejscowa w miesiącu sprawozdawczym zajmowała się w pierwszym rzędzie zagadnieniami politycznymi. Najwięcej zainteresowania okazano przy omawianiu wyroku skazującego członków OWP na więzienie oraz sprawie zakazu działalności OWP na terenie Pomorza. W szczególności „Gazeta Morska” naświetliła wyżej wymienione sprawy w szeregu dłuższych artykułów. Z gazet pozamiejscowych wiele uwagi tym sprawom poświęciły „Słowo Pomorskie” i „Kurjer Poznański”. Z innych zagadnień na czoło wysunęła się sprawa strajku portowego, który był omawiany przez prasę przede wszystkim z punktu widzenia interesów gospodarczych.

[III.] POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. W dalszym ciągu obserwuje się zanik jakiegokolwiek pracy organizacyjnej. Zjawisko to, poza przyczynami podanymi w poprzednich sprawozdaniach, należy przypisać brakowi energicznych działaczy na terenie Gdyni, którzy mogliby opanować tarcia personalne w łonie obozu pro rządowego.

SN. Żywszej działalności Stronnictwa Narodowego nie zaobserwowano. Zakaz działalności OWP na Pomorzu odbił się żywym echem w sferze wpływów SN. Nie ujawniło się to jednak dotąd w żadnym wystąpieniu na zewnątrz w formie zwołania zebrań, czy też zgromadzeń dla omówienia poruszonej sprawy.

OWP. Działalność OWP na terenie Gdyni [jest] w dalszym ciągu słaba. W miesiącu sprawozdawczym odbyły się dwa zebrania Wydziału Powiatowego i cztery zebrania poszczególnych placówek, na których omawiane były sprawy pomocy uwięzionym działaczom Obozu oraz zostały wygłoszone referaty propagandowe. W dniu 16 września [br.] członek Wydziału Okręgowego OWP, redaktor [Edward] Piszcz z Torunia dokonał kontroli Wydziału Powiatowego w Gdyni. Wiadomość o zakazie działalności przyjęta została przez członków OWP w Gdyni nad wyraz biernie, co należy przypisać osłabieniu działalności OWP na terenie wskutek uwięzienia przywódców oraz pewnemu przygotowaniu się do rozwiązania Obozu na skutek wersji jakie od kilku tygodni

na ten temat krążyły. Jak wynika z otrzymanych informacji należy się liczyć z wstępowaniem członków OWP do Tow[arzystwa]. Powstańców i Wojaków oraz do „Sokoła”, tym bardziej, że tutejsze gniazdo „Sokoła” opanowane jest przez OWP, dzięki wpływom adwokata [Mariana] Zawodnego i inspektora ubezpieczeń [Stanisława] Latosińskiego. Podkreślić należy, iż tutejszy Wydział Powiatowy otrzymał pismo z Komitetu Dzielnicy Zachodniej w Poznaniu z dnia 30 września br. [oznaczone] Nr 1792/32, podpisane przez Stefana Wyrzykowskiego i Feliksa Fikusa z instrukcją aby na razie zaniechać działalności oraz zapytaniem czy w Gdyni dokonana została w swoim czasie rejestracja OWP u odnośnych władz. Jak wynika z wymienionego pisma, spodziewać się należy złożenia przez OWP odwołania od decyzji Pana Wojewody Pomorskiego [Stefana Kirtiklisa] do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, względnie [do] Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

ChD. Dotychczas Chrześcijańska Demokracja nie przejawiała na terenie Gdyni żadnej działalności, ostatnio jednak dzięki inicjatywie redaktora [Mieczysława] Mistata w dniu 24 września [br.] odbyło się zebranie informacyjne tego stronnictwa. Należy się spodziewać, iż dojdzie do utworzenia w Gdyni koła ChD, co byłoby zjawiskiem pożądanym, ponieważ inicjatorzy stworzenia tej nowej placówki są ludźmi umiarkowanymi i lojalnymi oraz zwalczają politykę SN i OWP.

NPR Prawica. Czynione są próby zorganizowania zwolenników NPR w komórkę polityczną, w postaci utworzenia w Gdyni koła NPR Prawicy. Próby te nie przybrały dotychczas realnej postaci, niemniej jednak mają szansę urzeczywistnienia. Projektowana organizacja miałaby za zadanie opanowanie ruchu robotniczego w porcie, gdzie dotąd dominują wpływy PPS CKW.

PPS CKW. Ostatni strajk portowy podkreślił dobitnie, iż dotychczas robotnicy portowi i marynarze w znacznej większości znajdują się pod wpływami Zw[iązku]. Zaw[odowego]. Transportowców (PPS CKW). W szczególności dzięki wytężonej pracy sekretarza tego związku [Edmunda] Guziątka, wpływy innych związków zawodowych znacznie się zmniejszyły i dopiero umowa jaką ZZZ i ZPP zawarty z pracodawcami przy likwidacji strajku osłabiła nieco wpływy PPS i otworzyła lepsze nadzieje na przyszłość dla innych związków. Obecnie zadanie to zostało jeszcze bardziej ułatwione wskutek aresztowania Guziątka za komunizm. Podkreślić należy, że Guziątek popierany był stale przez centralne władze PPS, natomiast miejscowy Komitet PPS w Gdyni odnosił się do Guziątka nieprzyjaźnie i był z nim w bardzo luźnym kontakcie. Odsunięcie Guziątka od terenu gdyńskiego powinno przyczynić się do znacznego upadku wpływów PPS, w szczególności w porcie, o ile naturalnie moment ten zostanie odpowiednio wyzyskany przez inne ugrupowania polityczne, zainteresowane w opanowaniu ruchu robotniczego.

[IV.] POLSKI ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

Związek Urzędników Kolejowych RP⁹. W dniach od 17 do 19 września br. odbył się w Gdyni 10. Zwyczajny Walny Zjazd Delegatów Zw[iązku]. Urzędników Kolejowych Rzeczypospolitej Polskiej. W pierwszym dniu od godz. 9.00 do 10.00 w kościele NMP odbyło się nabożeństwo, na którym byli obecni wszyscy uczestnicy zjazdu w liczbie około 500 osób ze sztandarami związkowymi z poszczególnych okręgów. Po nabożeństwie uczestnicy zjazdu, z miejscową orkiestrą kolejową na czele, udali się w pochodzie do sali [Państwowej] Szkoły Morskiej. O godz. 11.00 senator Leon Lempke, prezes głównego zarządu ZUK, dokonał otwarcia zjazdu, wniósł przy tym okrzyk na cześć Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta [Ignacego] Mościckiego i Marszałka [Józefa] Piłsudskiego, po czym na przewodniczącego zjazdu powołał Müllera z Bydgoszczy. Zatwierdzenie składu prezydium odbyło się w drodze specjalnego głosowania, gdyż wysunięto na to stanowisko dwie kandydatury: Müllera i Radtkego z Warszawy, jednak większością głosów wybrano Müllera, za którym głosowały okręgi: gdański, katowicki, poznański i krakowski, zaś za Radtkem: warszawski, radomski i wileński. Przewodniczący Müller wygłosił przemówienie, nawołując uczestników zjazdu do spokojnej pracy przy obradach, aby [udowodnić] wobec władz państwowych i społeczeństwa, iż ZUK jest organizacją jednolitą, dojrzałą, tak pod względem zawodowo-gospodarczym, jak i społeczno-politycznym oraz, że ZUK ma zawsze na względzie konieczność państwową, a tym bardziej obecnie, [czyli] w chwili przesilenia gospodarczego jakie przeżywają narody całego świata. Po przemówieniu Müller wniósł rów-

⁹ Związek Urzędników Kolejowych RP (ZUK) powstał w 1920 r. jako Zrzeszenie Pracowników Biurowych Kolei Polskich z siedzibą w Warszawie. W listopadzie 1924 r. połączył się ze Związkiem Urzędników Kolejowych RP z siedzibą w Poznaniu, przyjmując też jego nazwę. Został wpisany 29 lipca 1930 r. do rejestru Komisariatu Rządu pod nr 1190. Zrzeszony był w Centrali Zjednoczenia Klasowych Związków Zawodowych w RP.

niez okrzyk na cześć Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta Mościckiego, Marszałka Piłsudskiego i ZUK, a następnie po trzykrotnym powtórzeniu przez zebranych tegoż okrzyku Müller wezwał zebranych do uczczenia pamięci bohaterskich lotników śp. por. [Franciszka] Żwirki i inż. [Stanisława] Wigury, co też uczyniono przez powstanie i dwuminutową ciszę. W imieniu kierownika Ministerstwa Komunikacji przemówił urzędnik Dyrekcji Kolei w Gdańsku, Ostroszewski, składając życzenia pomyślnych obrad. Następnie odbył się wybór poszczególnych komisji, tj. mandatowej, wyborczej, statutowo-regulaminowej, wnioskowej i budżetowej. Delegaci do tych komisji byli uprzednio wyznaczeni przez odnośne okręgi i na zjeździe odczytano [ich] nazwiska, a następnie zatwierdzono je w drodze głosowania przez akklamację. W dalszym ciągu [obrad] komisja rewizyjna złożyła sprawozdanie ze swojej działalności, nadmieniając, iż zarząd główny ZUK przekroczył w wydatkach preliminarz na sumę sięgająca 500 000 zł. Mimo to komisja rewizyjna wniosła projekt udzielenia absolutorium zarządowi głównemu, stwierdzając różnymi faktami, iż zarząd ten zasłużył na zaufanie. Następnie zabrał głos ustępujący prezes głównego zarządu ZUK, senator Leon Lempke, omawiając przy tym prace zarządu głównego w dziedzinie organizacyjnej i podkreślił dodatnio wyniki osiągnięte dla poprawy bytu urzędników kolejowych. W dyskusji nad sprawozdaniem z działalności zarządu głównego podkreślono, iż zarząd główny w wielu wypadkach, gdy chodzi o poprawę bytu urzędników kolejowych, nie występuje przed odpowiednimi czynnikami i dlatego nie osiąga takich rezultatów jakie mógłby osiągnąć. Dalej krytykowano wydatkowanie 327 000 zł na budowę domu ZUK w Warszawie, udowadniając, że dom ten nie powinien być kosztować więcej niż 100 000 zł. W dyskusji nad krytyką działalności zarządu głównego zabierali głos przeważnie delegaci z okręgu warszawskiego i częściowo z wileńskiego. Podczas dyskusji jeden z delegatów okręgu warszawskiego, który ma być studentem wyższej szkoły technicznej wyraził się, że wśród delegatów zjazdu istnieją dwie idee: idea pracy zawodowej i idea demagogii. Tę ostatnią propagują okręgi wschodnie, tj. warszawski, radomski i wileński. Po tych słowach delegaci wymienionych przez mówcę okręgów zaczęli gremialnie opuszczać salę, jednak wskutek interwencji prezydium powrócili na swoje miejsca, po czym ze strony prezydium wytknięto nietakt owemu studentowi i [kontynuowano] obrady. W dniu 18 września [br.] odbyły się posiedzenia poszczególnych komisji, po czym po przedłożeniu sprawozdań przystąpiono w dniu 19 września [br.] do wyborów nowego zarządu głównego, w wyniku których prezesem pozostał dotychczasowy prezes Leon Lempke, sekretarzem generalnym Wacław Stępiński, skarbnikiem Julian Nowakowski, członkami zarządu: Zygmunt Cieszyński, Bolesław Dzikowski, Korpik, Tycner, Kępiński, Bolesław Gaca, Ptaszek, Kowalczyk, Szramkiewicz, Śniatecki, Beza, Bojko, Radtke, Szymczyk, Tomaszewski, Tyszkowski i Bandurski, Z pośród nowo wybranych członków zarządu głównego większość wchodziła w skład poprzedniego zarządu ZUK. Obrady zakończono w dniu 19 września br. w godzinach obiadowych przez wzniesienie okrzyku na cześć Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta Mościckiego, Marszałka Piłsudskiego i ZUK.

[V.] SEKTY RELIGIjne.

Badacze Pisma Świętego. W dalszym ciągu odbywają się periodyczne zebrania religijne, natomiast żywszej pracy organizacyjnej nie zaobserwowano.

14

1932 październik 11, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. 11/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc wrzesień 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 110-117.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA

Nasilenie ruchu wywrotowego [jest] w dalszym ciągu słabe. Wpływy komunistyczne nie odbiły się prawie zupełnie na przebiegu strajku portowego, pomimo niewątpliwych chęci niektórych działaczy gdyńskich, kierujących strajkiem. W związku z dłuższą obserwacją prowadzoną nad sekretarzem [Edmundem] Guziałkiem został on w dniu 27 września [br.] aresztowany za działalność komunistyczną, przy czym podczas rewizji znaleziono dowo-

dowy materiał obciążający. Aresztowanie Guziałka wywołało pewną konsternację u centralnych władz PPS CKW. Wydaje się jednak, że na ogół likwidacja Guziałka jest na rękę władzom partyjnym z powodu jego zbyt demagogicznej działalności i ciągłych zatargów z Komitetem PPS CKW w Gdyni. Na terenie Gdyni aresztowanie Guziałka przeszło bez większego wrażenia. W ruchu zawodowym, po zakończeniu strajku robotników portowych i marynarzy, przystąpiono do omawiania umów zbiorowych i są nadzieje dojścia stron do porozumienia. Umowa dla robotników portowych, zawierana pomiędzy ZZZ i ZZP a Związkiem Ekspedytorów, jest na ukończeniu, zaś sporne punkty oddane zostały pod arbitraż rządowy, który ma wydać decyzję w pierwszych dniach października br. ZTT czuje się obecnie odosobniony i prawdopodobnie zgłosi swoje przystąpienie do umowy zawartej przez ww. dwa związki. Wśród bezrobotnych nastroje [są] na razie dość spokojne, daje się jednak wyczuć obawa przed zbliżającą się zimą, w związku z czym należy się spodziewać agresywniejszych wystąpień z żądaniem zabezpieczenia minimum egzystencji. Pewne uspokojenie może niewątpliwie wprowadzić rozpoczęcie działalności Komitetu Opieki nad Bezrobotnymi, który ma powstać już w miesiącu październiku [br.]. Nasilenie przestępczości spadło do normalnie notowanych cyfr, przy czym ogólna ilość przestępstw i wykroczeń wyraża się liczbą 677 (sierpień - 910, lipiec - 611).

[II.] RUCH WYWRÓTOWY.

Aresztowanie sekr[etarza]. ZTT Guziałka. W dniu 27 września [br.] został zatrzymany przez Wydział Śledczy w Gdyni sekr[etarz]. Związku Zawodowego Transportowców, Edmund Guziątek, jako podejrzany o działalność komunistyczną. Guziałkowi zarzuca się przynależność od końca 1930 r. do Międzynarodówki Marynarzy i Robotników Portowych, zorganizowanych pod egidą Trzeciej Międzynarodówki, przy czym pełniąc funkcję sekretarza ZTT w Gdyni rozszerzał on działalność komunistyczną między robotnikami portowymi i marynarzami zrzeszonymi w ZTT. Jak ustalono Guziątek utrzymywał kontakt z działaczami komunistycznymi na terenie Gdańska, co potwierdza również, prócz posiadanych informacji, lektura komunistyczna znaleziona podczas rewizji przeprowadzonej w mieszkaniu Guziałka i w lokalu ZTT. Guziątek przekazany został władzom sądowym, które zastosowały [wobec niego] jako środek zapobiegawczy areszt śledczy.

Kolportaż literatury komunistycznej. W dniu 28 września br., po przybyciu z imigrantami statku [s/s] „Polonia”, na podstawie posiadanych informacji, iż ma się tam znajdować literatura komunistyczna dokonano rewizji w kabinie zajmowanej przez palacza Franciszka Prokopa. Znaleziono broszurę komunistyczną wydaną przez Międzynarodówkę Marynarzy i Robotników Portowych w Hamburgu. W związku z powyższym zatrzymani zostali marynarz Franciszek Prokop i Józef Kiedrowski. Z przeprowadzonych dochodzeń wynika, że Prokop uprawiał działalność komunistyczną wśród marynarzy i że miał kontakt z działaczami komunistycznymi ISH. Po przekazaniu Prokopa władzom sądowym, został zastosowany względem niego areszt śledczy jako środek zapobiegawczy.

[III.] RUCH ZAWODOWY.

Zw[iązek]. Zaw[odowy]. Robotników Budowlanych [i] PPS CKW. W dniu 4 września [br.] o godz. 17.00 w lokalu Gdynińskiej Spółdzielni Mieszkaniowej na Grabówku odbyło się zebranie organizacyjne oddziału stolarzy Zw[iązku]. Rob[otników]. Budowlanych. Obecnych było 20 osób. Zebranie zagał sekretarz [...] Teodor Zieliński, który po omówieniu szeregu spraw o charakterze organizacyjnym i po częściowym zaznajomieniu zebranych ze statutem reprezentowanego przez niego związku, zaproponował wybór tymczasowego zarządu w skład którego weszli: 1) przewodniczący oddziału stolarzy Placz, 2) sekretarz Michorowski, 3) zastępca sekr[etarza]. Sobczak, 4) skarbnik Talaśka. Po wyborze zarządu Zieliński w dalszym ciągu omawiał sprawy organizacyjne i nawoływał zebranych do organizowania się w szeregi ZZB jako organizacji wypróbowanej i nie zawodzącej nigdy swoich członków. Zieliński nadmienił, iż na terenie Gdyni jest około 250 stolarzy, z czego dotychczas do powyższego związku zgłosiło się zaledwie 30, zaś reszta nie jest w ogóle zorganizowana i właśnie skutkiem braku silnej organizacji wśród stolarzy, ci ostatni obecnie mają wynagrodzenie za pracę o 20-30% niższe od murarzy. W dalszej przemowie Zieliński poruszył kwestię starej umowy zbiorowej stolarzy nadmieniając, iż niektóre artykuły tej umowy są nieaktualne, wobec czego należy je zmienić. Po zakończeniu zebrania dwóch stolarzy przystąpiło do związku, tak iż oddział stolarzy Zw[iązku]. Zaw[odowego]. Rob[otników]. Budowl[anych]. łącznie z zarządem liczy obecnie 36 członków. Przebieg zebrania [był] spokojny. W dniu 15 września [br.] o godzinie 18.00 w lokalu świetlicy Gdynińskiej Spółdzielni Mieszkaniowej na Grabówku odbyło się miesięczne zebranie członków Związku [Zawodowego] Rob[otników]. Bud[owlanych]. - murarzy, cieśli, stolarzy i robotników ziemnych. W zebraniu bra-

to udział około 50 członków. Zebranie zagał sekretarz Zw[iązku]. [Zawodowych] Rob[otników]. Budowl[anych]. Zieliński, który złożył sprawozdanie z odbytej w końcu sierpnia br. w Bydgoszczy konferencji pracodawców i pracobiorców przemysłu budowlanego. Zieliński nadmienił, iż na konferencji tej nie doszło do prawie żadnych rezultatów, gdyż pracodawcy, tłumacząc się obecnym kryzysem, skłonni byli raczej obniżyć taryfę i nie uczynili tego tylko dzięki stanowczości delegatów poszczególnych Związków [Zawodowych] Robotników Budowlanych, którzy wypowiedzieli się, iż w razie obniżki taryfy płac posuną się nawet do ostatecznego środka obrony, tj. do strajku. W wyniku konferencji niektóre miejscowości województwa pomorskiego otrzymały jednak minimalną obniżkę taryfy płac, zaś Gdynia, ze względu na specjalne warunki, nie została tą obniżką dotknięta i pozostawiono jej płace w dotychczasowej wysokości. Z kolei Zieliński przystąpił do omówienia spraw organizacyjnych, wyrażając ubolewanie z powodu przybycia na zebrania b[ardzo]. małej ilości członków i potępiając ich bierność wobec solidarności pracodawców. Przebieg zebrania [był] spokojny.

Zw[iązek]. Zaw[odowy]. Transportowców [i] PPS CKW. W dniu 17 września [br.] w godz. od 16.00 do 18.30 w hali emigracyjnej w porcie, przy udziale około 250 osób, odbyło się zebranie roczne robotników portowych, członków ZTT. Zebranie zagał robotnik portowy, mąż zaufania ZTT - Leon Polaszke, odczytując porządek dzienny. Przed rozpoczęciem zebrania, w trakcie rozdawania niektórym robotnikom portowym legitymacji członkowskich, kontrolowano czy wśród zebranych są wyłącznie członkowie ZTT. Z kolei zabrat głos sekretarz ZTT Edmund Guziatek, który zdał sprawozdanie z całorocznej działalności ZTT na terenie Gdyni. Po przemówieniu Guziatek wywiązała się dłuższa dyskusja, w wyniku której została przyjęta jednogłośnie następująca rezolucja: 1) ZTT nie podpisuje umowy zawartej przez ZZZ i ZPP i dąży do zawarcia takiej, która będzie odpowiadać interesom ZTT. 2) ZTT dąży do wprowadzenia w porcie stanu normalnego przez wprowadzenie kontroli legitymacji robotników portowych. 3) ZTT domaga się wprowadzenia przerw w pracy, które to przerwy dotychczas są stosowane zależnie od woli przodownika. 4) Zebrani postanawiają usunąć z szeregów ZTT członka Stanisława Maliszewskiego za nie stosowanie się do postanowień Związku. 5) Zebrani postanawiają zwrócić się do Min[isterstwa]. Pr[acy]. i Op[ieki]. Społ[ecznej]. z odpowiednim memoriałem o przyspieszenie załatwienia świadczeń socjalnych i unormowania pracy w porcie. 6) Zebrani postanawiają, że zebrania robotników portowych odbywać się będą w pierwszy poniedziałek każdego miesiąca. Po uchwaleniu rezolucji przystąpiono do wyboru zarządu, w skład którego weszli: 1) prezes - Leon Polaszke, 2) wiceprezes - Leon Rajkowski, 3) drugi wiceprezes - Marian Jaśkowski, 4) sekretarz - Jan Janowski, 5) zastępca sekr[etarza]. - Władysław Cerowski, 6) skarbnik - Roman Szmidt. W czasie omawiania, kandydatury Mariana Jaśkowskiego, Guziatek wspominał, że mimo przebywania Jaśkowskiego w więzieniu, co się może zdarzyć każdemu członkowi ZTT, może on być wybrany do zarządu, bowiem jest nadzieja, że niedługo wróci i obejmie swoje funkcje. Ponadto Guziatek apelował, by zebrani zbierali składki pieniężne celem przyjęcia z pomocą członkom ZTT przebywającym w więzieniu oraz ich rodzinom. Przebieg zebrania był spokojny [i] zakończono je wzniesieniem okrzyku: „Niech żyje solidarność robotnicza”, co zebrani trzykrotnie powtórzyli. Podkreślić należy, iż Marian Jaśkowski, znajdujący się obecnie w więzieniu i Antoni Jasiński - obaj członkowie ZTT - zostali zatrzymani przez Policję [Państwową] za to, iż z dnia 30 na 31 sierpnia br. podczas trwania strajku zarzucili łańcuch na przewody elektryczne, powodując krótkie spięcie i pozbawiając część portu światła na przeciąg dwóch godzin. Poruszona na zebraniu sprawa zbierania składek na członków ZTT znajdujących się w więzieniu i ich rodzin, dotyczy Jaśkowskiego i Jasińskiego.

W dniu 11 września br. o godzinie 15.00 w lokalu [Alojzego] Męczykowskiego [przy ul. Jana z Kolna 35] zostało zwołane zebranie członków Związku [Zawodowego] Malarzy, Lakierników i Pozłotników w Gdyni. Zebranie zwołał członek wymienionego związku, Stanisław Sobczak, bez uprzedniego porozumienia się z zarządem tegoż Związku, mając na uwadze, iż zarząd jednak przybędzie na to zebranie i wówczas będzie można uchwalić wotum nieufności dla prezesa zarządu. Na zebranie przybyło 15 osób, jednak z członków zarządu nie przybył nikt i dlatego zebranie nie doszło do skutku. W dniu 25 września br. o godzinie 15.00 przy udziale 30 osób odbyło się zebranie nadzwyczajne członków Związku [Zawodowego] Malarzy, Lakierników i Pozłotników w Gdyni. Ustępujący zarząd złożył sprawozdanie ze swojej działalności, po czym rozwinęła się dyskusja. Zarzucano przy tym skarbnikowi lekkomyślne obchodzenie się z pieniędzmi związkowymi. Po dyskusji uchwalono wyrazić ustępującemu zarządowi wotum nieufności i przystąpiono do wyboru nowego zarządu w skład którego weszli: 1) prezes -

Władysław Przybylski, 2) zastępca prezesa - Józef Ciesielski, 3) sekr[etarz]. - Henryk Łukaszewski, 4) zastępca sekr[etarza]. - Leon Iciachowski, 5) skarbnik - Ignacy Sobczak. Przebieg zebrania [był] spokojny.

Związek [Zawodowy] Pracowników Garncarskich i Zduńskich. W dniu 15 września [br.] o godzinie 17.00 w lokalu restauracji „Continental” przy ul. Portowej, przy udziale 20 osób, odbyło się zebranie nadzwyczajne członków Związku [Zawodowego] Pracowników Garncarskich i Zduńskich. Na zebraniu tym mieli być również mistrzowie zduńscy, którzy jednak pomimo otrzymania zaproszenia od zarządu związku na zebranie nie przybyli. Wobec tego prezes Zw[iązku]. [Zawodowego] Prac[owników]. Garnc[arskich]. i Zduń[skich]. Stefan Żurawski zakomunikował zebranym, iż z powodu nieobecności majstrów zduńskich nie ma celu [by] wygłaszać projektowanego referatu i zaproponował, by odnieść się pisemnie do Inspektora Pracy w Gdyni z zawiadomieniem, iż istnieje umowa przewidująca płace [w wysokości] 67 zł od wybudowania jednego pieca kaflowego, zaś miejscowi czeladnicy zduńscy żądają tylko 57 zł i na to jednak mistrzowie zduńscy nie godzą się, płacąc dotychczas 30-35 zł od pieca. Wobec powyższych sprzeczności czeladnicy zduńscy z terenu Gdyni nie przystępują do pracy na warunkach praktykowanych przez pracodawców i ci ostatni sprowadzają czeladników zamiejscowych, w większości niewykwalifikowanych, co ustawowo nie powinno być dopuszczalne. Propozycja Żurawskiego została jednogłośnie przyjęta, po czym zebranie zakończono w spokoju. W nawiązaniu do powyższego nadmieniam, iż wkrótce po zebraniu doszło do porozumienia między członkami Zw[iązku]. [Zawodowego] Pracowników Garncarskich i Zduńskich a mistrzami zduńskimi, przy czym określono płacę na 47 zł od wybudowania pieca.

[IV.] BEZROBOCIE.

Według notowań PUPP ogólna ilość zarejestrowanych bezrobotnych na terenie Gdyni wyniosła: w dniu 1 września 1932 r. - 2122, w dniu 30 września 1932 r. - 2675; zwiększyła się zatem w tym okresie o 553. Z powyższej liczby 2675 osób zasiłek z Funduszu Bezrobocia pobiera 325 osób.

[V.] STRAJKI.

W dniu 5 września [br.] o godzinie 7.00 rano zakończył się strajk robotników portowych i marynarzy [oraz] nawiązane zostały rokowania o umowy zbiorowe pomiędzy pracodawcami a robotnikami. Szczegółowy przebieg strajku zakomunikowany został Urzędowi Wojewódzkiemu [Pomorskiemu] w specjalnych sprawozdaniach.

[VI.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Dane statystyczne dotyczące stanu bezpieczeństwa są następujące: kradzieży z włamaniem 17 (8), kradzieży zwykłych 125 (319), uszkodzeń cielesnych 15 (4), tajny nierząd 2 (2), nieszczęśliwe wypadki 6 (11), innych przestępstw kryminalnych 287 (190). Doniesień karnych sporządzono: za przekroczenie przepisów sanitarnych 22 (72), meldunkowych 15 (13), budowlanych 15 (10), o ruchu kołowym 39 (68), innych 42 (72), za opilstwo przytrzymano osób 92 (139). Ogólna suma wszystkich przestępstw i wykroczeń dokonanych w okresie sprawozdawczym na terenie miasta Gdyni wynosi 677 z czego wykryto 604. Cyfry w nawiasach dotyczą miesiąca sierpnia.

[VII.] POŻARY.

Ogólna liczba pożarów w okresie sprawozdawczym wynosiła: 3 (1), z tego: z przyczyn nieustalonych 2 (1), na skutek nieostrożności - (-), na skutek wadliwego urządzenia komina 1 (-), na skutek podpalenia - (-). Ogólna suma strat niewielka.

[VIII.] SPRAWY GRANICZNE.

Ruch statków. Dnia 6 września [br.] statkiem [s/s] „Baltonja” przyjechało z Londynu 103 turystów angielskich. Dnia 8 września [br.] statkiem [s/s] „Pułaski” przyjechało ze [Stanów Zjednoczonych] Ameryki 651 osób. Dnia 14 września [br.] statkiem [s/s] „Pułaski” wyjechało do [Stanów Zjednoczonych] Ameryki 439 osób. Dnia 15 września [br.] statkiem [s/s] „Premjer” wyjechało do Anglii 29 osób. Dnia 20 września [br.] statkiem [s/s] „Baltonja” przyjechało z Anglii 60 turystów angielskich. Dnia 26 września [br.] statkiem [s/s] „Polonia” przyjechało ze [Stanów Zjednoczonych] Ameryki 428 osób. Dnia 29 września [br.] statkiem [s/s] „Premjer” wyjechało do Anglii 52 osoby.

1932 listopada 6, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. BP 12/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc październik 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 53-55.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA

Życie polityczne w miesiącu sprawozdawczym [było] w dalszym ciągu dość ożywione, przy czym głównymi punktami zainteresowania było omawianie sytuacji w związku z rozwiązaniem OWP oraz kwestia umów zbiorowych dla marynarzy i robotników portowych. Dało się również wyczuć zainteresowanie miejscowego społeczeństwa ewentualnymi wyborami do Rady Miejskiej m[iasta]. Gdyni. Prasa miejscowa nie wniosła nic nowego, koncentrując swoją uwagę na zagadnieniach gospodarczych. BBWR w dalszym ciągu nie przejawiał prawie żadnej działalności. SN [...] nie uzewnętrzniło jakiegokolwiek pracy organizacyjnej. OWP na tutejszym terenie rozpadł się prawie zupełnie i wydaje się, iż będzie rzeczą dość trudną skonsolidować go pod nową postacią. ChD działalności nie przejawiała. NPR Prawica nie posiada obecnie w Gdyni jednostki organizacyjnej. PPS CKW w dalszym ciągu koncentruje swoją uwagę na pracy w związkach zawodowych, w szczególności zaś dąży do opanowania elementu robotniczego w porcie gdyńskim. Ze stowarzyszeń społecznych pracą organizacyjną i żywotnością wybijają się na czoło Związek Rezerwistów [RP] i Związek Strzelecki. Kryzys gospodarczy i bezrobocie nie wywarły, jak dotąd, specjalnych oddźwięków politycznych.

[II.] PRASA.

Miejscowa prasa w miesiącu sprawozdawczym zajmowała się w pierwszym rzędzie zagadnieniami gospodarczymi, zaś ze spraw politycznych omawianiem kwestii rozwiązania OWP. Podnieść należy, że pewna część prasy (w szczególności zaś „Dziennik Bydgoski”) wszczęła ataki na działalność Komisarjatu Rządu w Gdyni, przy czym w szeregu artykułów omawiała w sposób dość złośliwy posunięcia gospodarcze i częściowo personalne.

[III.] POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. W dalszym ciągu obserwuje się brak pracy organizacyjnej i stopniowy zanik wpływów w terenie, aczkolwiek poszczególni członkowie Rady Grodzkiej posiadają personalnie dość duży zasięg wpływów w życiu gospodarczym Gdyni.

SN. Żywszej działalności nie zaobserwowano. Jest to niewątpliwie wynikiem braku energicznych działaczy na tutejszym terenie.

OWP. Po rozwiązaniu nie rozwija żadnej działalności i znajduje się w rozsypce. Oczekiwane są zarządzenia władz organizacyjnych w sprawie utworzenia nowej organizacji, która by kontynuowała pracę OWP. Podkreślić należy, iż przyjazd zwolnionego z więzienia za kaucją [Alojzego] Sobczaka przeszedł bez wrażenia i żadnych imprez z okazji jego powrotu do Gdyni członkowie i sympatycy OWP nie urządzili.

ChD. Zawiązane niedawno Koło ChD nie przejawiało żywszej działalności.

NPR. Działalności politycznej nie zaobserwowano.

PPS CKW. W dalszym ciągu [jej] działalność polityczna [jest] słaba, zaś główna uwaga skierowana jest na opanowanie związków zawodowych. Na uwagę zasługuje fakt, iż miejsce [Edmunda] Guziałka, [który] został sekretarzem ZZT, [zajął] sekretarz miejscowego Komitetu PPS, Teodor Zieliński. Połączenie obu tych funkcji niewątpliwie ułatwi pogłębienie ideowe wpływów PPS w ZZT, co dotychczas było trudne ze względu na komunistyczne sympatie Guziałka i na jego walkę z miejscowym Komitetem PPS.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

W okresie sprawozdawczym stowarzyszenia społeczne nie przejawiały na ogół większej ruchliwości. Wyjątkami są: Związek Rezerwistów [RP] i Związek Strzelecki. Rezerwiści wykazali rzadko spotykaną energię organizacyjną, urządzając dwa wielkie zebrania w sali kina „Morskie Oko”: jedno w dniu 9 października [br.] z okazji

dwuletniej rocznicy założenia w Gdyni Związku Rezerwistów [RP] przy udziale 500 osób i drugie w dniu 16 października [br.] z udziałem 400 osób w celu potępienia zakusów niemieckich na całość Państwa Polskiego. Poza tym Rezerwiści rozszerzyli swoją działalność na teren powiatu Morskiego, zakładając w kilku miejscowościach swoje oddziały. Związek Strzelecki konsekwentnie rozszerza swoje wpływy w terenie, czego dobitnym wyrazem jest utworzenie oddziału morskiego w porcie gdyńskim i poświęcenie dwóch świetlic: na Grabówku i w porcie.

[V.] SEPTY RELIGIJNE.

Badacze Pisma Świętego. Żywszej pracy organizacyjnej nie zaobserwowano, natomiast w dalszym ciągu odbywają się zebrania religijne.

16

1932 listopad 9, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I.11/32 Tjn. Wiceministra Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc październik 1932 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2299, s. 118-122.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Nasilenie ruchu wywrotowego [jest] w dalszym ciągu słabe. Próby wywołania [przez] ISH w Gdańsku manifestacyjnego strajku w porcie gdyńskim spętły na niczym. W ulotkach komunistycznych przestanych do Gdyni zaatakowano silnie sekretarza ZTT [Teodora] Zielińskiego, co dotychczas w stosunku do byłego sekretarza ZTT [Edmunda] Guziatka nigdy nie miało miejsca. Pomiędzy ZTT i ZPP a Związkiem Ekspedytorów zawarta została umowa zbiorowa, korzystna dla robotników portowych. ZTT w następstwie przyłączył się do tej umowy i odwołał zapowiedziany jednogodzinny strajk. Z powodu zaistnienia punktów spornych w równoległej umowie Związku Armatorów z marynarzami, została ona oddana pod arbitraż Pana Wojewody Pomorskiego [Stefana Kirtiklisa]. Bezrobocie nieznacznie, ale stale wzrasta. Z inicjatywy Komisariatu Rządu [w Gdyni] zorganizowany został Komitet do Walki z Bezrobociem, który opracował już [swoje] program prac i z dniem 1 listopada [br.] przystąpi do jego wykonania. Nasilenie przestępczości [było] na poziomie normalnym. Ogólna ilość przestępstw i wykroczeń 690 (wrzesień 677).

[II.] RUCH WYWROTOWY.

Działalność wywrotowa na terenie Gdyni [jest] na ogół słaba. Widoczne są wysiłki pogłębienia wpływów komunistycznych w porcie gdyńskim [przez] ISH w Gdańsku, jednak rezultaty tej pracy są dotychczas znikome. W ostatnich dniach października ukazały się na terenie portu odezwy z podpisem „Lewicy Związkowej w Gdyni”, nawołujące do manifestacyjnego strajku robotników transportu wodnego w dniu 31 października [br.], celem zaprotestowania przeciwko rozprawie sądowej [Emila] Pachola i Towarzyszy oskarżonych o szpiegostwo i komunizm. Jest rzeczą charakterystyczną, że odezwa ta nawołuje do zwalczania nowego sekretarza ZTT, Zielińskiego, podczas gdy poprzedniego sekretarza Guziatka nigdy w ten sposób nie zaczepiano. Uwidacznia to wyraźnie podejrzenia i jest nowym dowodem [na to], że Guziątek znajdował się w bliskim kontakcie z komunistami. Sama wymieniona wyżej odezwa nie została odbita zresztą w Gdyni, ponieważ w Gdyni nie ma tzw. „Lewicy Związkowej”, [a] wydrukowano ją w klubie ISH w Gdańsku i przesłano na jednym ze statków zagranicznych do portu gdyńskiego. Kolportażowi na terenie Gdyni zdołano na czas zapobiec, zaś żadnych przygotowań do strajku nie ujawniono.

[III.] RUCH ZAWODOWY.

Pomimo sprzyjającej koniunktury postrajkowej ZTT nie rozwinął należytej działalności i wbrew przypuszczeniom nie zdołał rozszerzyć swoich wpływów wśród marynarzy i robotników portowych. W pierwszym rzędzie należy [za to] przypisać winę sekretarzowi ZTT, [Władysławowi] Gale, który nie posiada dostatecznych kwalifikacji do pełnienia obowiązków kierownika Związku, zaś drugi sekretarz [Józef] Morawski, aczkolwiek jest człowiekiem zrównoważonym i taktownym, nie zdołał się jeszcze dostatecznie zapoznać z terenem i dlatego nie

mógł podolać dotychczasowym obowiązkom. ZZZ odbył w dniu 17 października [br.] zebranie oddziału marynarzy, jednak stawilo się na nie tylko 40 osób, z których większość zajęła zdecydowanie wrogie stanowisko wobec Gały i przedwcześnie opuściła zebranie, które wobec tego nie dało żadnych pozytywnych rezultatów. Gała chce za wszelką cenę umocnić swoje stanowisko i przygotowuje na dzień 20 listopada [br.] uroczyste poświęcenie sztandaru ZZZ, jednak istnieje uzasadniona obawa, że uroczystość ta może wypaść blado i zgromadzić niewielką liczbę robotników i marynarzy. Jedynym ważnym, ale również niewyzyskanym przez ZZZ pociągnięciem, było zawarcie wspólnie z ZPP umowy zbiorowej ze Związkiem Ekspedytorów, która daje robotnikom portowym duże korzyści, szczególnie w odniesieniu do świadczeń socjalnych. Druga podobna umowa ze Związkiem Armatorów, regulująca sprawy marynarzy nie została w całości doprowadzona do końca i sporne punkty oddano pod arbitraż Pana Wojewody Pomorskiego [Stefana Kirtiklisa].

ZPP. Dzięki cichej ale konsekwentnej i wytrwałej pracy sekretarza ZPP [Franciszka] Bartkowiaka Związek ten pogłębił nieco swoje wpływy wśród robotników portowych i zwiększył nawet dość wyraźnie swój liczebny stan posiadania. Godnym podkreślenia jest [fakt], że ZPP unika na ogół zwoływania masowych zebrań członkowskich. Odbywają się natomiast zebrania mężów zaufania, którzy następnie z przedyskutowanymi już instrukcjami rozwijają działalność wśród członków i sympatyków, skupiając w poszczególne koła przeważnie robotników z jednej firmy. Na odbytym w dniu 7 października [br.] pod przewodnictwem Bartkowiaka zebraniu mężów zaufania zgromadziły się 23 osoby. Dyskutowano przy tym o sposób[ach] zwalczania ZTT i omawiano sprawę aresztowania Guziałka i wpływów komunistycznych w ZTT.

ZTT. Aresztowanie Guziałka i częściowa przegrana strajku przez ZTT zdawały się wróżyć o osłabieniu związku, jednak [niewykorzystanie] przez ZZZ odpowiedniej chwili pozwoliło ZTT opanować sytuację i umożliwić nowemu sekretarzowi, Zielińskiemu, kontynuowanie pracy organizacyjnej. Oblicze zewnętrzne ZTT zmieniło się znacznie pod wpływem Zielińskiego i ideowy kierunek PPS CKW wziął wyraźnie górę. Zieliński poprowadził mądrą politykę i pomimo uchwały walnego zebrania robotników portowych, odbytego w dniu 10 października [br.] ([w obecności] 500 osób) - nawołującej do jednogodzinnego (w dniu 20 października [br.]) strajku, jako protestu przeciwko zawarciu umowy zbiorowej przez ZZZ i ZPP ze Związkiem Ekspedytorów - osiągnął w dniu 17 października [br.] porozumienie z ekspedytorami. Przyłączył się do umowy zawartej przez konkurencyjne zrzeszenia zawodowe i odwołał uchwalony strajk. Krok ten został poczytany przez członków ZTT za duży sukces, uspokoił wzburzone umysły i umocnił stanowisko Zielińskiego. Potwierdzenie powyższego wniosku miało miejsce na zebraniu robotników portowych (członków ZTT w liczbie 170 osób) w dniu 25 października [br.], na którym dyskusja w sprawie zawartej umowy prowadzona była w atmosferze spokoju i zadowolenia. Podnieść należy, iż podczas zebrania mężów zaufania marynarzy zrzeszonych w ZTT (10 osób), odbytego w dniu 17 października [br.] pod przewodnictwem Zielińskiego, postanowiono zbierać co miesiąc wśród członków ZTT datki pieniężne, przeznaczone na koszty obrony sądowej i wyżywienia Guziałka.

[IV.] BEZROBOCIE.

Według notowań PUPP ogólna ilość zarejestrowanych bezrobotnych na terenie Gdyni wyniosła: w dniu 1 października 1932 r. - 2675, w dniu 31 października 1932 r. - 2844. Zwiększyła się zatem w tym okresie o 169. Z powyższej liczby 2844 osób zasiłek z Funduszu Bezrobocia pobiera 414 osób.

[V.] STRAJKI. Nie [za]notowano.

[VI.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Dane statystyczne dotyczące stanu bezpieczeństwa są następujące: kradzieży z włamaniem 28 (17), kradzieży zwykłych 177 (125), uszkodzeń cielesnych 2 (15), tajny nierząd 2 (2), nieszczęśliwe wypadki 4 (6), innych przestępstw kryminalnych 228 (287). Doniesień karnych sporządzono: za przekroczenie przepisów sanitarnych 17 (22), meldunkowych 9 (15), budowlanych 20 (15), o ruchu kołowym 36 (39), innych 28 (42), za opilstwo przytrzymało 139 (92) osób. Ogólna suma wszystkich dokonanych na terenie miasta Gdyni w okresie sprawozdawczym przestępstw i wykroczeń wynosi 690, z czego wykryto 588. Cyfry w nawiasach dotyczą miesiąca września.

[VII.] POŻARY.

Ogólna liczba pożarów w okresie sprawozdawczym wyniosła: 1 (3), z tego: z przyczyn nieustalonych - (2), na skutek nieostrożności - (-), na skutek wadliwego urządzenia komina - (1), na skutek podpalenia 1 (-). Ogólna suma strat niewielka.

[VIII.] SPRAWY GRANICZNE.

W okresie sprawozdawczym Wydział Śledczy w Gdyni zlikwidował szajkę przemytników, którzy zajmowali się przewożeniem z Gdańska drogą morską do Pucka polskiego spirytusu eksportowego.

[IX.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

W porozumieniu z władzami wojskowymi Wydział Śledczy w Gdyni zatrzymał w dniu 20 października [br.] tancerkę kabaretową Janinę Powierską i woźnego szkoły powszechnej Jana Łuczковского jako podejrzanych o szpiegostwo. Dochodzenia w tej sprawie prowadzi władze wojskowe.

17

1932 grudzień 4, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. BP 12/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc listopad 1932 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2299, s. 57-61.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Życie polityczne w miesiącu sprawozdawczym [jest] w dalszym ciągu ożywione, wybitnie przyczyniły się do tego nadchodzące wybory do Rady Miejskiej. Miejskowa prasa zajmowała się przeważnie zagadnieniami gospodarczymi, nic jednak ciekawego nie wniosta. BBWR organizacyjnie nie rozwijał żadnej działalności, jednak poszczególni działacze zajmowali się przygotowaniem gruntu do wyborów. SN nie wykazało się działalnością polityczną, całą swoją uwagę skupiając na przygotowaniach wyborczych i kaptowaniu sobie w tym celu organizacji i stowarzyszeń. ZMN rozpoczął swój żywot od zorganizowania tymczasowego zarządu, natomiast żadnej działalności w terenie nie przejawiał. ChD i NPR nie rozwijały żadnej działalności politycznej, zaznaczyły jednak swoje istnienie, skupiając się przy SN w przygotowaniach przedwyborczych. PPS CKW skonsolidowała wyraźnie swoją działalność polityczną i podporządkowała ZZT kierownictwu komitetu partyjnego. Wiec zwołany przez PPS udokumentował przewagę czynników politycznych nad zawodowymi i wykazał żywotność tej partii na miejscowym terenie. Ze stowarzyszeń na pierwszy plan - dzięki swojej żywej działalności - wysunął się Związek Rezerwistów [RP], który stara się skupić pokrewne organizacje dla celów wyborczych. Na podkreślenie zasługuje reorganizacja Ochotniczej Straży Pożarnej i opanowanie jej przez czynniki zdecydowanie pro rządowe. Kryzys gospodarczy i bezrobocie nie wywarły dotąd żywszych oddźwięków politycznych, co w dużej mierze przypisać należy energicznej pracy Komitetu do Walki z Bezrobociem. Nadchodzące wybory do Rady Miejskiej m[ia]sta. Gdyni zainteresowały w dużym stopniu miejscowe społeczeństwo. Jak wynika z dotychczasowych obserwacji, można się spodziewać następujących list: 1) „Gospodarcza” - pod wyraźnymi wpływami BBWR, 2) „Pracy” - wyraźnie pro rządowa, tworzona przez Związek Rezerwistów [RP], 3) „Katolicka” pod wpływami SN, ChD i częściowo NPR (ZZP), 4) „PPS” - tworzona przez miejscowe władze PPS w łączności z ZZT. Poza tym niewyjaśniona jest dotąd sytuacja wśród miejscowej ludności, tj. Kaszubów i rybaków oraz mieszkańców przedmieść (Chyloni i Oksywia). Sądzić należy, że w razie niewystawienia własnych list, wymieniona ludność miejscowa rozbije swoje głosy pomiędzy listami BBWR i „Katolicką”.

[II.] PRASA.

Miejskowa prasa zajmowała się w miesiącu sprawozdawczym przede wszystkim zagadnieniami gospodarczymi, dotyczącymi portu i miasta Gdyni. Część prasy komentowała krytycznie niektóre posunięcia gospodarcze (sprawa komunikacji autobusowej, sprawa rynku targowego itp.) miejscowych władz administracyjnych. W związku z rozpoczęciem wyborów do Rady Miejskiej na plan pierwszy wysunęła się obecnie ta sprawa i była omawiana w szeregu artykułów prasowych.

[III.] POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. W dalszym ciągu obserwuje się brak pracy organizacyjnej, natomiast prezes Rady Grodzkiej BBWR, [Józef] Kawczyński i niektórzy członkowie tejże Rady ([Bolesław] Nowacki, [Bolesław] Janicki) rozwinęli dość

żywą działalność zawiązaną z akcją wyborczą do Rady Miejskiej. Projektuje się utworzenie dwóch list pro rządowych: jednej opartej na płaszczyźnie gospodarczej z dyr. Kawczyńskim na czele i drugiej, tzw. „listy pracy”, kierowanej przez kpt. [Aleksandra] Majewskiego.

SN. Politycznej działalności SN nie zaobserwowano, natomiast duże zainteresowanie działacze SN okazują nadchodzącymi wyborami do samorządu miejskiego, organizując tzw. „Zjednoczony Katolicki Blok Gospodarczy”, w którym oprócz SN reprezentowana jest również ChD i NPR oraz pokrewne stowarzyszenia i związki.

ZMN. W dniu 3 listopada br. zorganizowany został tymczasowy zarząd ZMN z adwokatem [Franciszkiem] Wegnerem na czele. Dotychczas nie zauważono żadnej pracy organizacyjnej w terenie, nie zwołano nawet zebrania organizacyjnego wymienionego Związku. Z powodu niedopełnienia wszystkich niezbędnych formalności ZMN nie otrzymał dotąd od władz administracyjnych poświadczenia o rejestracji.

ChD i NPR. Działalności politycznej nie zaobserwowano, natomiast należy podkreślić chęć wystąpienia do wyborów samorządowych wspólnie z SN.

PPS CKW. Przewidywany w poprzednim sprawozdaniu wzrost wpływów PPS dzięki objęciu przez [Teodora] Zielińskiego sekretariatu ZST, uwidacznia się coraz bardziej. Jednym z objawów powyższego twierdzenia był fakt odbycia w dniu 24 listopada br. zgromadzenia publicznego (50 osób), zwołanego przez miejscowy Komitet PPS. Dłuższy referat wygłosił przybyły specjalnie z Warszawy poseł [Stanisław] Dubois. Na uwagę zasługuje, iż wymieniony powyżej Komitet PPS uchwalił (zebranie 13 listopada br. - 20 osób) wystąpić przy wyborach do Rady Miejskiej z własną listą.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

Związek Rezerwistów [RP]. Wybory do Rady Miejskiej dały możliwość ZR do pogłębienia swoich wpływów i zaciągnięcia w swoją orbitę pokrewnych organizacji i stowarzyszeń. ZR występuje do wyborów ze swoją listą, tzw. „Listą pracy” i zamierza zjednoczyć przy wyborach organizacje wojskowe, świat pracowniczy (urzędnicy, nauczyciele itp.) oraz organizacje zawodowe (ZZZ, ewentualnie ZZP itp.).

Związek Strzelecki. W dalszym ciągu obserwuje się konsekwentną pracę organizacyjną i wzrost wpływów w terenie.

Straż Pożarna. Wskutek złego funkcjonowania i nadużyć w gdyńskiej Ochotniczej Straży Pożarnej została przeprowadzona w dniu 3 listopada br. [jej] radykalna reorganizacja i wybory nowego zarządu. Masowy przyływ nowych członków (na zebraniu [obecnych było] przeszło 120 osób) dał w swoim wyniku całkowite opanowanie straży przez czynniki pro rządowe i usunął dotychczasową hegemonię SN.

Związek Lokatorów. Daje się zauważyć w ostatnich miesiącach dość [ożywiona] działalność Związku Lokatorów. Jest to próba SN wzmocnienia w ten sposób swoich wpływów w terenie, gdyż pod płaszczykiem ochrony interesów lokatora, działacze SN (adv[okat]. [Marian] Zięciak i inni) i częściowo ChD (red. [Mieczysław] Mistat) starają się użyć wymienioną organizację do całkowitego poparcia swojej listy wyborczej („Zjednoczony Katolicki Blok Gospodarczy”). Zebranie odbyte w dniu 6 listopada br. zgromadziło około 500 osób.

[V.] SEKTY RELIGIJNE.

Badacze Pisma Świętego. Zanotowano odbywanie w dalszym ciągu regularnych zebrań religijnych.

[VI.] RÓŻNE.

Zjednoczony Katolicki Blok Gospodarczy. Wskutek rozpisania wyborów do Rady Miejskiej SN łącznie z ChD i NPR zorganizowało trzy zebrania porozumiewawcze (dnia 14 listopada [br.] - 20 osób; dnia 17 listopada [br.] - 28 osób; dnia 23 listopada [br.] - 25 osób) w celu stworzenia wspólnego frontu wyborczego i przeciwstawienia się listom pro rządowym. Ostateczna konstrukcja [Zjednoczonego] Katolickiego Bloku [Gospodarczego] nie została jeszcze ukończona, jednak następujące organizacje prawdopodobnie zgłoszą doń swój akces: 1) Stowarzyszenie Rzemieślników Katolickich, 2) ZZP, 3) Tow[arzystwo]. Powstańców i Wojaków, 4) Związek Lokatorów, 5) Związek Pracowników Kupieckich, 6) Stowarzyszenie Kupców, 7) [Polskie] Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” i 8) Związek Przemysłowców.

Obchód Rocznicy Odzyskania Niepodległości. Obchód ten miał charakter bardzo uroczysty z następującym przebiegiem: w dniu 10 listopada [br.] - capstrzyk przy udziale oddziałów Marynarki Wojennej, Straży Granicznej, Policji Państwowej, Przysposobienia Wojskowego [Wychowania Fizycznego] i Straży Pożarnej;

w dniu 11 listopada [br.] - msza św. oraz defilada organizacji społecznych i ww. oddziałów. W defiladzie brało udział około 1500 osób - przyjmowali defiladę Dowódca Floty [komandor Józef Unrug] i Komisarz Rządu [Zygmunt Zabierzowski] w obecności przedstawicieli wszystkich władz i urzędów.

18

1932 grudzień 10, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. 11/32 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc listopad 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 123-128.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Nasilenie ruchu wywrotowego [jest] w dalszym ciągu słabe. Klub ISH w Gdańsku zasila w dalszym ciągu Gdynię literaturą komunistyczną. Ustalono drogą konfidencjonalną sposób kolportowania bibuły wywrotowej łądem z Gdańska do Gdyni, przy czym wykryto pośrednie ogniwa i kontakty. Stwierdzono ponowne próby utworzenia [przez] KPP na terenie Gdyni swojej komórki organizacyjnej, niezwiązanej z klubem ISH w Gdańsku. Wpływy ZZZ zmalały w szczególności u marynarzy, natomiast lepiej jest w zakładach użyteczności publicznej i częściowo u robotników portowych. Sytuacja ZPP [jest] na ogół bez zmiany, natomiast ZTT scementował swoje szeregi i nadał swojej organizacji zawodowej wyraźnie charakter partyjno-polityczny (PPS CKW). Arbitraż w sprawie umowy zbiorowej marynarzy z armatorami został odłożony wskutek tendencyjnego i nielojalnego ustosunkowania się ZTT do ewentualnych decyzji arbitrażowych. Bezrobocie nieznacznie wzrosło. Komitet do Walki z Bezrobociem rozpoczął swoje prace, jednak brak funduszy w wysokim stopniu utrudnia [jego] pożyteczną działalność. Bezrobotni stają się coraz bardziej rozgoryczeni, chwilami zaś wyczuwa się nawet u nich pewne podniecenie. Nasilenie przestępczości [było] na poziomie normalnie notowanym. Ogólna ilość przestępstw i wykroczeń wynosi 705 (październik 690).

[II.] RUCH WYWROTOWY.

Działalność wywrotowa na terenie Gdyni [jest] w dalszym ciągu słaba. Próby wywołania przez komunę manifestacyjnego strajku portowego, w związku z rozprawą sądową [Emila] Pachola i Tow[arzyszy]. spełzły na niczym, mimo iż Pachol skazany został na 10 lat więzienia, zaś [Franciszek] Stachyra na 3 lata aresztu ([Mariana] Szurmińskiego uniewinniono) za działalność szpiegowską (działalności wywrotowej nie udowodniono). Gdańskie sfery wywrotowe w dalszym ciągu interesują się portem gdyńskim i dążą do utworzenia w łonie ZTT „Lewicy Związkowej” oraz starają się zasilać Gdynię w literaturę komunistyczną. W miesiącu sprawozdawczym klub komunistyczny ISH w Gdańsku wydał w języku polskim 200 egz[emplarzy]. z datą „Gdynia, listopad 1932 r., Nr 1 „Czerwonego Marynarza”, który w niewielkiej ilości kolportowany był w Gdyni podczas postoju w porcie s/s „Premjer” i s/s „Lublin”. Poza tym wydano cały szereg broszur wywrotowych również w języku polskim, przeznaczonych dla kolportażu w porcie gdyńskim. Broszury te oraz 25 egzemplarzy „Czerwonego Marynarza” doręczone zostały w Gdańsku przez sekretarza klubu ISH (ps. „Leon”, pełniącego tę funkcję w miejsce Franciszka Serotzkiego), jednemu z polskich marynarzy, [lecz] dostały się jednak w całości do gdyńskich organów śledczych. Ustalono przy tym, iż kolportażem (drogą lądową) literatury wywrotowej dla Gdyni zajmuje się w Gdańsku pewien b[ry]t. marynarz łotewski, który posiada kontakt z pewnym osobnikiem zamieszkałym w willi „Jurek” w Orłowie, ten zaś z kolei kieruje tę literaturę do Gdyni w niezbadany jednak dotąd sposób. Niezależnie od wpływów klubu ISH w Gdańsku na Gdynię powtarzają się co pewien czas wysiłki KPP utworzenia w Gdyni miejscowego Komitetu. Ostatnio zauważono [prowadzoną] w tym kierunku akcję organizacyjną niejakiego Stanisława Suszyńskiego (portier w gdyńskim kinie „Bajka”), który wespół [z] dwoma robotnikami: Józefem Mochem i Franciszkiem Urbaniakiem podjęli pewną działalność w kierunku stworzenia w Gdyni jednostki organizacyjnej KPP. Jak dotąd jedynym przejawem jakiegokolwiek akcji z ich strony było wywieszenie w Gdyni, w nocy z dnia 6 na 7 listopada [br.], transparentu komunistycznego z okazji piętnastolecia rewolucji bolszewickiej.

[III.] RUCH ZAWODOWY.

Działalność ZZZ na tutejszym terenie [jest] w dalszym ciągu słaba, przede wszystkim zaś uderza [w niej] brak koordynacji pracy organizacyjnej, co w pierwszym rzędzie przypisać należy nieporozumieniom jakie istnieją dzięki pracy na jednym terenie dwóch równorzędnych sekretarzy ZZZ ([Władysław] Gała - oddział marynarzy, oddział spożywców i oddział metalowców oraz [Józef] Morawski - oddział rob.[otników] portowych i oddział pracowników użyteczności publicznej), którzy zamiast współpracować ze sobą starają się nawzajem zwalczać. Jedynym wyjściem z sytuacji byłoby powierzenie kierownictwa całą akcją ZZZ na terenie Gdyni jednej osobie, która potrafiłaby uzgodnić różnicę zachodzącą między poszczególnymi oddziałami, wzgl[ędnie]. zarządami tych oddziałów. Zaznaczyć należy, iż Gała z każdym dniem traci wpływy w masach robotniczych i ostatnio oddział marynarzy usunął go zupełnie od pracy wśród marynarzy, powierzając [tę] funkcję marynarzowi Michalskiemu. Nie lepiej dzieje się również u „spożywców” i „metalowców”, jednak [jak] dotąd oddziałów tych Gała stara się nie wypuścić z ręki. W przeciwieństwie do Gały - Morawski pracuje bardzo systematycznie, zaś wyniki jego pracy są dotychczas na ogół dość dobre i aczkolwiek stan liczbowy zorganizowanych przez niego oddziałów nie jest dotąd zbyt wielki ([oddział] użyt.[czności] publ.[icznej] - ca. 150 osób; [oddział] rob.[otników] portow[ych] - ca. 65-70 osób), to jednak karność organizacyjna [ich] członków jest zupełnie zadowalająca. Zewnętrznym przejawem istnienia ZZZ w Gdyni było poświęcenie w dniu 20 listopada [br.] sztandaru Okręgu Morskiego ZZZ w Gdyni, która to uroczystość odbyła się przy udziale Pana Wojewody Pomorskiego [Stefana Kirtiklisa], Delegata Pana Ministra Pracy i Opieki Społecznej [oraz] postów [Ignacego] Tomaszkiwicza i [Bolesława] Gawlika. Na akademii obecnych było około 500 osób, jednak podkreślić należy, iż większość stanowili zaproszeni goście, zaś członków ZZZ można było liczyć na 150-200 osób, co stanowi znikomy procent mas robotniczych, zatrudnionych w Gdyni i świadczy o braku poważniejszych wpływów ZZZ na tym terenie.

ZZP. Działalność ZZP w dalszym ciągu polegała na wytrwałej i solidnej pracy organizacyjnej, która nie daje wprawdzie rewelacyjnych wyników, niemniej jednak powoduje powolny ale stały wzrost wpływów tej organizacji wśród robotników portowych. Zaznaczyć trzeba, iż ZZP unika na ogół w swojej pracy momentów politycznych, zaś całą swoją uwagę skupia na obronie interesów zawodowych.

ZZT. Praca sekretarza ZZT [Teodora] Zielińskiego dała już swoje owoce, ponieważ obecnie ZZT został wyraźnie podporządkowany miejscowym władzom partyjnym PPS CKW. Wpływy ZZT w terenie zostały niewątpliwie pogłębione. Szczególnie daje się [to] odczuwać na odcinku marynarskim, co przypisać należy w pierwszym rzędzie nieudolnej [pracy] prowadzonej przez ZZZ. Zewnętrznym przejawem działalności ZZT było zorganizowanie zebrania robotników portowych (dnia 29 listopada [br.], ca. 500 osób) poświęconego wewnętrznym sprawom organizacyjnym i zawodowym. Na podkreślenie zasługuje projekt ZZT zbudowania ze składek członkowskich domu robotniczego, przeznaczonego na cele kulturalno-oświatowe. Arbitraż Pana Wojewody Pomorskiego [Stefana Kirtiklisa] w sprawie umowy zbiorowej między armatorami i marynarzami nie doszedł do skutku (został odłożony) z powodu zrzeczenia się godności superarbitra przez Pana Wojewodę, ponieważ stanowisko ZZT krępowano z góry obiektywną decyzją arbitra i starano się mu narzucić swoje postulaty.

Zw[iązek]. Zaw[odowy]. Rob[otników]. Budowl[anych]. Związek ten znajdujący się pod wpływami PPS CKW, skupiający różne odcienie robotników budowlanych, nie przejawia na ogół w sezonie zimowym żywszej działalności. W miesiącu sprawozdawczym odbyło się zebranie oddziału stolarzy zrzeszonych w ZZRB (dnia 12 listopada [br.], ca. 50 osób) poświęcone omówieniu nowo zawartej umowy zbiorowej z pracodawcami, która przyniosła pracownikom dość korzystne warunki pracy i płacy.

[IV.] BEZROBOCIE.

Według notowań PUPP ogólna ilość zarejestrowanych bezrobotnych na terenie Gdyni wyniosła: w dniu 1 listopada 1932 r. - 2844, w dniu 30 listopada 1932 r. - 3355. Zwiększyła się zatem w tym okresie o 511. Z powyższej liczby 3355 osób zasiłek z Funduszu Bezrobocia pobiera ca. 500 osób.

[V.] STRAJKI. Nie [za]notowano.

[VI.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Dane statystyczne dotyczące stanu bezpieczeństwa są następujące: kradzieży z włamaniem 23 (28), kradzieży zwykłych 154 (177), uszkodzeń cielesnych 6 (2), tajny nierząd 5 (2), nieszczęśliwe wypadki 9 (4), innych przestępstw kryminalnych 244 (228). Doniesień karnych sporządzono: za przekroczenie przepisów sanitarnych

36 (17), meldunkowych 15 (9), budowlanych 20 (20), o ruchu kołowym 32 (36), innych 41 (28), za opilstwo przytrzymano 120 (139) osób. Ogólna suma wszystkich przestępstw i wykroczeń, dokonanych w okresie sprawozdawczym na terenie miasta Gdyni wynosi 705 z czego wykryto 640. Cyfry w nawiasach dotyczą miesiąca października.

[VII.] POŻARY.

Ogólna liczba pożarów w okrasie sprawozdawczym wynosiła: 3 (2), z tego: z przyczyn nieustalonych 2 (1), na skutek nieostrożności - (-), na skutek wadliwego urządzenia komina - (-), na skutek podpalenia 1 (1). Ogólna suma strat niewielka.

[VIII.] SPRAWY GRANICZNE. Nic godnego uwagi nie zanotowano.

[IX.] SZPIEGOSTWO I DWERSJA. Nic godnego uwagi nie zanotowano.

19

1933 styczeń 5, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. B. 1/33 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc grudzień 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 62-66.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Miejscowe organizacje polityczne i społeczne szczególnie ustosunkowane opozycyjnie do obecnych czynników rządowych w okresie sprawozdawczym wykazały pewne wysiłki w kierunku skonsolidowania stosunków wewnętrznych oraz zwiększenia swoich wpływów w terenie. Jako bezpośredni powód wspomnianego zjawiska należy upatrywać przygotowanie do nadchodzących wyborów do Rady Miejskiej oraz chęć uzyskania nowych członków. Natomiast znacznie mniejsze natężenie działalności dało się zauważyć wśród politycznych organizacji pro rządowych. Prasa gdyńska omawiała ewentualny wynik wyborów do Rady [Miejskiej] oraz posunięcia miejscowych władz w dziedzinie gospodarki samorządowej. Przedmiotem ogólnego utyskiwania w dalszym ciągu są kwestie kryzysu gospodarczego i rosnącego bezrobocia. Okres przedświąteczny spodziewanego ożywienia w handlu i przemyśle nie przyniósł. BBWR jako samoistna organizacja polityczna działalności nie przejawiała, natomiast pośrednio przystąpiła do organizacji dwóch bloków wyborczych, mając na celu wzmocnienie swoich wpływów w miejscowej Radzie Miejskiej. SN Ograniczyło się do wzmocnienia swojej ingerencji wśród instytucji młodzieżowych i gospodarczych. ZMN korzystając z okresu świątecznego przeprowadził szereg pogawędek i zebrań, mających na celu wzmocnienie stanu wewnętrznego organizacji. Wydatnie ku temu przyczynili się przyjeżdżający na ferie świąteczne studenci, b[yli]. członkowie OWP. ChD szerszej działalności nie przejawiała, ograniczając się do zorganizowania Związku Lokatorów i podporządkowania go swoim wpływom politycznym. PPS CKW zorganizowała obchód 40-lecia swojego istnienia oraz w dalszym ciągu dążyła do rozbudowy i wzmocnienia wpływów na terenie ZZT i Związku [Zawodowego Robotników Budowlanych]. Wśród stowarzyszeń społecznych okres sprawozdawczy minął pod znakiem zmniejszenia działalności, co stało się w związku ze Świątami Bożego Narodzenia. Jedynie stowarzyszenia pro rządowe zorganizowały gwiazdkę i opłatek, np. Związek Strzelecki i Straż Pożarna.

[II.] PRASA.

Znaczną część artykułów prasa miejscowa poświęciła omawianiu kwestii kryzysu gospodarczego oraz aktualnych zagadnień gospodarczych. Przedmiotem zainteresowania były również sprawy związane z nadchodzącymi wyborami do Rady Miejskiej i ewentualny wynik. Były również nieznaczne próby krytyki miejscowych władz w sprawach zmian personalnych w Komisariacie Rządu [w Gdyni] i polityki samorządowej.

[III.] POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR poza zorganizowaniem dość licznej delegacji na zjazd kół okręgowych BBWR w Toruniu żywszej działalności wewnętrznej nie przejawiał. Przystąpiono jednak do pracy przedwyborczej do Rady Miejskiej

za pośrednictwem organizacji dwóch bloków i zgłoszenia list: 1) „Gospodarczej” i 2) „Pracy”. Odbyto w dniu 7 grudnia [19]32 [r.] zebranie organizacyjne oraz dokonano wyboru Komitetu wyborczego, w skład którego weszli: [Bolesław] Kasprowicz, [Jerzy] Michalewski, [Stefan] Borkowski, [Józef] Kawczyński, [Włodzimierz] Prochaska, [Walenty] Bednarski, [Józef] Jęczkowiak, ks. [Wojciech] Surman, [Henryk] Chudziński, [Teodor] Miotk, [Franciszek] Jasiński, [Augustyn] Ponke, [Stanisław] Szponar, [Piotr] Szklarski i [Maksymilian] Berger. Lista „Pracy” kap[itana]. [Aleksandra] Majewskiego również przejawia dość daleko posunięte przygotowania do wyborów. Należy podkreślić, iż lista gospodarczo-społeczna skupia w sobie najbardziej ruchliwe i znane osobistości wśród miejscowego społeczeństwa.

Stronnictwo Narodowe w okresie bieżącym starało się rozbudzić wśród swoich członków zainteresowanie do pracy, organizując pogawędki na temat rzekomego napływu Żydów na Pomorze i zmniejszenia w ten sposób stanu posiadania kupiectwa polskiego. Zebranie takie odbyło się w dniu 15 grudnia br., na którym adwokat [Marian] Zięciak omówił kwestię napływu i osiedlenia się Żydów w Gdyni oraz proponował przeprowadzenie bojkotu. Postanowiono również zwrócić się do właścicieli nieruchomości z prośbą o niewynajmowanie lokali handlowych Żydom, gdyż to zagraża rozwojowi handlu i kupiectwa polskiego. Jednocześnie Zjednoczony Katolicki Blok Gospodarczy, mający na celu udział w wyborach do Rady Miejskiej (pozostający pod wpływami SN) zorganizował dwa zebrania. Tematem narad była kwestia przystąpienia do Bloku poszczególnych związków i stowarzyszeń oraz ułożenie listy kandydatów. Należy podkreślić, iż zaniepokojenie i dezorganizację wywołała wśród miejscowych działaczy SN akcja adwokata [Mariana] Zawodnego, który na czele Towarzystwa Gdyńskich Rybaków i innych zgłosił wystąpienie ze względów ideowych z Bloku Katolickiego i przystąpił do tworzenia odrębnego ugrupowania wyborczego.

ZMN w okresie sprawozdawczym przejawiał znaczną ruchliwość, co stało w bezpośrednim związku z okresem świątecznym. Zwołane trzy zebrania informacyjne, na których przybyły z Poznania student Grzybowski omawiał aktualne sprawy organizacyjne, wskazówki i zalecenia władz oraz plany działalności na przyszłość. Projektuje się przeprowadzenie kampanii antyżydowskiej łącznie z SN w postaci pogawędek i referatów.

Działalności politycznej ChD i NPR nie zaobserwowano. Istnieją jednak stałe dążności do opanowania Związku Lokatorów przez ChD. W dniu 4 grudnia [19]32 r. działacz tego ugrupowania M[ieczysław]. Mistat zwołał zebranie Związku Lokatorów, omawiając plan pracy na przyszłość i konieczność podjęcia walki o obniżkę komornego. Obecnych [było] 40 osób.

PPS CKW. Datuje się stały i systematyczny wzrost wpływów miejscowego Komitetu PPS. Praca PPS polega na opanowywaniu związków zawodowych i szerzeniu propagandy ochrony praw socjalnych robotnika. W dniu 18 grudnia br. urządzono uroczysty obchód czterdziestoletniej rocznicy istnienia PPS. W przemówieniach atakowano obecne czynniki rządowe, przypisując zjawisko kryzysu gospodarczego nieumiejętnym rządcom BBWR. Pod przewodnictwem sekretarza ZZT, [Teodora] Zielińskiego, odbyły się w okresie sprawozdawczym dwa zebrania Związku Zaw[odowego] Transportowców, Kranistów oraz Związku [Zawodowego] Robotników Budowlanych. Tematem obrad były stale: obrona spraw zawodowych, interwencja u pracodawców o lepsze warunki pracy, obrona robotników w sądach oraz powołanie związkowych obrońców oraz komentowanie skutków kryzysu. W najbliższej przyszłości postanowiono znacznie wzmocnić działalność na zewnątrz oraz uregulować przynależność członków do Związku, zaopatrując ich w legitymacje.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

Okres sprawozdawczy w życiu stowarzyszeń społecznych minął pod znakiem świątecznego zmniejszenia działalności. Jedyne Związki Rezerwistów [RP] utrzymał niestabnące tętno pracy, organizując zebrania i odczyty. Związek Strzelecki i Straż Pożarna z powodu Świąt Bożego Narodzenia urządziły gwiazdkę i opłatek dla swoich członków. Szczególnie dobrze wspomniane imprezy zorganizował Związek Strzelecki, organizując je w [swoich] oddziałach w porcie, Chyloni, Grabówku i na Oksywiu.

[V.] SEKTY RELIGIINE.

Badacze Pisma Świętego. [Sprawozdanie negatywne].

1933 styczeń 9, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I.11/33 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Mariusza Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc styczeń 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 129-133.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Działalność elementów wywrotowych oraz organizacji zawodowych w okresie sprawozdawczym wykazuje znaczne zmniejszenie nasilenia. Jednakże projektowane jest przez elementy wywrotowe ożywienie [pracy] antypaństwowej w Gdyni za pośrednictwem ISH w Gdańsku. ZZZ wykazał się pewną wewnętrzną działalnością organizacyjną, na razie jednak bez większych wyników. Wśród pro rządowych związków robotniczych należy zanotować fakt powstania Związku [Zawodowego] Szyprów i Maszynistów PMH. ZPP oprócz zaangażowania się jego działaczy w pracę przedwyborczą, nie przejawiał wewnętrznej działalności. ZTT prowadzi w dalszym ciągu dobrze przemyślaną pracę wewnętrzną, mającą na celu konsolidację stosunków wewnętrznych i uzyskania zaufania robotników. Bezrobocie nieznacznie, ale stale wzrasta. Nie zauważono przejawów niezadowolenia i podniecenia umysłów wśród bezrobotnych. Nasilenie przestępczości [odnotowano] na poziomie normalnym. Ogólna ilość przestępstw i wykroczeń 724 (listopad - 690).

[II.] RUCH WYWROTOWY.

W okresie sprawozdawczym nie [za]notowano przejawów działalności wywrotowej. „Komunistyczny Dzień Głodu” oraz inne tego rodzaju projektowane imprezy przeszły całkowicie spokojnie i wykazały absolutny brak pracy organizacyjnej.

Akcja tworzenia lewicy związkowej na terenie Związku Zaw[odowego]. Transportowców postępuje nader wolno i skupia się wokół starego członka i b. prezesa ZTT, Józefa Woźniaka. Bezpośrednim bodźcem jest antagonizm Woźniaka do obecnego sekretarza ZTT [Teodora] Zielińskiego, powstały na tle pretensji Woźniaka do funkcji kierowniczych w Związku.

Ostatnio dają się zauważyć znaczne wysiłki ISH w Gdańsku w kierunku zwiększenia swoich wpływów na terenie Gdyni i poprowadzenia pracy wywrotowej w sposób zalecany przez centralę ISH w Hamburgu (o posiadanych w tej mierze informacjach przedłożę dodatkowe sprawozdanie).

[III.] RUCH ZAWODOWY.

W okresie bieżącym, ze względu na okres świąteczny, ZZZ nie przejawiał żadnej działalności. Wyróżnia się jedynie wewnętrzną pracę sekretarza ZZZ [Józefa] Morawskiego. Polega ona na dobieraniu na członków Związku odpowiednich i pewnych zespołów robotników. Ostatnio został zorganizowany oddział robotników portowych ZZZ.

Na podkreślenie zasługuje fakt pewnego podrywania wpływów ZTT na terenie robotniczym przez dość silną i celową akcję Związku Rezerwistów [RP].

Związek [Zawodowy] Szyprów i Maszynistów [Polskiej Marynarki Handlowej]. W dniu 19 grudnia 1932 r. w sali emigracyjnej odbyło się walne doroczne zebranie Związku [Zawodowego] Szyprów i Maszynistów Polskiej Marynarki Handlowej. Obecnych było około 60 osób. Przewodniczył zebraniu Bolesław Ziwert. W wyniku złożonego sprawozdania z działalności uchwalono wotum nieufności dla b[ylego]. zarządu i wybrano nowy w składzie: Jan Wandycz - prezes, Bronisław Bielec - wiceprezes, Bolesław Ziwert - skarbnik i Jan Szrejber - sekretarz. W dalszych przemówieniach postanowiono rozpocząć działalność oraz interweniować u odpowiednich władz w następujących sprawach: 1) nadmiernego obciążenia maszynistów i szyprów pracą na holownikach, 2) ograniczenie wydawania nowych dyplomów i tworzenia kursów szyprów i maszynistów okrętowych, 3) uzyskania pomocy materialnej od Komisariatu Rządu dla bezrobotnych członków Związku. Na zakończenie obecni wzniesli okrzyk na cześć Prezydenta RP [Ignacego Mościckiego] i Pierwszego Marszałka Polski [Józefa Piłsudskiego].

Poza zaangażowaniem się działaczy ZPP w pracę przedwyborczą do Rady Miejskiej innej działalności nie [za]notowano.

ZTZ zorganizował w ub. miesiącu trzy zebrania. Z tego dwa [...] były poświęcone sprawom związanym z wymówieniem przez Urząd Morski pracy kranistom, członkom ZTZ. Mówcy ostro atakowali postępowanie Urzędu Morskiego, które rzekomo polega na faworyzowaniu ZZZ kosztem ZTZ oraz postanowili rozpocząć akcję interwencyjną aż [u] najwyższych władz w Warszawie włącznie. Wystano [tam] delegację w składzie Leona Polaszke, Bronisława Mańczyka, Juliana Podbielskiego i Aleksandra Kościuka. Trzecie zebranie miało na celu względy organizacyjne oraz propagandę związkową pod płaszczykiem obrony praw zawodowych i społecznych robotników. [Uchwalono] rezolucję z żądaniem zbudowania poczekalni dla robotników, oczekujących na pracę. Postanowiono równocześnie założyć kasę pośmiertną Związku i zaangażować obrońcę sądowego, który by bronił i popierał za pieniądze związkowe sprawy poszczególnych robotników-związkowców.

Związek [Zawodowy] Robotników Budowlanych. W dniu 8 grudnia br. na Grabówku odbyło się zebranie oddziału stolarzy Związku [Zawodowego] Robotników Budowlanych. Zebranie miało na celu zwerbowanie tych robotników, którzy niedawno wystąpili z szeregów ZZZ, nie godząc się z taktiką sekretarza ZZZ Władysława Gały. Omawiano również warunki umowy zbiorowej z Centralnym Związkiem [Zawodowym] Pracodawców. Zebranie nie osiągnęło całkowitego skutku, gdyż w jego wyniku na członków Związku, pozostającego pod wpływami PPS CKW zapisały się zaledwie cztery [osoby].

[IV.] BEZROBOCIE.

Według notowań PUPP ogólna ilość zarejestrowanych bezrobotnych na terenie Gdyni wyniosła: w dniu 1 grudnia 1932 r. - 3355, w dniu 30 grudnia 1932 r. - 3966. Zwiększyła się zatem w tym okresie o 611. Z powyższej liczby 3966 osób zasiłek z Funduszu Bezrobocia pobiera ca. 500 osób.

[V.] STRAJKI. Nie [za]notowano.

[VI.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Dane statystyczne dotyczące stanu bezpieczeństwa są następujące: kradzieży z włamaniem 25 (23), kradzieży zwykłych 235 (154), uszkodzeń cielesnych 6 (6), tajny nierząd 10 (5), nieszczęśliwe wypadki 12 (9), innych przestępstw kryminalnych 254 (244). Doniesień karnych sporządzono: za przekroczenie przepisów sanitarnych 31 (36), meldunkowych 12 (15), budowlanych 20 (20), o ruchu kołowym 46 (32), innych - (41), za opilstwo przytrzymano 45 (120) osób. Ogólna suma wszystkich dokonanych na terenie miasta Gdyni w okresie sprawozdawczym przestępstw i wykroczeń wynosi 724 z czego wykryto 675. Cyfry w nawiasach dotyczą miesiąca listopada.

[VII.] POŻARY.

Ogólna liczba pożarów w okresie sprawozdawczym wynosiła: z przyczyn nieustalonych 2 (-), na skutek nieostrożności 1 (1), na skutek wadliwego urządzenia komina - (-), na skutek podpalenia - (1). Ogólna suma strat niewielka.

[VIII.] SPRAWY GRANICZNE. Nic godnego uwagi nie zanotowano.

[IX.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA. Nic godnego uwagi nie zanotowano.

1933 luty 9, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr I. B.2/33 Tjn. Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc styczeń 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 187-190.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Działalność wywrotowa w okresie bieżącym znacznie się wzmogła. Jednak całkowita uwaga była skierowana na pracę organizacyjno-wewnętrzną, dlatego też na razie poza rozrzuconiem ulotek nie dała większych wyników. Do Rady Miejskiej [dostarczona] została lista [osób] komunizujących oraz utworzono Komitet Okręgowy KPP. W życiu związków zawodowych, również daje się zauważyć ożywienie działalności. ZZZ otrząsnął się ze stanu wytworzonego ostatnim strajkiem portowym i nieumiejętnymi posunięciami b[lyt]ych. kierowników, powoli roz-

poczynając [za]planowaną działalność. ZSP działalności nie wykazał. ZST posiada w dalszym ciągu znaczne wpływy wśród rzesz robotniczych. Największy wysiłek zwrócił obecnie na wybory do Rady Miejskiej oraz kwestii porozumienia się na wspólnym podłożu obrony zarobków i praw zawodowych ze Związkiem Oficerów Polskiej Marynarki Handlowej. Inne związki wykazywały ożywienie, obierając swoją działalność pod hasłem obrony warunków pracy. Bezrobocie znacznie wzrosło. Wyczerpały się jednak już zapasy żywnościowe i środki miejscowego Komitetu do Walki z Bezrobociem. Nasilenie przestępczości [było] na poziomie normalnym. Ogólna ilość przestępstw i wykroczeń [wyniosła] 540 (grudzień).

[III.] RUCH ZAWODOWY.

[...] ZSP W okresie sprawozdawczym działalności nie przejawiał. [...]

W dniu 27 stycznia br. odbyło się walne zebranie członków ZST przy udziale 150-200 osób. Zebranie to pokazało plany Związku na najbliższą przyszłość, oraz [jego] wpływy i ton wewnętrzny. Według sprawozdania Związek liczy ogółem 1200 robotników i 420 marynarzy. Na zebranie przybył również delegat Centrali z Warszawy. W najbliższym czasie największą troską Związku jest [w]prowadzenie własnych kandydatów do Rady Miejskiej wspólnie z miejscowym Komitetem PPS oraz obrona praw robotników i zawarcie umów zbiorowych. Sprawa wewnętrznej organizacji i konsolidowania stosunków w okresie sprawozdawczym nie była poruszana. Należy również zaznaczyć, iż w związku z naprężeniem sytuacji i tendencji strajkowych wśród członków Związku Oficerów Marynarki Handlowej prowadzone były obopólnie rozmowy [dotyczące] połączenia Związku Oficerów [Marynarki Handlowej] ze Związk[iem]. Zaw[odowym]. Transportowców. Sprawa utworzenia w bieżącym okresie w łonie ZST tzw. „Lewicy Związkowej”, jakkolwiek była poruszana przez poszczególnych radykalnych członków, to jednak konkretnych wyników nie dała.

Związek [Zawodowy] Robotników Budowlanych urządził w bieżącym okresie zebranie organizacyjne przy udziale 60 członków. Zebranie miało na celu werbowanie członków i wybór nowego zarządu. Związek w akcji wyborczej bierze udział wspólnie z PPS CKW.

W dniu 22 stycznia br. odbyło się walne zebranie Klubu Szoferów Woj.[ewództwa]. Pomorskiego Filia Gdynia. Po wyborze nowego zarządu omawiano następujące sprawy: 1) zakaz angażowania się poszczególnych członków w jakąkolwiek pracę polityczną, 2) rozpoczęcie działalności, mającej na celu obronę swoich praw zawodowych. Ogółem było obecnych 30 szoferów. Należy jednak zaznaczyć, iż Związek ten podlega wpływom BBWR.

Wśród członków Związku Oficerów Polskiej Marynarki Handlowej w okresie bieżącym szeroko omawiana była sprawa obniżenia poborów i uszczuplenia praw zawodowych przez Związek Armatorów. Sytuacja wytworzyła się napięta i istniały możliwości wybuchu strajku. Ostatnio jednak, w wyniku wspólnych konferencji, sytuacja uległa złagodzeniu.

[IV.] BEZROBOCIE.

Według notowań PUPP ogólna ilość zarejestrowanych bezrobotnych na terenie Gdyni wyniosła: w dniu 30 grudnia 1932 [r.] - 3966, w dniu 30 stycznia 1933 [r.] - 4321. Zwiększyła się zatem w tym okresie o 355. Z powyższej liczby 3966 osób zasiłek z Funduszu Bezrobocia pobiera ca. 550.

[V.] STRAJKI. Nie [za]notowano.

[VI.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Dane statystyczne dotyczące stanu bezpieczeństwa są następujące: kradzieży z włamaniem 14 (25), kradzieży zwykłych 211 (235), uszkodzeń cielesnych 3 (6), tajny nierząd 17 (10), nieszczęśliwe wypadki 15 (12), innych przestępstw kryminalnych 268 (254). Doniesień karnych sporządzono: za przekroczenie przepisów sanitarnych 31 (3), meldunkowych 14 (12), budowlanych, 34 (20), o ruchu kołowym 5 (45), innych - (-), za opilstwo przytrzymało 48 (45) osób. Ogólna suma wszystkich dokonanych na terenie miasta Gdyni w okresie sprawozdawczym przestępstw i wykroczeń wynosi 540 z czego wykryto 538. Cyfry w nawiasach dotyczą miesiąca grudnia 1932 r.

[VII.] POŻARY.

Ogólna liczba pożarów w okresie sprawozdawczym wynosiła 8 (3), z tego: z przyczyn nieustalonych - (2), wskutek nieostrożności 8 (1), na skutek wadliwego urządzenia komina - (-), na skutek podpalenia - (-). Ogólna suma strat niewielka.

[VIII.] SPRAWY GRANICZNE. Nic godnego uwagi nie zanotowano.

[IX.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

W dniu 16 stycznia br. w Sądzie Okręgowym w Gdyni w trybie doraźnym na karę śmierci za zdradę tajemnic wojskowych i szpiegostwo na rzecz jednego z ościennych państw skazani zostali kupiec Edgar Koch z Gdańska i Paweł Priebe z Pucka. Skazani skorzystali z prawa łaski i karę zamieniono im na dożywotnie więzienie. Rozprawa wywarła wielkie wrażenie wśród całego miejscowego społeczeństwa.

22

1933 marzec 7, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I.B. 1/33 Tjn. Naczelnika Wydziału II Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc luty 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 134-137.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Okres sprawozdawczy w życiu ugrupowań politycznych i stowarzyszeń społecznych minął pod znakiem wyborów. Wybory do Rady Miejskiej, jakkolwiek posiadały charakter gospodarczy, na dłuższy czas przed głosowaniem nabrały charakteru politycznego. Poszczególne ugrupowania zwalczały się wzajemnie i licytowały wyłącznie na podłożu politycznym. Największą zewnętrzną akcją propagandową prowadziły ugrupowania pro rządowe. Prasa gdyńska poruszała zagadnienia dotycząca wyborów, omawiała wiece i zebrania przedwyborcze poszczególnych ugrupowań oraz dużo miejsca poświęciła ostatnio uroczystościom, w związku z otwarciem nowo wybudowanej centrali węglowej Gdynia-Śląsk. Ataków na czynniki rządowe nie stwierdzono. Ogólne położenie gospodarcze miasta [jest] bez zmian. BBWR swoją działalność skierował na wybory. Zorganizowano sześć wieców i dwa zebrania w lokalach zamkniętych. W wyniku [wyborów] uzyskano 5 mandatów. W Stronnictwie Narodowym dała się zauważyć praca przedwyborcza polegająca na agitacji domowej bez zwoływania na ogół wieców i zebrań (jedno nieudane zebranie). W wyniku głosowania SN uzyskało 2 mandaty, łącznie zaś z listą [Ignacego] Szutenberga (Kaszubi) - 3 mandaty. ZMN działalności nie przejawiał. NPR i ChD poza zgłoszeniem list wyborczych, sympatyzujących z tymi stronnictwami ([nr] 8 i 13) i urządzeniem trzech zebrań działalności nie wykazały. Wynik głosowania wykazał minimalny wpływ tych partii na terenie gdyńskim.. Działalność [...] PPS CKW obliczona była ostatnio wyłącznie na wybory. Pomimo słabej agitacji wyniki głosowania wykazały [jej] duże wpływy na terenie robotniczym. Należy to przypisać planowej i cichej pracy sekretarza ZZT [Teodora] Zielińskiego. Uzyskano w Radzie [Miejskiej] 2 mandaty. Życie stowarzyszeń społecznych w okresie sprawozdawczym prawie całkowicie zanikło, czego bezpośrednią przyczyną była wzmożona akcja wyborcza.

[II.] POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. Działalność wszystkich odłamów i ugrupowań polityczno-społecznych stojących na gruncie ideologii pro rządowej, skierowana była w okresie sprawozdawczym wyłącznie na wybory do Rady Miejskiej. Przejawiła się ona we wzmożonym nasileniu agitacji oraz zwoływaniu zebrań przedwyborczych. Ogółem list wyborczych pro rządowych zgłoszono 7, a mianowicie: Nr 1, 2, 4, 11, 12, 13, 14. Największą działalnością przedwyborczą rozwinęły listy Nr 1, 2 i 4. W wyniku głosowania blok pro rządowy uzyskał 5 mandatów. Do Rady [Miejskiej] weszły następujące osoby: J[ózef]. Kawczyński, J[erzy]. Michalewski, T[adeusz]. Piwowoński, J[an]. Jednac i B[olestaw]. Nowacki. W okresie przedwyborczym lista Nr 1 zorganizowała w [kinie] „Morskie Oko” 2 wiece i 1 zebranie, zaś lista Nr 2 - 4 wiece i 1 zebranie.

Działalność Stronnictwa Narodowego również zwrócona była wyłącznie na wybory. W okresie przedwyborczym zorganizowano jedno zebranie w lokalu zamkniętym, które jednak z powodu zakłócenia spokoju i pobicia posta [Józefa] Petryckiego nie doszło do końca. Nasilenie akcji propagandowej ze strony Narodowego Bloku Gospodarczo-Społecznego w ciągu całego okresu przedwyborczego nie przybrało silnego natężenia. Blok Obywatelski Chylonia oraz lista Szutenberga z Gdyni przeprowadzały akcję werbowania sympatyków drogą organizacji odczytów na tematy religijno-społeczne i urządzeniem zabaw. Ogółem Stronnictwo Narodowe zablokowane z po-

krewnymi ugrupowaniami uzyskało 3 mandaty, a mianowicie [do Rady Miejskiej] weszli następujący przedstawiciele: 1) Stefan Jankowski, 2) Wojciech Mikołajczyk, 3) Ignacy Szutenberg. Ten ostatni przeszedł z listy „Zjednoczonego Bloku Pracy dla Narodu Wielkiej Gdyni” jako przedstawiciel miejscowych Kaszubów. W skład Bloku grupującego organizacje stojące w orbicie SN wchodziły następujące listy: Nr 5, 6, 7 i 8.

W okresie sprawozdawczym ZMN nie przejawiał działalności. Należy to tłumaczyć zaangażowaniem się poszczególnych [jego] członków [w] pracę przedwyborczą do Rady Miejskiej po stronie ugrupowań SN.

NPR. [Do wyborów] zgłoszona została znajdująca się pod wpływami NPR lista Nr 8 pn. „Zjednoczony Blok Robotników i Rzemieślników”, która uzyskała 522 głosy. Zebrani przedwyborczych urządzono trzy. Organizatorami i mówcami byli: [Paweł] Burczyk i [Zygmunt] Felczak z Torunia. Akcja przedwyborcza tego ugrupowania wykazała zanik wpływów na terenie Gdyni.

ChD nie przejawiała działalności politycznej. Zgłoszona została lista [wyborcza] do Rady Miejskiej, zbliżona politycznie do tego ugrupowania, pn. „Zjednoczenie Lokatorsko-Gospodarcze”, która w przededniu wyborów zablokowała się z listami pro rządowymi. W agitacji wyborczej lista ta (Nr 13) podnosiła jednak na zewnątrz momenty wyłącznie lokatorsko-zawodowe. Ogółem otrzymała 322 głosy.

PPS CKW w okresie sprawozdawczym swoją działalność skupiła wyłącznie na akcji werbowania sympatyków oraz konsekwentnie i cicho starała się zwalczać inne ugrupowania polityczne, znajdujące się na terenie robotniczym. Wyniki wyborów wykazały znaczny wpływ tego ugrupowania wśród robotników i marynarzy. Ogółem lista uzyskała 1819 głosów. Jako kandydaci tego ugrupowania [do Rady Miejskiej] weszli: Teodor Zieliński i Władysław Wieruszewski. Zebrani przedwyborczych urządzono trzy - referentami byli posłowie [Tadeusz] Matuszewski i [Stanisław] Dubois oraz miejscowi działacze Zieliński i [Kazimierz] Werner. Zebrania PPS CKW z powodu znacznego procentu opozycjonistów były przez samych organizatorów rozwiązywane.

[III.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

W okresie sprawozdawczym wśród polskich związków i organizacji społecznych należy stwierdzić całkowity zanik działalności. Bezpośrednią przyczyną tego zjawiska było zaangażowanie się członków organizacji społecznych w akcję wyborczą. Niektóre organizacje społeczne, przedstawiające znaczną wartość organizacyjną, wzięły udział w wyborach jako samodzielne ugrupowania (np. Związek Lokatorów i Związek Rezerwistów [RP]).

[IV.] SEKTY RELIGIjne. Żywszej działalności nie zaobserwowano.

23

1933 czerwiec 7, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i społecznego Nr II.BA. 1/33 Tjn. Naczelnika Wydziału II Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc maj 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 138-142.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Działalność politycznych ugrupowań na terenie Gdyni w okresie sprawozdawczym wykazała zwiększenie nasilenia i spowodowała zwiększenie wpływów niektórych partii. Wykorzystywane były ku temu: 1) dość słaby w bieżącym sezonie ruch budowlany, 2) zamiary obniżki płac marynarskich i robotniczych przez Związek Armatorów oraz ogólny nastrój ludności. Życie społeczne również [notuje] nieznaczne zwiększenie działalności. Dotyczy to Związku Lokatorów oraz Towarzystwa Zjednoczonych Kupców Rynkowych. BBWR przystąpił do organizacji „kół środowiskowych”, uzyskując z tej pracy dobre wyniki. SN popierało akcję zwołania w Gdyni Zjazdu Towarzystwa Powstańców i Wojaków. ZMN przystąpiło do pracy odczytowej i propagandowej, [zaś] pracę wewnętrzną-organizacyjną ukończyło. NPR i ChD pośrednio starały się pomóc w organizowaniu w Gdyni Związku Młodzieży Pracującej „Jedność”. PPS CKW w ciągu całego [tego] okresu prowadziło wytężoną działalność. Wpływy tej partii wzrosły ostatnio, jednak dzięki rozbiciu wewnętrznemu Związku Oficerów Marynarki Handlowej należy również oczekiwać upadku wpływów PPS CKW.

[II.] PRASA.

1) Z dniem 1 maja br. rozpoczęło się ukazywać czasopismo „Zrzesz Kaszëbsko”, wychodzące dwa razy tygodniowo. 2) Poza „Danziger Neueste Nachrichten”, które ukazało się na nowo na tutejszym terenie po wyborach w Gdańsku, żadnego wydawnictwa nie zawieszono. 3) Zarządzono następujące konfiskaty: „Zrzesz Kaszëbsko” nr 4, 5, 6, 7, 8 z datą 13, 17, 20, 24 i 27 maja [br.]. 4) Poza zajęciem wyżej wspomnianych numerów czasopisma „Zrzesz Kaszëbsko” wycofano z obiegu na tutejszym terenie wydawnictwa: „Antena” nr 1 z dnia 7 maja [19]33 [r.] w ilości dwóch egzemplarzy, „Słowo Pomorskie” nr 113 z dnia 17 maja [19]33 [r.] w ilości 26 egzempl[arzy], „Kurjer Poznański” nr 241 z „ 27 maja [19]33 [r.]. [w ilości] 146 [egzemplarzy]. 5) Ze stanowiska redaktora „Expressu Ilustrowanego” ustąpił Jerzy Lewestam. Redaktorem wymienionego pisma jest Czesław Klechniowski. 6) Wysokości nakładu miejscowych czasopism nie zmieniono. 7) W miesiącu maju br. procesów prasowych nie przeprowadzano.

[III.] RUCH POLITYCZNY.

BBWR. W okresie sprawozdawczym dała się zauważyć wzmożona akcja miejscowej Rady Grodzkiej BBWR. Rada ta przystąpiła do organizacji w swoim łonie tzw. „kół środowiskowych”, które będą miały za cel skupianie pracowników poszczególnych instytucji, tworząc osobne koła dla bankowców, urzędników celnych, kolejowych itd. Dotychczas Rada Grodzka utworzyła 14 kół, z których 10 znajduje się w stadium organizacji. Projektowane jest urządzenie odczytów dla każdego koła oddzielnie, [w celu] fachowego udoskonalania poszczególnych członków. Ostatnio odbył się tego rodzaju odczyt dla koła inżynierów wygłoszony przez inżyniera-architekta [Jerzego] Müllera na temat projektowanej Wystawy Morskiej w Gdyni. Jednocześnie czynione są przygotowania w kierunku zorganizowania w Gdyni „Legionu Młodych”, w porozumieniu z Komendą Okręgową w Toruniu.

SN działalności swojej w okresie sprawozdawczym nie przejawilo. Pośrednio natomiast popierało akcję Towarzystwa Powstańców i Wojaków co do urzędzenia w Gdyni w dniu 18 czerwca [br.] Powiatowego Zjazdu Powstańców [i Wojaków]. [...] Równocześnie pewne zainteresowanie działaczy tego Stronnictwa wzbudza akcja czasopisma „Zrzesz Kaszëbsko”. Ostatnio do komitetu redakcyjnego czasopisma przystąpił radny [Ignacy]. Szutenberg ze SN.

ZMN wykazał znaczną działalność. Ukończono obecnie wewnętrzną organizację placówek i przystąpiono do pracy propagandowej. Stan placówek oraz nazwiska osób należących do nich dobrze [ilustrują] załączone fotografie. Podpisy te były wręczone Wacławowi Ciesielskiemu przez Wydział Powiatowy w Gdyni z powodu jego ofiarnej pracy dla OWP i ZMN. Dalsza praca propagandowa polegać będzie na wygłaszaniu referatów, które nadsyłane są z Grudziądza, z Zarządu Wojewódzkiego ZMN. Odpisy dwóch ostatnio wygłoszonych referatów załączam.

NPR i ChD. Członkowie gdyńskiej filii NPR Prawicy przystąpili w miesiącu maju [br.] do utworzenia w Gdyni Związku Młodzieży Pracującej „Jedność”. Pierwsze zebranie Związku odbyło się w dniu 8 maja br. Sprawozdanie z niego zostało przedłożone Urzędowi Wojewódzkiemu [Pomorskiemu]. Ogół działaczy tej partii sceptycznie zapatruje się na tę akcję, nie spodziewając się większych jej wyników. Poza tym NPR Prawica nie przejawila działalności.

Miejscowy Komitet PPS CKW w przeciagu całego okresu starał się rozwinąć znaczną działalność. Po dojściu do porozumienia ze Związkiem Oficerów Marynarki Handlowej, miejscowi działacze PPS starali się ten fakt wykorzystać wobec robotników i marynarzy oraz zdublować swoje wpływy w porcie. Wpływała ku temu również korzystnie ogólna sytuacja w porcie oraz zamierzona obniżka prac marynarskich przez Związek Armatorów. W dniu 28 maja br. dzięki inicjatywie sekretarza ZYT [Stanisława] Sobolewskiego urządzono wiec pod gołym niebem, na którym przemawiał przybyły z Warszawy poseł [Zygmunt] Żuławski. Wiec zgromadził około 800 robotników portowych i był szeroko komentowany w porcie. Szczegółowe sprawozdanie przedłożyłem w dniu 30 maja br. (L.II.BA 155/33 Tjn.).

Ponadto w okresie sprawozdawczym urządzono dwa zebrania Związku Zawodowego Robotników Budowlanych i odbyto naradę Zarządu ZYT z udziałem posła Żuławskiego. Ostatnio jednak tej pracy działacze z PPS CKW przeciwstawił się ZZZ oraz inne organizacje pro rządowe. Równocześnie zmiana zarządu Związku Oficerów Marynarki Handlowej i rozłam tego związku spowodował[y] upadek [w nim] wpływów PPS CKW i utratę dotychczasowego stanu posiadania.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

Związek Lokatorów. W dniu 14 maja br. w Domu Ludowym w Gdyni przy udziale 140 osób odbyło się nadzwyczajne zebranie członków Związku Lokatorów. Zebranie zagaił i [następnie] przemawiał radny M[ieczysław]. Mistat. W wyniku dyskusji uchwalono dwie rezolucje, domagające się od Rady Miejskiej utworzenia komisji szacunkowej dla obniżki komornego oraz postanowiono wysłać do Prezydenta RP [Ignacego Mościckiego] następujący telegram: „Zebrani zwracają [się] z prośbą do Prezydenta RP, by możliwie [w] najkrótszym czasie zostało wydane rozporządzenie, rozszerzające moc ustawy o ochronie lokatorów na nowe domy w Gdyni, których w tym mieście jest około 90%”. Podany telegram wysłano również do premiera [Janusza] Jędrzejewicza. W dniu 25 maja br. odbyło się ponowne zebranie członków tego związku poświęcone sprawom obniżki komornego w domach Z[akładu] U[bezpieczeń] P[racowników] U[mysłowych]. Postanowiono w razie nieobniżenia komornego przez Zarząd ZUPU w Poznaniu, płacić tylko 60% poprzedniej wysokości komornego.

Towarzystwo Kupców Rynkowych. W dniu 15 maja br. w Domu Ludowym w Gdyni odbyło się nadzwyczajne zebranie [Towarzystwa] Kupców Rynkowych, na którym było obecnych około 280 osób. Celem zebrania było połączenie istniejących dwóch odłamów Związku Kupców Rynkowych w jeden. Obecna organizacja będzie nosiła nazwę Towarzystwa Zjednoczonych Kupców Rynkowych. W skład zarządu weszli: Majdzinski, Guś, Domański, Nowicki i [Stanisław] Sobański. Ponadto uchwalono rezolucję domagającą się od Komisariatu Rządu [w Gdyni] przyznania ulg kupcom gdyńskim, jako najbardziej pokrzywdzonych drożyzną i brakiem ustalonych stosunków handlowych.

24

1933 czerwiec 9, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr II.BA.2/33 Tjn. Naczelnika Wydziału II Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc maj 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 191-193.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Praca wywrotowa w okresie sprawozdawczym uległa znacznemu zahamowaniu. Stwierdzono jedynie wysiłki utrzymania poprzednich kontaktów i jeden wypadek rozrzucenia bibuły. Pracę tę podjął [klub] ISH w Gdańsku. Agitacje za udziałem marynarzy w kongresie antyfaszystowskim nie dały rezultatu. Należy szczególnie podkreślić fakt, iż w czasie tendencji strajkowych w porcie, działacze z KPP [...] nie przejawiali żadnej pracy i zainteresowania. Ruch zawodowy znacznie się [w]zmógł. ZZZ i ZTT przejawiały dużą działalność, w wyniku której wpływy tych Związków wzrosły. Wykorzystywane ku temu były: 1) tendencje strajkowe w porcie, 2) próby zawarcia nowej umowy zbiorowej z firmą „Paged”.

[II.] RUCH WYWROTOWY.

Likwidacja Komitetu Okręgowego KPP w Gdyni, przeprowadzona w początku maja 1933 r., spowodowała zahamowanie pracy wywrotowej na przeciąg całego okresu i przyczyniła się do zerwania kontaktów z jednostkami partyjnymi wyższego rzędu w Warszawie i Gdańsku. W bieżącym okresie zadaniem działaczy wywrotowych było usiłowanie nawiązania połączenia z osobami niezatrzzymanymi w ostatniej likwidacji, względnie stworzenie nowych kontaktów z jednostkami uprzednio upatrzonymi, przychylnymi ideologii komunistycznej. Rolę tę przejęło obecnie ISH w Gdańsku ze względu na stałą łączność marynarzy, członków ISH, z Gdynią oraz bliskość terenu. Jednocześnie były próby agitacji wśród marynarzy Polskiej Marynarki Handlowej za licznym wzięciem udziału w kongresie antyfaszystowskim, który ma się odbyć w dniach 4 i 5 czerwca 1933 r. w Paryżu (przeniesiony z Kopenhagi). Wynikiem tej akcji było: 1) nawiązanie pewnych kontaktów z marynarzami w Gdyni, 2) wystanie kilku marynarzy polskich na kongres antyfaszystowski w Paryżu oraz 3) rozpoczęcie akcji kolportażu bibuły komunistycznej. Mianowicie: w dniu 31 maja br. przybył z Gdańska do Gdyni nieznany osobnik, Łotysz -

członek ISH w Gdańsku, który z polecenia Pawła Serockiego, posła komunistycznego do Senatu Gdańskiego, polecił skontaktować się z Kazimierzem Snarskim (marynarz z s/s „Polonia”) oraz niezwłocznie zalecił mu udać się do Gdańska.

W dniach 20-25 maja br. do portu zawinął statek łotewski „Viestus” Marynarz tego statku Stanisław Nowakowski, członek ISH, w czasie postoju statku prowadził agitację wśród marynarzy za wzięciem licznego udziału w kongresie antyfaszystów w Paryżu. Zdołał zwerbować jednego marynarza nieznanego [z] nazwiska, który odjechał na kongres na tymże statku. Jednocześnie w dniu 31 maja br. wspomniany na wstępie marynarz, Łotysz nieznanego nazwiska, przyniósł literaturę komunistyczną i ukrył ją w lesie na Grabówku. Literatura ta w nocy z dnia 1 na 2 maja br. została kolportowana na nabrzeżu polskim w ilości 15 ulotek. Sprawcą kolportażu [był] Franciszek Pawlikowski, nowo zwerbowany przez Snarskiego. W wyniku obserwacji zostało ustalone, iż nazwisko nieznanego marynarza Łotysza [to] prawdopodobnie Kubisz. Ponadto stwierdzono, iż w dniu 1 maja 1933 r. nieznaną osobnik średniego wzrostu, lat 29-30, szczupłej budowy ciała, włosy blond, czesane do góry, twarz blada podłużna, wąsy angielskie, kapelusz pluszowy, palto koloru granatowego, ubranie marynarkowe ciemne, czarne półbuty, obchodził prywatne mieszkania zatrzymanych w tym czasie członków KPP i rozpytywał o ilość zatrzymanych osób oraz [o] wynik rewizji. Osobnik ten posiadał przy sobie paczkę literatury komunistycznej. Pomimo natychmiastowo zarządzanej obserwacji, jego miejsca pobytu nie ustalono.

[III.] RUCH ZAWODOWY.

ZZZ. W dniu 14 maja br. w Kolonii Rybackiej odbyło się zebranie członków oddziału mechaników i pracowników warsztatowych ZZZ. Obecnych było około 50 osób. [Józef] Morawski, omówił sprawy nieszczęśliwych wypadków, które się często zdarzają w porcie. Ponadto poruszył sprawę wynagrodzenia i polepszenia warunków pracy. Z kolei wybrano delegatów do Zarządu Okręgowego, a mianowicie: [Jana] Jabłczyńskiego, Wilczyńskiego, Wróbla i Pisarczyka. Podobne zebranie sekcji kontrolerów tego Związku odbyło się 28 maja br.. Przemawiał [Józef] Morawski. Obecnych [było] 35 osób. Równocześnie w tymże dniu ZZZ urządził odczyt nt. „Rewolucja i ewolucja”. Prelegent[em] [był] Zdzisław Sadowski, student z Gdańska, członek ZPMD¹⁰. Obecnych [było] około 50 osób. Odczyt wywarł na zebranych dobre wrażenie.

ZZT. W okresie sprawozdawczym ZZT najwięcej czasu poświęcił sprawom obniżki płac marynarskich i przedłużenia wygasającej umowy zbiorowej ze Zw[iązkiem]. Armatorów, Zamiarem Związku Armatorów było obniżenie płac robotników i marynarzy o 30-40%, zaś oficerów marynarki handlowej o 20-25%. Projekty te wywarły wśród robotników duże rozgoryczenie, zaś ZZT czynił gorączkowe przygotowania do wywołania strajku w porcie. Na całokształt sytuacji wpływało również stanowisko Związku Oficerów Marynarki Handlowej [...].

25

1933 czerwiec 30, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu mniejszości narodowych Nr II.BA-75/33 Tjn. Naczelnika Wydziału II Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za II kwartał 1933 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/ 2299, s. 230.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

W okresie sprawozdawczym na terenie m. Gdyni nie dało się zauważyć żadnego przejawu działalności wśród mniejszości narodowych. Stwierdzono jedynie intensywny napływ Żydów z innych terenów Polski i Gdańska. Są to przeważnie jednostki, mające na celu założenie swoich własnych przedsiębiorstw i firm handlowych. Napływ ten powoduje zaniepokojenie miejscowych polskich sfer kupieckich i znajduje to odpowiednie komentarze w prasie. Sprawa wyborów do gminy wyznaniowej żydowskiej ostatnio utknęła na martwym punkcie. Z niewyjaśnionych przyczyn termin głosowania został odłożony. Działalności mniejszości niemieckiej nie zaobserwowano.

¹⁰ Zrzeszenie Międzynarodowych Przewoźników Drogowych.

1933 lipiec 5, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego społecznego Nr II.BA-1/33 Tjn. Naczelnika Wydziału II Oddziału Bezpieczeństwa Publicznego Zygmunta Szacherskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokota za miesiąc czerwiec 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 143-147.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Charakterystyczną cechą okresu sprawozdawczego jest zanik działalności wszystkich ugrupowań politycznych i społecznych. Bezpośrednim [powodem] tego zjawiska są ferie letnie oraz wyjazdy i brak czynności miejscowych działaczy polityczno-społecznych. Jednakowoż ostatnio, szczególnie wśród organizacji politycznych, zaznaczyła się dążność do ujęcia swojej działalności w ramy programowe i wypracowania planu działania na okres zimowy. Pierwszy krok w tym kierunku uczyniła miejscowa Rada Grodzka BBWR. Inne ugrupowania polityczne nie wykazały działalności zewnętrznej. Miejscowa prasa znaczne miejsce poświęciła sprawie odbywających się wyborów do Senatu Gdańskiego, „Święta Morza” oraz stosunkom gospodarczym miasta. Organizacje społeczne, poza omawianiem aktualnych spraw związkowych, nie wykazały [niczym] zainteresowania. W dniu 18 czerwca [br.] odbył się Zjazd Cechów Rzeźnickich z wojew[ództw]. Poznańskiego i Pomorskiego.

[II.] PRASA.

1) W ciągu miesiąca czerwca br. ukazało się na terenie nowe czasopismo kalendarzowe pt. „Gdynia i Wybrzeże”, zamienione z drugim numerem na „Bałtyk i Wybrzeże”. Jest to kalendarz tygodniowy, wydawany przez firmę „Polam” w Gdyni, redagowany przez redaktorów [Mieczysława] Mistata i [Kazimierza] Purwina. 2) W okresie sprawozdawczym ukazywać się przestało pismo „Zrzesz Kaszëbsko”. Wydawnictwo to zlikwidowało się na tut[ejszym]. terenie po wydaniu 16 numerów pisma. Według posiadanych wiadomości „Zrzesz Kaszëbsko” będzie się ukazywać w zmniejszonym nakładzie w Kartuzach. 3) Na terenie m. Gdyni zarządzono następujące zajęcia pism: „Zrzesz Kaszëbsko” nr 14 z datą 17 czerwca [19]33 [r.] postanowieniem Sądu Grodzkiego z 19 czerwca 1933 r., [„Zrzesz Kaszëbsko” nr 15 [z] 21 czerwca [19]33 [r.] post[anowieniem]. Sądu Grodzkiego z 21 czerwca [19]33 r. [„Zrzesz Kaszëbsko” nr 16 [z] 24 czerwca [19]33 [r.]. 4) Z obiegu na tut[ejszym]. terenie wycofano następujące czasopisma: „Dobry Wieczór „Kurjer Czerwony” nr 125 z dn[ia]. 1 czerwca [19]33 [r.] w ilości 19 egz., „Słowo Pomorskie” nr 132 AB z datą 10 czerwca [19]33 [r.] w ilości 15 egz., „Polska Wolność” nr 20 z datą 11 czerwca [19]33 [r.] w ilości 12 egz., „Zrzesz Kaszëbsko” nr 14 z datą 17 czerwca [19]33 [r.] w ilości 125 egz., „Orędownik” wielkopolski nr 143 z datą 24 czerwca [19]33 [r.] w ilości 7 egz., „Kurjer Poznański” nr 289 z datą 27 czerwca [19]33 [r.] w ilości 20 egz. 5) Zmiany osobowe w składzie redakcji miały miejsce w następujących wydawnictwach: kierownictwo „Gazety Morskiej” po ustępującym red. [Wiktorze] Mielnikowie objął z dniem 9 czerwca br. red. Mikołaj Arciszewski. Współredaktorem „Expressu Ilustrowanego” w okresie sprawozdawczym został Mieczysław Sichrawa. W związku z likwidacją na tutejszym terenie „Zrzeszy Kaszëbskiej” opuścił Gdynię redaktor Aleksander Labuda. Przybył natomiast do Gdyni red. Kazimierz Purwin, odpowiedzialny redaktor kalendarza tygodniowego „Bałtyk-Wybrzeże”. 6) Zmiana nakładu miała miejsce w „Dzienniku Gdyńskim”, który rozpowszechniany [jest] w sezonie letnim również na Helu. Powiększył [on swój] nakład do ilości 1200 egzemplarzy. 7) Procesów prasowych w miesiącu sprawozdawczym nie było.

[III.] RUCH POLITYCZNY.

BBWR. W okresie sprawozdawczym dała się zauważyć na terenie Gdyni ożywiona akcja miejscowej Rady Grodzkiej BBWR. Rozpoczęto realizację z góry nakreślonego programu organizacyjnego oraz pracy propagandowej. W dniu 25 czerwca [19]33 r. odbyło się pierwsze zebranie Rady Grodzkiej, na którym dokonano wyborów i zatwierdzenia członków Rady Grodzkiej, sądu koleżeńkiego i przewodniczących poszczególnych sekcji. Do rady weszli: [Józef] Kawczyński, [Artur] Brief, [Włodzimierz] Prochaska, [Stanisław] Szponar, [Maksymilian]

Berger, [Zygmunt] Szacherski, [Tadeusz] Piwowoński, [Leon T.] Ordyniec, [Aleksander] Majewski i [Władysław] Paszkiewicz. Posiedzenie oraz projekt prac poszczególnych sekcji odłożono do pierwszych dni lipca br.

Ponadto w dniu 8 czerwca br. urządzono pierwsze zebranie organizacyjne Legionu Młodych. Znaczne starania miejscowi działacze pro rządowi wykazali również w związku z organizacją tegorocznego „Święta Morza”.

Stronnictwo Narodowe działalności swojej nie przejawiało.

Towarzystwo Powstańców i Wojaków, będące ekspozyturą Stronnictwa Narodowego, odbyło jedno zebranie, na którym uchwalilo rezolucję protestującą przeciwko odmowie miejscowych władz administracyjnych na odbycie zjazdu.

ZMN. W okresie sprawozdawczym ZMN nie wykazał znacznej działalności. Odbyło się jedno zebranie w dniu 10 czerwca br., na którym odczytano referat na temat „Święta Morza”. Poruszono również kwestię przyjęcia delegatów ZMN z innych terenów Polski. Wybrano komitet, zadaniem którego było urządzenie przyjęcia przyjezdnym członkom, przygotowanie pokoi i wyżywienia.

NPR i ChD. [Sprawozdanie] negatywne.

PPS CKW. Z powodu okresu letniego oraz urlopów wypoczynkowych swoich działaczy nie wykazała działalności. Jedynie nieznacznie poruszana była sprawa [Edmunda] Guziałka, który w obecnym okresie został zwolniony z więzienia.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

W dniu 11 czerwca br. [na] Oksywiu odbyło się zebranie członków Towarzystwa Powstańców i Wojaków Oddział Gdynia. Obecnych było około 27 osób. Zebranie zagał Antoni Mazurowski, odczytując rozkazy i instrukcje dotyczące szkolenia członków. Wielką uwagę położył na sprawę uiszczania składek członkowskich. Odczytano jednocześnie rozkaz ks. [Józefa] Wryczy w sprawie zwalczania Związku Rezerwistów [RP]. Ponadto omawiano ostatnią decyzję Komisariatu Rządu [w Gdyni], zabraniającą urządzenia powiatowego zjazdu i pochodu. W tej sprawie postanowiono interweniować w Urzędzie Wojewódzkim [Pomorskim] w Toruniu.

Cechy Rzeźnicze. W dniu 18 czerwca br. odbyło się w Gdyni roczne walne zebranie delegatów Polskiego Związku Chrześcijańskiego Cechów Rzeźniczych i Wędliniarskich na wojew[ództwa]. Poznańskie i Pomorskie. Obecnych było około 200 osób. Odbył się pochód i nabożeństwo. Z kolei odbyły się przemówienia i referaty w sprawach zawodowych, a delegat z Chełmna, Jan Frąckowski, wygłosił referat [do]tyczący rozporządzenia o dozorcze nad mięsem i przetworami mięsnymi z 30 czerwca 1932 r., stwierdzając konieczność domagania się od władz zniesienia niektórych punktów tego rozporządzenia, m.in. zakazu trzymania w sklepach rzeźniczych i wędliniarskich mięsa mielonego. Sprawy podatkowe referował Piotr Wójcik z Poznania, kładąc nacisk na zmianę projektu scalonego podatku przemysłowego od zwierząt rzeźnych żywych, mięsa i przetworów mięsnych oraz zmianę projektu ustawy o Państw[owym]. Funduszu Weterynaryjnym, które to projekty - zdaniem mówcy - nie są dostosowane do potrzeb drobnego rzemiosła i stałyby się [jego] zgubą. Ostro krytykowano ustawę o rzeźniach z prawem wyłączności, referowaną przez Jana Węgierskiego z Brodnicy. [...] Kilku mówców [żało się na] [...] konkurencję istniejących bekoniarni, które są popierane przez sfery rządowe oraz [na] dokonywanie uboju bydła przez wojsko (dla własnych potrzeb), co jest zakazane przez M[inistra]. S[praw]. Wojsk[owych]. Przy omawianiu reformy prawa przemysłowego, przez Czesława Potockiego z Poznania, syndyk Izby Rzemieślniczej z Grudziądza Byszów, poddał krytyce projekt reorganizacji cechów rzemieślniczych, opracowany przez Izbę Rzemieślniczą w Poznaniu, w myśl którego powstałyby cechy trzech rodzajów, tj. wolne, przymusowe i uprzywilejowane i wchodziłyby w skład tzw. Związku Zrzeszeń Gospodarczych. Mówca stwierdził, iż projekt ten dąży do wzmocnienia karteli i trustów i do etatyzacji, a tym samym do pogrzebania drobnego rzemiosła. Po dyskusji, w sprawach powyższych, odczytano kilka rezolucji, [do]tyczących omówionych przedmiotów, które to rezolucje uchwalono przez aklamację. Po odczytaniu protokołu z Walnego Zgromadzenia Cechów w Ostrowie [Wielkopolskim] z dnia 19 czerwca 1932 r. oraz sprawozdania zarządu Związku, przedłożono budżet na rok 1934, który bez zmian został zatwierdzony.

1933 lipiec 10, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr II.BA.2/33 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc czerwiec 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 194.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Działalność w okresie sprawozdawczym czynników wywrotowych wykazuje ponowne wzmożenie. W obecnym stanie daje się jednak ono zauważyć w formie organizacji wewnętrznej. Całkowite kierownictwo przejął w swoje ręce ISH w Gdańsku. Zdołał on nawiązać kontakty partyjne w porcie i przystąpił do kolportażu bibuły komunistycznej w mieście. Akcja werbunkowa nowych członków jest w całej pełni z przestrzeganiem zasad konspiracji. Postanowiono szczególną uwagę zwrócić na marynarzy zatrudnionych na statkach handlowych. Ruch zawodowy natomiast wykazał zmniejszenie działalności, co stoi w bezpośrednim związku z okresem letnim. Jedynie ZZT utrzymał poprzednie tempo pracy, przyczyniając się wydajnie do zawarcia umowy zbiorowej robotników drzewnych i organizując dwa zebrania.

[II.] RUCH WYWROTOWY.

Tempo pracy wywrotowej w bieżącym okresie wykazuje ponownie znaczne wzmożenie. Inicjatywa i polecenia w tym kierunku, jak już zaznaczyłem (w sprawozdaniu z ub. miesiąc[a]) daje ISH w Gdańsku. Działacze wywrotowi są zdania, że likwidacja Komitetu KPP w Gdyni w miesiącu maju 1933 r. oraz niepowodzenie [...] akcji wywrotowej na terenie Pomorza należy przypisać dwóm przyczynom¹¹.

1933 sierpień 5, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i społecznego Nr II.BA.1/33 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokoła za miesiąc lipiec 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 148-153.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Życie polityczne i społeczne w okresie sprawozdawczym wykazało w dalszym ciągu znaczne zmniejszenie nasilenia działalności. Prawie wszystkie ugrupowania i związki ograniczyły się jedynie do utrzymania kontaktu ze swoimi komórkami i członkami, nie organizując zebrań i akcji w terenie. Jedynie BBWR na kilku posiedzeniach wypracowało program swojej pracy na okres zimowy. Życie społeczne natomiast [wykazywało] nieznaczne ożywienie w związku z często odbywającymi się uroczystościami. Prasa omawiała rozwój portu, pobyt p. Prezydenta [RP Ignacego Mościckiego] na wybrzeżu oraz święto młodzieży tzw. „Straży Przedniej”. Ponadto okres sprawozdawczy zaznaczył się znacznym napływem kuracjuszy i wycieczek.

[II.] PRASA.

1) Z dniem 1 lipca [br.] na tutejszym terenie ukazało się wydawnictwo pt. „Biuletyn Handlowo-Morski”, którego wydawcami i redaktorami są: Mieczysław Wittlin, Zygmunt Wiński i Aleksander Szulc. [Ten] ostatni jest redaktorem odpowiedzialnym. Wydawnictwo to ukazuje się codziennie z wyjątkiem niedziel i świąt. 2) Żadnego z wychodzących czasopism w okresie sprawozdawczym nie zawieszono. 3) W miesiącu lipcu [br.] nie zarządzono na tutejszym terenie żadnej konfiskaty. 4) Na skutek zarządzonych zajęć wycofano z obiegu następujące czasopisma wychodzące poza Gdynią: „Słowo Pomorskie” nr 162 AB z dnia 17 lipca [19]33 [r.] w ilości 6 egz., „A.B.C.”

¹¹ Brak kolejnych stron raportu.

[z] 17 lipca [19]33 [r.] [w ilości] 14 [egzemplarzy], „Dobry Wieczór [Kurjer Czerwony]” nr 161 z 17 lipca [19]33 [r.] [1 ilości] 14 [egzemplarzy], „Ostatnie Wiadomości” nr 199 [z] 18 lipca [19]33 [r.] [w ilości] 190 [egzemplarzy]. „5-ta rano” nr 200 z 18 lipca [19]33 [r.] [w ilości] 7 [egzemplarzy], „Ostatnie Wiadomości” [nr] 201 [z] 19 lipca [19]33 [r.] [w ilości] 19 [egzemplarzy], „Słowo Pomorskie” nr 164 AB [z] 20 lipca [19]33 [r.] [w ilości] 18 [egzemplarzy]. 5) Z dniem 1 lipca [br.] przybył do Gdyni na stanowisko kierownika oddziału „Gazety Morskiej” red. Józef Dobrostański. Poza tym [żadnych] zmian personalnych w składzie redakcyjnym miejscowych pism nie było. Sąd Grodzki w Gdyni postanowieniem z dnia 18 maja [19]33 [r.], uprawomocnionym w dniu 17 lipca br. skazał na grzywnę 100 zł Edwarda Piszczka, redaktora odpowiedzialnego czasopisma „Słowo Pomorskie”, za umieszczanie w numerze 79 „Słowa Pomorskiego” z datą 9 kwietnia [19]33 r. artykułu pt. „Śledztwo w Gdyni przeciwko pewnemu dyrektorowi departamentu”, zawierającego przestępstwo z art. 159 k.k. 6) Z oskarżenia prokuratora wpłynęła do tut[ejszego]. Sądu [Grodzkiego] skarga na Aleksandra Labudę, redaktora „Zrzeszy Kaszëbskiej”, wychodzącej do niedawna w Gdyni, za zniewagę Starosty Kartuskiego Czarneckiego, zawartą w nr 3 „Zrzeszy Kaszëbskiej”. W swojej skardze prokurator oparł się na art. 255 § 1, 5 k.k. łącznie z § 20 ust. pras. z 7 maja 1874 r. Rozprawę wyznaczoną na [dzień] 15 lipca [19]33 [r.] odroczone.

[III.] RUCH POLITYCZNY.

BBWR. W dniu 23 lipca [19]33 [r.] w sali kina „Czarodziejka”, przy udziale 300 osób, odbyła się akademie urządzona staraniem Rady Grodzkiej BBWR w Gdyni. Akademię zagał prezes Józef Kawczyński, udzielając głosu Wicemarszałkowi Sejmu [Karolowi] Polakiewiczowi. Mówca omówił przejawy przeżywanego kryzysu gospodarczego, jego przyczyny oraz wskazał, że pomimo znacznych wysiłków i narad wszystkich państw europejskich, wyników złagodzenia kryzysu nie widać. W Polsce - zdaniem mówcy - przejawy kryzysu są znacznie łagodniejsze. Następnie omówił obecną sytuację w Niemczech, opanowanie władzy przez [Adolfa] Hitlera i przygotowanie całego społeczeństwa niemieckiego do wojny odwetowej. Na zakończenie wskazał na konieczność zespolenia całego społeczeństwa pod egidą Rządu. Drugi z kolei mówca, poseł z klubu BBWR [Zygmunt] Tebinka scharakteryzował położenie polityczne i gospodarcze [następujących] państw: Rosji Sow[ieckiej], Niemiec i Wolnego Miasta Gdańska. Ponadto tłumaczył przyczynę specyficznego ustroju Rady Miejskiej w Gdyni, upatrując ją w zaangażowaniu swoich kapitałów innych dzielnic Polski i Rządu. Nadmienił, iż w przyszłości należy się spodziewać przeniesienia do Gdyni Dyrekcji Kolejowej [w Gdańsku] i [siedziby] województwa, co wpłynęłoby na znaczne zwiększenie ilości mieszkańców miasta. W okresie bieżącym Rada Grodzka BBWR rozwinęła szeroką działalność, odbywając zebrania poszczególnych swoich sekcji i układając program pracy na okres jesienny i zimowy.

Stronnictwo Narodowe w okresie sprawozdawczym działalności [...] nie wykazało. Nie notowano również przyjazdu na ferie akademików - członków OWP i prowadzenia jakiegokolwiek agitacji antyżydowskiej. Natomiast zarząd Towarzystwa Powstańców i Wojaków wszczął starania zwołania zjazdu na Oksywiu i urządzenia drużynowego strzelania na dzień 15 sierpnia 1933 r. Związek ten całkowicie ulega wpływom Stronnictwa Narodowego.

Związek Młodych Narodowców, z powodu wyjazdu znacznej ilości członków na ferie letnie, żadnej działalności nie przejawiał. Lokal Związku w ciągu całego okresu [ferii] był nieczynny.

NPR i ChD. [Sprawozdanie] negatywne.

PPS Frakcja Rewolucyjna. W dniu 9 lipca br. w kinie „Czarodziejka” odbył się odczyt b. ministra Jędrzeja Moraczewskiego nt. „Zasady Polityki Robotniczej”. Obecnych było około 400 osób. Prelegent zobrazował przyczyny tarć w społeczeństwie, upatrując ich w walce klasy robotniczej z klasą kapitalistyczną. Następnie wskazał, że klasa kapitalistyczna zawsze skuteczniej broni swoich interesów ze względu na większą solidarność. Dla udowodnienia tego nadmienił kilka szczegółów z historii socjalizmu, skupiającego w swoich szeregach klasę pracującą, z czego wynikało, iż ruch partii socjalistycznych, tak jak przed 27 laty, tak i dzisiaj jest osłabiony przez rozdzielanie się na kilka grup, które aczkolwiek dążą do jednego celu, to idą różnymi drogami i rozbijają się jeszcze bardziej na napotykanym przeszkodach. Z kolei podkreślił, iż ZZZ i PPS Frakcja Rewolucyjna nie podlega[ją] wpływom BBWR i że niedługo nawet na terenie sejmowym drogi ich całkowicie się rozminą. Również obszernie omówił zagadnienie robotnicze i ekonomiczne na terenie innych państw europejskich i wskazał na współzależność tych zjawisk w Polsce. Na zakończenie wymienił szereg różnych ustaw socjalnych, wprowadzonych w życie przez Rząd Polski, które są korzystne dla klasy robotniczej i dodał, że w interesie Rządu leży jak najszybsze zli-

kwidowanie bezrobocia, gdyż Rząd jest przeciwny wypłacaniu bezrobotnym zapomóg, które prelegent nazwał „jałmużną” demoralizującą młodych robotników. Zwalczenie istniejącego kryzysu może być urzeczywistnione tylko przy współpracy czynników klasy posiadającej z Rządem i ciężar ten nie może być położony na barki mas pracujących. Odczyt zakończył odśpiewaniem kilku piosenek chór robotników Marynarki Wojennej. Referat b. ministra Moraczewskiego był szeroko i przychylnie komentowany wśród robotników na terenie portu.

PPS CKW działalności zewnętrznej w ciągu całego okresu nie wykazała. Uległ jedynie zmianie skład Komitetu Okręgowego PPS, a mianowicie na miejsce członka zarządu [Stanisława] Sobolewskiego wszedł ponownie niedawno zwolniony z więzienia [Edmund] Guziątek. Pracę wewnętrzną Komitet w dalszym ciągu prowadził za pośrednictwem ZZT, organizując trzy zebrania i wygłaszając odczyty.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

„Straż Przednia”. W dniu 16 lipca br. odbyła się w Gdyni uroczystość „Straży Przedniej”. W uroczystości wzięło udział premier Rządu [Janusz] Jędrzejewicz. Uroczystość poprzedzona została odprawieniem mszy [św.] na molo Wilsonowskim w obecności ks. biskupa [Stanisława Wojciecha] Okoniewskiego oraz innych osobistości urzędowych i przedstawicieli społeczeństwa. Po nabożeństwie statkiem „Gdańsk” przybył Pan Prezydent RP [Ignacy Mościcki], przed którym młodzież ślubowała swoją wierność ojczyźnie. Następnie na ul. 10 Lutego odbyła się defilada przed premierem. W godzinach popołudniowych odbył się wspólny obiad. W uroczystościach wzięło udział 2 000 osób.

Kongres Młodzieży Słowiańskiej - pobyt w Gdyni. W dniu 27 lipca 1933 r., przy udziale około 150 osób, odbyło się w Gdyni zebranie uczestników Kongresu Młodzieży Słowiańskiej, który ostatnio miał miejsce w Poznaniu. Uczestnicy tego kongresu w trakcie zwiedzania portu i miasta odbyli zebranie na Skwerze Kościuszki, tj. miejscu, gdzie stanąć ma pomnik „Symbol[um] Zjednoczenia Słowian”. Przemawiali: 1) [prof.] Tadeusz Hilarowicz - rektor międzynarodowych kursów, 2) Komisarz Rządu Fr[anciszek]. Sokół, 3) Czechosłowak [Karol] Pospisil, 4) student Jugosłowianin Marchocios i 5) Bułgar Petrow.

Związek Lokatorów. W dniu 29 lipca br. w świetlicy domu ZUPU przy ulicy Śląskiej odbyło się zebranie członków Związku Lokatorów, na którym było obecnych około 50 osób. Zebrani omawiali w jaki sposób wystąpić z żądaniem uregulowania obniżki komornego w domach ZUPU, ponieważ w ostatnio zawartej umowie między Związkiem Lokatorów a przedstawicielami ZUPU obie strony zgodziły się na obniżkę komornego o 16%, a obecnie ZUPU tego nie uczynił, gdyż wielu lokatorów obniżył zaledwie [o] 10%. Ze względu na małą ilość zebranych żadnej rezolucji nie uchwalono i postanowiono w najkrótszym czasie zwołać zebranie, na którym ma zapaść ostateczna rezolucja w powyższej sprawie.

1933 wrzesień 5, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i społecznego Nr II.BA.1/33 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokola za miesiąc sierpień 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 154-158.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Całokształt prac politycznych [podejmowanych] w okresie sprawozdawczym da się scharakteryzować jako przygotowania do działalności zimowej. Wszystkie nieomal ugrupowania polityczne rozplanowują swoją działalność na dłuższy okres czasu i [to] wśród licznych odcinków pracy społecznej. Dostateczne wyniki pracy [zanotowały] na razie BBWR, mimo, iż był znacznie przeciążony wszelkiego rodzaju uroczystościami i nieproduktywną utratą sił. Inne ugrupowania ograniczyły się do pracy wśród organizacji bezwzględnie sobie podległych i dawniej opanowanych. Wśród PPS CKW uwidaczniają się pewne tarcia i małe nieporozumienia.

[II.] PRASA

1) W miesiącu sierpniu [br.] założenia wydawnictw na tutejszym terenie nie [za]notowano. 2) Przeszła ukazywać się chwilowo, po wydaniu pięciu numerów, kalendarz tygodniowy pt. „Gdynia i Wybrzeże”. Termin

ukazania się następnego numeru nie jest ustalony. 3) W miesiącu sierpniu [br.] nie zarządzono na tutejszym terenie żadnej konfiskaty. 4) Na skutek zarządzonych zajęć wycofano z obiegu następujące czasopisma wychodzące poza Gdynię: „Robotnik” nr 302 (5446) z dnia 25 sierpnia [19]33 r. w ilości 5 egz., „Kurier Poznański” nr 390 z dnia 26 sierpnia [19]33 [r.] w ilości 33 egz. 5) W składzie osobowym redakcji w ciągu miesiąca sierpnia [br.] zmian nie było. 6) Procesy prasowe w miesiącu sierpniu [br.] nie miały miejsca.

[III.] RUCH POLITYCZNY.

Rada Grodzka BBWR pracowała w ciągu całego okresu w swoich czterech sekcjach, a mianowicie: 1) sekcja oświatowo-kulturalna opracowała skład Rady Szkolnej i Zarządu Towarzystwa Szkoły Powszechnej, przyczyniając się do uzyskania w tych instytucjach większości dla BBWR; 2) sekcja młodzieżowa wykazała znaczne wysiłki w kierunku zorganizowania w Gdyni Legionu Młodych, co udało się jej całkowicie. Legion Młodych w Gdyni składa się obecnie z 60 członków i jednoczy całkowicie miejscową inteligencję młodzieżową. Tym samym podjęte zostały podstawy do rozwoju OWP i ZMN. L[egion]M[łodych] uzyskał ostatnio własny lokal i urządził w ciągu tego okresu 6 zebrań zarządu i 3 zebrania członkowskie. [3] Sekcja robotnicza przystępuje do organizacji młodzieży rzemieślniczej. Przewodniczącym tej sekcji jest adwokat [Henryk] Chudziński. W końcu okresu powstało koło BBWR - skarbowców z prezesem dr. Fichelem. Najbliższym zadaniem miejscowej Rady Grodzkiej BBWR jest kwestia zorganizowania zjazdu działaczy gospodarczych, który ma się odbyć 1 października br. Wewnętrznych tarć nie zaobserwowano. Natomiast fakt[em], na który należy zwrócić szczególną uwagę jest kwestia przeladowania Bloku i działaczy z nim współpracujących odbywającymi [się] ustawicznie uroczystościami, zjazdami i obchodami. Powodują one nieproduktywną utratę sił całego miejscowego ugrupowania pro rządowego i w rezultacie przyczyniają się do zmniejszenia działalności wewnętrznej i zewnętrznej. Reasumując ogólny wynik pracy miejscowego klubu BBWR należy uważać za dostateczny. Praca jego wydatnie przyczynia się do przychylnego urobienia nastroju ludności. Pewne niedociągnięcia uwidaczniają się natomiast w dziedzinie charytatywnej, zainteresowani[u] sprawami gospodarczymi.

Str[onnictwo]. Nar[odowe]. bezpośredniej działalności w dalszym ciągu nie wykazuje. Zwróciło natomiast uwagę na zwiększenie swoich wpływów wśród organizacji społecznych, [a] mianowicie wśród Związku Powstańców i Wojaków oraz SMP. Te zaś ostatnie rozpoczęły na szeroką skalę akcję, urządzając obchody „Cudu nad Wisłą” (sprawozdanie przedłożyłem) oraz zamierzając urządzić obchody „Odsieczy Wiedeńskiej” w dniu 10 września br. Jednocześnie zasługuje na podkreślenie praca SMP w Chyloni. Wyżej wymienione organizacje ogólne oparcie znajdują wśród duchowieństwa i są trudne do zwalczania.

ZMN. [Sprawozdanie] negatywne.

NPR i ChD. Wykazują działalność jedynie za pośrednictwem ZPP, o wyniku której uwzględniłem [informacje] w sprawozdaniu z ruchu zawodowego.

PPS CKW. Wewnątrz miejscowego komitetu PPS CKW [obserwuje] się pewne tarcia i niezadowolenia, w wyniku ubiegania się o wewnętrzne znaczenie. A mianowicie ostatnio b. sekretarz ZPT i członek Komitetu PPS Edmund Guziątek na zebraniu mężów zaufania ZPT postawił wniosek aby wszystkie sprawy dotyczące marynarzy i robotników portowych były załatwiane ostatecznie przez zarząd ZPT bez odwoływania się do Centrali Związkowej w Warszawie i zgody miejscowych działaczy PPS. Wniosek ten motywował niezajomością spraw marynarskich i mylnym nastawieniem władz związkowych w Warszawie. Akcja ta spotkała się z niezadowoleniem miejscowych i warszawskich działaczy PPS CKW, gdyż przyczyniłoby się to do zmniejszenia wpływów i zasięgów ingerencji władz partyjnych PPS, którzy uważali ZPT za swoją agenturę. Bezpośrednią przyczyną tych tarć stał się następujący przypadek: a mianowicie w czasie strajku i pobytu pośta [Jana] Kwapińskiego w Gdyni. Ten ostatni polecił strajkować tylko jednemu statkowi - [s/s] „Kraków”, gdy tymczasem Guziątek nie usłuchał [go] i poprowadził akcję na wszystkich statkach. Z tych przyczyn Zarząd Główny ZPT i Komisja [Centralnej Rady] Zw[iązków]. Zaw[odowych]. wytknęły Guziątkowi niewłaściwe postępowanie i niestosowanie się do wytycznych Centrali, czym dotknięty Guziątek przeprowadził w Związku uchwałę, niezależniącą go w posunięciach od Centrali. Ostatnio władze partyjne PPS w Warszawie, korzystając z aresztowania Guziątka za pracę wywrotową, przystąpiły na jego miejsce sekretarza Komisji Centralnej [Stanisława] Rogeńca. Innej działalności PPS CKW na tut[ejszym]. terenie nie notowano.

[IV.] ŻYCIE SPOŁECZNE.

Sprawozdanie z życia społecznego Komisarjat Rządu [w Gdyni] przedłoży zgodnie z pismem okólnym Nr B BPP-3425 z dnia 26 lipca [19]33 [r.] na dzień 12 października 1933 r.

1933 wrzesień 10, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr II.BA.2/33 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokoła za miesiąc sierpień 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 195-199.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Aktywnej pracy wywrotowej w ciągu okresu sprawozdawczego nie [za]notowano. W końcu okresu (w dniach 27-28 sierpnia [br.]) przeprowadzono likwidację osób społecznie pracujących na tut[ej]szym terenie z czynnikami wywrotowymi. Przyczyniło się [to] do dalszego uspokojenia działaczy robotniczych i marynarskich. Natomiast skonstatowano znacznie wzmożoną działalność związków zawodowych. ZPP po prawie rocznej bezczynności osiągnęło w tym okresie dobre wyniki, a mianowicie: 1) zorganizowało przodowników przeladunkowych, 2) wydatnie odciągnęło wpływy ZZT wśród robotników. ZZT wszczęło akcję przygotowawczą do ewentualnego strajku. Wyników jednak dotychczas nie osiągnęło.

[II.] RUCH WYWROTOWY.

Wyników aktywnej pracy wywrotowej w miesiącu sierpniu br. nie stwierdzono. W dniu 27 sierpnia 1933 r., w myśl zarządzenia Urzędu Wojewódzkiego [Pomorskiego] została przeprowadzona likwidacja osób zaangażowanych w pracę wywrotową oraz w ostatnim strajku portowym w dniu 29 i 30 lipca [oraz] 1 sierpnia [br.]. Zatrzymano: 1) Edmunda Guziatka, 2) Alfreda Belan[a], 3) Franciszka Pawlińskiego-Mówka, 4) Mieczysława Migalę. Reszta działaczy wywrotowych, skupiających się wokół osoby posta komunistycznego [Pawła] Serockiego w Gdańsku nie opuszcza terenu WM Gdańska i nie przejawia żadnej działalności. Ostatnim przejawem ich pracy było wydanie odezwy, omawiającej wynik strajku w porcie gdyńskim w dniach 29 i 30 lipca oraz 1 sierpnia [br.]. Stwierdzono wprawdzie dwa kontakty posta Serockiego z osobami zamieszkałymi na terenie Gdyni, względnie wybrzeża, jednakże wyniku ich prac nie stwierdzono, są one w przepracowaniu.

[III.] RUCH ZAWODOWY.

ZZZ. W dniu 15 września br. oddział mechaników dźwigowych i pracowników warsztatowych ZZZ urządził zebranie. Obecnych [było] około 50 osób - przewodniczył [Józef] Morawski. Omawiano sprawę wypowiedzenia umowy zbiorowej i regulację stawek płacy. Na zakończenie przestrzegano od wstępowania do „Czynnej Samopomocy” ostatnio powstałego Związku. Zainteresowanie słuchaczy [było] mierne. Ponadto ZZZ w obecnym okresie sprawozdawczym zwiększył swoje szeregi kilkunastoma członkami. Stało to w związku z przyjmowaniem na statki [s/s] „Polonia”, [s/s] „Pułaski” i [s/s] „Kościuszko” nowego składu załóg hotelowych. Przyjmowani byli tylko członkowie ZZZ. Jednocześnie na początku okresu sprawozdawczego odbyła się konferencja zarządu ZZZ z postem [Marianem] Malinowskim na temat przeciwstawienia się akcji strajkowo-zaczepeknej prowadzonej przez ZZT. Na ogół wyniki pracy ZZZ należy uznać za słabe.

Zawodowe Zjednoczenie Polskie w okresie sprawozdawczym wykazało znaczne ożywienie. Zwołano trzy zebrania ogółu członków przy licznych ich udziałach. 1) Omawiano sprawy upadku socjalizmu w szeregu państw europejskich i spodziewanego osłabienia partii socjalistycznej w Polsce. W wyniku tego postanowiono rozwinąć wyężoną działalność skierowaną przeciw ZZT. 2) Zjednoczenie ściślejsze przodowników przeladunkowych i wspólnej obrony. 3) Odczytano projekt nowej umowy zbiorowej dla przodowników. Umowa ta rzeczywiście ma szansę wejścia w życie i popierana jest przez Związek Ekspedytorów [Portowych]. Treść umowy [była] następująca: przodownicy przeladunkowi otrzymają bezpłatnie od firm ubrania, aby się wyróżnić od zwykłych robotników portowych. Stawki płacy ZPP reguluje w ten sposób, że w projekcie umowy uwidacznia trzy rodzaje płacy dla przodowników przeladunkowych, a mianowicie: 1) pensja miesięczna wynosząca 400 zł, 2) pensja tygodniowa 86 zł i płaca dzienna-godzinowa po 1,50 zł na godzinę. Poza tym dla praktykujących przodowników wyznacza okres praktyki [na] 3 miesiące i w tym okresie wyznacza płacę [w wysokości] 1,30 zł na godzinę. Warunki w projekcie umowy zbiorowej różnią się od dotych-

czasowych warunków płacy tym, że dotychczas przodownicy przetadunkowi, nie otrzymywali od firm żadnych ubrań i płacono im tylko godzinowo, jednak wysokość płacy wynosi dotychczas też 1,50 zł na godzinę, a jedynie praktykanci otrzymują 1,16 zł na godzinę; w projekcie umowy zbiorowej żądają podwyżki na 1,30 zł tj. 14 groszy na godzinę. W ogóle działalność tego Związku idzie w dwóch kierunkach: 1) skupienia formanów, tj. przodowników (są to przeważnie ludzie średnio zamożni o poglądach politycznych ChD lub SN) i 2) przeciwstawienie się ZZT.

ZZT. Cała działalność Związku Zaw[odowego]. Transportowców w okresie sprawozdawczym nastawiona była bojowo, jakkolwiek konkretnych wyników nie dała. Zamiarem działaczy tego Związku jest przeciwstawienie się na całej linii „Żegluga Polskiej” obniżce płac i redukcji załóg. Ostatnio jednak aresztowanie sekretarza ZZT, [Edmunda] Guziałka, przyczyniło się do zmiany nastrojów i uspokojenia mężów zaufania ZZT. Zarząd ZZT w okresie sprawozdawczym wydał cztery okólniki i manifest. W sprawie tej przedłożyłem Urzędowi Wojewódzkiemu [Pomorskiemu] sprawozdania. Tarcia wewnętrzne i starania o wydostanie się z pod wpływów PPS (o których Urzędowi Wojewódzkiemu doniosłem) ostatnio zmalaty. Natomiast stwierdzono akcję ZZT przeciwstawienia się wpływom ISH w Gdańsku. A mianowicie: ISH w czasie postoju polskich statków handlowych za granicą kolportuje literaturę, w której zwalczą ZZT w Gdyni, a niektóre wyniki i sukcesy ZZT na terenie walki robotników o warunki płacy i pracy uważa [za] swoje zasługi. Tego rodzaju działalność spowodowała przeciwstawienie się ZZT [i] wydanie w [tej] kwestii okólnik Nr 4, który załączam. Ostatnio projektowano zwołanie mężów zaufania ZZT, pracujących na wszystkich statkach marynarki handlowej. Przyczyną zwołania [było] omówienie ewentualnego strajku portowego. Projektowany wyjazd delegacji ZZT do Ministerstwa Przemysłu i Handlu w Warszawie, dotyczący unieruchomienia statków przez Zw[iązek]. Armatorów nie doszedł do skutku.

[IV.] BEZROBOCIE.

Liczba bezrobotnych w okresie sprawozdawczym wynosiła 1791, zmniejszyła się więc o 907.

[V.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Dane statystyczne dotyczące bezpieczeństwa są następujące: kradzieży z włamaniem 7 (10), zwykłych 193 (230), uszkodzeń cielesnych 3 (9), tajny nierząd 14 (4), nieszczęśliwe wypadki 16 (18), innych przestępstw kryminalnych 191 (45). Doniesień karnych sporządzono: za przekroczenie przepisów sanitarnych 66 (14), meldunkowych 41 (32), handl. administr. 60 (75), innych 64 (-), za opilstwo przytrzymano osób 137 (141), różne 535 (439). Ogólna suma wszystkich przestępstw i wykroczeń dokonanych w okresie sprawozdawczym na terenie miasta Gdyni wynosiła 1300 z czego wykryto 1220. Cyfry w nawiasach dotyczą miesiąca lipca 1933 r.

[VI.] POŻARY.

Ogólna ilość pożarów w okresie sprawozdawczym wynosiła 3 (5): z tego: z przyczyn nieustalonych - (-), wskutek nieostrożności 3 (2), wskutek wadliwego urządzenia komina - (-), wskutek podpalenia - (-). Ogólna suma strat niewielka.

[VII.] SPRAWY GRANICZNE. Negatywne.

[VIII.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

Na początku miesiąca września wykryto jedną aferę szpiegowską. Sprawozdanie zostanie przedłożone dodatkowo.

1933 październik 4, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego Nr II.BA-1/33 Tjn. Wiceministra Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc wrzesień 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 159-163.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Tempo prac gdyńskich organizacji politycznych w okresie sprawozdawczym, w związku ze zbliżającym się okresem zimowym i powrotem działaczy polit[ycznych]. do miejsc zamieszkania, wydajnie wzrosło. W dalszym ciągu jednak organizacje ZMN, SN, częściowo NPR i ChD wykazują całkowitą apatię i brak pracy. Działalność

BBWR, jakkolwiek dość ożywiona, nie wyszła jeszcze w teren i nie przystąpiła do pracy produktywnej w społeczeństwie. Największą możliwość wykorzystania nastrojów ludności robotniczej posiada w dalszym ciągu PPS CKW. Ostatnio w gdyńskim Komitecie tej partii powstały tarcia wewnętrzne i zarysowały się dwie odrębne grupy. Jednakże wpływy w ZZT, które decydują w ogóle o istnieniu PPS w Gdyni, będą zachowane.

[II.] PRASA.

1) W miesiącu wrześniu rozpoczęła na tut[ejszym]. terenie swoją działalność Morska Agencja Telegraficzna, której założycielem i kierownikiem jest Stanisław Mioduszewski, zamieszkały w Gdyni (ul. Morska, MDM nr 112A). Agencja ta po wydaniu dwóch komunikatów, na skutek nieporozumień między wydawcą a redaktorem zawiesiła chwilowo swoją działalność, obliczoną na razie na uzyskanie pierwszych stałych abonentów na terenie redakcji warszawskich. Od przyjęcia, z jakim się spotyka na tym terenie MAT uzależnia swoją żywotność i ewent[ualne]. dalsze istnienie. Kwestionariusz tej agencji zostanie przedłożony w najbliższym czasie Urzędowi Wojewódzkiemu [Pomorskiemu]. 2) Poza chwilowym zawieszeniem działalności Morskiej Agencji Telegraficznej i dalszą przerwą w wydawaniu kalendarza tygodniowego [pt.] „Gdynia i Wybrzeże” nie zaszły na tutejszym terenie inne zmiany. 3) W miesiącu sprawozdawczym zarządzono konfiskatę czasopisma „Robotnik” nr 324 (5458) z dnia 10 września [19]33 [r.]. (Zatwierdzenie Sądu Grodzkiego nr 4 Ko/899/33 z 12 września [19]33). 4) Na skutek zarządzonych zajęć wycofano z obiegu następujące czasopisma wychodzące poza Gdynią: „Kurjer Poznański” nr 400 z 1 września [19]33 [r.] w ilości 30 egzemplarzy, „Słowo Pomorskie” nr 201 AB z 2 września [19]33 [r.] [w ilości] 16 egzemplarzy, nr 203 AB z 5 września [19]33 [r.] [w ilości] 22 egzemplarzy, „Nowy Kurjer” nr 203 z 5 września [19]33 [r.] [w ilości] 2 [egzemplarzy], „Dobry Wieczór [Kurjer Czerwony]” nr 211 z 14 września [19]33 [r.] [w ilości] 18 [egzemplarzy], „Robotnik” nr 324 z 10 września [19]33 [w ilości] 6 [egzemplarzy], „Dziennik Bydgoski” nr 208 z 10 września [19]33 [r.] [w ilości] 90 [egzemplarzy], „Słowo Pomorskie” nr 225 AB z 30 września [19]33 [r.] [w ilości] 2 [egzemplarzy]. 5) Z dniem 1 września br. ustąpił ze stanowiska kierownika gdyńskiego Oddziału PAT odwołany przez Centralę w Warszawie, red. Stefan Rutkowski. Jego miejsce zajął Antoni Teodor Muchawski. Z dniem 29 września [br.] stanowisko redaktora naczelnego „Słowa Pomorskiego” w Toruniu objął dr Stanisław Bernatt, pozostawiając miejsce kierownika tutejszego oddziału „Kurjera Poznańskiego” bez następcy. 6. W okresie sprawozdawczym nie [za] notowano wyroków prawomocnych w procesach prasowych.

[III.] RUCH POLITYCZNY.

Rada Grodzka BBWR w Gdyni wykazała w bieżącym okresie pracę tylko w 3 sekcjach: 1) sekcja organizacyjno-polityczna zajęta była pracami przygotowawczymi do Pomorskiego Zjazdu Działaczy Społeczno-Gospodarczych, który się odbył w Gdyni dnia 1 października 1933 r. Praca [Błoku] szła w kierunku przygotowania odpowiednich fachowych referatów dla poszczególnych komisji Zjazdu oraz [w] funkcjach techniczno-lokalnych i propagandowych. 2) Sekcja kulturalno-oświatowa opracowała i przystąpiła do wykonania rocznego programu działania. 3) Sekcja młodzieżowa wydajnie przyczyniła się do zorganizowania Legionu Młodych w Gdyni, zaś ostatnio przystąpiła do pro rządowej organizacji młodzieży rzemieślniczej. Zmian personalnych w składzie Zarządu Rady [Grodzkiej] nie było. Większość działaczy z BBWR wykazywała również dużą pomoc w organizowaniu subskrypcji Pożyczki Narodowej.

SN działalności nie przejawilo. Ukazały się jedynie 3 artykuły o treści antyżydowskiej, umieszczone w miejscowej „Gazecie Gdyńskiej”, sympatyzującej z ideologią SN.

ZMN. [Sprawozdanie] negatywne.

NPR i ChD pracy nie wykazały. Ostatnio zamierzają przenieść swoją działalność na teren Związku Lokatorów [...]. Ze względu jednak na pojednawcze w stosunku [do] BBWR stanowisko prezesa Związku, [Mieczysława] Mistata, nie zamierzają przejawiać pracy politycznej, ograniczając się jedynie do zdobycia wpływów i członków.

PPS CKW. Tarcia wewnętrzne, o których doniosłem w meldunku za ubiegły miesiąc wzrosły i przejawily się w ostrzejszej formie. Najbardziej [ujawnily] się one na zebraniu członków PPS CKW, które odbyło się dnia 10 września [19]33 r. w świetlicy [Gdyńskiej] Spółdzielni Mieszkaniowej na Grabówku. W zebraniu wzięło udział około 20 osób. Z pośród czołowych działaczy byli obecni: [Teodor] Zieliński, [Stanisław] Sobolewski, [Władysław] Wieruszewski, [Kazimierz] Werner, [Jan] Kuc, Walczak, Leja, Świk i niedawno przybyły z Niemiec, Zygmunt Szulc. [Ten ostatni] wygłosił dłuższe przemówienie, omawiając taktykę partii socjalistycznej w Niemczech i jej braki, które w rezultacie doprowadziły do zwycięstwa [Adolfa] Hitlera. Obecnie, zdaniem mówcy, cała socjalistyczna

partia w Niemczech znajduje się w obozach koncentracyjnych. Przechodząc z kolei do taktyki PPS uważa, że to samo czeka polskich socjalistów, wskutek [cz]ego nawoływał do ostrzejszego występowania wobec Rządu i BBWR, bowiem w innym wypadku związki bebezowskie całkowicie wyprą z terenu robotniczego organizacje PPS-u. Jako przykład podawał postępowanie przeciwko towarzyszom białoruskim w Kobryniu, gdzie zdaniem mówcy niewygodnym działaczom z PPS zarzuca się komunizm, a potem stawia się przed sąd doraźny. Na zakończenie nadmienił, że PPS CKW prowadzi zbyt ugodową robotę, tymczasem należałoby wystąpić agresywnie, bo w końcu dojdzie do tego, że [Józef] Piłsudski rozpędzi całe CKW i nas pozamyka. Z wywodami Szulca byli zgodni Sobolewski, Werner i Leja. Natomiast nie zgodzili się [z nim] całkowicie Zieliński, Wieruszewski i Kuc i ostro przeciwko temu zaprotestowali. Ze względu na to, iż zebrani byli nieustępliwi i zanosilo się na rozbieżności na dwie grupy, posiedzenie zostało przerwane, zaś zebrani rozeszli się do dom[ów]. Jednakże grupa Szulca, do której należą Sobolewski, Werner i Kuc udała się do prywatnego mieszkania Szulca i w dalszym ciągu tam obradowała. W ogóle cały incydent wywołał dalsze, wewnętrzne tarcia i możliwość rozbieżności na dwie grupy miejscowego Komitetu PPS CKW. Ponadto stosownie do okólnika Centralnego Komitetu PPS CKW w Warszawie, przystąpiono do akcji werbunkowej wśród kobiet za pomocą rozpowszechniania odpowiednich ulotek.

32

1933 październik 11, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr II.BA.2/33 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc wrzesień 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 200-202.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Działalność wywrotowa w miesiącu wrześniu [br.] znacznie się wzmogła. Bezpośrednie przyczyny nagłego wzrostu tej pracy nie są na razie wyjaśnione. Utworzony został w szybkim tempie Komitet Okręgowy KPP Gdynia z siedzibą w Praust¹² (teren WM Gdańska). Praca Komitetu przejawiała się dotychczas w rozrzuceniu ulotek, wzywających do strajku generalnego oraz wydaniu czas[opisma]. „Czerwony Marynarz”, poświęconego stosunkom gdyńskim. Personalna obsada Komitetu Gdyńskiego KPP [jest] dobra. Do pracy przystąpiono programowo i z dużą energią. Stan członków, jak na początek, [jest] niespodziewanie duży. Powyższe zjawiska każą liczyć się ze znacznym wzmożeniem roboty wywrotowej w miesiącu październiku br. Na terenie związków zawodowych w ciągu całego okresu aktualna była sprawa strajku portowego. Inicjatorem jego jest zarząd ZZT. Należy jednak podkreślić, iż obecnie panujące wśród robotników nastroje do strajku są nieodpowiednie. ZZT działalności nie przejawiał. Zanotowano znaczny spadek bezrobocia, co stoi w związku z rozpoczęciem budowy dróg miejskich na przedmieściach. Wykryto jedną aferę szpiegowską, zakończoną wyrokiem śmierci względem jednej osoby. Stan bezpieczeństwa na terenie portu i miasta [był] dobry.

[II.] RUCH WYWROTOWY.

Miesiąc wrzesień [br.] zaznaczył się w pracy wywrotowej na terenie Gdyni niespodziewanym [...] jej wzmożeniem. Stwierdzono, że ponownie zorganizowano poprzednio zlikwidowany Komitet Gdyński KPP. Uruchomiono pracę zewnętrzną z dość dobrym rezultatem. Wydano egzemplarz „Czerwonego Marynarza”, poświęconego całkowicie omawianiu gdyńskich stosunków robotniczych. Wydano i rozkolportowano odezwę wzywającą do strajku generalnego. Jednocześnie należy stwierdzić intensywną pracę samego Komitetu KPP i dobrą obsadę personalną. Wszystko to każe przypuszczać, iż czynniki wywrotowe posiadały dobrze zamaskowane kontakty partyjne na terenie Gdyni, jeszcze w poprzednim miesiącu.

Siedzibą gdyńskiego Komitetu KPP jest miasteczko Praust na terenie WM Gdańska w domu kawiarni Müllera, ostatnio zaś ma być przeniesiona do Gdańska ul. Langgarten. Skład tego Komitetu, stosownie do ostatnio posiadanych informacji (po rozpracowaniu danych) nadesł[anych]. Urz[ędowi]. Wojew[ódzkiemu]. [pismem]

¹² Pruszcz Gdański.

L.II.BA-249/33 Tjn. [z] dnia 26 września [19]33 r.) przedstawia się następująco: sekretarz Komitetu KOKPP Gdynia - Iskrzycki - posiada motocykl IHL - 56. Członkowie Komitetu: 1) Reisinger - zam. w Sopotach ul. Seestrasse Nr 18, 2) Walery Biskup, syn Wojciecha i Antoniny, ur. 18 stycznia 1906 r. w Książu, zam. w Gdyni przy ul. Warszawskiej 17 - pracuje w porcie w firmie „Pantarei”, 3) Konstanty Miłaszewski, syn Pawła i Stanisławy, ur. 14 października 1899 r. w Petersburgu, bezrobotny, ślusarz, zam. w Gdyni Obluże, barak nr 36, 4) Niedzielski, z zawodu rymarz, zam. w Gdyni przy ul. Starowiejskiej. Jak stwierdzono Niedzielski w dniu 2 października [19]33 [r.] rozrzucił ulotki komunistyczne na terenie portu. Zorganizowano również transporty bibuły komunistycznej z Gdańska i Łodzi. A mianowicie: literatura ma być przywożona razem z towarami galanteryjnymi i innymi do sklepu galanteryjnego Chaima Rajslera przy ul. Władysława IV 26 w Gdyni i stamtąd dopiero rozwożona do poszczególnych ośrodków robotniczych na Pomorzu. Pierwszy transport ma nadejść w bieżącym tygodniu z okazji 16. rocznicy Rewolucji Październikowej. Jednocześnie projektowane jest wywieszenie w Gdyni kilku transparentów komunistycznych, które ma wywiesić Niedzielski. Reasumując, należy stwierdzić, że wobec energicznej postawy i ruchliwości członków nowo zorganizowanego Komitetu KPP, jak również programowej i przemyślanej pracy należy liczyć się z dużym napięciem działalności komunistycznej na terenie całego wybrzeża, szczególnie zaś na terenie Gdyni i portu.

[III.] RUCH ZAWODOWY.

ZZZ. Pracy zewnętrznej w sprawozdawczym okresie nie wykazał.

ZZP. Rozwija w dalszym ciągu działalność, dążąc do skupienia przodowników portowych. W okresie sprawozdawczym urządzono dwa zebrania, a mianowicie: w dniu 3 września [19]33 r. poświęcone zwalczaniu wpływów ZYT wśród robotników portowych. Drugie zebranie w dniu 24 października [19]33 r. było poświęcone sprawie zawarcia umowy zbiorowej dla przodowników i omawianiu jej warunków. Frekwencja [na zebraniu była] liczna.

Zarząd ZYT oraz czołowi działacze tego związku w ciągu całego okresu starali się za wszelką cenę utrzymać nastroje wśród robotników portowych. Nawet kilkakrotnie wyznaczono termin rozpoczęcia strajku, jednak ze względu na jego niepopularność wśród robotników - odwoływano. Tł[em] strajku [jest] zatarg ze Związkiem Armatorów o obniżkę płac. Szczegółowe sprawozdanie w tej sprawie przedłożyłem Urzędowi Wojewódzkiemu [Pomorskiemu] [pismem] L.II.BA.245/33 Tjn. w dniu 8 września [19]33 r. W dniach 24 i 25 września [19]33 r. datowany był pobyt w Gdyni delegatów Centralnego Zarządu ZYT z Warszawy Cymermana i Wojewody. Odbyli oni szereg konferencji z mężami zaufania ZYT i bezrobotnymi oficerami Marynarki Handlowej.

33

1933 listopad 4, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego Nr II.BA-1/33 Tjn. Wiceministra Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc październik 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 165-170.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Okres sprawozdawczy wykazał prawie całkowitą stagnację w życiu politycznym miasta. Przede wszystkim stwierdza się ze strony wszystkich ugrupowań politycznych (w równym stopniu odnosi się to do BBWR, jak i ugrupowań opozycyjnych) wszelki brak pracy w terenie. Strajk zainicjowany przez Związek [Zawodowy] Robotników Budowlanych, całkowicie podlegający wpływom PPS, nie przyniósł im spodziewanego zwiększenia wpływów. Zatarg został zawieszony do czasu rozstrzygnięcia sporu przez komisję arbitrażową. SN, ZMN oraz ChD nie wykazały żadnej pracy. Ukazał się ostatnio w druku tygodnik „Hasło Morskie”, poświęcony zwalczaniu Żydów.

[II.] PRASA.

W miesiącu październiku [1933 r.] ukazało się nowe czasopismo, tygodnik pt. „Hasło Morskie”. Kwestionariusz tego czasopisma przedłożony został Urzędowi Wojewódzkiemu Pomorskiemu (pismem Nr II.BA-334/33 Pf. Op. z dnia 26 października [19]33 [r.]). Ukazały się dwa numery [p]okazowe biuletynu informacyjnego, odbijane-

go na powielaczu pod nazwą: „Codzienny Informator Prasowy”. Wydawnictwo to po wydaniu dwóch numerów przestało wychodzić i jego dalsze istnienie w dotychczasowej postaci jest wątpliwe. 1. Wznowione zostały wydawnictwa: miesięcznik „Wiatr od Morza” oraz biuletyny prasowe „Morskiej Agencji Telegraficznej”. 2. Zlikwidowaniu uległo Polsko-Amerykańskie Biuro Propagandowo Informacyjne „Polam”, które wydawało kalendarz tygodniowy „Bałtyk i Wybrzeże”. Z tą chwilą wydawnictwo „Bałtyk i Wybrzeże” uległo ostatecznemu zwinięciu. 3. Konfiskat czasopism w okresie sprawozdawczym na terenie m. Gdyni nie zarządzono. 4. Na skutek zarządzonych zajęć wycofano z obiegu następujące czasopisma, wychodzące poza Gdynię: „Słowo Pomorskie” nr 225 AB z datą 30 września [19]33 [r.] w ilości 2 egzemplarzy, „Kurjer Poznański” nr 485 P. [z dnia] 21 października [19]33 [r.] [w ilości] 17 [egzemplarzy], „Orędownik” nr 243 [z dnia] 21 października [19]33 [r.] [w ilości] 1 [egzemplarza], „Wieczór Warszawski” nr 302 [z dnia] 24 października [19]33 [r.] [w ilości] 43 [egzemplarzy]. 5. Zmian osobowych w składzie osobowym miejscowych redakcji nie [za]notowano. 6. Nakład „Dziennika Gdyńskiego” uległ zmniejszeniu z 1 200 do 1 000 egzemplarzy. 7. Wyroków prawomocnych w procesach prasowych w okresie sprawozdawczym nie [za]notowano.

[III.] RUCH POLITYCZNY.

BBWR. Rada Grodzka BBWR wykazała w okresie sprawozdawczym pewne zmniejszenie swojej działalności. Praca ta w dalszym ciągu była ściśle wewnętrzna i na teren zewnętrzny nie wyszła całkowicie. W większej części zaś polegała na odbywaniu zebrań poszczególnych sekcji, a mianowicie: sekcja prezydialna odbyła cztery posiedzenia, na których omawiano sprawy wewnętrzno-organizacyjne i kwestię ustalenia programu działalności w ruchu robotniczym. Sekcja oświatowa ustaliła dalszy ciąg swojej pracy. Zanotowano również powstanie nowej sekcji mianowicie, sekcji b[yłych]. wojskowych. Kilka zebrań urządziły równocześnie koła środowiskowe kolejarzy i nauczycieli. Sekcja młodzieżowa przyczyniła się wydajnie do zorganizowania uroczystości inauguracyjnej LM, która odbyła się 22 października br. W czasie uroczystości przyjęto 37 nowych członków. Należy zaznaczyć, iż uroczystość ta zgromadziła dość licznie przedstawicieli władz, urzędów oraz około 400 osób ze starszego społeczeństwa. Była ponadto komentowana w miejscowej prasie.

SN nie przejawiało działalności. Ukazał się jedynie nowy tygodnik pt. „Hasło Morskie”. Wydawnictwo to w swoich artykułach propaguje ideologię SN oraz prowadzi wytężoną akcję antyżydowską. Kilka artykułów antyżydowskich umieściła również [na swoich łamach] „Gazeta Gdyńska”.

ZMN. [Sprawozdanie] negatywne.

NPR i ChD nie wykazały bezpośredniej pracy. Pośrednio zaś starają się opanować organizacyjnie Związek Lokatorów oraz ZZP.

Komitet miejscowy PPS CKW w okresie sprawozdawczym całą swoją działalność zwrócił w kierunku pomyselnego przeprowadzenia strajku robotników budowlanych w Gdyni. Faktyczne kierownictwo posiadał sekretariat Związku [Zawodowego] Robotników Budowlanych, to jednak miejscowi działacze z PPS wykazali swoje znaczne zainteresowanie i pomoc w czasie przebiegu strajku. Kierownictwo strajkiem było powierzone przybytemu z Warszawy postowi [Tadeuszowi] Matuszewskiemu z PPS. W ogóle cały zatarg miejscowy Komitet PPS zamierzał wykorzystać, celem zdublowania swoich wpływów wśród rzesz robotników budowlanych. Poruszano kwestię założenia Spółdzielni Pracowników Morza, opartej na kapitale częściowo rządowym i częściowo prywatnym (członkowskim), zadaniem której będzie uruchomienie zakotwiczonych statków i zlikwidowanie bezrobocia wśród marynarzy. W związku z tym wybrano czterech delegatów w osobach Wiktora Kosmatowicza, Władysława Możewskiego, Mariana Szumińskiego oraz sekretarza ZZT, Stanisława Sobolewskiego, którzy w bieżącym tygodniu mają wyjechać do Ministerstwa Przemysłu i Handlu dla omówienia powyższych spraw. Wspominano na tym zebraniu, że oficerowie z zakotwiczonych statków popierają akcję założenia spółdzielni i wyrażają gotowość do wyasygnowania na ten cel pewnych sum. Ponadto w powyższej sprawie uchwalono współpracować z PPS CKW jako organizacją stałą i mającą znaczne wpływy u władz centralnych. Należy podkreślić, iż kwestia założenia spółdzielni mającej na celu uruchomienie zakotwiczonych statków jest szeroko komentowana wśród robotników portowych, marynarzy i sfer handlowych portu.

Związek [Zawodowy] Robotników Budowlanych rozwinął w okresie sprawozdawczym dużą działalność. Urządził dwa zebrania członków, poświęcone omówieniu warunków pracy robotników budowlanych. Na zebraniach tych ujawniły się całkowicie tendencje strajku - tak zarządu Związku, jak i znacznej ilości członków.

Na początku miesiąca września [br.] wydano „Apel” - broszurę wzywającą wszystkich robotników budowlanych do konsolidacji w związku z możliwościami wybuchu w najbliższym czasie strajku. Na ostatnim zebraniu, które odbyło się w końcu okresu sprawozdawczego przy udziale 200 robotników, nastroje strajkowe jeszcze bardziej wzrosły. Chodzi o podwyżkę płac robotników budowlanych do wysokości norm zeszłorocznych. W sprawie tej toczą się obecnie pertraktacje z pracodawcami. Na zakończenie zebrania główny mówca, radny z PPS, Teodor Zieliński, oświadczył, iż w razie odmowy wyrównania płac do wysokości zeszłorocznych przez pracodawców na żądanie Związku, nie pozostanie nic innego jak uchwalić rezolucję o natychmiastowym strajku. Zebrani jednogłośnie zgodzili się z wywodami mówcy. Załączam broszurę „Apel”.

[IV.] BEZROBOCIE.

Liczba bezrobotnych w okresie sprawozdawczym wynosiła 1299, [a] więc zmniejszyła się o 492.

[V.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Dane statystyczne dotyczące bezpieczeństwa są następujące: kradzieży z włamaniem 8 (7), zwykłych 163 (193), uszkodzeń cielesnych 6 (3), tajny nierząd 12 (14), nieszczęśliwe wypadki 6 (16), innych przestępstw kryminalnych 95 (191). Doniesień karnych sporządzono: za przekroczenie przepisów sanitarnych (66), meldunkowych 31 (41), handlowo-administracyjnych (60), innych (64), za opilstwo przytrzymało osób 131 (137), różne 429 (535). Ogólna suma wszystkich dokonanych na terenie miasta Gdyni w okresie sprawozdawczym przestępstw i wykroczeń wynosiła 869, z czego wykryto 816. Cyfry w nawiasach dotyczą miesiąca sierpnia 1933 r. Pożary. Ogólna ilość pożarów w okresie sprawozdawczym wynosiła: 3 (3), z tego: z przyczyn nieustalonych 2 (-), wskutek nieostrożności - (3), wskutek wadliwego urządzenia komina - (-), wskutek podpalenia 1 (-). Ogólna suma strat [była] niewielka.

[VI.] SPRAWY GRANICZNE. [Sprawozdanie] negatywne.

[VII.] SZPIEGOSTWO I DWERSJA.

Na początku miesiąca września br. wykryto jedną aferę szpiegowską.

34

1933 listopad 9, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa publicznego Nr II.BA.2/33 Tjn. Wiceministra Rządu Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc październik 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 204–207.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Miesiąc październik [br.] zaznaczył się w pracy wywrotowej kontynuowaniem działalności rozpoczętej we wrześniu br. Zewnętrznie przejawiało się to w wypadkach dwukrotnego rozrzucenia bibuły komunistycznej. Wewnątrz KPP w Gdyni dało się zauważyć wzmocnienie systemu organizacyjnego oraz ściśle przestrzeganie zasad konspiracji. Zagadnienia gospodarcze i zawodowe mają być hasłem propagandy, na tle których należy dopiero poruszać momenty polityczne. Ponadto należy podkreślić fakt, iż wszystkie posunięcia robione są pod płaszczykiem lewicy związkowej, co dotychczas nie było praktykowane. Na terenie związków zawodowych ponownie powrócono do kwestii podwyżki płac marynarskich i przeciwstawienia się dążeniom Związku Armatorów, grożąc strajkiem. Ostatnio ukończony został strajk robotników budowlanych. [Jego] przebieg wykorzystał w pewnym stopniu Związek [Zawodowy] Robotników Budowlanych, celem zwiększenia swojego stanu posiadania. Stan bezrobocia nieznacznie się zmniejszył. Stan bezpieczeństwa na terenie portu i miasta [był] dobry, zaś sprawy rozrzucenia ulotek w okolicy rynku warzywnego nie ustalono.

[II.] RUCH ZAWODOWY.

ZZZ. W okresie sprawozdawczym ustąpił ze swojego stanowiska i wyjechał do Białegostoku dotychczasowy zastępca sekretarza ZZZ, Kozłyk. Zarząd ZZZ odbył jedno zebranie sekcji Marynarzy i Pracowników Okrętowych. Obecnych było około 100 osób. Przemawiał [Józef] Morawski i [następnie] Michalski na temat poprawy płac marynarskich oraz omówił tendencję Związku Armatorów, podkreślając konieczność dalszej walki.

ZZP w okresie sprawozdawczym nie wykazał pracy zewnętrznej.

ZZT. W dniu 5 października br. odbyło się zebranie Związku Zawodowego Transportowców sekcji Marynarzy. Obecnych było około 50 osób. Zebraniu przewodniczył Wiktor Kosmatowicz - sekr[etarz]. Oddziału Marynarzy. Przemawiali [Marian] Szumiński i [Stanisław] Sobolewski. Przemówienia były poświęcone sprawom obniżki płac i konieczności podjęcia akcji strajkowej na wypadek nowych agresywnych posunięć Związku Armatorów. Omawiano również sprawę założenia „Spółdzielni Marynarskiej”, polecając prowadzenie tej kwestii kpt. [Stanisławowi] Kubinowi. Na zakończenie sekretarz Sobolewski zgłosił swoją dymisję, motywując to tym, iż nie potrafi spełnić swoich zadań, przy tak minimalnym zainteresowaniu członków sprawami związkowymi. Zebrani dymisji nie przyjęli, obiecując dolożyć więcej pracy i starań do spraw związkowych.

Związek [Zawodowy] Robotników Budowlanych. Odbyły się cztery walne zebrania członków Związku oraz licznie przybyłych [gości], poświęcone omawianiu spraw strajkowych i podwyżki płac. Zarząd Związku objął i prowadził do końca kierownictwo strajku budowlanego. Zebrania Związku cieszyły się znaczną frekwencją i stan [jego] członków znacznie wzrósł. Żądania strajkujących zostały w pewnej mierze uwzględnione. Posiedzenia Komisji Arbitrażowej w składzie dyr. Klotte jako superarbitr, inż. Skąpski [jako] arbitr i reprezentant Związku [Zawodowego Robotników] Budowl[anych]. [Kazimierz] Werner ustaliły następujące stawki płac: murarze i cieśle 1 zł 20 gr za godzinę pracy (poprzednio 1 zł 10 gr), tragarze wapna i cegły 85 gr za godzinę (poprzednio 80 gr), robotnicy budowlani i cementowi w wieku ponad 20 lat otrzymywać będą po 70 gr za przepracowaną godzinę (dawniej 65 gr), robotnicy zatrudnieni przy budowach ziemnych po 60 gr za godzinę (dawniej 50 g). Poza tym przyjęto nową kategorię płac dla robotników w wieku poniżej 20 lat, którzy zarabiać będą po 55 gr. Za przepracowaną godzinę. Umowa zbiorowa spisana została protokołarnie z mocą obowiązującą do dnia 15 marca 1934 r.

[III.] BEZROBOCIE.

Liczba bezrobotnych w okresie sprawozdawczym wynosiła 1101, zmniejszyła się więc o 198.

[IV.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Dane statystyczne dotyczące bezpieczeństwa są następujące: kradzieży z włamaniem 8 (8), zwykłych 156 (163), uszkodzeń cielesnych 4 (6), tajnego nierządu 6 (12), nieszczęśliwych wypadków 21 (6), innych przestępstw kryminalnych 155 (95). Doniesień karnych sporządzono: za przekroczenie przepisów sanitarnych 52 (-), meldunkowych 30 (31), handlowo-administracyjnych 58 (-), innych 9 (-), za opilstwo przytrzymano osób 63 (131), różne 438 (429). Ogólna suma wszystkich przestępstw i wykroczeń, dokonanych w okresie sprawozdawczym na terenie miasta Gdyni wynosiła 980 z czego wykryto 919. Cyfry w nawiasach dotyczą miesiąca września 1933 r. Pożary. Ogólna ilość pożarów w okresie sprawozdawczym wynosiła 4 (3), z tego: z przyczyn nieustalonych 4 (3), wskutek nieostrożności - (-), wskutek wadliwego urządzenia komina - (-), wskutek podpalenia - (-). Ogólna suma strat niewielka.

[IV.] SPRAWY GRANICZNE. [Sprawozdanie] negatywne.

[V.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA. [Sprawozdanie] negatywne.

35

1933 grudzień 2, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-1/33 Tjn. Wiceministra Rządu Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc listopad 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 172-177.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

W życiu gospodarczym nie nastąpiło w okresie sprawozdawczym polepszenie, a sprawy gospodarcze stanowią główny przedmiot zainteresowania ogółu mieszkańców miasta. W dziedzinie życia politycznego panował zastój. Zarówno BBWR, jak i ugrupowania opozycyjne, nie zwoływały w okresie sprawozdawczym zgromadzeń ani większych zebrań. Według otrzymanych informacji PPS CKW wszczęła akcję zmierzającą do nakłonienia Rządu, by [ten] ogłosił amnestię dla b[łytych]. postów Centrolewu. Akcję tę PPS zamierza kontynuować wśród organizacji zawodowych. Święto Niepodległości było w Gdyni obchodzone uroczystie, a w obchodzie brały udział również

organizacje pozostające pod wpływem opozycji, o czym złożyłem relację 13 listopada [br.] ([pismem] Nr II.BA-568/33/Pf.). O akcji zmierzającej do zorganizowania Powiatowego Komitetu ZMN przedłożyłem sprawozdanie [dnia] 21 listopada 1933 [r.] ([pismem] Nr II.BA-618/33Pf.).

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

1. W okresie sprawozdawczym na terenie m. Gdyni nie zakładano nowych wydawnictw. 2. Od listopada br. wydawnictwo i administracja miesięcznika „Wiadomości Portu Gdynińskiego” przeniesiono z Oddziału Polskiej Agencji Telegraficznej w Gdyni do Centrali PAT w Warszawie. Z dniem 8 listopada [br.] powtórnie przestały się ukazywać biuletyny Morskiej Agencji Telegraficznej. 3. W okresie sprawozdawczym konfiskat czasopism na terenie m. Gdyni nie zarządzono. 4. Na skutek zarządzonych zajęć wycofano z obiegu następujące czasopiśma, wychodzące poza Gdynią: „Słowo Pomorskie” nr 260 z datą 11 listopada 1933 r. w ilości 6 egzempl[arzy]., „Wieczór Warszawski” [z dnia] 21 listopada 1933 r. [w ilości] 4 [egzemplarzy], „Dziennik Bydgoski” nr 271 [z dnia] 24 listopada 1933 r. [w ilości] 103 [egzemplarzy], „Dziennik Bydgoski” nr 276 [z dnia] 30 listopada 1933 r. [w ilości] 49 [egzemplarzy]. 5. Dotychczasowy wydawca tygodnika „Hasło Morskie”, Eugeniusz Brauner, opuścił zajmowane stanowisko współpracownika i wydawcy. Jest nim obecnie Bernard Pieper, zamieszkały w Wejherowie (ul. Gdańska 12). 6. W miesiącu listopadzie [br.] wyroków prawomocnych w procesach prasowych nie [za]notowano.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

Jak już nadmieniałem w części ogólnej, stronnictwa polityczne nie zwoływały w okresie sprawozdawczym zgromadzeń ani zebrań. Ze stronnictw politycznych działalność w akcji zdążającej do nakłonienia Rządu by [ten] ogłosił amnestię dla b. posłów Centrolewu przejawiała PPS CKW. W tym celu 25 [listopada br.] przybyli do Gdyni dwaj posłowie socjalistyczni, [...] Zygmunt Piotrowski i Aleksander Bień, którzy tegoż dnia odbyli poufną konferencję z tutejszymi członkami PPS, Kazimierzem Wernerem, Teodorem Zielińskim i Janem Kucem. Na konferencji tej omawiano projekt urządzenia demonstracji w związku z uwięzieniem b. posłów ludowo-socjalistycznych. Demonstracje te miałyby się przejawiać w formie zebrań i organizacji zawodowych. W wyniku wspomnianej konferencji zbierano podpisy od członków organizacji zawodowych za wydaniem amnestii dla b. posłów Centrolewu. Działalność PPS przejawiała się również w sprawie niejakiego Artura Götza, aby ułatwić mu wyjazd z Polski do Szwecji. Artur Götz (ur. w 1894 r.), obywatel niemiecki, był członkiem Socjaldemokratycznej Partii Niemiec i po objęciu władzy przez [Adolfa] Hitlera został internowany i przebywał w obozie koncentracyjnym jako przestępca polityczny. Zbiegł on z obozu koncentracyjnego, przedostał się na teren Francji, a następnie przez Wiedeń do Polski. Z polecenia PPS zgłosił się on w Gdyni u Kazimierza Wenera. Götz posiada dokumenty partyjne jako członek partii PPS oraz listy polecające Komisji Centralnej Rady Związków Zawodowych w Warszawie.

IV. SEKTY RELIGIJNE. [Sprawozdanie] negatywne.

Sprawozdanie sytuacyjne [...] mniejszości narodowych za miesiąc listopad 1933 r.

[V.] SYTUACJA OGÓLNA.

Mniejszość niemiecka w okresie sprawozdawczym nie przejawiała żadnej działalności. Wśród Ukraińców zamieszkałych na terenie Gdyni istnieje tendencja do założenia oddziału Centralnego Komitetu, opiekującego się ukraińskimi emigrantami politycznymi. Ze strony Centralnego Komitetu organizacji S[y]jonistów Rewizjonistów w Polsce zamierzano 26 listopada [br.] urządzić zgromadzenie protestacyjne, połączone z pochodem. Zgromadzenie miało zaprotestować przeciw polityce Anglii w Palestynie. Ze względu na spokój i porządek publiczny zakazałem odbycia zgromadzenia i pochodu.

[VI.] ŻYCIE POLITYCZNE.

Poza projektowanym przez Żydów zgromadzeniem oraz zamierzonym zorganizowaniem się przez Ukraińców [w oddział Centralnego Komitetu], żadnych przejawów działalności politycznej wśród mniejszości nie zauważono.

[VII.] PRZEGLĄD PRASY. [Sprawozdanie] negatywne.

[VIII.] ŻYCIE KULTURALNO-OŚWIATOWE. [Sprawozdanie] negatywne.

[IX.] ŻYCIE ZAWODOWE. [Sprawozdanie] negatywne.

1933 grudzień 9, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA.2/33 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc listopad 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 209-218.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Działalności ze strony organizacji wywrotowych w okresie sprawozdawczym nie stwierdzono. W związku z ogłoszeniem rozp[orzędzenia]. Prezydenta RP [Ignacego Mościckiego] o pracy robotników portowych (D[ziennik] U[rzędowy] RP Nr 85) nastąpiła ożywiona działalność w związkach zawodowych, do których należą marynarze. Wymienić należy przede wszystkim ZTT, która to organizacja zajęła zdecydowanie negatywne stanowisko wobec wspomnianego rozporządzenia, jak również wobec projektowanej przez armatorów obniżki płac. ZTT stara się tylko wpoić przekonanie wśród robotników portowych, że ogłoszone rozp[orzędzenie]. o pracy robotników portowych jest dla nich niekorzystne, krzywdzące i dąży do pozyskania [jak] największej [ilości] zwolenników dla projektowanego strajku. Ze strony marynarzy chcących się uniezależnić od ZTT i ZZZ, powstała myśl utworzenia nowej organizacji. Akcja tych marynarzy, poparta przez Związek Armatorów, spowodowała istotnie zawiązanie nowej organizacji pod nazwą Związek Zawodowy Marynarzy Marynarki Handlowej RP. Stan bezrobocia wykazuje pewne zwiększenie bezrobotnych, co należy przypisać zastojowi w ruchu budowlanym wobec nastania pory zimowej. Stan bezpieczeństwa na terenie miasta i portu [był] dobry.

[II.] RUCH WYWROTOWY. [Sprawozdanie] negatywne.

[III.] RUCH ZAWODOWY.

Zawodowy Związek Kolejarzy rozpoczął wśród pracowników kolejowych wzmoczoną akcję w sprawie zmiany uposażeń i stara się ich przekonać, że zmianą uposażenia będą pokrzywdzeni. W akcji tej biorą udział zwłaszcza następujący pracownicy: Bronisław Ciemny, Emil Wittich i urzędnik Lewiński. Zdołali oni wywołać wśród znacznej części pracowników kolejowych niezadowolenie i przygnębienie z powodu projektowanej zmiany uposażeń.

Związek [Zawodowy] Robotników Budowlanych. Przedstawiciele tego Związku odbyli dnia 6 listopada br. konferencję ze Związkiem Przemysłowców i Fabrykantów Ziem Zachodnich przy udziale superarbitra inż. Klotte. Na konferencji tej została podpisana umowa, normująca wynagrodzenie dla marynarzy, cieśli i tragarzy wapna i robotników budowlanych. Mocą tej umowy wszyscy uzyskali nieznaczny podwyżkę zarobków.

Związek Zawodowy Transportowców. Jak już wspomniałem w części ogólnej, Związek Zawodowy Transportowców występuje przeciw rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej o pracy robotników portowych, jak również przeciw Związkowi Armatorów, dążącemu do obniżki dotychczasowego wynagrodzenia robotników portowych. W sprawie tej ww. Związek zwołał dnia 5 listopada [br.] zebranie, na którym przemawiał Marian Szurmiński. Przedstawił on przykre warunki marynarzy, wywołane unieruchomieniem statków, przypisując winę tego stanu [rzeczy] armatorom. Omawiał następnie sprawę założenia spółdzielni pracowników morza i oświadczył, że nie jest pewne, czy spółdzielnia ta powstanie, gdyż ministerstwo w tej sprawie nie powzięło dotąd decyzji. Marynarz Świk oznajmił, że armatorzy zamierzają werbować robotników na warunkach kryzysowych i wezwał obecnych, żeby przeciwstawili się tej akcji. Przemawiał jeszcze sekr[etarz]. okr[ęgu]., [Stanisław] Sobolewski, Związku, który oświadczył, że sprawa marynarzy wzbudziła duże zainteresowanie Warszawy oraz podniósł, że jego osoba jest atakowana w wydawnictwie „Czerwony Marynarz”, organie ISH. Wreszcie wystąpił z wnioskiem wybrania dwóch delegatów na Kongres ZTT w Warszawie. Wybrani zostali Wiktor Kosmatowicz i Marian Szurmiński. Staraniem tego Związku dnia 19 listopada [br.] odbyło się zgromadzenie, o którego przebiegu przedłożyłem sprawozdanie [dnia] 21 listopada br. (pismem Nr II.BA-636/33 Pf.). [Ruch zebraniowy]. Zgromadzenie [publiczne] 1. Frekwencja 170 [osób]. Zebranie 1. Frekwencja 50 [osób].

Związek Zawodowy Marynarzy. Akcja marynarzy chcących uniezależnić się od wpływów ZTT i ZPP doprowadziła do zawiązania nowej organizacji a mianowicie Związku Zawodowego Marynarzy [Marynarki Handlowej] RP.

Związek ten został zorganizowany dnia 16 listopada [br.] na zebraniu organizacyjnym, o którym przedłożyłem sprawozdanie [dnia] 29 listopada br. ([pismem] Nr II.BA-503/33Pf.) W sprawozdaniu tym zobrazowałem również stanowisko, jakie wobec nowo utworzonej organizacji zajął ZZT. Statut nowej organizacji przedłożyłem również [dnia] 28 listopada [19]33 r. [pismem] Nr II.BA-5/88.

[IV.] BEZROBOCIE.

Liczba bezrobotnych w okresie sprawozdawczym wynosiła 1583, wzrosła zatem o 482.

[V.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Wykaz przestępczości	Ilość wypadków	
	październik	listopad
Opór władzy	3	6
Inne przestępstwa przeciwko władzy	9	4
Zakłócenie spokoju publicznego	61	44
Przemysłnictwo	2	3
Włóczęgostwo i żebrania	20	4
Falszerstwo dokumentów	-	6
Falszerstwo innego rodzaju	14	4
Rabunek	1	1
Podpalenie zbrodnicze	-	1
Pożary przypadkowe	4	6
Przestępstwo przeciw moralności	6	7
Uszkodzenie cielesne	4	1
Kradzież kolejowa bez włamania	31	21
Innego rodzaju kradzieże z włamaniem	8	3
Kradzieże z pola i lasu	2	-
Kradzież kieszonkowa	-	1
Innego rodzaju kradzieże bez włamania	123	119
Oszustwo	20	18
Paserstwo	1	1
Sprzeniewierzenie	-	2
Hazard karciany	22	11
Przekroczenie przepisów sanitarno-administrac[yjnych].	52	76
Przekroczenie przepisów handlowo-administrac[yjnych].	58	73
Samobójstwo	3	1
Nieszczęśliwe wypadki	18	6
Przekroczenie przepisów meldunkowych	30	46
Zaginięcie osób	1	-
Opilstwo	63	148
Przywłaszczenie	8	13
Różne	430	610
Razem	1005	1238
Z tego nie wykryto	61	48

Z różnych wypadków przytaczam następujące ważniejsze. Dnia 7 listopada br. na placu pod dworcem kolejowym samochód półciężarowy prowadzony przez szofera Antoniego Krefta najechał na niejakiego Oskara Ryksa, zamieszkałego w Gdyni, który doznał pęknięcia podstawy czaszki. Ryks w stanie ciężkim został umieszczony w szpitalu. Dnia 15 listopada [br.] pociąg osobowy, zżdążący z Gdyni do Wejherowa, najechał na przechodzącego przez tory kolejowe Bernarda Bistronia, zamieszkałego w Cisowie pow. morski, któremu pociąg obciął obie nogi do kolan. Wypadek spowodował przez nieuwagę sam Bistronia. Rannego przewieziono do szpitala. Dnia 1 listopada [br.] na placu sportowym, podczas gry w piłkę nożną, powstała bójka między grającymi, a mianowicie Janem Klasą a Edwardem Grabowskim, podczas której Klasa zadał Grabowskiemu ciężki uraz cielesny nożem. Grabowskiego umieszczono w szpitalu, a Klasę oddano pod opiekę rodzicom. Obaj mają po zaledwie 14 lat. Dnia 27 listopada [br.] o godz. 19[.00] marynarz szwedzki Dawid Nyrberg, należący do załogi statku szwedzkiego

„Jena”, wracając z miasta w stanie podchmielonym potknął się o żelazne pierścienie, służące do przymocowywania statków, wpadł do wody i utonął. Dochodzenia w tej sprawie prowadzi Komisariat Portowy PP. Dnia 9 listopada br. z nieznanymi powodami zapalił się samochód ciężarowy MTK. Pożar zlokalizowała straż ogniowa. Traktor przedstawia wartość około 25 000 zł i jest ubezpieczony w Towarzystwie „Patria” Oddział Gdynia.

[VI.] SYTUACJA NADGRANICZNA. Sprawozdanie negatywne.

[VII.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA. Sprawozdanie negatywne.

37

1934 styczeń 5, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. za miesiąc grudzień 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 178-180.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Ogólną charakterystykę nastrojów ludności miasta Gdyni uznać należy raczej za dodatnią. Pewne podniecenie i zaniepokojenie powstało z powodu spodziewanego strajku marynarzy, który w pewnych warunkach może również objąć robotników portowych. Duże zaniepokojenie wśród pracowników państwowych wywołała nowa ustawa o uposażeniu. Poza tym bezrobotni, których ilość z powodu wstrzymania większych prac budowlanych w porcie zwiększyła się do ilości 2 728 osób, również oczekują bardziej wydatnej pomocy ze strony Komitetu Funduszu Pracy, wysuwając żądanie zwiększenia dotacji artykułów żywności. Ustosunkowanie się ludności do ważniejszych poczynań władz jest całkowicie rzeczowe, za wyjątkiem sfery urzędniczej i robotniczej, które ze względów, o których wyżej wspominałem, ustosunkowały się raczej krytycznie do wymienionych zagadnień. Akcja stronnictw politycznych, [o]prócz PPS CKW, które oddziaływało jedynie za pośrednictwem ZZT oraz SN, znowu usiłującego wygrywać akcję antyżydowską na terenie Gdyni, kolportując ulotki antysemitki, nie uwydatniła się w okresie sprawozdawczym żadnym wystąpieniem zewnętrznym. Żadne wersje oraz pogłoski polityczne i społeczno-gospodarcze nie krążyły w grudniu wśród ludności. W dziedzinie życia politycznego wykazała aktywność jedynie BBWR. Działalność tego ugrupowania przejawiała się w ruchu zebraniowym kół środowiskowych i terytorialnych. Zebrania tych odbyło się około 10 przy frekwencji około 35% członków. Na zebraniach omawiano nowy projekt konstytucji, sprawy gospodarcze oraz podnoszono konieczność czytelnictwa czasopism pro rządowych. Staraniem Prezydium miejscowej Rady Grodzkiej zwołano posiedzenie Sejmowej Komisji dla Spraw Gdyni. BBWR nie zwoływał w okresie sprawozdawczym zgromadzeń publicznych. Ugrupowania opozycyjne nie wykazały żadnej prawie działalności w okresie sprawozdawczym. Zaobserwowano w drugiej połowie okresu [...] akcję mającą na celu stworzenie komórki organizacyjnej Partii Narodowych Socjalistów, w którym to celu 12 grudnia przybył do Gdyni niejaki Szramkiewicz, urzędnik PKP Poznań. Szczegółowe sprawozdanie z akcji zmierzającej do założenia tego stronnictwa przedkładałem w niniejszym sprawozdaniu, w części dotyczącej ruchu politycznego. Z organizacji opozycyjnych ZMN nie wykazał na tutejszym terenie działalności. Otwarcie i poświęcenie Dworca Morskiego odbyło się uroczystość [dnia] 8 grudnia 1933 r. w obecności p. Ministra Przemysłu i Handlu [Ferdynanda Zarzyckiego], reprezentującego Pana Prezydenta Rzeczypospolitej [Ignacego Mościckiego], przedstawicieli władz centralnych, wojska, oraz sfer gospodarczych portu gdyńskiego Sprawozdanie o przebiegu tej uroczystości przedłożyłem 12 grudnia [19]33 [r.].

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

1) W miesiącu grudniu 1933 r. wznowiono wydawanie „Expressu Portowego”, który w charakterze jednodniówki ukazał się dwukrotnie. 2) W okresie sprawozdawczym nie było zawieszonych czasopism. 3) W tym okresie zajęto ulotki antyżydowskie. Zajęcie to, zatwierdzone postanowieniem Sądu Grodzkiego w Gdyni, zostało [dokonane] w dniu 6 grudnia 1933 r. 4) Wycofano z obiegu, na skutek zarządzonego zajęcia, nr 288 „Słowa Pomorskiego” z datą 15 grudnia [19]33 r. [w] ilości 8 egzemplarzy. 5) Stanowisko redaktora „Kurjera Poznańskiego” na Gdynię i polskie wybrzeże objął w miesiącu sprawozdawczym red. Edward Piszcz, były współredaktor „Słowa Pomorskiego” z Torunia. 6) Zmiany w wysokościach nakładu nie zaszły. 7) W miesiącu grudniu 1933 [r.] nie było wyroków prawomocnych w procesach prasowych.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. Dnia 21 grudnia [1933 r.] odbyło się w Gdyni zebranie Zarządu Koła BBWR sfer gospodarczych portu, na którym rozdzielono funkcje pomiędzy poszczególnych członków Zarządu, a mianowicie funkcję prezesa tego koła poruczono dyr. [Felixowi] Kollatowi z „Żegluga Polskiej”, wiceprezesa Juliuszowi Rummelowi, b[yłemu]. dyr. „Żegluga Polskiej”, sekretarza dyr. [Andrzejowi] Cieniale z Polskiej Agencji Morskiej, sekretarza dr [Tadeuszowi] Bierowskiemu, syndykowi Związku Armatorów. Prezydium Rady Grodzkiej odbyło w grudniu [1933 r.] dwa posiedzenia, na których omawiano sprawy organizacyjne, a w szczególności zmiany składu personalnego poszczególnych sekcji Rady Grodzkiej.

Dnia 13 grudnia [1933 r.] nastąpiło ukonstytuowanie się nowego Zarządu Koła Środowiskowego Nauczycieli w Gdyni. Prezesem obrano prof. gimn[azjum]. Molskiego, wiceprezesem kierownika szkoły powszechnej [Wojciecha] Stańco, sekretarzem nauczyc[ie]la. Pucka, skarbnikiem p. Macholównę. [Do]kooptowano [po]nadto do Zarządu [Franciszka] Kortasa, kierownika szkoły powszechnej.

Z inicjatywy Prezydium miejscowej Rady Grodzkiej odbyło się 7 grudnia [1933 r.] posiedzenie Sejmowej Komisji dla Spraw Gdyni. W posiedzeniu Komisji pod przewodnictwem posła [Zygmunta] Tebinki wzięli udział senator [Jerzy] Iwanowski, posłowie [Władysław] Starzak, [Tadeusz] Żebracki, [Jan] Rudowski, [Józef] Moczulski, [Stefan Zygmunt] Dąbrowski i przedstawiciele sfer gospodarczych. Posiedzenie zagał poseł Tebinka, po czym referat o obecnej sytuacji w porcie gdyńskim wygłosił wiceprezes Rady Grodzkiej [Artur] Brief. Oświadczał on, że sytuacja portu przedstawia się korzystniej niż w roku 1932, jak wynika z cyfr przeładunkowych, a zdobycie - mimo kryzysu - znacznych przeładunków jest wynikiem umiejętności wykazanej przez polskie firmy portowe. Dla dalszego rozwoju portu [po]winno nastąpić ulepszenie zasad i metod pracy w porcie oraz zmiana przepisów celnych, skarbowych i komunalnych, które nie odpowiadają obecnie potrzebom portu. Na rozwój portu wpłynęłoby też korzystnie jego uprzemysłowienie. Dr [Bolesław] Kasprowicz, dyrektor Rady Interesantów Portu w Gdyni, zaproponował zwiększenie prelimitowanych wydatków eksploatacyjnych portu o 801 677 zł, zaznaczając, że dotychczasowy budżet nie jest wystarczający. Wiceprezes Izby Przemysłowo-Handlowej dyr. [Władysław] Rawicz-Szczerbo omawiał postulaty w dziedzinie kolejowej. Wicedyrektor Departamentu Morskiego Ministerstwa Przemysłu i Handlu p. [Felix] Rostkowski omówił sprawę pomyslnego wyniku rokowań ze stoczną w Trieście co do budowy dla Linii Gdynia-Ameryka dwóch nowych statków transatlantyckich. Zagadnienia omówione na posiedzeniu wzbudziły duże zainteresowanie zarówno sfer parlamentarnych, jak [i] przemysłowo-handlowych

Partia Narodowych Socjalistów. Jak nadmienilem w części ogólnej niniejszego sprawozdania, na terenie Gdyni zauważono akcję zmierzającą do zorganizowania komórki Partii Narodowych Socjalistów. Celem zbadania możliwości założenia tej partii przybył do Gdyni urzędnik PKP Poznań, mąż zaufania tej partii na Pomorze i Poznań. Odbył konferencję z niejakim Olszewskim, studentem politechniki gdańskiej, zamieszkałym we Wrzeszczu, który [to] Olszewski jest zwolennikiem odłamu narodowych socjalistów o programie zbliżonym do b[yłego]. OWP. Odłam ten wydaje pismo „Błyskawica”. Prowadzone pertraktacje nie dały konkretnego wyniku, gdyż Olszewski nie zgodził się na warunki zaproponowane przez Szramkowicza co do wspólnej działalności.

IV. SEKTY RELIGIJNE. Sprawozdanie negatywne.

38

1934 styczeń 5, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu mniejszości narodowych Nr II.BA.4/34 Tjn. za miesiąc grudzień 1933 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2299, s. 181.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

W miesiącu grudniu ubiegłego roku w ważniejszych dziedzinach życia nie zauważono na terenie miasta Gdyni żadnych przejawów działalności mniejszości narodowych. Mniejszość niemiecka skupiona na terenie miasta, a stanowiąca bardzo znikomą odsetek ludności, nie wykazuje aktywności. Jeśli chodzi o ludność żydowską, to ludność ta w dalszym ciągu napływa i stara się o wzmocnienie swojego stanu posiadania w dziedzinie

gospodarczej, co częściowo osiąga bądź przez zakładanie nowych sklepów, bądź przez nabywanie gruntów od tutejszych mieszkańców. W innych dziedzinach życia mniejszość żydowska nie wykazała działalności.

[II.] ŻYCIE POLITYCZNE. Sprawozdanie negatywne.

[III.] PRZEGLĄD PRASY. Wydawnictwa prasy mniejszościowej na terenie miasta Gdyni nie istnieją.

[IV.] ŻYCIE KULTURALNO-OŚWIATOWE. Sprawozdanie negatywne.

[V.] ŻYCIE GOSPODARCZE.

Poza zamierzeniami wzmocnienia swojego stanu posiadania [przez] ludność żydowską innych przejawów w tej dziedzinie nie stwierdzono.

[VI.] ŻYCIE ZAWODOWE. Sprawozdanie negatywne.

[VII.] ŻYCIE SPORTOWE. Sprawozdanie negatywne.

[VIII.] ŻYCIE WYZNANIOWE. Sprawozdanie negatywne.

39

1934 styczeń 11, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA.8/34 Tjn. Wiceministra Rządu Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc grudzień 1933 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 220-229.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

W okresie sprawozdawczym stwierdzono akcję organizacji wywrotowych zmierzającą do rozpowszechniania ulotek komunistycznych. Pisma te znaleziono podczas wyładowania statku [s/s] „Śląsk” w porcie gdyńskim. Stwierdzono również, że na statek [s/s] „Kościuszko”, w czasie postoju tego statku w Kopenhadze, podrzucono zwój odezw komunistycznych. Odezwy te zostały jednak spostrzeżone przez kapitana statku i nie były kolportowane. Dzień 20 grudnia 1933 r. przeszedł na terenie Gdyni spokojnie i nie stwierdzono żadnych dążeń do wywołania demonstracji antyrządowych. Wśród związków zawodowych na pierwsze miejsce wysuwa się działalność ZYT. Związek ten kontynuował w dalszym ciągu rozpoczętą poprzednio intensywną pracę starając się wykazać, że rozp[orządzenie]. Prezydenta RP o pracy robotników portowych jest dla nich krzywdzące, zmierza do wywołania strajku, usiłując dla niego pozyskać jak największą ilość robotników portowych, którzy na ogół są temu przeciwni. Opierając się na wskazówkach Centrali, ZYT zamierza ewentualny strajk marynarzy rozpocząć w miesiącu lutym. W tym celu przedłuża tendencyjnie pertraktacje prowadzone z armatorami, aby nie dopuścić do zawarcia umowy zbiorowej z marynarzami, a przez przewlekanie pertraktacji opóźnić wybuch strajku. Delegaci ZYT wyznaczeni do pertraktacji z armatorami otrzymali instrukcje, by na żadne kompromisowe załatwienie omawianych warunków umowy zbiorowej się nie zgadzali, a zwłaszcza na te punkty umowy, które mają unormować wysokość wynagrodzenia i sprawę urlopów. Delegaci ZYT wzięli udział w kongresie tego Związku w Warszawie w dniach 9 i 10 grudnia 1933 r., o czym przedłożyłem sprawozdanie [dnia] 19 grudnia [19]33 r. ZYT odbył kilka konferencji z armatorami w sprawie zawarcia umowy zbiorowej z marynarzami. Delegaci ZYT domagali się na tych konferencjach zawarcia umowy zbiorowej na warunkach poprzedniej [umowy] i nie zgadzali się na warunki postawione przez armatorów, wobec czego konferencje te nie dały konkretnego wyniku. W ostatnich dniach zauważono, że marynarze należący do ZYT, uprzedzeni do osoby sekretarza [Józefa] Morawskiego, zamierzają zorganizować Koło Marynarzy oparte o Związek Rezerwistów [RP]. Akcja ta powstała z inicjatywy marynarza Stanisława Kowalskiego, skarbnika ZYT, który spowodował, że około 80 marynarzy wyraziło zgodę i gotowość przystąpienia do wspomnianego koła marynarzy. ZYT nie odbył w okresie sprawozdawczym zgromadzeń ani zebrań. ZYT, które rozpoczęło akcję przeciw rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej [Ignacego Mościckiego] o pracy robotników portowych, po otrzymaniu wyjaśnień ze strony Związku Ekspedytorów, zaniechało dalszej akcji przeciw jego postanowieniom i zajęło stanowisko wyczekujące. Stan bezrobocia wykazuje zwiększenie

liczby bezrobotnych skutkiem wstrzymania prac budowlanych w różnych firmach budowlanych. Stan bezpieczeństwa na terenie miasta i portu jest dobry.

[II.] RUCH [WYWROTOWY.]

Dnia 14 grudnia [1933 r.] podczas wyładowywania statku [s/s] „Śląsk” robotnicy zajęci przy wyładowywaniu beczek ze śledziami znaleźli za deskami paczkę ulotek komunistycznych. Znalaziono: 1) ulotkę Gdyńskiego Komitetu Okręgowego KPP z lipca 1933 r. 2) „Marynarz Rewolucjonista” z lipca 1933 r. 3) Apel Międzynarodówki Marynarzy i Robotników Portowych ISH z 22 maja 1932 r. i 4) „Czerwony Marynarz” z października 1933 r. Jako podejrzany o kolportaż ulotek został zatrzymany niejaki Jan Lebioda, który został odstawiony do Prokuratury Sądu Okręgowego w Gdyni. Sąd zastosował wobec nazwanego dozór policyjny. Dnia 19 grudnia [1933 r.] podrzucono na statek [s/s] „Kościuszko”, podczas postoju tego statku w Kopenhadze, odezwy komunistyczne. Stwierdzono, że odezwy te podrzucił Kazimierz Snarski, przebywający obecnie w Kopenhadze. Snarski jest znany na tutaj. terenie jako działacz komunistyczny. Był on karany sześciomiesięcznym więzieniem za działalność antypaństwową. Szczegółowe sprawozdanie w tej sprawie przedłożyłem [dnia] 30 grudnia 1933 r. [pismem] Nr II.BA-701/33 Pf.

[III.] RUCH ZAWODOWY.

Związek Zawodowy Transportowców zwołał 3 grudnia 1933 r. w Gdyni zgromadzenie publiczne, na którym omawiano postanowienie Prezydenta RP o pracy robotników portowych. Sprawozdanie o przebiegu tego zgromadzenia i o treści wygłoszonych przemówień przedłożyłem [dnia] 6 grudnia 1933 r. [pismem] Nr II.BA-636/33 Pf.

ZZP dnia 3 grudnia 1933 r. odbyło zebranie przy udziale 30 członków, na którym syndyk [Jerzy] Michalewski omawiał rozp[orzędzeniu]. o pracy robotników portowych. Uchwał żadnych nie powzięto.

Zjednoczenie Kolejowców Polskich, przy udziale 43 członków, odbyło przedwyborcze zebranie do Kasy Emerytalnej. Sprawę wyboru nowego zarządu referował prezes Stefan Patan, który złożył również sprawozdanie ze zjazdu delegatów Kasy Emerytalnej, który odbył się w Toruniu. Patan oświadczył, że dotychczasowy zarząd dopuścił się szeregu nadużyć, co stwierdziła komisja rewizyjna, dlatego dążyć należy, by w najkrótszym czasie wybrać nowy zarząd. Głosowanie celem wyboru delegatów na walne zgromadzenie Kasy Emerytalnej odbyło się [dnia] 31 grudnia 1933 r. Wystawiono 3 listy a mianowicie: Nr 1 Zjednoczenie Kolej[owców]. Pol[skich]., Nr 2 ZZK i Nr 3 Federacji Kolejowców. Ogółem oddano 575 głosów: lista Nr 1 ZKP otrzymała 270 głosów, Nr 2 ZZK 64 głosy i Nr 3 TKP 241 głosów. Delegaci dotąd nie zostali wyznaczeni.

[IV.] BEZROBOCIE.

Liczba bezrobotnych wynosiła w okresie sprawozdawczym 2 738. Wzrost [...] należy przypisać wstrzymaniu robót przez firmy budowlane. W związku z gwiazdką Komitet Funduszu Pracy obdarzył artykułami spożywczymi 1 290 bezrobotnych.

[V.] STRAJK. Sprawozdanie negatywne.

[VI.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Wykaz przestępczości	Ilość wypadków	
	grudzień	listopad
Opór władzy	3	6
Inne przestępstwa przeciwko władzy	6	4
Zakłócenie spokoju publicznego	50	3
Przemytnictwo	2	3
Włóczęgostwo i żebractwo	8	4
Falszerstwo dokumentów	6	6
Falszerstwo innego rodzaju	11	4
Rabunek	0	1
Pożary przypadkowe	2	6
Przestępstwa przeciw moralności	3	7
Uszkodzenie cielesne	2	1
Spędzenie płodu	1	0
Kradzież kolejowa bez włamania	16	21
Innego rodzaju kradzieże z włamaniem	4	3
Kradzież leśna	4	0

Innego rodzaju kradzieże bez włamania	103	119
Oszustwo	6	18
Paserstwo	2	1
Sprzeniewierzenie	8	2
Hazard karciany	22	11
Przekroczenie przepisów sanitarno-administr[acyjnych].	47	76
Przekroczenie przepisów handl[owo].-administr[acyjnych].	57	73
Samobójstwo	3 [2 usiłowanie]	1
Nieszczęśliwe wypadki	5	6
Przekroczenie przepisów meldunkowych	36	46
Opilstwo	133	148
Przywłaszczenie	7	13
Różne	398	610
Razem	929	1238
Z tego nie wykryto	44	48

Nieszczęśliwe wypadki. Dnia 20 grudnia [1933 r.] o godzinie 6.30, między budką kolejową 242 a stacją Gdynia, został przejechany robotnik Jan Steinke (ur. 1877 r.), zamieszka[ły]. w Gdyni, który szedł przez tory zdążając do pracy. Steinke został przejechany przez pociąg zdążający z Kartuz do Gdyni. Samobójstwo. Dnia 11 grudnia [19]33 r. niejaki Janusz Kinowski, niewiadomego miejsca zamieszkania, popełnił w restauracji samobójstwo. Znaczniejsze kradzieże. W okresie sprawozdawczym zlikwidowano szajkę złodziei, która dopuszczała się systematycznej kradzieży spirytusu eksportowego, o czym przedłożyłem już sprawozdanie dnia 14 grudnia 1933 r. [pismem] Nr II.BA-677/33 Pf. Zlikwidowano również szajkę złodziei, która dopuszczała się systematycznej kradzieży cukru eksportowego, tzw. melasy. Szajka ta wytwarzała z melasy syrop, który następnie sprzedawała w różnych sklepach jako miód. Pożary. Dnia 16 grudnia 1933 r. powstał pożar w baraku Stoczni Gdyńskiej. Pożar wybuchł skutkiem silnego napalenia pieca i pozostawienia go bez dozoru, skutkiem czego zapaliła się podłoga i ściana tegoż baraku. Pożar został stłumiony przez straż ogniową. Straty wynoszą około 40 zł.

[VII.] SYTUACJA NADGRANICZNA. Za nielegalne przekroczenie granicy zatrzymano ogółem 4 osoby.

[VIII.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA. Sprawozdanie negatywne.

40

1934 styczeń 16, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z życia społecznego Nr II.BA.37/34 Tjn. Wicekomisarza Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za kwartał od 12 października 1933 roku do 12 stycznia 1934 roku, oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2299, s. 232-239.

A. Część ogólna.

Całokształt prac społecznych na terenie m[ia]sta]. Gdyni w okresie od 12 października 1933 r. do 12 stycznia 1934 r. ożywił się znacznie z nastaniem sezonu jesiennego, a następnie zimowego. Kiedy podczas sezonu letniego większość czasu poszczególnym grupom organizacji społecznych pochłaniały obchody i święta narodowe, zjazdy, masowe wycieczki z zagranicy itp., sezon jesienny, znacznie pod tym względem od letniego spokojniejszy, rozpoczął się pod znakiem wzmożonej pracy organizacyjnej na wewnątrz i zewnątrz. Na pierwszy plan wysuwa się praca wszystkich organizacji b[yl]ych]. wojskowych. Liczebny stan tych organizacji znacznie się powiększył, przy czym podniosła się wartość moralna ich członków. Na pierwsze miejsce wybił się Związek Strzelecki, który zyskał na spoiwości i zwartości.

Dział A. Związki młodzieży.

Legion Młodych. Organizacja ta w okresie sprawozdawczym większej działalności, oprócz ożywionej działalności w kierunku werbowania nowych członków, nie wykazała. [Trwają] prace nad zorganizowaniem Obozu Młodzieży Pracującej.

Związek Strzelecki wykazał największą ruchliwość i żywotność ze wszystkich związków młodzieży na terenie Gdyni. Nie ograniczając się wyłącznie do ćwiczeń wojskowych oraz imprez sportowych, zorganizował Ochotnicze Oddziały Pracy, mające na celu zwalczanie bezrobocia oraz wychowanie zdrowego fizycznie i duchowo elementu państwowego.

[Polskie] Tow[arzystwo]. Gimnastyczne „Sokół” w okresie sprawozdawczym żadnej wzmożonej działalności na zewnątrz nie wykazało, ograniczając się prawie wyłącznie do czynnego udziału członków w obchodzie narodowym z okazji piętnastolecia Odzyskania Niepodległości.

Katolickie Stow[arzyszenie]. Młodzieży Polskiej jest w dalszym ciągu mało ruchliwe i zasklepiło się w założonych na początku ośmiu kotach. Stowarzyszenie to z miejsca znalazło poparcie ze strony miejscowego kleru.

Związek Młodych Narodowców z powodu braku odpowiednich kierowników stale podupada.

Tow[arzystwo]. Uniwersytetu Robotniczego jest nieżywotne, całkowicie pod wpływem PPS CKW i liczy około 80 członków.

Dział B. Zrzeszenia gospodarcze.

Na miejscowym terenie występuje jedynie Gdyńska Spółdzielnia Mieszkaniowa na Grabówku oraz Spółdzielnia Spożywców „Społem”, opanowane całkowicie przez PPS CKW. Skupiają one przeważnie robotników zrzeszonych w klasowe związki zawodowe, jednak ze względu na ich charakter, nie ma w nich tarć politycznych. Spółdzielnie te wykazują dużą ruchliwość. Związków ziemian, względnie zawodowych organizacji włościńskich na terenie m[iasta]. Gdyni nie ma.

Dział C. Organizacje b. wojskowych.

Związek Rezerwistów [RP] rozwija się normalnie i zyskał w okresie sprawozdawczym na zwartości, mimo drobnych tarć wewnętrznych, nie mających jednak żadnego podkładu politycznego, a wyphywających wyłącznie ze źródła ambicji [...] ruchliwszych i gorliwszych członków, pragnących wybić się na czoło organizacji. Członkowie tego Związku brali gremialnie czynny udział w listopadowym obchodzie narodowym, interesują się przy tym silnie wszelkimi objawami życia społecznego na terenie m. Gdyni. [Ogólny] Związek Podoficerów [Rezerwy RP] ograniczył się wyłącznie do udziału w Świącie Niepodległości, a poza tym żadnej żywszej działalności w okresie sprawozdawczym nie wykazał.

Gdyńska placówka Związku Powstańców i Wojaków O[kręgu].K[orpusu]. VIII powstała w listopadzie [1933 r.] ze 187 członkami. Dotychczas nie wykazała żadnej żywszej działalności.

Związek Inwalidów Wojennych RP, który w okresie sprawozdawczym odbył 15 zebrań, przejawiał wzmożoną ruchliwość, co tłumaczyć głównie należy zagrożeniem praw inwalidzkich przez nowelę do ustawy inwalidzkiej. Wpływy antyrządowych elementów są w tej organizacji minimalne, a objawiają się zwykle w czasie, kiedy w sferach rządowych projektowane są jakiegokolwiek zmiany co do uposażenia inwalidów wojennych.

Legia Inwalidów Wojennych stanęła w miejscu w pracy organizacyjno-społecznej na skutek wewnętrznych tarć między członkami na tle działalności prezesa i wiceprezesa.

Związek Legionistów nadal nadaje niejako ton moralny i polityczny innym spokrewnionym organizacjom.

Stow[arzyszenie]. Weteranów b[ylej]. Armii Polskiej we Francji istnieje w terenie i w m[ieście]. Gdyni od dnia 24 października 1933 r. oraz liczy 30 członków. Dotychczas żywszej działalności nie wykazało.

Dział D. Zrzeszenia ogólnospołeczne i kulturalno-oświatowe.

Polski Czerwony Krzyż, poza akcją zbiórkową, nie wykazał w okresie sprawozdawczym żadnej żywszej działalności, w przeciwieństwie do Polskiego Białego Krzyża, którego członkinie po założeniu w lecie ubiegłego roku szeregu świetlic żołnierskich, pracują wśród żołnierzy w kierunku oświatowym, wykazały przy tym w okresie przedświątecznym ożywioną działalność charytatywną, zbierając wśród miejscowego społeczeństwa ofiary pieniężne i w naturze na odzież i żywność dla bezrobotnych oraz urządzenie gwiazdki dla dzieci najbiedniejszych rodziców w mieście i na przedmieściach.

LOPP wykazał w okresie sprawozdawczym ożywioną działalność, przy czym najwięcej energii i pomysłowości wykazuje [jej] wiceprezes, sędzia okr[ęgowy]. dr Pikor.

Dział E. [Inne zrzeszenia.]

Liga Morska i Kolonialna wykazuje brak żywotności, co zarząd przypisuje brakowi zainteresowania się oddziałem gdyńskim ze strony władz naczelnych w Warszawie. Poza kilkoma odczytami Liga nic w okresie sprawozdawczym nie zdziałała.

Stow[arzyszenie]. Rodziny Wojskowej wykazało bardzo ożywioną działalność w związku z przedsięwziętą akcją społeczeństwa gdyńskiego i wojska w kierunku niesienia doraźnej pomocy bezrobotnym i ich rodzinom.

Dział F. [Zrzeszenia nowe i rozwiązane.]

W okresie sprawozdawczym powstało Stow[arzyszenie]. Weteranów b[yłej]. Armii Polskiej we Francji.

B. Część szczegółowa.

Dział A. [Związki młodzieży].

Legion Młodych nie posiada dostatecznych środków finansowych. Ostatnio powstało nieporozumienie między nim a prezesem Zw[iązku]. Stowarzyszeń [Maksymilianem] Bergerem. Sprawa oparta się o władze wojewódzkie. Na czele tej organizacji stoi obecnie referent personalny Urzędu Morskiego, Aleksander Meleń w miejsce b[yłego]. urzędnika Komisariatu Rządu, [Władysława] Paszkiewicza, który mianowany został zastępcą starosty w Wejherowie.

Związek Strzelecki po opracowaniu szczegółowego statutu Ochotniczych Oddziałów Pracy, założył na Grabówku pierwszy tego rodzaju oddział w sile 40 ludzi, przy czym organizuje dalsze oddziały w Chyloni, na Oksywiu i [w] Witominie. W okresie sprawozdawczym otworzył i poświęcił świetlicę na Grabówku, gdzie skupiło się całe strzeleckie życie organizacyjne dzielnicy. Przez intensywną pracę zyskał w ostatnich czasach na zwartości i spistości.

[Polskie] Tow. Gimnastyczne „Sokół” w okresie sprawozdawczym większej działalności nie przejawiało. Na walnym zebraniu w dniu 12 grudnia 1933 r. wybrano nowy zarząd w następującym składzie: prezes - Mieczysław Białkowski, wiceprezes - Antoni Maćkowiak. Charakterystycznym jest, że kandydaci do zarządu, [Stanisław] Latosiński i bracia Ostojscy, jawni sympatycy OWP, przepadli w wyborach, bowiem większość głosujących członków oświadczyła, że tego rodzaju członków, których działalność polityczna odbija się szkodliwie na „Sokole”, nie chcą mieć w zarządzie, a woleliby nie mieć ich u siebie w ogóle.

Katolickie Stow[arzyszenie]. Młodzieży Polskiej, kierowane przez ks. Piątkowskiego, skupia w swych szeregach dorastającą młodzież z różnych warstw społeczeństwa. W okresie sprawozdawczym nie wykazało wzmożonej działalności.

Tow[arzystwo]. Uniwersytetu Robotniczego skupia w swoich szeregach młodzież robotniczą, nie należącą do innych związków, za wyjątkiem Robotniczego Klubu Sportowego, wchodzącego w skład TUR.

Związek Młodych Narodowców, od czasu wyjścia z tej organizacji jednego z najenergiczniejszych członków, Alojzego Sobczaka, b[yłego]. organizatora OWP na terenie Gdyni, nie wykazał żywszej działalności. To też na jego ślubie, w listopadzie [1933 r.], podczas przemówień weselnych, członkowie ZMN, dentysta Hirsz z Gdańska i radca prawny Państw[owego]. Banku Rolnego w Gdyni Bronisław Młynko namawiali go usilnie do powrotu w szeregi ZMN, na co ten odparł, że ma obecnie inne kłopoty i że o ile miałby mieć ze strony działaczy ZMN takie poparcie, jakiego doznał w czasie złotu Sokółów w Gdyni, kiedy za innych siedział w więzieniu, to woli takiej organizacji nie znać.

Dział B. Zrzeszenia gospodarcze.

Organizacji gospodarczych o celach społecznych, względnie z pierwiastkiem państwowym, na terenie m[ia]sta]. Gdyni nie ma. Jedyne Państwowy Instytut Eksportowy idzie w kierunku skoordynowania wysiłków poszczególnych firm i instytucji handlowych i nadania im ustalonej przez czynniki rządowe linii wytycznych.

Dział C. Organizacje b[yłych]. wojskowych.

Związek Rezerwistów i b[yłych]. Wojskowych przejawia żywą działalność, starając się o scementowanie w swoich szeregach innych pokrewnych organizacji. W tonie związku od pewnego czasu powstały tarcia, nie są [one] jednak polityczne, a na tle osobistym. Poważniejszych zmian w zarządzie nie było. Jedyne w Kole Grodzkim

ustąpił wiceprezes Kazimierowicz, a na jego miejsce wybrany został por. rez. [Ferdynand] Podhorodecki. Zebrania i wykłady dla członków prowadzone są przez oficerów rezerwy, względnie komendantów poszczególnych oddziałów.

Związek Inwalidów Wojennych RP wykazał znaczną ruchliwość. Mimo, że w swoich szeregach skupia element o odmiennych kierunkach politycznych, jednak żadnych tarc politycznych ani agitacji przeciw rządowej nie ma. W dniu 15 października [1933] r. prezesem Związku wybrano urzędnika Komisarjatu Rządu, Stanisława Greczyka. W związku z nowelą do ustawy inwalidzkiej, obniżającej, względnie odbierającej, rentę inwalidom z armii zaborczych, odbyło się walne zebranie członków, na którym uchwalono rezolucję, wzywającą naczelne władze związku do podjęcia wszelkich legalnych kroków celem wycofania, względnie złagodzenia wzmiankowanej noweli.

Stow[arzyszenie]. Weteranów b. Armii Polskiej we Francji, z prezesem Henrykiem Cyankiewiczem i wiceprezesem Antonim Wąsowiczem na czele, na posiedzeniu organizacyjnym w dniu 24 października 1933 r., opowiedziało się otwarcie za ideologią Marszałka [Józefa] Piłsudskiego i należy przypuszczać, że w tym kierunku będzie nadal pracować.

Legia Inwalidów Wojennych nie wykazała żadnej żywotności na skutek zdekompletowania zarządu oraz tarc między członkami, [powstałymi] na tle działalności prezesa Bielawskiego i wiceprezesa Wajskiego, którym zarzucono tendencje polityczne oraz defraudacje. Na skutek dochodzeń sprawa o nadużycia oparła się o władze sądowe. Po ujawnieniu nadużyć na nadzwyczajnym posiedzeniu wybrano tymczasowy zarząd w składzie: prezesa Stefana Kosteckiego, sekretarza Juliana Piwowarskiego i skarbnika Fr[anciszka]. Kościeniewskiego.

Związek Hallerczyków. Z chwilą przybycia do Gdyni w charakterze korespondenta „Kurjera Poznańskiego” bojowego narodowca Edwarda Piszczka, wzmogła się akcja w kierunku założenia miejscowego oddziału Związku Hallerczyków. W tym też celu, dn[ia]. 13 grudnia 1933 r., w mieszkaniu prywatnym red. Piszczka odbyła się pogadanka, w której wzięli również udział: niejaki Dobżyński z Poznania, W[acław]. Ciesielski z Tczewa, B. Piper z Wejherowa, F. Dębiński i A[lojzy]. Sobczak z Gdyni. Red. Piszcz przyrzekł zająć się zorganizowaniem oddziału.

Dział D. [Zrzeszenia ogólnospołeczne i kulturalno-oświatowe].

Polski Czerwony Krzyż, Polski Biały Krzyż i LOPP w okresie sprawozdawczym wykazały znaczną działalność, zarządzając szereg odczytów, kursów [przeciw]gazowych i ratowniczych. Zmiany w zarządach nie nastąpiły.

Tow[arzystwo]. Czytelni Ludowych nie przejawia działalności na zewnątrz, jednakże jest dość ruchliwe wewnątrz, tworząc wśród swoich członków kółka odczytowe.

Chór Kościelny „Symfonia” jest jedynym z kół śpiewaczych, występujących na terenie gdyńskim i liczy około 40 członków, rekrutujących się z różnych warstw społeczeństwa. Prowadzony jest przez ks. Piątkowskiego, będącego patronem towarzystwa. Dyrektorem jest p. [Wacław] Betlejewski, a prezesem Józef Rabcin. Działalności politycznej chór nie ujawnia.

Dział E. [Inne zrzeszenia.]

Związek Obrony Kresów Zachodnich w październiku [1933] r. uzewnętrznił swoją działalność przez zorganizowanie akademii z okazji „Tygodnia Propagandy ZOKZ”, na której poruszono sprawy stosunków z Niemcami, zagadnienia Prus Wschodnich oraz stosunku Gdańska do Polski. Oprócz tego delegaci ZOKZ wygłosili referaty na posiedzeniach wszystkich towarzystw i organizacji w Gdyni i okolicy.

Związek Właścicieli Nieruchomości, skupiający w swoich szeregach przeważnie miejscowych Kaszubów, jest przychylnie ustosunkowany do Rządu. Na czele Związku stoi Józef Jęczkowiak.

Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet wykazał w okresie sprawozdawczym znaczną ruchliwość, urządził szereg odczytów i pogadanek, uświadamiających członków o pracy dla dobra państwa. W swoich szeregach skupia jedynie członków o wybitnie pro rządowym nastawieniu.

Związek Lokatorów skupia członków o różnych kierunkach politycznych, z których większość, poza prezesem [Mieczysławem] Mistatem, pozostającym pod wpływami chadecji, jest wobec Rządu przychylnie ustosunkowana. Od szeregu miesięcy prowadzi na łamach prasy, szczególnie „Dziennika Bydgoskiego”, silną kampanię przeciwko właścicielom nieruchomości, żądając obniżenia czynszów mieszkaniowych.

1934 luty 3, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc styczeń 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 241-248.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Pod względem gospodarczym okres sprawozdawczy wykazuje dalsze wzmożenie działalności Izby Przemysłowo-Handlowej oraz Rady Interesantów Portu w kierunku stworzenia nowych rynków zbytu dla polskiego handlu zagranicznego. Natomiast po okresie świątecznym spadło ożywienie handlu wewnętrznego, mimo urządzania wysprzedaży poinwentaryzacyjnych, tak, że obroty stały na poziomie przeciętnym. Sytuacja na rynku pracy uległa pogorszeniu wskutek spadku ruchu budowlanego oraz wstrzymania prac publicznych. Do wypadków, które wywołały większe zainteresowanie ludności należy zaliczyć sprawę uchwalenia nowej konstytucji oraz zawarcia z Niemcami paktu o nieagresji, sprawę nowego zaszeregowania urzędników państwowych, sprawę zaopatrzenia inwalidów wojennych i sprawę umowy zbiorowej między armatorami a marynarzami. Społeczeństwo gdyńskie bardzo przychylnie przyjęło uchwalenie konstytucji, dając wyraz swoim uczuciom dwukrotnymi zgromadzeniami publicznymi oraz manifestacjami na rzecz konstytucji i na cześć Prezydenta RP [Ignacego Mościckiego] i Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego. Towarzystwa gdyńskie w dniach 27 i 28 stycznia br. zorganizowały pochody, którym towarzyszyły tłumy ludności, rekrutujące się z wszystkich warstw społecznych. Zawarcie paktu o nieagresji między Polską a Niemcami wywołało u miejscowego społeczeństwa wielkie zainteresowanie, przy czym, bez względu na przekonania polityczne, fakt ten przyjęty został bardzo przychylnie i z wielkim zadowoleniem. Koła urzędnicze na ogół krytycznie ustosunkowały się do ustawy uposażeniowej, która weszła w życie z dniem 1 lutego br., przy czym wśród urzędników panuje duże rozgorzyczenie. Tak samo sfery inwalidów wojennych nieprzychylnie przyjęły decyzję [o] redukcji zaopatrzeń, tak, że na zebraniu koła Z[wiązku].I[nwalidów]. Wojennych RP w Gdyni w dniu 14 stycznia br. doszło do bardzo ostrego wystąpienia redaktora [Mieczysława] Mistata przeciwko ogólnej polityce Rządu. Ogół zebranych przyklasnął temu przemówieniu (szczegółowe sprawozdanie odnośnie przemówienia Mistat[a] przedłożyłem w dniu 24 stycznia 1934 r. [pismem] Nr 59/34 Pf.). Sfery portowe są wielce zaniepokojone nie załatwieniem do tej pory sprawy zatargu armatorów z marynarzami. Szersze echa wśród ludności gdyńskiej wywołały procesy sądowe przeciwko [Witoldowi] Mosiewiczowi i tow[arzyszom]. oraz przeciwko b[ylemu]. Kapitanowi Portu [w Gdyni] [Władysławowi] Zaleskiemu. Ludność kaszubska jest wysoce niezadowolona wskutek nalożenia na nią większych podatków od niezabudowanych placów. W powyższej sprawie przedstawiciele tej[że] ludności zwrócili się do Ministerstwa Skarbu w Warszawie. Wreszcie ludność ta interweniowała w sprawie uzyskania kilku mandatów w Radzie Miejskiej m[iasta]. Gdyni, ponieważ nie uważa ona radnego [Ignacego] Szutenberga za swojego przedstawiciela i ma go za człowieka nie odpowiadającego zajmowanemu stanowisku. Zbiórka funduszy na samolot „Kaszub”, przeznaczony do zawodów challenge`owych, znajduje wśród miejscowych Kaszubów przychylny oddźwięk. Ustosunkowanie się ludności do ważniejszych poczynań władz państwowych jest raczej przychylnie - oczywiście za wyjątkiem tych odłamów ludności, których poczynania te bezpośrednio dotyczą. W tym wypadku chodzi o urzędników państwowych i inwalidów wojennych. W życiu politycznym poszczególne ugrupowania ściśle ograniczały się do pracy wewnętrznej. Akcja poszczególnych stronnictw nie wywarła skutku tego żadnego większego wrażenia na ludności. Tak samo ma się z akcją poszczególnych organizacji społecznych, które prawie wyłącznie zajmowały się urządzaniem zabaw, zgodnie z[e] zwyczajem panującym w czasie karnawału. Jeżeli chodzi o poszczególne ugrupowania polityczne, to BBWR ograniczał się do pracy wewnętrznej w kołach środowiskowych. Na uwagę zasługuje jedynie fakt rozwiązania Rady Grodzkiej BBWR w Gdyni. PPS CKW zajęła się jedynie sprawą wyboru delegata na Kongres, mający się odbyć w Warszawie, a NPR do wyboru nowego zarządu filii. SN żadnej działalności nie wykazało.

II. Sprawozdanie prasowe.

1) Z dniem 28 stycznia 1934 r. zaczął wychodzić nowy apolityczny tygodnik ilustrowany pt. „Latarnia Morska”, wydawany przez zakłady graficzne „Balto Polak” w Gdyni. Redaktorem tygodnika jest Józef Stanisław Przewłocki. Nakład zadeklarowany wynosi 7 000 egzemplarzy - faktycznego nie ustalono. 2) W okresie sprawozdawczym czasopism zawieszonych nie było. 3) Wskutek zarządzonych zajęć wycofano z obiegu nr 3 „Kurjera Poznańskiego” z datą 4 stycznia [19]34 r. w ilości 6 egzemplarzy, nr 14 „Słowa Pomorskiego” z datą 19 stycznia [19]34 [r.] w ilości 32 egzemplarzy, nr 16 [z dnia] 21 stycznia [19]34 [r.] [w ilości] 9 [egzemplarzy], nr 23 [z dnia] 30 stycznia [19]34 [r.] [w ilości] 59 [egzemplarzy]. 4) Redaktor-korespondent „Expressu Ilustrowanego” na Gdynię, Mieczysław Sichrawa, opuścił to stanowisko z dniem 2 stycznia [19]34 [r.], przechodząc do Komisariatu Rządu w Gdyni. Stanowisko redaktora „Expressu Ilustrowanego” na Gdynię do tej pory nie zostało obsadzone. 5) Zmian co do wysokości nakładów nie było. 6) Wyroków prawomocnych w procesach prasowych w miesiącu styczniu nie było.

III. Polski ruch polityczny.

BBWR. a) Dane natury ogólnej. Działalność BBWR w okresie sprawozdawczym ograniczyła się do zwotywnia zebrań kół środowiskowych, z których na ogólną liczbę 17, swoje zebrania odbyło 14 kół (dwa koła dwukrotnie). Frekwencja na tych zebraniach wynosiła do 80%. W dniu 12 stycznia br. na zebraniu informacyjnym, w obecności 80 osób, poseł [Zygmunt] Tebinka omawiał tezy uchwalonej konstytucji. W dniu 29 stycznia 1934 r. odbyła się odprawa prezesów, sekretarzy i krzewicieli prasy miejscowych kół BBWR, zwołana przez szefa propagandy prasowej BBWR na Województwo Pomorskie, kpt. Pietruskiego, [który] w swoim przemówieniu stwierdził, że wskutek niedostatecznej propagandy prasy pro rządowej, praca szerzenia ideologii i myśli państwowej na Pomorzu postępuje żółtym krokiem, a Gdynia w tym względzie znajduje się na szarym końcu. Przemówienie swoje kpt. Pietruski zakończył wezwaniem obecnych do podjęcia się tej pracy propagandowej i do osobistego zajęcia się werbowaniem prenumeratorów. Wskutek rozwiązania w dniu 20 stycznia 1934 r. Rady Grodzkiej BBWR w Gdyni, kierownictwo Radą sprawują obecnie inż. Włodzimierz Prohaska i Artur Brief. b) Ruch zebraniowy. Zgromadzenia publiczne - 16. Frekwencja 80%.

PPS CKW. a) Dane natury ogólnej. W okresie sprawozdawczym odbyło się jedno zebranie miejscowego Komitetu Robotniczego PPS CKW, które zostało zwołane w celu wyboru delegata na Kongres w Warszawie. Przy udziale 33 członków delegatem wybrany został Kazimierz Werner, mimo sprzeciwów grupy marynarzy, którzy głosowali za [Stanisławem] Sobolewskim. Większego zainteresowania się członków tą sprawą nie zaobserwowano. W łonie partii zarysowują się ostatnio dwie grupy: jedna sympatyzująca z Sobolewskim [i] druga z [Teodorem] Zielińskim, lecz większych tarć między tymi grupami nie było. b) Ruch zebraniowy. Zgromadzenia publiczne - 1. Frekwencja 33%.

NPR - Prawica. a) Dane natury ogólne. Działalność tego stronnictwa ograniczyła się do wzmocnienia kolportażu „Obrony Ludu” oraz do odbytej w dniu 28 stycznia br. konferencji przy współudziale 32 delegatów. Na konferencji tej omawiano sprawę wyborów do rad gminnych w Powiecie Morskim oraz fakt uchwalenia konstytucji. Poza tym na konferencji tej wybrano nowy zarząd filii NPR na miasto Gdynię (sprawozdanie szczegółowe przedłożyłem w dniu 31 stycznia br. [pismem] Nr II.BA.33/34 Pf.). NPR nie znajduje na tutejszym terenie zwolenników, wskutek czego omawiana konferencja przeszła bez szerszego zainteresowania nią. [b) Ruch zebraniowy.] Zgromadzenia publiczne - 1. Frekwencja 32%.

IV. SEKTY RELIGIJNE. Sprawozdanie negatywne.

V. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Sytuacja ogólna. Mniejszość narodowa żydowska na terenie Gdyni nie stanowi zwartej organizacji politycznej, więc w tej kwestii żadnej działalności nie wykazuje. Jedynie młodzież żydowska usiłowała zorganizować się w jednostkę polityczną, tzw. Syjonistów Rewizjonistów. 1. Życie gospodarcze. W życiu gospodarczym napływ mniejszości żydowskiej ożywił handel przez zakładanie przez tę mniejszość nowych firm, stwarzając tym dla miejscowych kupców konkurencję. Mniejszość niemiecka w życiu politycznym oraz gospodarczym nie odgrywa żadnej roli. W dniu rocznicy urodzin byłego cesarza mniejszość ta żadnych uroczystości nie urządziła. Mniejszość ukraińska usiłuje się zorganizować, lecz jakichś większych poczynań z jej strony nie zaobserwowano. 2. Życie polityczne. Usiłowania młodzieży żydowskiej w kierunku zorganizowania jednostki politycznej, tzw. Syjonistów Rewizjonistów, nie dały dotąd żadnego wyniku. Poza tym miejscowi Żydzi nie ujawniają żadnej zwartej działalności politycznej. 3. Życie kulturalno-oświatowe. Sprawozdanie negatywne. 4. Życie gospodarcze. Ludność

żydowska, wzmacniając swój stan posiadania, założyła w okresie sprawozdawczym kilka nowych firm, konkurując z powodzeniem z kupiectwem polskim. Znalazło to swój oddźwięk w Związku Właścicieli Nieruchomości, który zakazał swoim członkom wynajmowania mieszkań, wzgl[ędnie]. lokali Żydom. 5. Życie zawodowe. Sprawozdanie negatywne. 6. Życie portowe. Sprawozdanie negatywne 7. Życie wyznaniowe. Ostatnio Gmina [Wyznaniowa] Żydowska czyni starania, zmierzające do zorganizowania własnego domu modlitwy i w tym też celu zbiera wśród ludności żydowskiej odpowiednie fundusze.

Ukraińcy. Zorganizowany niedawno Komitet Opieki nad Ukraińcami-emigrantami politycznymi nie wykazał większej działalności. W dniu 14 stycznia br. w mieszkaniu prywatnym Wasyla Pohorylca odbyło się zebranie pod przewodnictwem prezesa tego Komitetu, Metodiusza Wowczeni. Na zebraniu tym omawiano zagadnienia emigrantów, sposób uzyskania paszportów nansenowskich¹³ oraz sprawę wzmożenia życia kulturalno-oświatowego wśród członków. Na zebraniu było obecnych 13 członków.

42

1934 luty 9, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc styczeń 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 300-307.

[I.] RUCH WYWROTOWY.

W ruchu wywrotowym w miesiącu styczniu nie stwierdzono przejawów zewnętrznej działalności. Nie zanotowano również żadnej akcji odnośnie obrony więźniów politycznych. Jedynie [Kazimierz] Snarski, przebywający obecnie w Gdańsku, wspólnie z osobnikiem nieznanego nazwiska (ps. „Maks”), wydał instrukcję strajkową dla marynarzy; nie kolportowano jej jednak na terenie gdyńskim.

[II.] RUCH ZAWODOWY.

Działalność związków zawodowych zamykała się w dotychczasowych ramach. Szereg z tych związków odbył[O] swoje doroczne walne zebrania, na których dokonało wyboru nowych zarządów. Sprawę umowy zbiorowej między armatorami a marynarzami oddano pod arbitraż, wskutek czego arbiter [Jerzy] Drecki, dyr. BGK w Warszawie, wyznaczył [datę] pierwszej konferencji porozumiewawczej w Gdyni na 10 lutego 1934 r. ZZZ zajął stanowisko wyczekujące, natomiast ZTT nie zaniedbuje prowadzenia cichej akcji strajkowej. Wśród marynarzy wytworzyła się taka sytuacja, że pewna część tak zorganizowanych, jak i niezorganizowanych marynarzy, w związku z powziętą inicjatywą ze strony Związku Rezerwistów [RP] w sprawie zorganizowania pododdziału rezerwistów Marynarki Wojennej [RP], zgłosiła swój akces do tego Związku tak, że obecnie Związek Rezerwistów [RP] posiada około 300 względnie zdyscyplinowanych marynarzy. Akcja Związku Rezerwistów [RP] zawarta została w październiku ub. roku w celach konkurencyjnych i w dzisiejszym czasie nie daje należytych warunków płac. Jan Wypych, omawiając przebieg Kongresu ZZZ w Warszawie zaznaczył, że Kongres wykazał dobrą organizację i zupełne zrozumienie pracy dla dobra Państwa. Następnie dokonano wyboru nowego zarządu, w skład którego weszli: Szczepan Śmietana jako prezes, Jan Jabłczyński - jako wiceprezes, Stanisław Wypych - jako sekretarz, Franciszek Kostrzewa - jako skarbnik, Józef Śmietana, Lucjan Sowiński, Bolesław Bażant i Jan Kozłowski - jako członkowie zarządu, Józef Wypychowski, Władysław Zientek i Jan Korolewski - jako członkowie Komisji Rewizyjnej.

Walne zebranie Oddziału Robotników Portowych [zostało] odbyte w dniu 21 stycznia 1934 r. przy współudziale 86 członków. Na zebraniu tym omawiano przebieg Kongresu ZZZ w Warszawie oraz dotychczasową działalność ZZZ na terenie Gdyni, po czym wybrano nowy Zarząd, do którego weszli Jan Strągowski jako przewodniczący, Antoni Kodłubański jako zastępca przewodniczącego, Franciszek Kreft jako sekretarz, Stefan Latański jako skarbnik, Michał Mazur, Antoni Dunajski, Stanisław Cicharski i Alojzy Pastwa jako członkowie Zarządu, Antoni Miedziejewski, Chmielewski, Jan Wróbel i Władysław Mianowski i Dionizy Kryzel jako członkowie Komisji Rewizyjnej. W dniu

¹³ Dokumenty tożsamości nadawane od 1922 r. uchodźcom i bezpaństwowcom. Powstały z inicjatywy Fridtjofa Nansena (stąd nazwa „nansenowskie”). W okresie międzywojennym wydawane były uchodźcom przez władze kraju, w którym aktualnie dany uchodźca przebywał.

8 stycznia br. dyrektor Departamentu [Morskiego] Ministerstwa Przemysłu i Handlu inż. [Leonard] Możdżeński przyjął delegację ZZZ, która przedstawiła mu szereg spraw dotyczących pracy robotników portowych oraz marynarzy. Poza tym w okresie sprawozdawczym zaobserwowano pewien rozłam wśród marynarzy zgrupowanych w ZZZ. Część marynarzy, a zwłaszcza załoga s/s „Kościszko”, która w 90% należy do ZZZ, niezadowolona z działalności Zarządu ZZZ, który miał interweniować u armatorów w sprawie wypłacenia załodze hotelowej dodatkowego wynagrodzenia za prace nadgodzinne, postanowiła nie płacić składek, a nawet nosi się z zamiarem wystąpienia z ZZZ. W styczniu br. ZZZ odbył 4 zebrania przy udziale 243 członków.

ZTT w miesiącu styczniu br. odbył 7 zebrań, na których omawiano sprawy organizacyjne oraz sprawę umowy zbiorowej między marynarzami a armatorami. ZTT po pertraktacjach i poddaniu spornych punktów pod arbitraż, oczekuje decyzji Komisji Arbitrażowej, nie zaniebując jednak prowadzenia akcji strajkowej. Frekwencja na zebraniach była dosyć duża. Do ważniejszych zebrań odbytych przez ZTT należą: zebrania z dnia 21 stycznia br. przy udziale około 50 członków oraz konferencje mężów zaufania z dnia 17 stycznia br. Odnosnie tych zebrań przedłożyłem sprawozdania szczegółowe w dniu 20 i 24 stycznia 1934 r. [pismem] Nr II.BA-18/34 Tj[n]. Niektórzy członkowie ZTT, zgodnie z dyrektywami [Stanisława] Sobolewskiego, prowadzą w ostatnim czasie silną agitację wśród marynarzy za wstępowaniem do ZTT. Podczas agitacji tłumaczą oni, że jedynie ZTT jest zdolny do prowadzenia skutecznej walki z kapitalistami; poza tym powołują się oni na to, że ZTT nie cofnie się nawet przed strajkiem, o ile nowa umowa zbiorowa przyniesie obniżkę płac i że w akcji tej marynarze nie będą odosobnieni, bo do strajku przygotowani są wszyscy górnicy w Polsce, a Międzynarodówka Amsterdamska (ITF)¹⁴ nadesłała do Polski, do Centrali ZTT pewne instrukcje i [...] przyrzekło poparcie akcji za granicą. Sobolewski stara się również usilnie o rozbięcie Związku Rezerwistów Marynarki Wojennej [RP] i w tej sprawie konferował pojedynczo z kilkoma członkami ZTT, dając im poufne polecenie wstąpienia do tworzącego się Związku Rezerwistów Marynarki Wojennej [RP] przy ogólnym Związku Rezerwistów [RP]. Sobolewski bowiem wychodzi z tego założenia, że czynniki zainteresowane umową zbiorową z drugiej strony powzięły decyzję jak najszybszego zorganizowania sił marynarskich [...], by na wypadek strajku mieć odpowiednio zdyscyplinowanych ludzi, którzy by ten strajk złamali.

Ruch marynarzy poza ZZZ i ZTT. W związku z reorganizacją Związku Rezerwistów [RP], Związek ten przystąpił do pracy zmierzającej do dołączenia samodzielnego Oddziału Rezerwistów Marynarki Wojennej [RP], istniejącego w łonie Federacji, do ogólnego Związku Rezerwistów [RP] i stworzenia Oddziału Marynarzy w ramach PW. Praca ta osiągnęła pełne powodzenie, gdyż część marynarzy - tak zorganizowanych, jak i nie zorganizowanych w liczbie około 300 - zgłosiła swój akces do Związku Rezerwistów [RP]. W dniu 27 stycznia [1934 r.] Witold Skup zwołał w tej sprawie specjalne zebranie. Na zebraniu tym, przy udziale 70 ludzi, głos zabrał komandor [Konstanty] Jacynicz, wzywając zebranych do przyłączenia się do ogólnego Związku Rezerwistów [RP] i przyrzekając im opiekę oraz pomoc. Po wyjściu k[m]dr. Jacynicza, w czasie gdy inni mówcy wypowiadali się za przyłączeniem do Związku Rezerwistów [RP], niektórzy członkowie ZTT obecni na zebraniu z polecenia Sobolewskiego sprzeciwiali się temu, twierdząc, że Związek Marynarzy oparty o ZR nie ma racji bytu. Większość jednak wypowiedziała się za przyłączeniem do ZR. W tym też celu wyłoniono specjalną delegację, której zadaniem jest przeprowadzenie odpowiedniej pertraktacji.

Związek [Zawodowy] Robotników Budowlanych w okresie sprawozdawczym nie wykazał większej działalności, a to ze względu na istniejący tzw. „martwy sezon”.

ZRPS. W wyniku prowadzonych pertraktacji między właścicielami gdyńskich wędzarni ryb oraz przedstawicielami Związku Robotników Przemysłu Spożywczego w Polsce Oddział w Gdyni, w dniu 23 stycznia br. zawarto u Inspektora Pracy umowę zbiorową na następujących warunkach: 1) stawkę dotychczasową na nawlekanie ryb na druty podwyższa się z 1,50 na 1,65 zł za 50 kg, 2) stawkę za zapakowanie 50 kg ryb do skrzynek w wędzarni [Józefa] Konkela i [Antoniego] Budzisa podwyższa się o 10%, natomiast w firmie „Nordia-Hawe” stawka pozostaje ta sama - 50 gr za 50 kg, 3) robotnicy zatrudnieni przy piecach pobierać będą 40 gr zamiast 35 gr, 4) umowa

¹⁴ Międzynarodówka Amsterdamska, czyli Międzynarodowa Federacja Związków Zawodowych - międzynarodowa organizacja związków zawodowych działająca w l. 1919-1945. Zawiązana przez 16 organizacji związkowych 14 krajów europejskich (Wielka Brytania, Austria, Belgia, Czechosłowacja, Dania, Francja, Hiszpania, Holandia, Luksemburg, Niemcy, Norwegia, Szwajcaria, Szwecja) oraz Amerykańską Federację Pracy (AFL).

obowiązuje od 24 stycznia br. do 31 marca br. za poprzednim 14 dniowym wypowiedzeniem. O ile wypowiedzenie nie nastąpi, umowa przedłuży się automatycznie o dalsze 3 miesiące. Teodor Zieliński, sekr[etarz]. Okręgowego Związku Robotników Budowlanych, organizując w Gdyni Oddział ZRPS, wobec braku odpowiednich ludzi wśród robotników zatrudnionych w miejscowych wędzarniach, posłużył się członkami ZRPS, którzy weszli do Zarządu ZRPS, chociaż żaden z członków zarządu w wędzarniach ryb nie pracował.

ZZP. Ostatnio w łonie ZZP Robotników Portowych zaobserwowano pewne tarcia, które doprowadziły do powzięcia przez dotychczasowego sekretarza, [Franciszka] Bartkowiaka, decyzji ustąpienia z ZZP. Ogólnie członkowie ZZP zarzucają Bartkowiakowi brak dostatecznej inicjatywy w kierunku organizacyjnym. W rzeczywistości większą rolę odgrywają tu momenty natury politycznej. Bartkowiak bowiem zaznaczył na jednym z posiedzeń delegatów NPR, że nie będzie prowadził żadnej polityki, lecz przeciwnie - starał się będzie o usunięcie ZZP Rob[otników]. Port[owych]. z pod wpływów NPR. W konsekwencji tego Rada Główna Zjednoczenia Zawodowego Polskiego, zarzucając Bartkowiakowi przychylnie ustosunkowanie się do czynników rządowych, odmówiła mu wypłacania miesięcznych poborów.

ZZK. W dniu 29 stycznia [19]34 r. odbyło się zebranie członków Związku Zaw[odowego]. Kol[ejarzy]., pozostającego pod wpływami PPS CKW. W zebraniu wzięło udział 60 członków. Głównym tematem obrad była sprawa nowego uposażenia. Wszyscy mówcy wypowiadali się przeciwko nowemu zaszeregowaniu. Dla umożliwienia bardziej skutecznego przeprowadzenia swoich postulatów zebrani powzięli zamiar nawiązania bliższego kontaktu z pokrewnymi organizacjami pracowników pocztowych. W dalszym ciągu obrad podkreślane były wypadki licznego opuszczania szeregów ZZK przez [jego] członków, wobec możliwości uzyskania z ramienia Zjednoczenia Zawodowego Kolejowego odpowiednich działek budowlanych. W związku z tym postanowiono zwrócić się do Związku Zawodowego Kolejarzy z żądaniem udzielenia odpowiednich funduszy na pomoc członkom przy budowie własnych domów jednorodzinnych. Innej działalności ZZK w miesiącu styczniu br. nie ujawnił.

ZKP. Działalność Związku Kolejowców Polskich w miesiącu styczniu br. ograniczyła się jedynie do zwołania rocznego, walnego zebrania, które odbyło się w dniu 27 stycznia br. przy współudziale 73 członków. Na zebraniu tym, poza wyborem nowego zarządu, do którego weszli [Władysław] Mazela jako prezes, [Maksymilian] Wysocki - jako wiceprezes, Stamiński - jako sekretarz, Chojecki - jako skarbnik, Kajser, Sprewa, Mateja, Boryszewski, Kwitek, Jędrzejewski, Wszecki, Janicki, Rombowski i Plichta - jako członkowie Zarządu. Wiceprezes okręgowy Przybylski wygłosił jeszcze dłuższy referat na temat pragmatyki służbowej PKP oraz zmiany uposażenia.

W ostatnim czasie Związek Maszynistów oraz Szyprów Okrętowych z prezesem [Janem] Wandyczem, na czele zgłosił akces do BBWR. Akcja ta [pokazała] zupełną przychylność członków, którzy podpisali odpowiednie deklaracje.

[III.] BEZROBOCIE.

W okresie sprawozdawczym ogólna liczba bezrobotnych wynosiła 3 434, z tego 815 [...] pobierało zasiłki z funduszu bezrobocia, 50 pobierało zasiłki z funduszu Marynarki Wojennej [RP] oraz 1 700 korzystało z pomocy lokalnego Komitetu Funduszu Pracy.

[IV.] STRAJKI. Sprawozdanie negatywne.

[V.] STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Wykaz przestępczości	Liczba wypadków	
	styczeń	grudzień
Przestępstwa polityczne	1	-
Opór władzy	1	3
Przestępstwa przeciwko władzy	5	6
Zakłócenie spokoju [publicznego]	14	50
Przemycnictwo	2	2
Włóczęgostwo i żebractwo	7	8
Falszerstwo dokumentów	6	6
Falszerstwo pieniędzy i papierów wartościowych	9	11
Przestępstwa przeciw moralności	5	3
Uszkodzenie ciała	1	2
Kradzież kolejowa bez włamania	34	16
Innego rodzaju kradzieże z włamaniem	9	4

Kradzież z pola i lasu	4	4
Innego rodzaju kradzieże bez włamania	198	103
Oszustwo	18	6
Wymuszenie	1	-
Przywłaszczenie	13	7
Hazard karciany	3	22
Przekroczenie przepisów sanitarno-administr[acyjnych].	51	47
Przekroczenie przepisów handl[owo].-administracyjn[ychn].	59	57
Samobójstwa	1 [usitowanie]	3
Nieszczęśliwe wypadki	9 [3 śmiertelne]	5
Przekroczenie przepisów meldunkowych	30	36
Opilstwo	141	133
Różne	334	398
Spędzenie płodu	-	1
Pasterstwo	-	2
Przypadkowe pożary	2	2
Razem:	856	929

Bacniejsze kradzieże. W okresie sprawozdawczym zlikwidowano szajkę złodziei mieszkaniowych, która dopuściła się szeregu kradzieży na terenie Gdyni. Szajkę tą w osobach Stanisława Dąbrowskiego, Walentego Dąbrowskiego, Franciszka Kelara, Andrzeja Wasilewskiego, Ludwika oraz Władysława Siekajca ujęto i przekazano władzom sądowym. W tymże samym czasie zlikwidowano drugą szajkę włamywaczy mieszkaniowych w osobach Leona Kurry, Stanisława Uzdowskiego, Stefana Grzywaczewskiego i Bronisława Grabowskiego, którzy dokonali szeregu włamań na terenie Sopot[u] oraz w Gdyni (na Grabówku i Chyloni). Władze sądowe osadziły zatrzymanych w więzieniu śledczym. Nieszczęśliwe wypadki. W dniu 20 stycznia br. Kazimierz Walkowski oraz Edward Lepka, wskutek własnej nieostrożności podczas przechodzenia przez tory kolejowe w miejscu zabronionym, najechani zostali przez pociąg pospieszny. Walkowski poniósł śmierć na miejscu, Lepka zaś zmarł w szpitalu, nie odzyskując przytomności.

[VI.] SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym zatrzymano 24 osoby, które usiłowały nielegalnie przekroczyć granicę drogą morską [i] 2 osoby, które przekroczyły nielegalnie granicę polsko-gdańską. Poza tym cofnięto 6 osób, które nie posiadały odpowiednich dokumentów na wjazd do Polski.

[VII.] SZPIEGOSTWO – DYWERSJA. Sprawozdanie negatywne.

1934 marzec 2, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc luty 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 250-254.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Ciągłość pracy na płaszczyźnie gospodarczej nie uległa w miesiącu sprawozdawczym zahamowaniu, zwłaszcza jeżeli chodzi o ekspansję polskiego handlu morskiego. Działalność na tym terenie Izby Przemysłowo-Handlowej określić można za produktywną. Spośród objawów wzmożenia naszej ekspansji morskiej na podkreślenie zasługuje uruchomienie nowej, stałej linii okrętowej na szlaku Gdynia-Hamburg, dzięki której czynniki gospodarcze spodziewają się większego ożywienia w wymianie dóbr z Niemcami, tym bardziej, że czas ten zbiega się z rokowaniami w sprawie ukończenia polsko-niemieckiej wojny celnej. W związku z faktem uruchomienia tej nowej linii okrętowej szerzą się wśród warstw ludzi pracy pogłoski o niepokojącym charakterze, a mianowicie, że „Żegluga Polska” frachtuje statki niemieckie zamiast polskich, że ww. linia okrętowa nie jest obsługiwana

przez statki polskie. Łącznie z tymi pogłoskami szerzą się jeszcze i te wersje, że armatorzy, mimo obniżenia płac marynarskich, nie uruchomią trampów. Projekt uchwalonej konstytucji, po entuzjastycznym przyjęciu go przez ludność, nie znajduje obecnie większego oddźwięku. Zainteresowanie się tą sprawą pod koniec miesiąca lutego spadło. Poza Związkiem Pracy Obywatelskiej Kobiet, na którego zebraniu poseł [Zygmunt] Tebinka wygłosił referat informacyjny o konstytucji, inne stowarzyszenia, względnie związki, sprawie konstytucji większej uwagi nie poświęcały. Urzędnicy państwowi nie zmienili swojego negatywnego ustosunkowania do nowego uposażenia. Co prawda ustosunkowanie to nie znalazło wyrazu w jakimkolwiek wystąpieniu zbiorowym w formie wysunięcia zdecydowanych postulatów o zmianę tego uposażenia, jednakże niezadowolenie wśród nich [jest] w dalszym ciągu [widoczne]. Jeżeli chodzi o ustosunkowanie się robotników do ustawy o czasie pracy, to nie zaobserwowano w tej mierze jakichkolwiek wystąpień, mimo, że niektóre z większych przedsiębiorstw, jak np. Miejskie Zakłady Elektryczne ustawę tę wprowadziły w życie. Życie poszczególnych ugrupowań politycznych zamykało się w ramach [prac] wewnętrznych, jedynie poza działalnością BBWR, którego usiłowania stworzenia nowego koła środowiskowego nie zostało jednak dotąd sfinalizowane oraz PPS CKW, którego kolportaż ulotek, wzywających do strajku demonstracyjnego odnośnie wypadków wileńskich i ulotek gloryfikujących te wypadki w porównaniu z Komuną Paryską nie odniósł wśród robotników żadnego wrażenia. Wskutek małej aktywności poszczególnych ugrupowań politycznych oraz społecznych wpływ tychże na ludność był minimalny.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

1) Z dniem 1 lutego br. zaczął wychodzić biuletyn nowopowstałej agencji prasowej pn. „Ajencja Północna”. Właścicielem oraz redaktorem odpowiedzialnym „Ajencji Północnej” jest Bolesław Kuźmiński, miejscowy korespondent agencji prasowej „Iskra”. Nakład zadeklarowany wynosi 200 egzemplarzy - faktycznego nie ustalono. 2) W dniu 13 lutego br. wznowiono wydawanie „Expressu Portowego” jako pisma codziennego, drukowanego w Toruniu i będącego odbitką opozycyjnego pisma „Nowa Polska”. Oficjalnym redaktorem „Expressu Portowego” na Gdynię jest Józef Lipski, zamieszkały w Sopocie, jednak właściwym redaktorem jest Stanisław Bender z Gdyni. 3) Dnia 16 lutego br. wyszedł po raz pierwszy biuletyn nowopowstałej agencji prasowej pn. „Portowa Handlowa Agencja Prasowa”, której właścicielem jest dr Kazimierz Sawicki z Orłowa, a redaktorem odpowiedzialnym Kazimierz Barański z Gdyni. Zadeklarowany nakład wynosi 400 egzemplarzy - faktycznego nie ustalono. 4) W miesiącu sprawozdawczym stanowisko współredaktora „Dziennika Gdyńskiego” objął Kazimierz Purwin, a „Expressu Ilustrowanego” Stanisław Mioduszewski. Miejsce odpowiedzialnego redaktora tygodnika „Latarnia Morska” po Stanisławie Przewłockim zajął z dniem 5 lutego [br.] Augustyn Kurr. 5) Wycofano z obiegu wskutek zarządzonych zajęć: nr 50 „Kurjera Poznańskiego” z daty 1 lutego [19]34 [r.] w ilości 28 egzemplarzy, nr 27 „Słowa Pomorskiego” [z dnia] 4 lutego [19]34 [r.] [w ilości] 28 [egzemplarzy], nr 28 [z dnia] 6 lutego [19]34 [r.] [w ilości] 37 [egzemplarzy], nr 38 [z dnia] 17 [19]34 [r.] [w ilości] 36 [egzemplarzy], nr 38 „Dziennika Bydgoskiego” [z dnia] 17 lutego [19]34 [r.] [w ilości] 35 [egzemplarzy], nr 40 „Słowa Pomorskiego” [z dnia] 20 lutego [19]34 [r.] [w ilości] 35 [egzemplarzy]. 6) Zmian, co do wysokości nakładów, wyroków prawomocnych w procesach prasowych oraz czasopism zawieszonych nie było.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. a) Dane natury ogólnej. W okresie sprawozdawczym BBWR odbył kilka zebrań w kołach środowiskowych o charakterze ściśle sprawozdawczym (jedno roczne walne zebranie). Poza tym BBWR wszczął akcję zmierzającą do założenia nowego koła środowiskowego w śródmieściu Gdyni, które to koło w najbliższym czasie zostanie zorganizowane. Innej działalności BBWR nie ujawnił. b) Ruch zebraniowy. Ilość zebrań zamkniętych - 9. Frekwencja 68%.

PPS CKW. a) Dane natury ogólnej. Miejskowy Komitet PPS CKW wydał w dniu 19 lutego br. ulotki wzywające robotników do strajku demonstracyjnego jako protestu przeciwko władzom austriackim w odniesieniu do socjalistów zgrupowanych w Schutzbundzie¹⁵. Akcja PPS CKW za przeprowadzeniem tego strajku przeszła prawie że bez echa i nie znalazła wśród robotników poparcia. Tak samo kolportaż ulotek (około 140 sztuk otrzymanych z Warszawy), dokonywany w dniu 28 lutego br. przeszedł bez wrażenia. Robotnicy na widok Policji [Państwowej]

¹⁵ Republikanischer Schutzbund (Republikański Związek Obronny) – lewicowa organizacja paramilitarna, istniejąca w Austrii w l. 1923-1934.

ulotki te, uważając je za komunistyczne, niszczyli. Nastrój w łonie miejscowego Komitetu PPS CKW jest przygnębiający [...] z powodu nieopłacenia przez członków składek oraz braku zainteresowania szerszego ogółu robotników akcją komitetu. b) Ruch zebraniowy. Ilość zebrań zamkniętych - 1. Frekwencja 40% Policji Państwowej

Inne ugrupowania polityczne j[ak]. np. NPR, w okresie sprawozdawczym nie wykazały żadnej działalności.

IV. SEKTY RELIGIJNE. Sprawozdanie negatywne.

V. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

1) Sytuacja ogólna. O ile napływowa mniejszość żydowska w poprzednich okresach składała się w przeważającej części ze sfer kupieckich, o tyle obecnie składa się przeważnie z drobnych rzemieślników, którzy otwierają samoistne warsztaty pracy. Do tej pory miejscowi Żydzi, z powodu różnych zapatrywań politycznych, nie tworzą żadnej zwartej organizacji politycznej. Mniejszość niemiecka w życiu gospodarczym oraz politycznym nie odgrywa żadnej roli. Mniejszość ukraińska w życiu gospodarczym oraz politycznym nie odgrywa żadnej roli. Mniejszość ukraińska poza odbyciem jednego zebrania miejscowego Komitetu Opieki nad Emigrantami Politycznymi [żadnej] innej działalności nie przej[a]wiła. 2) Życie polityczne. Mniejszość żydowska nie bierze żadnego udziału w życiu politycznym, w każdym [bądź] razie ustosunkowuje się lojalnie do wszelkich poczynań Rządu. 3) Życie kulturalno-oświatowe. Sprawozdanie negatywne. 4) Życie gospodarcze. Mniejszość żydowska bierze bardzo żywy udział w życiu gospodarczym Gdyni. Obrazem tego jest choćby otwarcie w dniu 28 luteg[o] br. banku żydowskiego pod firmą „Dr Józef Kugel i Spółka”. Stan posiadania tej mniejszości stale wzrasta, przy czym zauważono, że ostatnio Żydzi kierują się przede wszystkim na opanowanie drobnego rzemiosła. W ostatniej dekadzie miesiąca sprawozdawczego kupcy żydowscy zwrócili się z prośbą o przyjęcie ich do Związku Kupców Samodzielnych w Gdyni. Spotkali się jednak z odmową ze strony tego Związku. Wobec tego postanowili powołać do życia odrębny Związek Kupców Żydowskich. Uchwała w tym kierunku zapadła na jednym z zebrań odbytych w Klubie Żydowskim¹⁶. Poza tym Żydzi usiłowali zorganizować oddział Ligi [Pomocy] Pracującej Palestynie, której centrala mieści się w Warszawie. Do tej pory akces do Ligi zgłosiło 12 Żydów, w związku z czym w najbliższym czasie centrala Ligi ma zalegalizować związek gdynski. 5) Życie zawodowe. Sprawozdanie negatywne. 6) Życie sportowe. Sprawozdanie negatywne. Nadal trwała zbiórka funduszy na żydowski dom modlitwy, zainicjowana w poprzednim okresie.

44

1934 marzec 8, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc luty 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 309-315.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

W okresie sprawozdawczym nie zaobserwowano żadnych przejawów akcji wywrotowej. W porównaniu z ubiegłym miesiącem w ruchu zawodowym nie zaszły większe zmiany. Działalność ZYT oraz ZZZ utrzymuje się stale na jednym prawie poziomie. Inne związki zawodowe po odbyciu w styczniu br. swoich dorocznych walnych zebrań członkowskich w lutym br. już żadnej działalności nie wykazały. O ile ZZZ w pracy swojej kierował się bardziej momentami wewnętrznej organizacji i sprawie umowy zbiorowej między armatorami a marynarzami większej uwagi nie poświęcał, o tyle działalność ZYT obracała się wyłącznie wokół sprawy umowy zbiorowej i przygotowania akcji strajkowej w związku z zadecydowaną obniżką płac marynarzy. Koło Związku Rezerwistów Marynarki Wojennej [RP] ostatecznie złączyło się z ogólnym Związkiem Rezerwistów [RP] i po dokonaniu wyboru zarządu Koła przystąpiło do pracy kulturalno-oświatowej. Liczba bezrobotnych w ciągu miesiąca lutego br. spadła do 3 261. Stan bezpieczeństwa nie uległ większej zmianie i na ogół jest dobry.

¹⁶ Chodzi o Żydowski Klub Towarzystki w Gdyni.

[II.] RUCH WYWROTOWY.

Pod adresem „Postlagernd Konrad 100” nadchodzą w dalszym ciągu czasopisma komunistyczne, których jednak nikt z KPD nie usiłuje podjąć. Ostatnio nadeszło pod ten adres 140 broszur pt. „Inprekor” z datą 16 lutego 1934 r. Nr 5 (1 egzemplarz załączam). W związku z nieudaną akcją strajkową prowadzoną z ramienia ISH przez Kazimierza Snarskiego, tenże w miesiącu lutym br. odwołany został przez ISH i wyjechał z Gdańska do Kopenhagi. Odwołanie to było skutkiem nie wywiązania się Snarskiego z nałożonych nań zadań oraz nie nawiązania kontaktów partyjnych z marynarzami i robotnikami portowymi w Gdyni. W celu dalszego kontynuowania akcji strajkowej ze strony KPP kierownictwo tej akcji ma być oddane w najbliższej przyszłości nieznanemu z nazwiska członkowi ISH z Kopenhagi. Stwierdzono przy tym, że ISH napotyka w Gdańsku na różne trudności w bezpośrednim kontakowaniu się z CK KPP.

[III.] RUCH ZAWODOWY.

W dniu 18 lutego br. przy udziale około 120 członków odbyło się zebranie Sekcji Mechaników Dźwigowych i Warsztatów Portowych, na którym [...] omawiano sprawy ściśle organizacyjne. Sekcja w ciągu lutego [po]zyskała 15 nowych członków.

W dniu 25 lutego br. odbyło się przy współudziale 84 członków zebranie Sekcji Robotników Portowych ZTT. Omawiana była ustawa o robotnikach portowych, przeciw[ko] której to ustawie sprzeciwów żadnych nie wnoszono. Sekcja w ciągu lutego [po]zyskała 36 nowych członków.

W dniu 27 lutego br., przy udziale 48 osób, odbyło się zebranie Sekcji Marynarzy ZZZ. Przedmiotem obrad była ostatnio z[a]decydowana 11% obniżka płac marynarskich. Chociaż obniżka ta nie jest popularna, to jednak marynarze zgrupowani w ZZZ nie wykazują żadnych tendencji strajkowych, a nawet uznają uchwalenie tylko 22% zamiast proponowanej przez armatorów 30% obniżki płac, za pewien sukces ze strony ZZZ. Sekcja Mary[n]arzy w lutym [br.] [po]zyskała 6 członków. Członkowie pozyskani dla poszczególnych sekcji ZZZ rekrutują się w przeważnej części z członków ZPP i ZTT.

ZTT. Ostatnio ZTT znajduje się w trudnych warunkach finansowych. Większość członków nie płaci składek, a niektórzy [...] opuszczają szeregi ZTT i wstępują do innych związków. W lutym br. 30 członków ZTT przeszło do ZZZ, poza tym dotychczasowy prezes Oddziału Robotników Portowych ZTT Leon Polaszke oraz mąż zaufania Rajkowski, złożyli na ręce sekretarza Związku [Zawodowego] Kranistów prośbę o przyjęcie ich w poczet członków ZZZ. Oddział Marynarzy ZTT zajmował się tylko sprawą umowy zbiorowej i związanej z nią obniżki płac marynarskich. Pomimo odbycia czterech zebrań nie powzięto w tej sprawie ostatecznej decyzji. Na ogół marynarze zgrupowani w ZTT są przeciwni wywołaniu strajku, a jedynie jednostki, [takie] jak Świk i Belau, stale wysuwają sprawę strajku, jako jedynego środka skutecznej walki z zadecydowaną obniżką płac marynarskich. W powyższej sprawie przedłożyłem odpowiednie sprawozdania w dniu 2 marca br., [pismem] Nr II.BA.122/34 Pf. [oraz] w dniu 3 marca br. [pismem] Nr II.BA.122/34 Pf.

ZPP. Zawodowe Zjednoczenie Polskie Oddział Robotników Portowych wykazało pewne wzmoczenie działalności. Jednakże tarcia w łonie samego Zarządu istnieją w dalszym ciągu i mimo powziętej decyzji ustąpienia, [Franciszek] Bartkowiak pozostaje nadal na swoim stanowisku, chociaż część członków oraz Rada Główna ZTT nie aprobuje jego posunięć dokonywanych w interesie Związku. Ostatnio w czynnościach członka zawieszony został dotychczasowy prezes Robotników Portowych Walery Hinc za nie wyliczenie się z otrzymanych od Bartkowiaka znaczków pieniężnych, które się wkleja do legitymacji.

Ruch marynarzy poza ZZZ i ZPP. W dniu 3 lutego br., przy współudziale 90 osób, odbyło się zebranie Związku Rezerwistów Marynarki Wojennej [RP] w sprawie przyłączenia tego Związku do ogólnego Związku Rezerwistów [RP]. Zebrani powzięli uchwałę o przyłączeniu się, mimo sprzeciwów kilku jednostek. Poza tym uchwalono, że członkiem Koła Związku Rezerwistów Marynarki Wojennej [RP] może być każdy, kto ukończył służbę w Wojsku Polskim, w jakiegokolwiek formacji, o ile jest marynarzem Marynar[k]i Handlowej (dowód z książeczki żeglarskiej). Z kolei w dniu 11. lutego br. odbyło się drugie zebranie Koła Związku Rezerwistów Marynarki Wojennej [RP], przy udziale 60 osób, na którym to zebraniu wybrano przez aklamację Zarząd Koła w następującym składzie: kmdr Konstanty Jacynicz - prezes, kmdr [Tadeusz] Bramański - I wiceprezes oraz przewodniczący sekcji oficerów w Kole Zwi[ązku]. Rez[erwistów]. MW [RP], Witold Skup - II wiceprezes oraz przewodniczący sekcji

szeregowych Koła Związku. Rezerwistów. MW [RP], [Adolf] Kaczorowski - sekretarz, Bukowski - skarbnik, Niczko, Ciarko, Horbaczewski, Bielec - członkowie Zarządu, Błażejowski, Morhulec, Kowalski, Mokka i Bieniecki - członkowie Komisji Rewizyjnej. Następnie Koło Związku Rezerwistów MW [RP] przystąpiło do pracy na polu kulturalno-oświatowym. Marynarze chętnie przybywają na zebrania i odczyty a Koło zyskuje coraz więcej zwolenników.

Inne związki zawodowe, jak Związek [Zawodowy] Robotników Budowlanych, Związek Maszynistów i Szyprów Okrętowych, Związki [Zawodowy] Kolejowców i Pocztcowców żadnej działalności w lutym br. nie wykazały.

[IV.] BEZROBOCIE.

W lutym br. ogólna liczba bezrobotnych wynosiła 3 261, z tego 616 [...] korzystało z ustawowych zasiłków Funduszu Bezrobocia, [zaś] z pomocy lokalnego Komitetu Funduszu Pracy korzystało 1 994 głów rodzin. Spadek liczby bezrobotnych należy tłumaczyć wznowieniem robót ziemnych. Bezrobotni zachowywali się spokojnie i nie zaobserwowano jakichkolwiek przejawów do wystąpień, względnie demonstracji.

[V.] STRAJKI.

W okresie sprawozdawczym klasowe związki zawodowe, będące pod wpływami PPS CKW, zapowiedziały na dzień 19 lutego br. strajk manifestacyjny, jako protest przeciwko wypadkom w Austrii. Mimo usilnej agitacji ZZT oraz kolportażu ulotek, strajku tego nie przeprowadzono [i] praca w poszczególnych zakładach trwała normalnie. [Stanisław] Sobolewski telefonicznie poinformował jednak Centralę w Warszawie, że ruch w porcie jest wyjątkowo słaby i że 75% spośród zatrudnionych robotników przerwało pracę. Informacje te były zupełnie fałszywe ponieważ robotnicy nigdzie nie przerwali pracy, a jedynie w oznaczonej godzinie w trzech firmach mieli przerwę obiadową.

[VI.] STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Wykaz przestępczości	Liczba wypadków	
	luty	styczeń
Przestępstwa polityczne	-	1
Opór władzy	1	1
Przestępstwa przeciwko władzy	5	5
Zakłócenie spokoju [publicznego]	33	14
Przemysłownictwo	8	2
Włóczęgostwo i żebractwo	8	7
Falszerstwo dokumentów	2	6
Falszerstwo pieniędzy i papierów wartościowych	17	9
Przestępstwa przeciw moralności	14	5
Uszkodzenie ciała	8	1
Kradzież kolejowa z włamaniem	2	-
Kradzież kolejowa bez włamania	25	34
Innego rodzaju kradzieże z włamaniem	6	9
Kradzieże z pola i lasu	10	4
Innego rodzaju kradzieże bez włamania	113	108
Oszustwo	12	18
Wymuszenie	-	1
Przywłaszczenie	10	13
Hazard karciany	-	3
Przekroczenie przepisów sanitarno-administracyjnych].	32	51
Przekroczenie przepisów handl[owo].-administracyj[n]ych].	45	59
Samobójstwa	1 [usitowanie]	1 [usitowanie]
Nieszczęśliwe wypadki	7 [2 śmiertelne]	9 [3 śmiertelne]
Przekroczenie przepisów meldunkowych	27	30
Opilstwo	120	141
Paserstwo	6	-
Przypadkowe pożary	4	2
Sprzeniewierzenie	4	-
Różne	294	334
Razem:	792+12	856+12
Z tego nie wykryto:	56	10

Z ważniejszych wypadków przytacza się następujące: W dniu 22 lutego br. zlikwidowano szajkę złodziei w osobach Albina Dąbka i tow[arzyszy]., która dopuściła się kilku kradzieży z włamaniem w kioskach. Dąbek ujęty został przy pomocy psa policyjnego. Pożar Chłodni Portowej. Dnia 5 lutego br. wybuchł pożar na IV piętrze Chłodni Portowej, który w krótkim czasie objął również i V piętro. Pożar zniszczył rusztowania w kilku ubikacjach IV i V piętra, izolację korkową oraz inne części budowli z drzewa. Poza tym żelbetonowy dach wskutek gorąca popękał, a w czasie trwania akcji ratowniczej owoce [znajdujące się] na III piętrze częściowo zostały zalane wodą. Pożar powstał wskutek rozpalenia się do czerwoności rury, która w bezpośredniej bliskości masy korkowej (izolacyjnej), przytwierdzonej do ściany, przechodziła od kotła, przeznaczonego do rozgrzewania smoły, przez ścianę przedsiionka do kanału wyciągowego. Z chwilą kiedy masa korkowa zajęta się [ogniem], jeden z robotników, z powodu braku wody w ubikacji, usiłował ogień stłumić przy pomocy piasku; spowodował jednak silniejsze rozprzestrzenienie się ognia wskutek powstałych przy gaszeniu ognia piaskiem iskier. Robotnik ten widząc bezskuteczność swoich usiłowań pobiegł do sąsiedniej ubikacji po wodę, kiedy jednak wrócił ogień ogarnął już przedsiionek oraz rusztowanie z drzewa. Z kolei otworem nad przedsiionkiem ogień przedostał się na V piętro, gdzie w krótkim czasie również ogarnął kilka ubikacji. Winę [za ten] pożar ponoszą kierownicy robót nadbudowy IV i V piętra Chłodni, którzy dopuścili do rozgrzania [się] smoły w niezabezpieczonych kotłach w pobliżu łatwopalnej izolacyjnej masy korkowej. Akcja ratunkowa Straży Pożarnej m[iasta]. Gdyni, Portowej Straży [Pożarnej], Straży [Pożarnej] z Wejherowa, Obtuża, Oksywia i Marynarki Wojennej trwała od około [godz.] 10.20 do 17.00. Wysokość szkód wyrządzonych pożarem nie została dotąd oszacowana. Materiał izolacyjny dla nadbudowy Chłodni był ubezpieczony przez firmę „Rosicki i Kawecki” na kwotę 147 000 zł. Wartość wykonanych prac przez firmę „Jaskólski i Brygiewicz” oraz „Sosonko [i] Wojciechowski” ubezpieczona była na kwotę 560 000 zł. Towary znajdujące się w Chłodni ubezpieczone były na kwotę 2 500 000 zł i 3 357 500 zł, zaś budynek Chłodni [na kwotę] 7 321 028 zł i 26 [gr].

[VII.] SYTUACJA NADGRANICZNA.

W lutym br. zatrzymano 9 osób za nielegalne przekroczenie granicy. Poza tym cofnięto 9 osób na teren WM Gdańska, ponieważ osoby te nie posiadały odpowiednich dokumentów.

[VIII.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

W okresie sprawozdawczym, w porozumieniu z władzami wojskowymi, zatrzymany został za szpiegostwo Czesław Grajek, ostatnio zamieszkały w Gdyni.

45

1934 kwiecień 12, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne życia polskich związków i stowarzyszeń Nr II.BA-28/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za okres od 1 stycznia 1934 r. do 31 marca 1934 r., oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2299, s. 388-401.

A. Część ogólna.

W związku z tym, że w pierwszym kwartale br. większość stowarzyszeń i związków odbywała swoje doroczne walne zebrań, życie wewnętrzne tych organizacji było b[ardzo]. żywe. Na zewnątrz poszczególne organizacje, poza kilkoma wyjątkami, zbyt nie udzielały. Wyjątkami tymi są przede wszystkim wszystkie organizacje b[yłych]. wojskowych. Udział ich w życiu społecznym miasta w ważniejszych momentach był zawsze solidarny i gremialny. Z ważniejszych przejawów życia społecznego na uwagę zasługiwały uroczystości związane z uchwaleniem nowej konstytucji, powitaniem Pana Wojewody Pomorskiego [Stefana Kirtiklisa] z okazji jego przyjazdu do Gdyni oraz obchód imienin Marszałka [Józefa] Piłsudskiego. Obchód ten w porównaniu z poprzednimi latami wypadł niezwykle uroczysto, a udział poszczególnych stowarzyszeń i związków był wyjątkowo liczny, przy czym niektóre organizacje, jak np. SMP, Tow[arzystwo]. Powst[aniec]ów. i Wojaków O[kręgu] K[orpusu]. VII, pozostając pod wpływami SN, wzięły również udział w uroczystościach imieninowych.

Dział A. Związki młodzieży.

Z występujących na terenie Gdyni związków młodzieży, najżywotniejszym jest Związek Strzelecki. Praca tego związku była b[ardzo]. produktywna, a z sukcesów osiągniętych na szerszym forum wypada tu wymienić uzyskanie 3. miejsca przez drużynę Związku w marszu Sulejówek-Belweder. Legion Młodych oraz Organizacja Młodzieży Pracującej walczą z trudnościami finansowymi (brak odpowiednich lokali), które hamują normalny rozwój tych organizacji. Tow[arzystwo]. Gimnastyczne „Sokół” pogłębia swoją organizację wewnętrzną, a tematy polityczne zostały prawie zupełnie wyeliminowane z [jej] organizacji. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej, Związek Młodych Narodowców oraz Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego wykazały działalność znikomą, przy czym na zewnątrz organizacje te nie występowały, poza wzięciem ze strony KSMP po raz pierwszy udziału w obchodzie imieninowym ku czci Marszałka Piłsudskiego, chociaż członkowie tej organizacji w sprawie tej spotkali się z wyraźnym sprzeciwem ze strony [swojego] patronatu. W ZMN zauważa się brak odpowiednich organizatorów.

Dział B. Zrzeszenia gospodarcze.

Do zrzeszeń tych należą Gdyńska Spółdzielnia Mieszkaniowa na Grabówku oraz Spółdzielnia Spożywców „Spółem”. Spółdzielnie te opanowane są całkowicie przez PPS CKW. Poza tym działa jeszcze Spółdzielnia Rybacka przy Państw[owym]. Banku Gospodarstwa Krajowego. Niezrzeszeni właściciele wędzarni nie byli zadowoleni z działalności spółdzielni i w związku z tym powołali specjalny komitet do obrony przemysłu i handlu rybnego. Po utworzeniu tego komitetu nie notowano dalszych zatargów.

Dział C. Zrzeszenia b. wojskowych.

Wypada tu przede wszystkim podkreślić wielką aktywność Związku Rezerwistów [RP], a w mniejszym stopniu Związku Oficerów Rezerwy [RP], Związku Powstańców i Wojaków O[kręgu].K[orpusu]. VIII. Istniejący spór na tle koordynacji pracy między ZR i ZOR został zlikwidowany i członkowie Zw[iązku]. Ofic[erów]. Rez[erwy]. nie napotykały w swojej pracy w ZR na żadne przeszkody. Zw[iązek]. Rez[erwistów] [RP]. zorganizował pododdział Rezerwistów-Marynarzy a Związek Powstańców i Wojaków O[kręgu].K[orpusu]. VIII trzy nowe placówki, przy czym związek ten zyskał kilkunastu nowych członków, którzy wystąpili z Tow[arzystwa]. Pow[stańców]. i Wojaków O[kręgu].K[orpusu]. VII. Na zebraniach ZOR poruszano jedynie sprawy organizacyjne oraz z zakresu wojskowości. Związek [Byłych] Uczestników Powstań Narodowych, Legia Podchorążych [Rezerwy], Stowarzyszenie Weteranów b[yłej]. Armii Polskiej w[e] Francji, Legia Inwalidów, Zw[iązek]. Inwalidów Wojennych, a po części i Związek Legionistów, Tow[arzystwo]. Powstańców i Wojaków O[kręgu].K[orpusu]. VII szerszej działalności nie przejawiały. Podkreślić jednak wypada zorganizowanie przez Związek Legionistów uroczystego rautu ku czci Marszałka Piłsudskiego, na którym zebrała się cała elita miejscowego społeczeństwa. Związek Inwalidów cały ciężar swojej pracy przesunął w kierunku stworzenia możliwości pracy członkom, którzy znajdują się w kiepskich warunkach materialnych, a poza tym zajmował się bardzo żywo sprawą ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych. Na jednym z zebrań odbytych w tej sprawie doszło do bardzo ostrego wystąpienia red. [Mieczysława] Mistata przeciwko polityce Rządu (odnośnie tego wypadku przedłożyłem sprawozdanie w dniu 24 stycznia [19]34 [r.], [pismem] Nr II-BA-59/34 Pf). Towarzystwo Powstańców i Wojaków O[kręgu].K[orpusu]. VII traci na znaczeniu, w związku z czym zaobserwowano kilkanaście wypadków przejścia członków tej organizacji do Związku Powstańców i Wojaków O[kręgu].K[orpusu]. VIII. Charakterystycznym jest, mimo ulegania wpływowi SN, udział Tow[arzystwa]. Powstańców i Wojaków O[kręgu].K[orpusu]. VII w uroczystościach związanych z obchodami imieninowymi ku czci Marszałka Piłsudskiego.

Dział D. Zrzeszenia ogólnospołeczne i kulturalno-oświatowe.

Spośród wszystkich organizacji, w szczególności Liga Obrony Powietrznej [i Przeciwigazowej] oraz Liga Morska i Kolonialna, a w mniejszym stopniu Polski Czerwony Krzyż i Polski Biały Krzyż, wykazały działalność największą, o skali szerszej zakrojonej, w organizowaniu odczytów, kursów i imprez dochodowych. LOPP zorganizował specjalny kurs szybownictwa, cieszący się wielką frekwencją członków. Liga Morska i Kolonialna powołała specjalny komitet w sprawie akcji zbiórkowej na rzecz Funduszu Obrony Morskiej. Akcja ta znajduje zupełne poparcie miejscowego społeczeństwa. Inne organizacje, [takie] jak Tow[arzystwo]. Czytelnicy Ludowych, Stowarzyszenia Rodzina Wojskowa, Rodzina Policyjna, Rodzina Urzędnicza, Instytut Towarzystwa Kulturalno-

-Oświatowego im. St[efana]. Żeromskiego, Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet rozwijają się pomyślnie. Akcja [Stowarzyszeń] Rodzina Wojskowa i Rodzina Policyjna przejawiała się specjalnie w dziedzinie charytatywnej (dożywianie dzieci bezrobotnych). Instytut Towarzystwa Kulturalno-Oświatowego im. St. Żeromskiego, poza pracami na tle organizacji wewnętrznej, urządził uroczystą akademię dla członków ZZZ ku czci Marszałka Piłsudskiego. W akademii tej wzięło udział około 400 członków ZZZ. Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet urządził kilka odczytów propagandowych dla członków oraz wprowadzonych gości.

Dział E. Inne zrzeszenia.

Działalność Towarzystwa Rzemieślników Katolickich oraz Towarzystwa Kupców Samodzielnych przejawiała się przede wszystkim wokół zagadnienia kwestii żydowskiej w Gdyni. Towarzystwa te przeprowadziły w tej sprawie szerszą akcję na łamach prasy oraz wśród członków w kierunku stosowania bojkotu gospodarczego przeciwko Żydom. Ostatnio część członków Towarzystwa Kupców Samodzielnych zgłosiła swój akces do BBWR, jednak większość członków ulega w dalszym ciągu wpływom SN. Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości i Związek Lokatorów rozgrywają swoją akcję na platformie, z jednej strony utrzymania obecnego stanu [rzeczy], z drugiej [zaś] strony wprowadzenia ustawy o ochronie lokatorów dla wszystkich domów w Gdyni oraz obniżki komornego. Tak jedna, jak i druga strona w sprawie tej interweniowała u miarodajnych czynników. Związek Nauczycielstwa Polskiego, poza odbyciem walnego zebrania, innej działalności nie przejawiał.

Dział F. Zrzeszenia nowe i rozwiązane.

Nowo założone stowarzyszenia nie odegrały poważniejszej roli w życiu społecznym. Wypadków rozwiązania, względnie zawieszenia stowarzyszeń, nie było.

B. Część szczegółowa.

Dział A. Związki młodzieży.

Legion Młodych. Liczba [jego] członków wraz z kandydatami wynosi 96. Mimo braku własnego lokalu Legion Młodych stara się utrzymać stan posiadania i działając w tym kierunku, usprawnił swoją organizację wewnętrzną, nie zaniedbując przy tym prowadzenie kursu kandydackiego oraz przeprowadzenie normalnych zebrań tygodniowych. Zasadniczo Legion Młodych korzystał z sali posiedzeń w Urzędzie Skarbowym. U starszego społeczeństwa LM nie znajduje na ogół poparcia [głównie] z powodu niewłaściwego ustosunkowania się w czasie zatargu, jaki miał miejsce między b[yltym]. komendantem LM, a dyrektorem [Maksymilianem] Bergerem.

Organizacja Młodzieży Pracującej. W okresie sprawozdawczym zorganizowany został Oddział OMP w Witominie. Oddział ten liczy około 80 członków. Członkowie odnoszą się do organizacji z entuzjazmem i biorą liczny udział w[e] wszelkich pracach organizacji. Rodzice rekrutujący się przeważnie z klasy robotniczej chętnie zezwalają swoim dzieciom na wstępowanie do tej organizacji. Organizacja ta jednak z powodu braku odpowiedniego lokalu oraz funduszy nie może się rozwinąć. W dniu 19 marca br. umundurowani członkowie miejscowego OMP wzięli udział w uroczystościach urządzonych w Warszawie z okazji imienin Marszałka Piłsudskiego. Trzej instruktorzy OMP rekrutują się z [grona] członków Legionu Młodych.

Związek Strzelecki, poza prowadzoną normalnie pracą szkoleniową, zorganizował kilka imprez dochodowych, a poza tym wziął żywy udział w[e] wszystkich uroczystościach o charakterze narodowym. Szczególnie silny udział Związku Strzeleckiego miał miejsce w uroczystościach w dniach 18 i 19 marca br. Wypada tu ponadto podkreślić sukces, jaki odniosła drużyna miejscowego Związku Strzeleckiego, zajmując 3. miejsce w marszu Sulejów-Wek-Belweder. Sekcja Motocyklistów Związku Strzeleckiego, zorganizowana w miesiącu marcu br., wzięła udział w biegu sztafetowym do Torunia, przewożąc upominki od organizacji społecznych w Gdyni dla Marszałka Piłsudskiego.

Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. Ruchliwość tego Towarzystwa, w porównaniu z innymi okresami, była większa. Odbyto pięć zebrań organizacyjnych oraz zwołano zjazd Rady Okręgu X (kaszubskiego) na dzień 25 lutego br. W zjeździe tym wzięło udział 26 delegatów, którzy obradowali nad sprawą Wszechstowiańskiego Złotu Sokola oraz Okręgowego Złotu [Sokola]. Miejsce, jak również czas Okręgowego Złotu, nie zostały do tej pory ustalone. Poza tym delegaci wypowiedzieli się za tym, żeby poszczególne gniazda jak najintensywniej udzielały się w pracy na polu przysposobienia wojskowego i wychowania fizycznego. Na zjeździe zupełnie nie poruszano spraw politycznych.

Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej. Stowarzyszenie większej działalności nie wykazało. Na zebraniach omawiano tylko sprawę akcji katolickiej. W dniu 4 marca br. Oddział tego Stowarzyszenia w Chyloni obchodził uroczystości trzylecie swojego istnienia. Wypada tu zaznaczyć, że SMP wzięło po raz pierwszy udział w obchodzie urządzonym z okazji imienin Marszałka Piłsudskiego, chociaż patronat SMP tego nie aprobował.

Związek Młodych Narodowców. Związek ten nie ujawnił żadnej działalności. Brak odpowiedniego kierownika oraz chętnych do pracy był tego powodem.

Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego odbyło zaledwie dwa zebrania, na których poruszane były sprawy tylko organizacyjne. Innej działalności TUR nie wykazało. Młodzież robotnicza, grupująca się w klubie sportowym przy TUR, rozegrała kilka meczów z drużynami gdańskimi, bądź to na terenie Gdyni, bądź Gdańska.

Dział B. Zrzeszenia gospodarcze.

Należy tu wymienić Gdynską Spółdzielnię Mieszkaniową na Grabówku oraz Spółdzielnię Spożywców „Społem”. Spółdzielnie te, opanowane całkowicie przez PPS CKW, skupiają przeważnie robotników. Istniejąca przy Państw[owym]. Banku Gosp[odarstwa]. Krajowego Spółdzielnia Rybacka przejawia swoją działalność w sprawach przydzielania odpowiednich kontyngentów ryb poszczególnym wędzarniom. Działalność ta spotkała się z ostrym sprzeciwem ze strony niezrzeszonych właścicieli wędzarni, którzy w dniu 28 stycznia [br.] utworzyli komitet dla obrony swoich interesów. Komitet ten, na czele którego stanął Józef Konkol, nie ujawniał później wrogiego ustosunkowania się do Spółdzielni Rybackiej.

Dział C. Związki b[yłych]. wojskowych.

Związek Rezerwistów [RP]. Związek ten na polu pracy wewnętrznej oraz zewnętrznej wykazał znaczną ruchliwość. Zorganizował szereg odczytów i imprez, a poza tym brał udział w[e] wszystkich organizowanych uroczystościach. Po nowej reorganizacji i wyborze nowego zarządu Związek wykazuje większą spójność i wydajność w pracy organizacyjnej. Przy Związku powstał nowy Oddział Marynarzy-Rezerwistów. Oddział ten, mimo krótkiego istnienia, wykazuje dużą żywotność, ograniczając się jednak do pracy organizacyjnej i kulturalno-oświatowej wewnątrz Oddziału [...] i powołał do życia „Rodzinę Marynarzy-Rezerwistów”.

Związek Inwalidów Wojennych odbył kilka zebrań, przedmiotem których były sprawy organizacyjne oraz sprawy umożliwienia zarobkowania członkom, którzy znaleźli się w trudnych warunkach materialnych. Poza tym szeroko omawiana była sprawa zmiany ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych. Mimo, że Związek ten skupia w swoich szeregach ludzi o odmiennych zapatrywaniach politycznych, to jednak ustosunkowuje się obecnie jako zespół lojalnie do Rządu, a w uroczystościach na cześć imienin Marszałka Piłsudskiego [jego] członkowie wzięli liczny udział.

Związek b[yłych]. Uczestników Powstań Narodowych z powodu słabej organizacji wewnętrznej nie ujawnił większej działalności. Odbył zaledwie trzy zebrania, w tym jedno walne, na którym wybrano zarząd z Kazimierzem Millerem jako prezesem na czele. Tematy polityczne nie były poruszane na tych zebraniach i [mówiąc] ogólnie Związek jest lojalny w stosunku do Rządu. W uroczystościach, jakie się odbyły w okresie sprawozdawczym, członkowie Związku brali liczny udział.

Legia Podchorążych Rezerwy zespolona z[e] Związkiem Oficerów Rezerwy [RP] brała udział w zebraniach tego Związku, jeżeli chodziło o sprawy szkoleniowe. Poza tym odbyła cztery zebrania niezależnie od Zw[iązku]. Ofic[erów]. Rezerwy [RP]. Na walnym zebraniu w dniu 24 lutego br. wybrano nowy Zarząd w następującym składzie: Jan Bolawski, Zygmunt Plutecki, Czesław Tański, Mieczysław Kobylński i Marian Szpikowski.

Związek Oficerów Rezerwy [RP] odbył kilkanaście zebrań, na których poza sprawami organizacyjnymi poruszane były tematy z zakresu wiedzy i wyszkolenia wojskowego. Odczyty na tematy ściśle wojskowe wygłaszali zawsze oficerowie służby czynnej WP, a zwłaszcza mjr. Michalik z [Dowództwa] Obrony Wybrzeża. Udział członków w zebraniach był bardzo liczny. Obecnie Związek liczy około 250 członków, saldo kasowe zamyka się w dochodach sumą ponad 6 000 zł. Na walnym zebraniu po raz siódmy na prezesa wybrano Maksymiliana Bergera, a poza tym do zarządu weszli Prószkowski, Maciejewski, [Józef] Jęczkowiak, Ziółkowski i inni. Istniejący zatarg między Zw[iązkiem]. Rezerwistów [RP], a Związkiem Oficerów Rezerwy [RP] został wreszcie zlikwidowany i obydwie Związki uzgodniły swoją [współ]pracę w ten sposób, że Związek Oficerów Rezerwy da Związkowi Rezerwistów odpowiednich instruktorów. W dniu imienin Marszałka Piłsudskiego Związek Ofic[erów]. Rez[erwy]. zorganizował popularną akademię, w której wzięły udział szerokie rzesze miejscowego społeczeństwa.

Związek Powstańców i Wojaków O[kręgu].K[orpusu]. VIII. W okresie sprawozdawczym Związek dzięki swojej ożywionej działalności zdołał zorganizować trzy nowe placówki: na Grabówku, Obłuzu i Witominie. Obecnie Związek ten liczy około 140 członków, przy czym część tych członków rekrutuje się z byłych członków Tow[arzystwa]. Powstańców i Wojaków O[kręgu].K[orpusu]. VII. Zw[iązek]. [...] czynił poza tym jeszcze starania, co prawda dotąd niesfinalizowane, stworzenia Zarządu Powiatowego [w] Gdyni, Mimo, że Związek ten skupia w sobie przede wszystkim robotników portowych o różnych zapatrywaniach politycznych, to jednak w łonie Związku nie ma tarć na tle różnicy tych poglądów, a w dniu imienin Marszałka Piłsudskiego członkowie Związku wzięli gremialnie czynny udział w zorganizowanych uroczystościach.

Towarzystwo Powstańców i Wojaków O[kręgu].K[orpusu]. VII obejmuje 3 placówki: w Gdyni, Nowym Obłuzu [i] Chyloni [oraz] liczy obecnie około 100 członków, tracąc ich coraz więcej na rzecz Związku Powstańców i Wojaków O[kręgu].K[orpusu]. VIII. Mimo, że Towarzystwo to ulega wpływowi SN, to jednak w roku bieżącym po raz pierwszy wzięło udział w obchodzie imieninowym na cześć Marszałka Piłsudskiego.

Stowarzyszenie Weteranów b[yłej]. Armii Polskiej w Francji [...] jest mało żywotne, bo odbyło zaledwie jedno zebranie. Ostatnio część członków zmuszona była wystąpić z[e] Stowarzyszenia z powodu niemożności udowodnienia [służby w] b[yłej]. Armii Polskiej w Francji.

Legia Inwalidów Wojennych. W porównaniu z poprzednim okresem aktywność Legii wzrasta, [głównie] w związku ze zlikwidowaniem wewnętrznych tarć i uspokojenia członków, którzy byli niezadowoleni z działalności b[yłego]. prezesa Legii, Bielawskiego, przeciwko któremu do Prokuratury skierowano ostatecznie sprawę o nadużycia.

Związek Legionistów nie przejawiał szerszej działalności, poza urządzeniem uroczystego rautu w dniu 18 marca br., w którym to rauce wzięła udział elita miejscowego społeczeństwa. Termin walnego zebrania Związku przesunięty został na okres późniejszy, do czasu rozpatrzenia przez Sąd Koleżeński zarzutów stawianych niektórym członkom zarządu.

Dział D. Zrzeszenia ogólnospołeczne i kulturalno-oświatowe.

Polski Czerwony Krzyż zorganizował szereg imprez o charakterze dochodowym znajdując u miejscowego społeczeństwa zupełne poparcie swoich przedsięwzięć.

Polski Biały Krzyż. Koło miejscowe liczy około 200 członków, którzy biorą żywy udział w pracy PBK na polu organizowania kursów dokształcających dla żołnierzy armii czynnej, urządzając przy tym czytelnie, pogadanki naukowe i kulturalne rozrywki. Miejskowe Koło rozciąga swoją działalność na całe wybrzeże.

Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej. Komitet Morski LOPP wykazał znaczną aktywność w pracy na niwie społecznej. Urządził szereg odczytów, kursów gazowych i ratowniczych; ostatnio zaś otworzył teoretyczny kurs szybownictwa, na który uczęszcza regularnie do 60 osób. Jako organizacja społeczna skupia w sobie ludzi wszystkich warstw społecznych i zyskuje coraz to nowych członków. W dniu 1 marca br. odbyło się zebranie programowo-budżetowe i sprawozdawcze miejscowych kół LOPP w Gdyni. Na zebraniu tym m.in. stwierdzono dodatnie wyniki w akcji zbiórkowej na samolot challenge'owy „Kaszub”, piękny rozwój na wybrzeżu modelarstwa (w siedmiu modelarniach kształci się około 230 osób) oraz rozdano 150 listów uznania za aktywną działalność w organizacji. Zarząd Komitetu wybrano w tym samym składzie z admirałem [Józefem] Unrugiem na czele.

Liga Morska i Kolonialna. W dniu 3 stycznia br. Liga Morska i Kolonialna odbyła swoje doroczne walne zebranie, na którym dokonano wyboru nowego zarządu w następującym składzie: prezes O. Parczewski, kmdr. [Stefan] Frankowski, kmdr. [Stanisław] Filanowicz, kmdr. [Władysław] Kosianowski i inni. W okresie późniejszym Liga urządziła kilkaset odczytów propagandowych oraz wyłoniła specjalny komitet [ds.] przeprowadzania akcji zbiórki na rzecz Funduszu Obrony Morskiej. Komitet ten wydał kilka komunikatów do miejscowej prasy, a jego działalność znalazła zupełne poparcie wszystkich organizacji społecznych oraz miejscowego społeczeństwa.

Towarzystwo Czytelni Ludowych urządziło w dniu 20 stycznia [19]34 r. zebranie delegatów i działaczy z Gdyni oraz całego wybrzeża. W większości delegatami byli księża. Na zebraniu, poza wybraniem komisji do której weszli mec[enasowa]. Turkowa, prof. Michalski, ks. Dąbrowski, mec[enas]. [Hilary] Ewert-Krzemieniewski, ks. dziekan [Teodor] Turzyński i red. [Bolesław] Kietbratowski, zdecydowano, że TCL w przyszłości, [...] założy biblioteczkę przy wszystkich stowarzyszeniach katolickich.

Instytut - Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe im. [Stefana] Żeromskiego istnieje przy Związku Związków Zawodowych i rozwija się zupełnie pomyślnie, licząc obecnie około 80 członków. Instytut przede wszystkim

zajmuje się szerzeniem oświaty wśród robotników i nie ujawnia na zewnątrz większej działalności. Zorganizowana przez Instytut w dniu 19 marca br. akademia odbyła się przy licznych udziałach (400) również członków ZZZ. Na akademii przemawiał m.in. poseł [Marian] Malinowski.

Stowarzyszenie Rodzina Wojskowa współdziała w pracy społecznej z innymi pokrewnymi organizacjami, a przede wszystkim udziela[ła] się w pracy na polu charytatywnym w kierunku akcji dożywiania dzieci bezrobotnych.

Stowarzyszenie Rodzina Policyjna odbyło pięć zebrań i poza akcją społeczno-towarzystwą wśród rodzin szeregowych PP wzięło również czynny udział w akcji dożywiania dzieci bezrobotnych. Z pomocy tej [s]korzystało 40 dzieci, które były dożywiane codziennie w kuchniach dla skoszarowanych szeregowych PP. Z okazji imienin Marszałka Piłsudskiego Stowarzyszenie wystawiło sztukę teatralną pt. „Więzień z Magdeburga”.

Stowarzyszenie Rodzina Urzędnicza. Dnia 29 stycznia br. powołano do życia [Stowarzyszenie] Rodzina Urzędnicza, w skład zarządu którego weszły: Łęgowska, Mroczkiewiczowa, Miecznikowska i Magrytówna. Rzesze urzędnicze chętnie garną się do tego Stowarzyszenia i na urządzonej „herbatce” z okazji przyjazdu do Gdyni Pana Wojewody Pomorskiego [Stefana Kirtiklisa] rzesze te wzięły liczny udział. Innej działalności Stowarzyszenie nie wykazało.

Towarzystwo Polsko-Angielskie w Gdyni. Założone niedawno z inicjatywy konsula [Jana] Derezińskiego Towarzystwo Polsko-Angielskie przejawia coraz żywszą działalność. Towarzystwo posiada obecnie około 220 członków. W każdą środę odbywają się zebrania towarzyskie, na których omawiane są aktualne zagadnienia z dziedziny kultury i sztuki oraz wygłaszane odczyty. Członkowie obowiązani są posługiwać się na zebraniach językiem angielskim.

Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet. Związek był wyjątkowo czynny w dziedzinie urządzania odczytów i pogadanek dla członkiń. W zebraniach brali również udział wprowadzani goście. Ostatnio Związek był przedmiotem ataku ze strony miejscowego kleru [przy] okazji odczytywania w kościołach listu pasterskiego. Sprawa ta jednak przeszła bez większego echa.

Dział E. Inne organizacje.

Towarzystwo Rzemieślników Katolickich liczy obecnie 417 członków i wykazuje wybitną aktywność. Na walnym zebraniu w dniu 21 stycznia br. wybrano nowy zarząd, na którego czele stanęli [Józef] Rataj, Marszałek, Nikodem oraz Ziółkowski. Poza tym na zebraniu poruszono kwestię żydowską w Gdyni. W sprawie tej uchwalono odpowiednią rezolucję, nawołującą członków Towarzystwa do niewynajmowania mieszkań Żydom oraz [do] bojkotu sklepów żydowskich. Mimo, że Towarzystwo ulega wybitnie wpływom SN, nie ujawniono żadnych jaskrawszych wystąpień przeciwko Rządowi ze strony [jego] członków.

Towarzystwo Kupców Samodzielnych również bardzo żywo interesuje się kwestią żydowską i prowadzi w tej sprawie żywą akcję wśród własnych członków i miejscowego społeczeństwa. Akcja ta była poparta ze strony „Gazety Gdynskiej”. Ostatnio pewna część członków zgłosiła swój akces do BBWR, jednak znaczna część członków nadal pozostaje pod wpływami SN.

Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości. W okresie sprawozdawczym Stowarzyszenie to odbyło pięć zebrań zwykłych oraz walne zebranie w dniu 24 marca br., na którym prezesem Stowarzyszenia wybrano mec[enasa]. [Wiktora] Roszczyńskiego, [zaś] na członków zarządu: [Władysława] Budyna, Jana Radtkego, Jana Grubbę oraz inż. [Stanisława] Pręczkowskiego. Stowarzyszenie, broniąc interesów członków, wysłało w dniu 24 stycznia br. specjalną delegację do Warszawy w celu interwencji w Ministerstwie Skarbu oraz [w] Ministerstwie Spraw Wewnętrznych w sprawie zniesienia podatków od placów niezabudowanych w Gdyni. Większość członków składa się z rdzennych Kaszubów i pod względem politycznym sympatyzuje z[e] SN, lecz udziału w życiu politycznym nie bierze. Poza tym Stowarzyszenie na łamach miejscowej prasy prowadziło polemikę na temat zastosowania ustawy o ochronie lokatorów odnośnie nowo zbudowanych domów w Gdyni, a ponadto złożyło odpowiedni memoriał w tej sprawie u miarodajnych czynników.

Związek Lokatorów całą swoją działalność objawia w kierunku walki z właścicielami nieruchomości o obniżenie komornego. W sprawie tej niejednokrotnie Związek ten wszczynał kampanię na łamach prasy oraz interweniował u miarodajnych czynników. Dnia 28. stycznia br. odbyło się walne zebranie Związku. Na zebraniu tym dokonano wyboru nowego zarządu, do którego wszedł ponownie jako prezes red. [Mieczysław] Mistat. Członkowie Związku

[wywodzą się] z różnych warstw społeczeństwa i wykazują tendencję podporządkowania się różnym kierunkom politycznym, jednakże zachowują umiarkowanie i nie występują przeciwko obecnemu rządowi.

Związek Nauczycielstwa Polskiego. W dniu 24 marca br. odbyło się walne zebranie członków Związku Nauczycielstwa Polskiego, na którym [...] wybrany został nowy zarząd w następującym składzie: Wojciech Stańca - prezes, Stefan Żurek - wiceprezes, Stanisław Zahorski - sekretarz. Delegatem na zjazd okręgowy został wybrany Stefan Żurek, a na ogólny walny zjazd Stanisław Zahorski, Związek pozostaje pod wpływami ludzi o nastawieniu pro rządowym i nie zaobserwowano by ulotki nadstane przez grupę b[łytych]. Związkowców pozostawiły wśród członków większe wrażenie.

Dział F. Zrzeszenia nowe.

Stowarzyszenie Rodzina Urzędnicza, Koło Celne Stowarzyszenia Urzędników Skarbowych, Stowarzyszenie Rodzina Wojskowa Gdynia-Oksywie, Towarzystwo Polsko-Angielskie w Gdyni, Towarzystwo Zjednoczonych Kupców Rynkowych. Poza Stowarzyszeniami Rodzina Urzędnicza [i] Rodzina Wojskowa, oraz Towarzystwem Polsko-Angielskim, inne z nowo powstałych nie przejawily działalności. Wypadków rozwiązania, względnie dobrowolnych likwidacji stowarzyszeń nie było.

46

1934 maj 4, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc kwiecień 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 256-260.

[I]. SYTUACJA OGÓLNA.

Tętno życia gospodarczego w odniesieniu do obrotów handlowych w porcie nadal było niestabilne, natomiast w odniesieniu do obrotu handlowego w mieście raczej mierne. W nastrojach ludności nie zaobserwowano żadnych wybitniejszych przejawów. Koła urzędnicze, mimo większego skonkretyzowania w prasie sprawy awansów, do wiadomości tych odnosiły się w dalszym ciągu sceptycznie. Wizytę [francuskiego] ministra [spraw zagranicznych] [Louisa] Barthou w Polsce szersze społeczeństwo gdyńskie przyjęło obojętnie; jednak w pewnych kołach przyjazd ministra Barthou komentowano w tym sensie, że Francja, widząc daleko idące usamodzielnienie się polityki polskiej na terenie zewnętrznym, usiłuje na nowo wciągnąć Polskę w orbitę swoich wpływów. Akcja pierwszomajowa nie znalazła wśród rzesz robotniczych zbyt wielkiego oddźwięku. Ostatnio zauważa się akcję, prowadzoną wśród miejscowych Kaszubów ze strony [Ignacego] Szutenberg, zmierzającą do przeniesienia drukarni „Zrzeszy Kaszëbskiej” z Kartuz do Gdyni i wznowienia wydawania tego czasopisma. Akcja ta jest popierana. Stwierdzono, że Szutenberg do tego czasu zdołał zebrać około 3 000 zł. Do wznowienia wydawnictwa „Zrzeszy Kaszëbskiej” oraz przeniesienia drukarni potrzeba będzie jednak około 10 000 zł. W celach propagandowych na rzecz tej akcji Szutenberg zaprosił do lokalu [Józefa] Wandtkego przy ulicy Starowiejskiej [43] na dzień 11 kwietnia br. około 70 bardziej wpływowych Kaszubów. Na zebranie przybyło zaledwie 10 osób, które w czasie pogadanki nie poruszały istotniejszych zagadnień.

Inne ugrupowania polityczne, poza BBWR, PPS CKW [i] NSPR, nie wykazały żadnej działalności. BBWR czynił usilne starania wśród rzesz rzemieślniczych w kierunku zorganizowania nowych kół środowiskowych, [a] PPS CKW zajął się jedynie akcją pierwszomajową. Wydał okolicznościową ulotkę oraz rozkolportował ulotki nadstane z Warszawy. Narodowa Socjalistyczna Partia Robotnicza wznowiła swoją działalność w kierunku zjednywania zwolenników i to przeważnie na terenie Obłuzza. Obecnie NSPR posiada około 50 członków.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

1) Z dniem 15 kwietnia br. przestał wychodzić powstały w lutym br. biuletyn agencji prasowej pn. „Agencja Północna”. Właścicielowi i redaktorowi odpowiedzialnemu [u] wymienionej agencji, Bolesławowi Kuźmińskiemu, Polska Agencja Informacji Handlowej w Warszawie poleciła zorganizować Oddział tej agencji w Gdyni, powierzając [mu] kierownictwo tegoż Oddziału. 2) Z dniem 30 kwietnia br. wydawany przez zakłady graficzne „Balto-Polak”

w Gdyni tygodnik „Latarnia Morska” przeszedł na własność dr. Stanisława Bobkowskiego. Redaktorem odpowiedzialnym tygodnika został Jan Krenz. 3) Wskutek zarządzonych zajęć wycofano z obiegu: [Nr] 77 czasopisma „Słowo Pomorskie” z dnia 5 kwietnia [19]34 r. w ilości 73 egzemplarzy, [Nr] 85 [czasopisma „Słowo Pomorskie”] z dnia 14 kwietnia [19]34 r. [w ilości] 36 [egzemplarzy], [Nr] 103 [czasopisma] „Ilustrowany Kurjer Codzienny” z 15 kwietnia [19]34 [r.] [w ilości] 130 [egzemplarzy], [Nr] 168 [czasopisma] „Kurjer Poznański” z 16 kwietnia [19]34 r. [w ilości] 8 [egzemplarzy], [Nr] 90 [czasopisma] „Słowo Pomorskie” z 20 kwietnia [19]34 r. [w ilości] 19 [egzemplarzy], [Nr] 98 [czasopisma] „Orędownik” z 20 kwietnia [19]34 r. [w ilości] 19 [egzemplarzy], [Nr] 3 [czasopisma] „Za Parawanem” z 29 kwietnia [19]34 r. [w ilości] 2 [egzemplarzy]. [4] Czasopism zawieszonych, zmian co do wysokości nakładu, prawomocnych wyroków prasowych oraz zmian osobowych w redakcjach poszczególnych czasopism nie było.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. [...] Ogółem odbyto w kołach środowiskowych 20 zebrań przy licznej frekwencji. Na zebraniach poruszano jedynie sprawy z zakresu organizacyjnego. Działalność BBWR na terenie zewnętrznym poszła w kierunku organizowania nowych kół środowiskowych, przede wszystkim wśród rzesz rzemieślniczych. Akcja ta jest w toku, a do tej pory założono jedynie koło pracowników handlowych, przemysłowych i kupieckich.

PPS CKW. Miejskowy Komitet PPS nie wykazał większej działalności organizacyjnej, natomiast prowadził ożywioną akcję pierwszomajową. W dniu 15 kwietnia br. odbyło się zebranie Komitetu, na którym miano dokonać wyboru nowego zarządu, jednakże z powodu nie przybycia delegatów ZYT wybory odroczone, a zajęto się sprawą akcji pierwszomajowej. W związku z postanowieniami zapadłymi na tym zebraniu, wydano okolicznościowe ulotki pierwszomajowe oraz rozkolportowano ulotki nadesłane z Warszawy. Pod koniec okresu sprawozdawczego, w związku z [dnem] 1 maja, zauważono większą współpracę między Miejskowym Komitetem a ZYT oraz usiłowania załagodzenia istniejących antagonizmów między [Edmundem] Guziatkiem a [Teodore]m Zielińskim. Starania w tym kierunku czynił [Wiktor] Jaworski obecny sekretarz Związku Robotników Portowych ZYT.

NSPR. Partia wykazująca na ogół znikomą działalność ostatnio wznowiła swoje usiłowania w kierunku zdobycia zwolenników. W ostatniej dekadzie miesiąca Stefan Kaleta, mąż zaufania partii na miejscowym terenie, odbił w „Druka[r]ni Polskiej” kilkadziesiąt egzemplarzy statutu, który przeważnie kolportowano na terenie osiedla Obłuże, bowiem tam partia znajduje więcej sympatii dla swojego ruchu. Obecnie liczbę członków tej partii określić można na około 50 osób. Ostatnia akcja NSPR inspirowana jest przez męża zaufania Olszewskiego z Gdańska.

Inne ugrupowania polityczne w okresie sprawozdawczym nie przejawiały żadnej działalności.

IV. SEKTY RELIGIJNE.

Badacze Pisma Świętego. Członkowie Stowarzyszenia Badaczy Pisma Świętego w dalszym ciągu usiłują prowadzić kolportaż swojej literatury, nie czyniąc jednak żadnych starań w kierunku uzyskania odpowiednich zezwoleń, spotykają się z przeciwdziałaniem Policji [Państwowej], a poza tym, ludność miejscowa, poza tubylczą wrogo nastawioną, zajmuje w stosunku do ich działalności stanowisko obojętne. Członkowie Stowarzyszenia zbierają się regularnie dwa razy tygodniowo w mieszkaniu prywatnym Bronisława Miksy i tam odbywają swoje nabożeństwa, czytają pisma święte i je komentują.

V. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Sytuacja ogólna. Napływ Żydów do Gdyni jest stały. Żydzi opanowują coraz to inne placówki życia gospodarczego, wypierając kupiectwo chrześcijańskie. Tarcia między Żydami na tle różnicy poglądów politycznych ostatnio nieco osłabły. W miesiącu sprawozdawczym miejscowa filia Ligi [Pomocy] Pracującej Palestyny została ostatecznie powołana do życia przez Centralę. Mniejszość ukraińska nie wykazuje większej żywotności. Życie polityczne. Zauważa się, że w miesiącu sprawozdawczym, w porównaniu z ubiegłym miesiącem, napięcie oraz tarcia istniejące między grupą S[y]jonistów Rewizjonistów a grupą S[y]jonistów nieco osłabło. Grupa Żydów zwolenników Poalej-S[y]jonu, zrzeszonych w miejscowej filii Ligi [Pomocy] Pracującej Palestyny odrzeka się od wszelkiej współpracy z grupami Żydów S[y]jonistów i tworzy odrębną całość. W kwietniu br. Centrala Ligi [Pomocy] Pracującej Palestyny w Warszawie powołała ostatecznie do życia miejscowy Oddział. Agendy tego Oddziału, którego tymczasowy zarząd tworzą Marek Blander, Bernard Fisch, Leon Hufnagel, Markus Knobel i Hirs

prowodzi Marek Blander, pracownik firmy „Centrala Mebli” przy ul. Starowiejskiej. Życie kulturalno-oświatowe. Sprawozdanie negatywne. Życie gospodarcze. Wpływy żydowskie są coraz większe na tok życia gospodarczego w Gdyni, przy czym wpływy te rozprzestrzeniają się na wszelkie dziedziny tego życia. Życie zawodowe. Sprawozdanie negatywne. Życie sportowe. Sprawozdanie negatywne.

W ostatnim czasie powstał zatarg między Komisją do Spełniania Zadań Gminy Żydowskiej w Gdyni a kupcem [Mosze] Cytrynem na tle nie uwzględnienia przez Komitet żądania Cytryna w sprawie ponownego umieszczenia jego nazwiska na tym samym miejscu ołtarza [Aron Ha-Kodesz] ofiarowanego przez niego, gdzie nazwisko Cytryna było umieszczone przed samowolnym [jego] usunięciem. Cytryn, niezadowolony z decyzji Komitetu, wniósł skargę do Sądu Rabinackiego. Na tle tego nieporozumienia doszło do zmiany zarządu Komitetu. Prezesem został [Mendel Wolf] Sonabend a wiceprezesem dr [Janusz] Rauch.

Ukraińcy. W dniu 22 kwietnia br., przy współudziale 18 osób, w lokalu prywatnym Wasyla Pohorynca odbyło się zebranie członkowskie miejscowego Komitetu Opieki nad Emigrantami Politycznymi (Petlurowcy). Na zebraniu, poza sprawami organizacyjnymi oraz odczytaniem czasopisma „Trójzab”, innych spraw nie omawiano.

47

1934 maj 8, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc kwiecień 1934 r., oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2299, s. 317-325.

[I. RUCH WYWROTOWY.]

W miesiącu kwietniu [br.] nie zaobserwowano w Gdyni żadnej działalności elementów wywrotowych. Rewizje domowe przeprowadzone u niektórych osobników, podejrzanych o działalność wywrotową, w związku z akcją pierwszomajową, nie dały żadnego wyniku. [Kazimierz] Snarski, przebywający obecnie w Kopenhadze, usiłuje na nowo nawiązać kontakty partyjne z miejscowymi marynarzami oraz robotnikami portowymi. Dowodem tego jest choćby to, że w dniu 2 kwietnia br., przez nieznanego z nazwiska osobnika dostarczył na przebywający w tym czasie w Kopenhadze s/s „Pułaski”, paczkę bibuły komunistycznej. Nie stwierdzono jednak, by bibułę tę rozkolportowano wśród marynarzy statku. Otrzymało tu wiadomość, że Snarski, w związku ze strajkiem marynarzy w Danii, został przez policję duńską zatrzymany. Bliższych informacji dotychczas brak. Związki zawodowe, [takie] jak ZZZ, ZYT i ZRB, w okresie sprawozdawczym wykazały dużą działalność organizacyjną, przy czym dużo starania poświęciły sprawie przygotowania obchodu pierwszomajowego. Silną agitację w tym kierunku przeprowadzały wymienione związki na terenie portu przez swoich mężów zaufania od dnia 15 kwietnia br. W ZYT pod wpływem [Edmunda] Guziatka zarysowują się pewne tendencje w kierunku odłączenia miejscowego ZYT od Centrali w Warszawie. [...]

[II. RUCH ZAWODOWY.]

[Firma] „Paged” dążyć będzie do obniżki płac robotników, przy zawieraniu nowej umowy zbiorowej. W związku z tym, [Józef] M[orawski]. zaapelował do zebranych, aby przeprowadzili odpowiednią agitację za zorganizowaniem wszystkich robotników firmy „Paged”, a motywował to tym, że całkowite zorganizowanie robotników ułatwi i umożliwi przeprowadzenie w przyszłości wszystkich postulatów robotników. Na końcu Morawski przypomniał zebranym o nadchodzącym święcie pracy i podkreślił, że gremialny udział w pochodzie będzie sprawdzianem siły organizacji. Zebranie miało przebieg spokojny. Ponowne zebranie robotników firmy „Paged” odbyło się w dniu 29 kwietnia br. przy współudziale 150 osób. Po zagajeniu zebrania głos zabrał Morawski, który przedstawił zebranym przebieg zatargu z firmą „Paged”, a mianowicie: po wypowiedzeniu umowy zbiorowej, która obowiązuje do dnia 30 czerwca br., zgodnie z uchwałą delegatów Związku zgodzono się na warunki czasowe firmy „Paged” tj. [na to], że zamiast dotychczasowej pracy akordowej, firma wprowadziła dniówki, płatne po 95 gr za godzinę, gdy natomiast robotnicy wzięli za podstawę średnie płace umowy zbiorowej, tj. 78 gr za metr sześcienny. Mimo,

że warunki te są czasowe, firma zamierza wprowadzić je na stałe. Ponadto firma stosuje szykany wobec robotników, [takie] jak przyjmowanie pracowników, nawet z poza Gdyni, nieobeznanych z fachem, w miejsce starych [wy] kwalifikowanych robotników. Wciąga robotników na tzw. „czarne listy”, i to nawet tych, którzy pracują w firmie już dwa lata, a postępowanie swoje tłumaczy ogólnikowo, że robotników tych, czy innych zatrudniać nie może, bo nie wykonują [oni] należycie swoich prac. Kiedy Morawski zakończył swoje przemówienie [...] słowami, że należy położyć kres tym draństwom i że o ile firma nie zaniecha szykan, to „potrafimy w inny sposób zareagować”, na sali zaczęły się odzywać głosy: „wyniesiemy ich sami z placu”, „precz z kierownictwem firmy”, „precz z Gaszkowskim”. Następnie przemawiali robotnicy: Bielecki, Bambosz, Nowacki, Śmiarowski, Soból oraz Marian Jaśkowski. Mówcy wypowiadali się przeciw postępowaniu firmy i wzywali prezydium, by postarano się jak najprędzej usunąć anormalne stosunki [panujące] w firmie „Paged”. Radykalniejsze przemówienie wygłosił Jaśkowski. Wyraził się on [słowami], że firma „Paged”, mimo kilkukrotnych interwencji, śmieje się z robotników, a szykany nie ustają, [więc] jedyną odpowiedzią na to będzie ostateczna broń, [czyli] strajk. Dalej mówił, że „nie na to pracujemy, by nas gnębiono, pracujemy dla Państwa Polskiego, a firma stworzona przez Państwo musi również wykonywać lojalnie swoją pracę i nie siać niezgody wśród robotników, toteż jeszcze raz zaznaczam, że naszą odpowiedzią na te szykany będzie powzięcie natychmiastowej uchwały o rozpoczęciu strajku”. Po przemówieniu Jaśkowskiego powstały na sali długotrwałe oklaski i okrzyki: „kijem przegnać tych panów, a wtedy zrozumieją czym jest robotnik”, „na ich terror odpowiedzieć naszym terrorem”. Z kolei ponownie zabrał głos Nowacki i wyjaśnił zebranym sprawę Komisji Kwalifikacyjnej, powołanej do życia w związku z wejściem w życie ustawy o pracy robotników portowych. Odnośnie tej Komisji Morawski powiedział, że jej dodatnie, względnie ujemne strony pokaże przyszłość, w każdym razie zniesie ona samowładztwo „formanów” i pozwoli zatrudnić wszystkich robotników, posiadaczy legitymacji. Wniosek o wystawienie wspólnej z ZZP listy kandydatów na członków Komisji, zebrani odrzucili w głosowaniu. Następnie Morawski omówił znaczenie święta pracy i rozdał literaturę pierwszomajową. Na odczytaniu rezolucji domagającej się usunięcia Gaszkowskiego, Turzyńskiego oraz Szewki z firmy „Paged”, jak również uchwalonych przez zebranych wnioskach, że robotnicy zastosują się do powziętych uchwał delegatów w sprawie firmy „Paged”, zebranie [za]kończono. Przebieg zebrania, jak już zaznaczono, był podniecający, [a] robotnicy w związku z sytuacją, jaka się wytworzyła, wykazują zdecydowane tendencje do strajku. Zatarg z firmą „Paged” znajduje się obecnie w rękach Inspektora Pracy, który przeprowadza konferencję ze stronami, [zaś] dla zbadania warunków pracy, przeprowadził wizję lokalną na placach firmy „Paged”.

ZZT. Sytuacja finansowa Związku, mimo wielu starań Guziałka i [Wiktor] Jaworskiego nie polepszyła się. Jednak w związku z przygotowaniem do obchodu pierwszomajowego, ZZT wykazał dużą ruchliwość, przy czym w odniesieniu do owej akcji zauważono chwilowe załagodzenie istniejącego konfliktu między Guziałkiem a [Teodorem] Zielińskim. Sprawa akcji strajkowej, mimo kilkukrotnych debat na ten temat na zebraniach marynarzy, za przywróceniem stanu załogi na trampach i za zniesieniem art. 40 i 41 Komisji Arbitrażowej, nie znajduje większego oddźwięku wśród marynarzy i robotników portowych i na ogół ustosunkowanie się ich do tej akcji jest obojętne. Ostatnio powstały konflikt między Centralą w Warszawie, a Oddziałem Związku w Gdyni nie został do tej pory rozstrzygnięty. Świk pracuje nadal w Związku, a popierający go Guziałek grozi nawet oderwaniem od Centrali, o ile decyzja w sprawie Świka nie zostanie cofnięta. Po ustąpieniu [Stanisława] Sobolewskiego Guziałek i Jaworski za zgodą Centrali objęli: Sekretariat Związku Marynarzy i Sekretariat Związku Robotników Portowych. Spośród zebranych, odbytych przez ZZT zasługują na uwagę następujące. Zebranie członków zarządu i mężów zaufania, odbyte w dniu 8 [kwietnia] br. przy udziale 8 osób. Na zebraniu tym zniżono składki miesięczne z 2,50 [zł] na 2 zł oraz omawiano sprawę ewentualnego zlikwidowania kasy pośmiertnej i sprawę upoważnienia sekr[etarza]. Jaworskiego z tym jednak, że ostateczne uchwały w dwóch ostatnich sprawach podejmie plenarne zebranie członków. W czasie pobytu Guziałka w Warszawie od 6 [do] 9 kwietnia br. tenże przeprowadził dłuższą rozmowę z Cymermanem. W rozmowie poruszyli oni sprawę marynarzy, przy czym ustalili, że w związku z obniżką płac marynarskich, należy marynarzy przygotowywać do akcji strajkowej, tym bardziej, że zdaniem Guziałka i Cymermana strajk jest nieunikniony. Z przebiegu zebrania mężów zaufania odbytego w dniu 22 kwietnia br. przedłożyłem odpowiednie sprawozdanie dnia 25 kwietnia br. [pismem] Nr II.BA-244/34 Pf. I 166/34 Pf.

Dnia 29 kwietnia br., przy współudziale 90 osób, odbyło się plenarne zebranie robotników portowych. Przemawiali kolejno: Jaworski, Guziątek i [Leon] Polaszke. Wszyscy wypowiadali się przeciw ustawie o pracy robotników portowych, wskazując na [jej] krzywdzący charakter w odniesieniu do tych[że] robotników oraz sprawę komisji kwalifikacyjnej, która ich zdaniem obliczona jest na możliwość niedopuszczenia do pracy ludzi niewygodnych pracodawcom i przede wszystkim do popierania organizacji pseudorobotniczych, [takich] jak np. ZZZ. Poza tym Jaworski w ostrej formie zaatakował Ubezpieczalnię Społeczną. Następnie Guziątek przedstawił nowy regulamin Kasy Pośmiertnej, który został później zatwierdzony przez zebranych. Na zakończenie Guziątek wezwał wszystkich do gremialnego wzięcia udziału w obchodzie pierwszomajowym, a Jaworski apelował do zebranych, by się nie dali otumanić przez ZZZ i aby członkom ZZZ powiedziano, by się w ogóle nie starali urządzać pochodu, bo to im się nie uda. Przebieg zebrania był spokojny. [To], że ZZZ wykazuje obecnie o wiele większą żywotność, jest tylko zasługą przede wszystkim Guziątka [i] częściowo Jaworskiego. Guziątek w wszystkich pracach Związku, niezależnie od ich rodzaju, bierze zawsze udział, przy czym specjalną opieką otacza marynarzy. Stara się on podnieść ich duchowo oraz postawić na lepszym poziomie organizacyjnym. W dniu 13 kwietnia br., wspólnie z delegatem Zarządu ZZZ, [Wiktorem] Kosmatowiczem, Guziątek odbył konferencję z prezesem Związku Armatorów, dyrektorem [Feliksem] Kollatem oraz dr. [Tadeuszem] Bierowskim, sekretarzem tego Związku. Guziątek poruszył następujące sprawy: w związku z zaciąganiem załóg na s/s „Poznań” i s/s „Wilno”, żądano od marynarzy wylegitymowania się, że należą do Związku Marynarzy Rezerwistów [RP]. Guziątek oświadczył, że zarówno on, jak i ZZZ uznają w zupełności potrzebę tworzenia i istnienia organizacji przysposobienia wojskowego, a więc również i Związku Marynarzy Rezerwistów [RP] i są za tym, aby wszyscy marynarze należeli do tego Związku. Jednakże nie widzi łączności pomiędzy tą sprawą, jako sprawą przysposobienia wojskowego, a zatrudnieniem na statkach, jako sprawą czysto zawodową. Albowiem marynarze pracujący na statkach nie mogą brać udziału w pracach Związku tj. ani w ćwiczeniach, ani w wykładach itp., choćby ze względu na to, że większość czasu spędzają na morzu. W myśl tego, prosił Guziątek, żeby w przyszłości nie domagać się członkostwa w Związku [Marynarzy] Rezerwistów [RP], które nie może być żadnym kryterium dla pracy zawodowej. Na wypadek uruchomienia dalszych trampów, Guziątek prosił o zwrócenie w pierwszym rzędzie uwagi na dawne załogi tych trampów, jako najbardziej uprawnione do otrzymania pracy. Poza tym Guziątek poruszył kilka spraw personalnych mniejszej wagi.

Działalność Związku [Zawodowego] Robotników Budowlanych w miesiącu kwietniu [br.] ograniczyła się do odbycia jednego zebrania, wydania ulotki nawołującej do wstępowania w szeregi Związku oraz do prowadzenia akcji pierwszomajowej. Poza tym z inicjatywy Związku [Zawodowego] Robotników Budowlanych wszczęta została akcja strajkowa brukarzy o lepsze warunki płac i o zawarcie umowy zbiorowej. Przeprowadzony kolportaż 1 000 sztuk ulotek, wzywających robotników do wstępowania do Związku, dał wyniki słabe. Dnia 12 kwietnia br., przy współudziale 35 osób, odbyło się ogólne zebranie członkowskie Z[Z]RB. Flonc i [Teodor] Zieliński w swoich przemówieniach poddali ostrej krytyce postępowanie robotników, zarzucając im lenistwo, brak solidarności, brak udziału w życiu organizacyjnym itp. Poza tym Zieliński omawiał wszystkie żale i skargi wnoszone przez członków na postępowanie firm budowlanych, w szczególności nieprzestrzeganie ośmiogodzinnego dnia pracy, płacenie niższych składek za pracę oraz na zbyt wielką ilość uczniów zatrudnianych w przemyśle budowlanym. Uchwaloną rezolucję w tej sprawie Zieliński miał przesać do Izby Rzemieślniczej w Grudziądzu i [do] Inspektora Pracy w Gdyni. Pod koniec zebrania Zieliński wezwał obecnych do wzięcia solidarnego udziału w obchodzie pierwszomajowym. Zebranie miało przebieg spokojny.

Zawodowe Zjednoczenie Polskie nie wykazuje większej żywotności. Tarcia między członkami a sekretarzem [Franciszkiem] Bartkowiakiem znowu się wzmogły, w konsekwencji czego kilku członków przeszło do ZZZ, względnie [do] ZZZ.

[III.] BEZROBOCIE.

Liczba bezrobotnych w ciągu miesiąca kwietnia [br.] spadła do 1 921 osób. Z zasiłku bezrobocia korzystało 280 osób, z pomocy lokalnego Komitetu Bezrobocia 160, a z opieki społecznej 180 osób.

[IV.] STRAJKI.

Dnia 21 kwietnia br. wybuchł, na tle ekonomicznym, strajk brukarzy. Strajkowali brukarze oraz ramarze w liczbie 46 osób z firm: „Skąpski”, „Daniłowicz”, „Paszkowski” i „Próchnicki” oraz „Kondrobit”. Strajkujący

żądali 1,50 zł za jedną godzinę pracy dla brukarzy, a dla ramarzy 1,20 zł, natomiast pracodawcy proponują dla brukarzy 1,35 zł, a dla ramarzy 90 gr za jedną godzinę pracy. Konferencja odbyta u Inspektora Pracy między pracodawcami a pracobiorcami, wobec nieustępliwości [obu] stron, nie dały pozytywnych wyników. Strajkujący zachowują spokój. Cała akcja inspirowana jest przez sekretarza Związku [Zawodowego] Robotników Budowlanych, Teodora Zielińskiego. Ostatnio pracodawcy zdecydowali się na sprowadzenie brukarzy z poza terenu Gdyni. W tych warunkach prace brukarskie odbywałyby się pod ochroną policji.

[V.] STAN BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.

Wykaz przestępczości	Liczba wypadków	
	kwiecień	marzec
Inne przestępstwa polityczne	1	-
Opór władzy	10	1
Inne przestępstwa przeciwko władzy	4	1
Zakłócenie spokoju publicznego	56	48
Przemysłnictwo	3	7
Włóczęgostwo i żebractwo	10	45
Falszerstwo dokumentów	6	4
Falszerstwo pieniędzy i papierów wartościowych	10	12
Morderstwo - zabójstwo zwyczajne	2	-
Uszkodzenie ciała	3	16
Przestępstwa przeciw moralności	-	11
Przestępstwa na tle seksualnym	1	1
Kradzież kolejowa z włamaniem	1	-
Kradzież kolejowa bez włamania	22	31
Innego rodzaju kradzieże z włamaniem	4	8
Kradzieże z pola i lasu	3	8
Innego rodzaju kradzieże bez włamania	97	96
Kradzież kieszonkowa	1	2
Oszustwo	16	18
Wymuszenie	-	-
Przywłaszczenie	14	4
Hazard karciany	-	-
Przekroczenie przepisów sanitarno-administr[acyjnych].	76	65
Przekroczenie przepisów handl[owo].-administracyjn[ychn].	78	75
Samobójstwa	6 [4 usiłowania]	1 [usiłowanie]
Nieszczęśliwe wypadki	11 [3 śmiertelne]	8 [śmiertelne]
Zaginięcie osób	-	2
Przekroczenie przepisów meldunkowych	26	27
Opilstwo	111	154
Paserstwo	-	6
Przypadkowe pożary	4	4
Sprzeniewierzenie	1	11
Różne	414	418
Nielegalne przekroczenie granicy	2	-
Razem:	976/17	1075/9
Z tego nie wykryto:	37	57

Stan bezpieczeństwa nie uległ w okresie sprawozdawczym poważniejszym zmianom i na ogół jest zadowalający. Z ważniejszych wypadków przytacza się następujące: 1. Dnia 2 kwietnia [19]34 [r.] elektromonter Maksymilian Kurecki, będąc w stanie nietrzeźwym spadł z trapu statku s/s „Landsee” do wody i utonął. Zwłoki wydobyto po 6 godzinach. 2. Dnia 2 kwietnia [19]34 r. Antoni Mateja, z zawodu piekarz, w czasie bójki pchnął lwankiewicza sztyletem w pierś. lwankiewicz zmarł wskutek upływu krwi. 3. Dnia 20 kwietnia br. Czesław Janicki naprzeciwko Komisariatu Rządu wyskoczył w biegu będącego auta ciężarowego i wskutek upadku uderzył głową o krawężnik chodnika. Janicki odniósł ciężki uraz głowy i nie odzyskawszy przytomności zmarł po 3 godzinach w szpitalu.

4. Dnia 26 kwietnia br. o godz. 13.20 na otwartym przejeździe kolejowym między magazynem III a Chłodnią na Nabrzeżu Polskim w porcie nastąpiło zderzenie samochodu półciężarowego, należącego do rzeźnika z Gdyni Kazimierza Kachlickiego z parowozem przetokowym. Parowóz uderzył w lewy bok samochodu i włókł go jeszcze na przestrzeni 5-6 m. Wskutek zderzenia ciężkie obrażenia cielesne odnieśli Kachlicki, kierowca samochodu oraz Paweł Idzikowski, który siedział obok Kachlickiego, natomiast Ustachowski oraz Vogt, pomocnicy Kachlickiego, wylecieli z otwartej części samochodu na tory, nie ponosząc przy tym żadnych obrażeń. Jak ustalono dochodzeniami, pole widzenia, tak dla kierowcy samochodu, jak i [dla] parowozu, wskutek stojących wagonów na torach równoległych, było b[ardzo]. ograniczone. Kierowca samochodu jechał bardzo wolno i dawał ciągłe sygnały, natomiast kierowca parowozu, jak zeznają świadkowie zajścia, nie dawał żadnych sygnałów. Kachlicki wskutek odniesionych ran zmarł w szpitalu. 5. Dnia 28 kwietnia br. Antoni Wiśniewski z Małego Rudnika, pow. grudziądzki zamordował w celach rabunkowych, niedaleko budynku szkolnego przy ulicy Leśnej, uderzeniem kamienia w tył głowy niejakiego, Józefa Supruniaka. Supruniak przyjechał do Gdyni z Łucka za pracę i był w posiadaniu książeczki oszczędnościowej PKO na 100 zł oraz gotówki 200 zł. Wykrycie przestępcy nastąpiło w ten sposób, że st[arszy]. post[erunkowy]. s[ł]u[żby]. ś[ł]edcz[ym]. Majewicz, oglądając zwłoki zamordowanego, przypomniał sobie że [...] legitymował [go] w czasie obławy, przy czym zanotował sobie również nazwisko jego towarzysza. 6. Dnia 2 maja [19]34 r. st. post. Majewicz pojechał do Rudnika i tam aresztował mordercę, znajdując przy nim rzeczy oraz dokumenty należące do zamordowanego.

[VI.] SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym zatrzymano za nielegalne przekroczenie granicy 6 osób.

[VII.] SZPIEGOSTWO I DWERSJA.

Dnia 22 kwietnia [19]34 r. w Sądzie Okręgowym w Gdyni odbył się proces przeciwko Kurtowi Wollenbergowi, oskarżonemu o szpiegostwo na rzecz jednego z państw ościennych. Wollenberg został [skazany] na 4 lata więzienia za szpiegostwo oraz na jeden rok i 6 miesięcy więzienia za fałszywe obwinianie obywateli polskich; łącznie zaś na 5 lat więzienia.

48

1934 czerwiec 4, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc maj 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 262-265.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Pod względem gospodarczym prawie we wszystkich gałęziach przemysłu nastąpiła wyraźna poprawa. Szczególnie ożywił się ruch budowlany, przyczyniając się również do spadku bezrobocia. W kupiectwie, w związku z przygotowaniami do sezonu letniego, zauważa się duże ożywienie. Port wykazuje nadal niestabilne tętno życia gospodarczego, co zresztą odbija się na ogólnej sytuacji gospodarczej miasta tak, że kryzys w Gdyni nie ma ostrego przebiegu. Sytuacja polityczna nie wykazuje żadnych wybitniejszych zmian, a ugrupowania polityczne, poza BBWR i PPS CKW, który łącznie ze Związkami Zawodowymi Transportowców i Robotników Budowlanych urządził uroczystości pierwszomajowe, nie wykazały żadnej działalności. BBWR przygotowuje się do wyborów do Izby Rzemieślniczej i w związku z tym ujawnia specjalnie żywszą działalność wśród kół rzemieślniczych. Spośród przejawów życia społecznego na pierwszym planie występuje obchód trzeciomajowy, w której to uroczystości wzięły udział wszystkie ważniejsze organizacje, bez względu na różnicę poglądów. Miejscowe społeczeństwo mało interesowało się zagadnieniami politycznymi tak, że i ostatnio dokonana zmiana Rządu przeszła bez echa.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

1. Z dniem 2 maja br. administrację gdyńskiego oddziału „Dziennika Bydgoskiego” objął Stefan Kledzik.
2. Z dniem 8 maja br. na terenie Gdyni rozpoczęto kolportaż wydawanego w Warszawie przy ul. Chłodnej 20,

biuletynu „Prasowej Informacji Morskiej”, której oddział mieszczący się w Gdyni przy ul. Świętojańskiej 82, prowadzi Michał Duda Morena, przedstawiciel na Gdynię, wydawanego w Królewskiej Hucie dwutygodnika „Polacy na całym świecie”. 3. Na początku maja br. nadchodziło do Gdyni „Jüdische Tribüne”, czasopismo żydowskie w języku niemieckim, wydawane przez redaktora Gliksmana z Gdańska. Czasopismo to pod koniec miesiąca przestało wychodzić. 4. Wycofano wskutek zarządzonych zajęć: Nr 217 czasopisma „Kurjer Poznański” z 16 maja [19]34 r. w ilości 23 egzemplarzy, Nr 228 [tego] czasopisma z 24 maja [19]34 r. [w ilości] 16 [egzemplarzy], Nr 126 [tego czasopisma] z 29 maja [19]34 r. [w ilości] 3 [egzemplarzy], Nr 147 [czasopisma] „Kurjer Poranny” z 29 maja [19]34 r. [w ilości] 3 [egzemplarzy], Nr 153 [czasopisma] „Nasz Przegląd” z 31 maja [19]34 r. [w ilości] 1 [egzemplarza]. 5. Zmian osobowych w redakcjach poszczególnych pism, zawieszonych czasopism, zmian co do wysokości nakładu oraz prawomocnych wyroków prasowych nie było.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. a) Dane natury ogólnej. W związku z przygotowaniem do wyborów do Izby Rzemieślniczej, BBWR rozwinął żywszą działalność wśród kół rzemieślniczych. Ostatnio utworzona została Rada Rzemiosła składająca się z przedstawicieli wszystkich cechów. Na jednym z posiedzeń Rady wyłoniono zarząd w osobach starszego cechu ślusarskiego [Bernarda] Badziąga jako przewodniczącego Rady, st[arszego]. cechu blacharskiego Kubale¹⁷ jako wiceprzewodniczącego Rady oraz st[arszego]. cechu fryzjerskiego [Alojzego] Rakowskiego jako sekretarza Rady. Poza tym Cech Rzeźnicki zgłosił swój akces do BBWR. Koła środowiskowe na odbywanych zebraniach nie poruszały istotniejszych zagadnień, zajmując się jedynie sprawami czysto organizacyjnymi. b) Ruch zebraniowy. Ilość zebrań zamkniętych - 20. Frekwencja 60%. Nowe komórki - [brak].

PPS CKW. Komitet miejscowy PPS poza zorganizowaniem uroczystości pierwszomajowych wspólnie z [e] Związkami Zawodowymi Transportowców i Robotników Budowlanych, innej działalności nie wykazał. Członkowie posiadają obecnie pracę i nie interesując się życiem politycznym, w organizacji mało się udzielają.

NSPR. W okresie [ie] sprawozdawczy[m] Narodowa Socjalistyczna Partia Robotnicza nie wykazała żadnej działalności i do tej pory nie zorganizowała na terenie miasta Gdyni jednostki partyjnej. Zainteresowanie się Partią jest słabe, a [jej] czasopismo [...] „Błyskawica” nadsyłane jest do Gdyni w ilości zaledwie 50 egzemplarzy. Agenturę tego czasopisma prowadzi Edmund Kaczyński, były akwizytor „Gazety Gdyńskiej”.

NPR. Władze naczelne noszą się z zamiarem zupełnego zlikwidowania miejscowej filii NPR ze względu na brak wyników pracy oraz zbyt małą żywotność [...]. Dotychczasowy sekretarz [Paweł] Burczyk od dwóch miesięcy nie otrzymuje poborów i w najbliższym czasie ma być zwolniony z zajmowanego stanowiska.

Inne ugrupowania polityczne żadnej działalności nie wykazały.

IV. SEKTY RELIGIJNE.

Członkowie Stowarzyszenia Badaczy Pisma Świętego w dalszym ciągu usiłują kolportować czasopisma tego Stowarzyszenia, nie znajdując jednak w swojej akcji poparcia wśród miejscowego społeczeństwa.

V. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Sytuacja ogólna. W ruchu mniejszości narodowych nie zaszły poważniejsze zmiany. Wśród mniejszości żydowskiej powtarzają się stale zatargi bądź to natury osobistej, bądź to na tle przekonań politycznych. Ostatnio wybuchł zatarg między zarządem [Komisji do Spełniania Zadań] Gminy Wyznaniowej [Żydowskiej] a zwolennikami S[y]jonistów Rewizjonistów, zgrupowanych w stowarzyszeniu „Brith Trumpeldor [-Beitar]” na tle niedopuszczenia przez zarząd [Komisji do Spełniania Zadań] Gminy do odbycia zebrania przez Brith-Trumpeldorczyków w lokalu Komisji. Grupa „Poalej S[y]jon” nie wykazuje żadnej działalności. Życie polityczne. Oddział Ligi [Pomocy] Pracującej Palestyny, po powołaniu go do życia w ubiegłym miesiącu, ogranicza się obecnie jedynie do zbierania składek członkowski[ch]. Dnia 20 maja br. grupa członków „Brith Trumpeldor [-Beitar]” zamierzała odbyć swoje zebranie w lokalu [Komisji do Spełniania Zadań] Gminy [Wyznaniowej Żydowskiej], [ale] z powodu sprzeciwu zarządu Komisji zebranie nie odbyło się. Niezadowoleni z postępowania zarządu Komisji, ci sami członkowie „Brith Trumpeldor [-Beitar]” na czele z Akiwą [Majerem] Strykowskim usiłowali zebranie to odbyć w dniu 21 maja br. Spotkali się jednak ponownie z ostrym sprzeciwem zarządu, w związku z czym doszło do gwałtownej sprzeczki

¹⁷ Chodzi o Edwarda lub Józefa Kubale, współwłaścicieli zakładu blacharskiego.

między wiceprzewodniczącym zarządu, dr. [Januszem] Rauchem, a Strykowskim i innymi. Sprzeczką miała miejsce w obecności licznie zebranych Żydów, obchodzących w tym dniu w domu modlitwy Zielone Świątki. Awanturę zmuszona była zlikwidować Policja [Państwowa]. Życie gospodarcze. W miesiącu sprawozdawczym nie uległy zahamowaniu wpływy żydowskie na tok życia gospodarczego miasta. Życie zawodowe, kulturalno-oświatowe, sportowe i wyznaniowe. Sprawozdanie negatywne.

49

1934 czerwiec 8, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc maj 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 326-331.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

W miesiącu sprawozdawczym elementy wywrotowe nie wykazały żadnej działalności na terenie m[ia]sta. Gdyni. Nie zanotowano z ich strony żadnych prób zakłócenia spokoju nawet w dniu 1 maja. [Kazimierz] Snarski, jak sam zwierzył się informatorowi, jest obecnie sekretarzem sekcji marynarzy przy ISH i zajmuje się głównie agitacją na statkach łotewskich, przy czym stara się również agitację tę rozszerzyć na statki polskie. Ruchliwość związków zawodowych po odbyciu święta pierwszomajowego nieco osłabła. Szczególnie ZZT nie wykazuje już tej intensywności w pracy. Należy to częściowo przypisać aresztowaniu [Edmunda] Guziałka. Nawiązując do poprzedniego sprawozdania odnośnie zatargu robotników (zgrupowanych w ZZZ) z firmą „Paged”, to załatwienie tego zatargu zostało odsunięte dzięki przedstawieniu robotnikom [przez] sekretarza [Józefa] Morawskiego, że nie czas wszczynać akcji strajkowej w czasie trwania działalności Komisji Kwalifikacyjnej, która właśnie rozpoczęła swoją pracę. Robotnicy zajęli więc stanowisko wyczekujące, jednakże należy się spodziewać, że z chwilą upłynięcia terminu umowy zbiorowej, żądania robotników zostaną postawione w formie kategorycznej. Liczba bezrobotnych pod koniec miesiąca maja wynosiła 1 306 osób. Strajk brukarzy, trwający od dnia 21 kwietnia br., został zlikwidowany w dniu 14 maja br., z tym, że robotnicy uzyskali częściową podwyżkę płac. Stan bezpieczeństwa nie uległ poważniejszym zmianom i na ogół jest zadowalający. Zmniejszeniu i to dosyć znacznie uległa jedynie ilość popełnionych wykroczeń.

II. RUCH WYWROTOWY.

Snarski znajduje się w dalszym ciągu w ciężkich warunkach materialnych i jak się zwierzał informatorowi, zamierza wrócić do Gdańska. Obecnie zajmuje on stanowisko sekretarza sekcji marynarzy przy ISH i ma za zadanie prowadzenie działalności komunistycznej na statkach łotewskich i polskich, które przychodzą do Kopenhagi. Szczególnie silną agitację prowadzi Snarski na łotewskim statku [s/s] „Kaupo”, a mając na tym statku dwóch zaufanych spośród załogi maszynowej, niejaki Blumena i Kozembaumacha (na[r]odowości żydowskiej), za ich pomocą przesyła wszelką korespondencję, jak również literaturę do Gdańska. Za pośrednictwem informatora przesyła co pewien czas literaturę komunistyczną do Gdyni. Zasadniczo poleca on informatorowi literaturę tę rozkolportować w Domu Marynarza w Gdyni, wzgl[ędnie]. [w] Gdańsku. O ile jednak zajdą przeszkody, informator ma tę literaturę dostarczyć zaufanym marynarzom: Hinzowi, Mieczysławowi Migale, wzgl[ędnie]. Władysławowi Balasowi, zam[ieszkałemu]. w Domu Marynarza w Gdyni. Snarski zaopatrzył informatora w legitymację ISH (beziemienną) w formie pudetka do zapalek. Legitymacje takie Snarski podpisuje ps. „Pawłow”.

III. RUCH ZAWODOWY.

W maju br. ZZZ odbył ogółem siedem zebrań członkowskich oraz zorganizował Oddział Piekarzy. Na zebraniu w dniu 27 maja br., w obecności 48 osób, wyłoniono zarząd Koła Piekarzy w następującym składzie: Władysław Mudkowski - przewodniczący, Bronisław Połom - zastępca, Czesław Dumala - sekretarz, Jan Gil - skarbnik, Antoni Wierzyński, Franciszek Maciejewski oraz Maksymilian Nowak - członkowie komisji rewizyjnej. Na innych zebraniach omawiane były sprawy organizacyjne oraz sprawa powołania do życia Komisji Kwalifikacyjnej dla robotni-

ków portowych. W skład tej Komisji wszedł również Morawski, jako delegat okręgowy ZZZ. Ustosunkowanie członków ZZZ do tej Komisji jest [bardzo] pozytywne. Robotnicy firmy „Paged” nieco się uspokoili i obecnie zajmują stanowisko wyczekujące. Ich zdaniem dzień 1 lipca br. musi przynieść ostateczną rozgrywkę. O ile do tego czasu firma „Paged” nie zawrze nowej umowy zbiorowej, robotnicy którzy w 90% należą do ZZZ (jest ich około 325 członków) z tym dniem wstrzymają się od pracy. Czasowe zawieszanie sporu nastąpiło skutkiem działalności sekretarza Morawskiego, który uzgodniwszy z postem [Marianem] Malinowskim niektóre sprawy związane z tym zatargiem, oświadczył robotnikom firmy „Paged”, że zostali oni zaliczeni do kategorii robotników portowych i z tego też względu poddani zostaną klasyfikacji Komisji Kwalifikacyjnej, a zatem wszczęcie w tej chwili akcji strajkowej mogłoby się ujemnie odbić na robotnikach, o ile chodzi o ustosunkowanie się do nich Komisji Kwalifikacyjnej. Oddział Kontrolerów Portowych jeszcze w miesiącu kwietniu br. wszczął akcję w kierunku unormowania warunków pracy. Rzeczoznawcy portowi i firmy kontrolne wymagają od kontrolerów stosunkowo dużych kwalifikacji, a jednak traktują ich na równi z robotnikami portowymi, płacąc za 1 godzinę pracy od 60 gr do 1,25 zł, przy czym kontrolerzy zmuszeni są wyczekiwać od godziny 6.30 do 23.00, chociaż płacę otrzymują za faktycznie przepracowany czas. W związku z tym kontrolerzy domagają się zaliczenia ich do kategorii pracowników umysłowych. W tej sprawie uchwalili oni odpowiednią rezolucję, a poza tym wnieśli memoriał do Izby Przemysłowo Handlowej, stawiając szereg zarzutów rzeczoznawcom portowym oraz firmom kontrolnym. Zarzuty te bada obecnie specjalna Komisja Śledcza, która jednak do tego czasu nie ukończyła ś[.]edztwa. W ostatnim czasie niektórzy członkowie ZZZ z [Janem] Jabłczyńskim na czele (kranista w Urzędzie Morskim) wszczęli akcję przeciwko sekretarzowi Morawskiemu, zarzucając mu szereg wykroczeń związkowych. Ponieważ akcja ta przybrała dość poważne rozmiary, na dzień 26 maja br. zwołane zostało zebranie nadzwyczajne zarządów poszczególnych oddziałów. Zarządy, po rozpatrzeniu zarzutów stawianych Morawskiemu, stwierdziwszy ich bezp[.]dstawność, [po]wzięły uchwałę wykluczającą Jabłczyńskiego ze Związku oraz potępiającą jego postępowanie.

ZTT w okresie sprawozdawczym, poza zorganizowaniem obchodu pierwszomajowego, nie wykazał żywszej działalności. Związek traci w dalszym ciągu zwolenników [i] w ostatnim czasie 25 członków przeszło do ZZZ. Aresztowanie Guziątka, które nastąpiło z powodu jego wystąpienia wobec kapitana greckiego statku s/s „Dioni” oraz z powodu wystawienia greckim marynarzom, na rzecz których interweniował, legitymacji członkowskich z datą wcześniejszą oraz wbrew statutowi ZTT, wpłynęło deprymująco na ogół [jego] zwolenników [...]. Za swoje przestępstwa oskarżony został z art. 191 i 251 kk i obecnie znajduje się w areszcie śledczym. W związku z aresztowaniem Guziątka, w dniu 26 maja br. bawił w Gdyni sekretarz generalny ZTT [Stanisław] Rongenc, który, po zaznajomieniu się ze sprawą miał się wyrazić [słowami], że Guziątek, nawet w razie zwolnienia go z więzienia, zostałby usunięty z Gdyni przez Centralę, gdyż negatywne ustosunkowanie się władz do jego osoby, zmierzających, zdaniem Rongenca, celowo do zniszczenia Guziątka, odbija się ujemnie na działalności organizacji i paraliżuje jej pracę. Sprawy odłączenia miejscowego oddziału ZTT od Centrali Guziątek ponownie nie podnosił.

Poza urządzeniem obchodu pierwszomajowego, Centralny Związek [Zawodowy] Robotników Budowlanych zajęty był sprawą akcji strajkowej sekcji brukarzy. Akcja została zakończona względnym powodzeniem dla robotników.

Zawodowe Zjednoczenie Polskie odbyło jedno zebranie przy współudziale zaledwie 45 osób. Na zebraniu [Franciszek] Bartkowiak omawiał sprawę ustawy o robotnikach portowych oraz sprawę urlopów. W czasie swojej przemowy Bartkowiak w ostrej formie zaatakował działalność sekretarzy ZTT Guziątka i Jaworskiego. Zdaniem Bartkowiaka, wymienieni wyżej Guziątek i Jaworski, przyjmują od robotników upoważnienia do występowania przed Sądem Przemysłowym w sprawach nie rokujących wygranej i z tego powodu narażają robotników na koszty procesu, a poza tym ośmieszają ich wobec pracodawców. W końcu Bartkowiak zestawiał ilość wyroków korzystnych, uzyskanych na interwencję własną i na interwencję sekretarzy ZTT. Zestawienie to wykazało dużą ilość spraw przegranych przez ZTT.

Związki [Zawodowy] Kolejowców. W dniu 27 maja br. odbył się wszechpolski zjazd delegatów Bezpartyjnego Związku [Zawodowego] Maszynistów Kolejowych, na którym to zjeździe wzięto udział 79 delegatów oraz około 160 zaproszonych gości. Zjazd załatwił szereg spraw organizacyjnych oraz dokonał wyboru nowego zarządu Związku.

[IV.] BEZROBOCIE.

Ogólna liczba bezrobotnych pod koniec miesiąca maja br. wynosiła około 1 206 osób. Dane te nie są ścisłe, ponieważ Obwodowy Fundusz Pracy odmówił podania ściślejszych danych, zastaniając się tajemnicą urzędową.

Z funduszu zasiłkowego korzystało 100 robotników, z pomocy lokalnego Funduszu Pracy korzystało 850 osób a z kuchni opieki społecznej korzystały 23 osoby. Bezrobotni zachowują spokój.

[V.] STRAJKI.

Strajk brukarzy, trwający od dnia 24 kwietnia br., w dniu 14 maja br. został zakończony po kilku konferencjach, które się odbyły między pracodawcami a robotnikami przed Inspektorem Pracy. Brukarze uzyskali lepsze warunki płac, a ponadto zawarli umowę zbiorową z pracodawcami. W czasie trwania strajku, z wyjątkiem jednego wypadku, nie zakłócono spokoju. Jedynie w dniu 11 maja br. strajkujący rozpędzili grupę robotników, którzy stawili [się] do pracy, a których to robotników firma „Komdrobit” sprowadziła z innych miejscowości. Później robotnicy ci pracowali pod osłoną Policji [Państwowej].

[VI.] STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Wykaz przestępczości	Liczba wypadków	
	maj	kwiecień
Inne przestępstwa polityczne	-	1
Opór władzy	-	10
Inne przestępstwa przeciwko władzy	13	-
Zakłócenie spokoju publicznego	13	56
Przemysłnictwo	2	3
Włóczęgostwo i żebractwo	-	10
Falszerstwo dokumentów	-	6
Falszerstwo pieniędzy i papierów wartościowych	10	10
Morderstwo - zabójstwo zwyczajne	-	2
Rabunek - rozbój zwyczajny	[przygotowanie]	-
Uszkodzenie ciała	7	3
Przestępstwa przeciw moralności	3	-
Spędzenie płodu	2	-
Przestępstwa na tle seksualnym	-	1
Kradzież kolejowa z włamaniem	-	1
Kradzież kolejowa bez włamania	13	22
Innego rodzaju kradzieże z włamaniem	12	4
Innego rodzaju kradzieże bez włamania	113	97
Kradzież kieszonkowa	1	1
Kradzieże z pola i lasu	21	3
Oszustwo	11	16
Przywłaszczenie	4	14
Sprzeniewierzenie	14	1
Przekroczenie przepisów sanitarno-administr[acyjnych].	44	76
Przekroczenie przepisów handl[owo].-administracyjn[ych].	41	78
Samobójstwa	5 [2 śmiertelne]	6 [4 usiłowanie]
Nieszczęśliwe wypadki	5 [2 śmiertelne]	11 [3 śmiertelne]
Wykroczenia meldunkowe	20	26
Opilstwo	118	111
Przypadkowe pożary	1	4
Nielegalne przekroczenie granicy	2	2
Różne	169	414
Dezercja	1	-
Razem:	638/10	976/17
Z tego nie wykryto:	55	57

Z ważniejszych [wydarzeń] wypada tu przytoczyć likwidację szajki włamywaczy Jarmaka i tow[arzyszy]. (złodziei włamywaczy), która planowała napad rabunkowy na Tymiana oraz wicedyrektora Izby Przem[yślowo]. Handlowej [Józefa] Kawczyńskiego. Zatrzymanie szajki nastąpiło w chwili, kiedy zamierzali oni przekroczyć żywopłot, okalający domostwa Tymiana. Podczas rewizji kieszonkowej znaleziono [przy] nich automatyczny-

nabity (nabój był wprowadzony do lufy) rewolwer, kilka sznurów z pętłami, maski na twarze zrobione z damskich pończoch, wytrychy, pilniki itp.

VII. SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym za nielegalne przekroczenie granicy zatrzymano dwie osoby oraz cofnięto na teren Gdańska sześć osób, które nie posiadały odpowiednich do[kume]ntów.

50

1934 czerwiec 30, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc czerwiec 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 272-273.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Żydowskie grupy polityczne w miesiącu czerwcu br. nie wykazały żadnej działalności. Pod względem gospodarczym Żydzi nie stracili swojego stanu posiadania. Zauważa się jednak, że poza jednostkami gospodarczo samowystarczalnymi, przyjeżdża również do Gdyni dużo Żydów spauperyzowanych. Zaniepokojeni objawem tym, zasiedzieli już miejscowi Żydzi, którzy z powodu braku środków nie zdążyli do tej pory odpowiednio zorganizować i rozszerzyć pracy na polu charytatywnym, ściśle zresztą związanej z dobrem współwyznawców, wszelką im dostępną propagandą, czy to za pomocą prasy, czy też korespondencji prywatnej, starają się powstrzymać napływ Żydów biedniejszych, a umożliwić osiedlenie w Gdyni [jedynie] Żydom o pewnym [statusie] gospodarczym. Miejscowe społeczeństwo, zwłaszcza kaszubskie i kupiectwo chrześcijańskie ujawnia w dalszym ciągu dużo niezadowolenia i zaniepokojenia z powodu wyraźnej ekspansji żydowskiej na Gdynię. Życie polityczne. Sprawozdanie negatywne. Życie gospodarcze. Vide sytuacja ogólna. Życie zawodowe, oświatowe i sportowe. Sprawozdanie negatywne. Życie wyznaniowe. Miejskowa [Komisja dla Spełniania Zadań] Gminy [Wyznaniowej] Żydowskiej nie posiada własnego cmentarzyska i w związku z tym, ostatnio czyni usilne starania w kierunku uzyskania odpowiedniego placu. Ponieważ jednak starania o uzyskanie bezpłatnie placu nie mają widoków szybkiej realizacji, dr [Janusz] Rauch na jednym z zebrań Komisji dla Spełniania Zadań Gminy [Wyznaniowej] Żydowskiej w Gdyni, wysunął projekt zakupu odpowiedniego placu od Towarzystwa Budowy Osiedli. Projekt ten znalazł uznanie, w związku z czym miejscowi Żydzi rozwinęli odpowiednią akcję w celu zebrania funduszy. Kupno placu zamierzają jednak tylko zadatkować, a następnie czynić starania w kierunku umorzenia pozostałych rat.

51

1934 lipiec 4, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego Nr II.BA-4/34 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokoła za miesiąc czerwiec 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 267-270.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Mimo pewnego spadku obrotów w porcie, sytuację gospodarczą za ubiegły okres sprawozdawczy można określić [jako] dosyć dobrą. W kupiectwie zanotowano stale wzrastające ożywienie, które tłumaczyć należy rozpoczęciem sezonu letniego oraz większym napływem wycieczek do Gdyni. W życiu politycznym nie zaobserwowano większego ożywienia. BBWR wykazał bardzo małą działalność na zewnątrz i za wyjątkiem współudziału w zorganizowaniu manifestacji żałobnej ku czci śp. ministra [spraw wewnętrznych] [Bronisława] Pierackiego oraz słabej akcji na terenie rzemieślniczym, [żadnej] innej nie ujawnił. O ile chodzi o Stronnictwo Narodowe, to wypada tu zaznaczyć konferencję działaczy Okręgu Pomorskiego tegoż Stronnictwa, odbyłą w dniu 11 czerwca br.

Konferencja ta zdaje się być załącznikiem akcji, jaką Stronnictwo Narodowe zamierza przeprowadzić w kierunku osiągnięcia większych wpływów na tutejszym terenie. Na konferencji tej m.in. ukonstytuowano jednostkę partyjną „Wydział Starszych SN” na Gdynię. Poza tym były próby zorganizowania w Gdyni placówki Obozu Narodowo-Radykalnego, które zresztą ograniczyły się do nawiązania kontaktu z [Alojzym] Sobczakiem ze strony działacza ONR z Gdańska. Spośród wypadków jakie zaszły w ostatnim czasie, najwięcej przez miejscowe społeczeństwo komentowany był fakt zabójstwa śp. ministra Pierackiego. W przeważnej części społeczeństwo to zdecydowanie potępiło akt zabójstwa. Dało ono zresztą wyraz swoim uczuciom gremialnym udziałem [w] manifestacji żałobnej, urządzonej ku czci śp. ministra Pierackiego. Ogłaszane w prasie wiadomości o zamierzonych przez Rząd represjach w stosunku do moralnych sprawców zabójstwa oraz środki zapobiegawcze, jakie Rząd zastosował (aresztowania działaczy opozycyjnych) w celu utrzymania porządku i bezpieczeństwa koła opozycyjne przyjęły krytycznie, lecz swoje zdania wyrażali bardzo powściągliwie.

III.] SPRAWOZDANIE PRASOWE.

1. Od około połowy miesiąca czerwca br. na tutejszym terenie zaprzestano kolportażu wydawanego w Warszawie biuletynu „Prasowej Informacji Morskiej”. Powody nieznanne. 2. Z dniem 16 czerwca br. miejsce redaktora odpowiedzialnego „Gazety Gdynińskiej” Stanisława Młyńskiego, który zapadł na chorobę umysłową, zajął Marian Belzerowski. 3. Z dniem 1 czerwca br. w charakterze współredaktora tutejszego oddziału „Expressu Ilustrowanego” przyjęty został Alfons Pietrzykowski. 4. Uległ konfiskacie Nr 124 „Dziennika Gdynińskiego” z dnia 27 czerwca 1934 r. (art.[ykuł]. pt. „Aresztowanie mordercy Ministra Pierackiego”. Postanowienie o konfiskacie wydał Sąd Grodzki w Gdyni dnia 27 czerwca 1934 r. (Nr IV.Ko.936/34). Ten sam numer „Gazety Gdynińskiej” w dniu 26 czerwca 1934 r. zajął tymczasowo Komisariat Rządu. 5. Wycofano wskutek zarządzonej zajęć: Nr 246 czasopisma „Kurjer Poznański” z 5 czerwca [19]34 [r.] w ilości 1 egzemplarza, Nr 172 czasopisma „Gazeta Warszawska” z 10 czerwca [19]34[r.] [w ilości] 34 [egzemplarzy], Nr 163 [czasopisma] „Echo Morskie” z 13 czerwca [19]34 [r.] [w ilości] 54 [egzemplarzy], Nr 141 [czasopisma] „Dziennik Bydgoski” z 23 czerwca [19]34 [r.] [w ilości] 62 [egzemplarzy], Nr 146 [czasopisma] „Danziger Neuechste Nachrichten” z 26 czerwca [19]34 [r.] [w ilości] 31 [egzemplarzy], Nr 147 [czasopisma] „Danziger Allgemeine Zeitung” z 26 czerwca [19]34 [r.] [w ilości] 1 [egzemplarza], Nr 144 [czasopisma] „Dziennik Gdyniński” z 26 czerwca [19]34 [r.] [w ilości] 114 [egzemplarzy]. 6. Czasopism zawieszonych, zmian co do wysokości nakładu poszczególnych czasopism oraz prawomocnych wyroków w procesach prasowych nie było.

IV. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. a) Dane natury ogólnej. Praca Bloku w miesiącu sprawozdawczym ograniczyła się do przeprowadzanej reorganizacji kół środowiskowych oraz do poważnego współudziału w zorganizowaniu obchodu żałobnego ku czci śp. ministra Pierackiego. Zapoczątkowana w ubiegłym okresie wśród kół rzemieślniczych akcja prowadzona była nadal, jednakże mniej intensywnie. Na zebraniach omawiano jedynie sprawy związane z reorganizacją kół, b) Ruch zebraniowy. Ilość zebrań zamkniętych - 14. Frekwencja 70%. Nowe komórki - 0.

SN. Dnia 11 czerwca br. w lokalu zamkniętym odbyła się ściśle poufna konferencja działaczy SN z Pomorza. Według uzyskanych informacji w konferencji wzięli udział: adwokaci [Marian] Zawodny, [Stefan] Jankowski, [Zygmunt] Stefan[owicz], [Franciszek] Wegner i [Marian] Zięciak z Gdyni, [Stanisław] Latosiński, [Wojciech] Mikołajczyk, kupcy z Gdyni, Alojzy Sobczak, ks. dziekan [Teodor] Turzyński, [Edward] Piszcz, Pliszka, dr Hiresz z Gdańska, Franciszek Hirsch z Placów, ks. Kaszubowski z Pierwoszyzna, dr [Lucjan] Rybiński ze Starzyńskiego Dworu, ks. proboszcz Si[e]g z Starzyna, kupiec Jankowski z Kartuz, Wacław Ciesielski z Pelplina, ks. kanonik [Bernard] Łosiński z Sierakowic, ks. senator [Feliks] Bolt, poseł na Sejm dr Tadeusz Bielecki z Warszawy i prof. [Karol] Wierczak z Warszawy. Przebieg tej konferencji był następujący. Najpierw odczytano nową deklarację ideową, wydaną przez [Romana] Dmowskiego, która omawia zwalczanie kapitału międzynarodowego, ustosunkowanie mniejszości do reszty narodu polskiego, walkę z żydostwem [sic! - przyp. red.], reformę rolną, pozostawienie religii na pierwszym planie, sprawy masonerii oraz inne. Deklarację odczytał prof. Wierczak, a referował ks. senator Bolt. W dyskusji przemawiał jedynie poseł Bielecki. Następnie referat organizacyjny wygłosił nieznan z nazwiska działacz SN z Warszawy. W referacie tym m.in. poruszana była sprawa stosunku Wydziału Młodych do Wydziału Starszych, z tym, że Młodzi powinni się zawsze podporządkować Wydziałowi Starszych. Poseł Bielecki, zabierający głos w dyskusji, oświadczył, że nie należy zapominać o tym, że Młodzi, mimo uzyskania odrębnej nazwy, muszą być

organizacyjnie zespoleni z Wydziałem Starszych. W tym czasie nastąpiła przerwa. Po przerwie dokonano wyboru prezesa Wydziału Starszych SN na Gdynię w osobie adwokata Mariana Zawodnego, [zaś] prezesem Wydziału Młodych na powiat morski z wydzieleniem Gdyni wybrano Alojzego Sobczaka. Z kolei omawiano sprawy organizacyjne, [takie] jak utworzenie kursów dla kierowników placówek oraz zakładanie kół Wydziału Starszych i Młodych. Po konferencji zlikwidowany został spór między Sobczakiem a Zawodnym, który swego czasu powstał na skutek oświadczenia Sobczaka, że jako były organizator OWP nie będzie dawał posłuchu rozkazom Zawodnego.

ONR. W ostatnim czasie Obóz Narodowo-Radykalny uczynił pewne starania w kierunku utworzenia placówki w Gdyni. Starania te czynili studenci Politechniki Gdańskiej, niejacy Leonard Garbolewski oraz Stanisław Przedpełski, zamieszkali w Gdańsku. Nawiązali oni kontakt z Sobczakiem i usiłowali wyrzucić na nim odpowiedni wpływ i jemu powierzyć zorganizowanie tej placówki. Poza tym pod koniec miesiąca sprawozdawczego przyjechali do Gdyni Siedlecki i Szypowski, członkowie ONR z Warszawy, którzy przywieźli ze sobą większą ilość ulotek. Ulotki te zamierzali oni rozkolportować w Gdyni oraz w miejscowościach Półwyspu Helskiego. W sprawie tej przedłożyłem sprawozdanie z dnia 2 lipca br. [pismem] Nr II.BA-380/34 Pf. Do utworzenia placówki ONR w Gdyni jednak do tej pory nie doszło.

Inne ugrupowania polityczne, [takie] jak NSPR, PPS, NFR żadnej działalności nie wykazały.

V. SEKTY RELIGIJNE. Sprawozdanie negatywne.

52

1934 lipiec 7, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc czerwiec 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 333-338.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

W miesiącu sprawozdawczym nie zanotowano działalności elementów wywrotowych na terenie Gdyni. Związki zawodowe wykazały w tym czasie słabą ruchliwość, szczególnie odnosi się to do Centralnego Związku [Zawodowego] Robotników. Budowlanych. oraz Zjednoczenia. Zawodowego. Polskiego. O ile chodzi o ZZZ, to zajmowano się tam przede wszystkim sprawą robotników firmy „Paged”. Nastroje wśród tych robotników wykazywały zupełnie wyraźnie na to, że swego czasu wysnuta kwestia strajku, znajduje wielu zwolenników. Poza tym stale aktualną jest sprawa Komisji Kwalifikacyjnej. Inne związki zawodowe, poza ZZZ, w dalszym ciągu ustosunkowują się do niej negatywnie. Wyrażane są częste obawy, że Komisja ta pozbawi legitymacji portowych tych wszystkich robotników, którzy byli kiedyś karani. Bezrobotni zachowują zupełny spokój i nie zanotowano u nich żadnych tendencji do wystąpień. Stan bezpieczeństwa, poza zwiększeniem się ilości wypadków kradzieży, nie wykazuje większych zmian i jest na ogół zadowalający.

II. RUCH WYWROTOWY. Sprawozdanie negatywne.

III. RUCH ZAWODOWY.

ZZZ. Sytuacja materialna, jak również pozycja Związku w terenie, wykazują wyraźną poprawę. Objawy te należy częściowo łączyć z akcją, jaką Związek prowadzi w obronie interesów robotników firmy „Paged”. Gdyby też akcja ta miała się zakończyć zupełnym powodzeniem Związku, to wtedy niewątpliwie zyskałby on dużo na znaczeniu i popularności wśród rzesz robotniczych. Ogółem Związek odbył pięć zebrań w poszczególnych oddziałach. Na uwagę zasługuje zebranie odbyte w dniu 17 czerwca br. przy współudziale 150 członków oraz w obecności generalnego sekretarza ZZZ, [Józefa] Pluskowskiego z Warszawy. Pluskowski, mówiąc o zabójstwie śp. min[istra]. [Bolesława] Pierackiego, wyraźnie podkreślił, że moralnych i fizycznych sprawców tego zabójstwa należy szukać w Narodowej Demokracji. Stronnictwo to nazwał ponadto największym wrogiem klasy robotniczej. Z kolei przemawiał [Józef] Morawski, który na wstępie zdementował pogłoski, krążące w porcie, jakoby Komisja Kwalifikacyjna miała przyjąć znaczną ilość robotników, dotąd niepracujących w porcie. Następn-

nie na wezwanie Morawskiego, zebrani dokonali wyboru sześciu delegatów, którzy będą występowali ze strony robotników podczas pertraktacji z firmą „Paged”. Na zapytanie jednego z obecnych w sprawie pogłosek, jakie krążą w porcie na temat niewydawania przez Komisję Kwalifikacyjną legitymacji robotnikom, którzy byli karani, Morawski odpowiedział, że Komisja sprawę tę traktuje życiowo i prawdopodobnie pozbawi się legitymacji tylko tych, którzy dopuścili się większych przestępstw, wzgl[ędnie]. popełnili je na terenie portu. W końcu Morawski wezwał zebranych do wzięcia gremialnego udziału w manifestacji żałobnej ku czci śp. min. Pierackiego. Udział członków ZZZ w manifestacji był też wyjątkowo liczny. Stworzony w ubiegłym okresie sprawozdawczym Oddział Piekarzy ZZZ zabiera się ostatnio do przygotowania akcji zmierzającej do zawarcia umowy zbiorowej z właścicielami piekarń.

ZTZ. Sytuacja tego Związku w terenie staje się coraz trudniejsza. O ile poprzednio, po zwolnieniu [Edmunda] Guziałka z więzienia, Związek wykazał wzrost aktywności, to obecnie aktywność jego bardzo spadła. Ostatnie zresztą aresztowanie Guziałka (mimo zwolnienia go w dniu 8 czerwca br.) za przestępstwo natury kryminalnej, znacznie poderwało [zarówno] autorytet jego, jak i władz Związku. Doszło do tego, że [na] jednym z zebrań członkowie zażądali przeprowadzenia dokładnej rewizji ksiąg kasowych. Pobranie przez Guziałka nieprawnie składek od marynarzy greckich zdaje się być tego powodem. Materialnie Związek nadal nie wykazuje żadnej poprawy tak, że Centrala Związku w Warszawie zmuszona jest opłacać czynsz za lokal ZTZ w Gdyni. Na uwagę zasługuje tu wystąpienie prezesa Oddz[iału]. Robotników Portowych ZTZ, Leona Polaszkego, który w dniu 8 czerwca br., z 30 robotnikami na czele, zażądał od magazyniera Łuszczarni Ryżu natychmiastowego zwolnienia 10 robotników magazynowych Łuszczarni, nie posiadających legitymacji, a zatrudnionych przy przeładunku ryżu. Sprawa oparła się o Inspektora Pracy, którego decyzja, pokrywająca się z żądaniem Polaszkego, została natychmiast wykonana. Dnia 10 czerwca br. odbyło się zebranie członków zarządu Oddz[iału]. Robotn[ików]. Portowych ZTZ. Między innymi zebrani postanowili, by sprawę przyjmowania przez Komisję Kwalifikacyjną dużej ilości robotników, dotąd nie posiadających legitymacji, omówić na ogólnym zebraniu. Poza tym ze względów informacyjnych zdecydowano [o] odbywaniu stałych zebrań miesięcznych członków zarządu, ponieważ członkowie zarządu nagabywani przez robotników w różnych sprawach organizacyjnych, jak to już nieraz miało miejsce, wykazywali rażąco brak dostatecznej, a nawet zupełnej orientacji, co w konsekwencji musi doprowadzić do poderwania autorytetu władz organizacji. Następnie, przy omawianiu kwestii wpływów kasowych z tytułu składek członkowskich, zebrani stwierdzili, że płaćcych jest bardzo mało, co zdaniem zarządu jest wynikiem zbyt luźnego kontaktu członków z organizacją. W końcu niektórzy członkowie zarządu zażądali poddania ścisłej rewizji ksiąg kasowych Związku. W tymże samym dniu o godz. 15.30, w obecności zaledwie 65 osób, odbyło się zebranie ogólne ZTZ. Na wstępie zebrania [Leon] Polaszke specjalnie podkreślił sprawę frekwencji członków na zebraniach. Wskazał przy tym na to, że objawy te są już notoryczne i wskazują dobitnie na to, jak dalece członkowie interesują się poczynaniami Związku. Następnie, przy omawianiu działalności Komisji Kwalifikacyjnej, wywiązała się bardzo ożywiona dyskusja. Ogólnie, zabierający głos wyrażali obawy i niezadowolenie z powodu przyjmowania przez tę Komisję wielkiej ilości robotników, nieposiadających legitymacji. Zdaniem przemawiających przyczyni się to do zwiększenia kontyngentu robotników portowych, a co za tym idzie do zmniejszenia się zarobków, względnie do dyskwalifikacji robotników starszych. W związku z tą sprawą zebrani postanowili zwrócić się do Komisji o udzielenie odpisu wykazu robotników zakwalifikowanych i zdyskwalifikowanych, w celu porównania i pozycji członków ZTZ w odniesieniu do innych związków i ilości nowoprzyjętych robotników. Przy omawianiu sprawy tworzącego się Biura Pośrednictwa Pracy dla robotników portowych, zebrani wyrazili przypuszczenie, że członkowie organizacji prorządowych będą przez to biuro faworyzowani. W końcu [Wiktor] Jaworski poruszył jeszcze sprawę prowadzonych procesów w Sądzie Przemysłowym o urlopy dla 45 robotników, członków ZTZ. Tu Jaworski zaznaczył, że procesy te są przegrane, ponieważ zainteresowani robotnicy, mimo poprzednich twierdzeń, że posiadają dostateczną ilość kwitów za przepracowane dniówki, nie mogli przedłożyć na rozprawie takich dowodów. W dniu 8 czerwca br. powrócił z więzienia Guziałek, który przebywał w więzieniu śledczym jako podejrzany o pobranie składek członkowskich od nowo wstępujących członków na kilka miesięcy wstecz. Od czasu zwolnienia Guziałka nie brał żadnego udziału w życiu Związku. Natomiast ze względów osobistych odbył z Polaszkiem oraz z kilkoma zaufanymi członkami poufną konferencję, na której przy omawianiu sprawy przenie-

sienia go do Wilna, oświadczył, że w Wilnie może on być zupełnie odsunięty od pracy, ponieważ nie jest dotychczas członkiem Centralnego Komitetu ZTT. W związku z tym Guziątek zamierza wysunąć żądanie zwołania ponownego Kongresu i tam przeforsować swoją kandydaturę na członka Głównego Zarządu ZTT. Niezależnie od tego Guziątek poddał zebranyemu myśli zebrania odpowiedniej ilości podpisów za sprawą pozostawienia go w Gdyni. Podpisy te się zbiera.

Centralny Związek Robotników Budowlanych odbył zaledwie jedno zebranie, na którym [...] omawiano sprawę zawarcia umowy zbiorowej (sekcji zdunów). Umowa ta miałaby przewidywać przyjmowanie do pracy na terenie Gdyni jedynie czeladników zduńskich, członków CZRB.

Różne. Na początku czerwca br., staraniem kuchmistrza Głowackiego¹⁸, zorganizowany został, Oddział Kucharzy przy Związku Pracowników Gastronomicznych. Głowacki, prowadząc akcję tworzenia Oddziału, powodował się myślą wystąpienia w późniejszym czasie wobec restauratorów z żądaniem ścisłego przestrzegania ośmiogodzinnego dnia pracy oraz zwiększenia tym samym liczby zatrudnionych kucharzy.

IV. STRAJKI. Sprawozdanie negatywne.

V. STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Wykaz przestępczości	Liczba wypadków	
	czerwiec	maj
Inne przestępstwa polityczne	2	-
Opór władzy	1	-
Inne przestępstwa przeciwko władzy	4	13
Szpiegostwo	1	-
Zakłócenie spokoju publicznego	45	13
Przemysłownictwo	1	2
Włóczęgostwo i żebractwo	15	-
Falszerstwo dokumentów	-	2
Falszerstwo pieniędzy i papierów wartościowych	12	10
Rabunek - rozbój zwyczajny	2	1
Uszkodzenie ciała	8	7
Przestępstwa na tle seksualnym	1	-
Inne przestępstwa przeciwko moralności	6	3
Spędzenie płodu	-	2
Kradzież kolejowa bez włamania	8	13
Innego rodzaju kradzieże z włamaniem	6	2
Innego rodzaju kradzieże bez włamania	164	113
Kradzież kieszonkowa	9	1
Kradzieże z pola i lasu	9	21
Oszustwo	24	11
Wymuszenie	1	-
Sprzeniewierzenie	15	14
Przywłaszczenie	3	4
Przekroczenie przepisów sanitarno-administr[acyjnych].	26	44
Przekroczenie przepisów handl[owo].-administracyjn[ych].	67	41
Samobójstwa	1	5
Nieszczęśliwe wypadki	18 (7 śmiertelnych)	5 (śmiertelnych)
Wykroczenia meldunkowe	17	20
Opilstwo	102	118
Razem:	[brak danych]	[brak danych]
Z tego nie wykryto:	[brak danych]	[brak danych]

¹⁸ Chodzi o Adama lub Henryka Głowackiego.

1934 lipiec 12, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne życia polskich związków i stowarzyszeń Nr II.BA-28/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za okres od 1 kwietnia 1934 r. do 30 czerwca 1934 r., oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2299, s. 403-418.

[I.] CZĘŚĆ OGÓLNA.

Praca nad zorganizowaniem życia społecznego w Gdyni układa się obecnie w kierunku stabilizacji warstw społecznych. Z jednej strony istnieją organizacje obejmujące miejscowy intelekt, dalej organizacje, których zadaniem jest praca nad stanem średnim, [takim] jak rzemiosło i kupiectwo, z drugiej strony szczególny nacisk położony jest na te organizacje, które z natury rzeczy pracują wśród szerszych mas robotniczych. W tym trzecim rodzaju organizacji, opierających się przeważnie na warstwie robotniczej, zostały nadane trzy kierunki, których ściśle przestrzeganie stanowić będzie o owocnej pracy społecznej tych organizacji. Pierwszym kierunkiem jest praca nad młodzieżą poborową, do której przeznaczony jest w pierwszym rzędzie Związek Strzelecki, którego statut organizacyjny przewiduje opiekę nad młodzieżą już od wieku szkolnego. Inne organizacje, [takie] jak Legion Młodych, OMP, Harcerstwo są w tym planie organizacjami pomocniczymi dla „Strzelca”, dając mu, jak Harcerstwo, materiał do szeregów, względnie organizacje starsze [dając mu] materiał instruktorski, wychowawczy itp. Takie postawienie sprawy pozwoli Związkowi Strzeleckiemu, opartemu poza tym o [Miejski] Komitet WFIPW, najwłaściwiej przysposobić młodzież przedpoborową do życia obywatelskiego i wojskowego. Założenie powyższe wyklucza należenie do Związku Strzeleckiego elementu starszego, który też jest z tych szeregów eliminowanym. Drugim kierunkiem jest opieka nad poborowym, sprawowana przeważnie przez organizacje kobiece. Wreszcie trzecim kierunkiem jest opieka na szeroką masę popoborowych rezerwistów, do której przeznaczony został Związek Rezerwistów [RP]. Prowadząc swoją pracę, Związek Rezerwistów [RP] wystąpił z hasłem „dajcie pracy”, wychodząc z tego założenia, że członek Związku, poborowy, mając lub zakładając rodzinę, pracę mieć musi. Cały szereg organizacji, [takich] jak Rodzina Rezerwisty, Związek Legionistów pełnią funkcje pomocnicze, dając do pracy na tym terenie kadry ideowe, sekretarskie itp. Rozpatrując życie społeczne na tle tego planu, daje się łatwo zauważyć najsilniejszy rozwój Związku Strzeleckiego i Rezerwistów, wspomaganym przez inne organizacje pokrewne. Poza tym istnieje w Gdyni cały szereg organizacji drobniejszych, których jedynym probierzem działalności jest udział w obchodach i innych uroczystościach, a których znaczenie jest nikłe i na rozwój których specjalnego nacisku kłaść nie należy. Wyjątek stanowi jednak Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej, której żywotność w ostatnim czasie została silnie podkreślona na wystąpieniach zbiorowych. Jak to podkreślam w części szczegółowej, chociaż Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej nie zajmuje stanowiska wyraźnie opozycyjnego, a nawet w wystąpieniach zewnętrznych łączy się ostatnio z innymi organizacjami prorządowymi, winno być dokładnie przefiltrowane od wewnątrz z uwagi na swój wzrost i pozostawanie w rękach politycznie niepewnych. W tym kierunku, jeżeli chodzi o teren miejscowy, prowadzi się obserwacje nad SMP.

Dział A. Związki młodzieży.

O ile Legion Młodych poprawił swoją pozycję w społeczeństwie, objawiając przy tym próby zespolenia swojej działalności z innymi organizacjami prorządowymi, o tyle OMP z powodu braku poparcia, uległ częściowemu zahamowaniu w swoim rozwoju. W łonie Związku Strzeleckiego zorganizowano nową placówkę tzw. „I. Kaszubski Batalion im. Ant[oniego]. Abrahama”. Poza tym działalność Związku obracała się w utartych ramach pracy nad przysposobieniem wojskowym członków, tworzeniem świetlic itp. Spośród organizacji ulegających opozycji, ZMN uległ całkowitej dezorganizacji, przekształcając się w Wydział Młodych SN, SMP wybitnie zaznaczyło swój rozwój, wzięło liczny udział w obchodzie rocznicy encyklik papieski[ch] oraz w obchodzie [święta] 3 Maja. Zaobserwowano przychylniejsze ustosunkowanie SMP do Rządu. TUR, jak również Tow[arzystwo]. Gimn[astyczne]. „Sokół” wykazały znikomą żywotność. YMCA otworzyła Oddział i zajęła się organizowaniem poszczególnych sekcji.

Dział B. Zrzeszenia gospodarcze (rolnicze).

Na terenie Gdyni podobnych zrzeszeń nie ma.

Dział C. Zrzeszenia b[yłych]. wojskowych.

Poza Związkiem Rezerwistów [RP], rozwijającym się coraz pomyślniej, inne zrzeszenia na ogół nie wykazują żadnych zmian [jeśli] chodzi o udział ich w szerszym życiu społecznym oraz o ile chodzi o ich działalność wewnętrzną. Niektóre z nich, [takie] jak [Związek] O[ficerów] R[ezerwy] i Legia Podchorążych [Rezerwy] pod koniec okresu zarzuciły odbywanie zebrań i przeszły do prowadzenia praktycznego szkolenia członków. Wybitniejszy zanik działalności zaobserwowano w Związku b[yłych]. Uczestników Powstań Narodowych, Towarzystwie Powstańców i Wojaków O[kręgu]. K[orpusu]. VII, Stowarzyszenia Weteranów b[yłej]. Armii Polskiej w Francji, Legii Inwalidów Wojennych oraz Związku Legionistów. Jednakże członkowie Zw[iązku]. Legionistów, poza własną organizacją należą w większości wypadków do innych organizacji i tam rozwijają bardzo żywą działalność. Zw[iązek]. Pow[stańców]. i Woj.[aków]. O[kręgu]. K[orpusu]. VIII rozwija się kosztem Tow[arzystwa]. Pow[stańców]. i Woj.[aków]. O[kręgu]. K[orpusu]. VII.

Dział D. Zrzeszenia ogólnie - społeczne i kulturalno-oświatowe.

W życiu tych organizacji na pierwszy plan wybija się działalność L[igi].M[orskiej]. i Kol[onijnej]., LOPP i Zw[iązku]. Pr[acy]. Ob[ywatelskiej]. Kobiet. LOPP urządził tradycyjny [XI] „Tydzień lotniczy”, w trakcie którego odbył się pokaz obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej, przeprowadzony nader sprawnie. LMiK rozwinęła szeroką propagandę na rzecz F[unduszu] O[brony] M[orskiej], a ponadto wzięła udział w organizowaniu Złotu Młodzieży. Inne stowarzyszenia tego typu nie wykazały szczególnie żywszej działalności.

Dział E. Inne zrzeszenia.

Należy tu wymienić zjazd Katolickich Stowarzyszeń Robotników Okręgu Kaszubskiego, odbyty w dniu 21 maja br. z okazji rocznicy wydania encyklik papieskich „Rerum Novarum” oraz „Quadragesimo Anno”. Udział w uroczystościach związanych z tym zjazdem był stosunkowo liczny. Związek Lokatorów odbył wiec w dniu 13 maja br. przy małej frekwencji. Kampania Związku prowadzona przeciwko właścicielom nieruchomości straciła ostatnio na swojej ostrości.

Dział F. Zrzeszenie nowe.

Nowo założone stowarzyszenia nie odegrały ważniejszej roli w życiu społecznym. Wypadków zawieszenia, wzgl[ędnie]. rozwiązania stowarzyszeń nie było.

[II. Cześć szczegółowa.]

Dział A. Związki młodzieży.

Legion Młodych. Przede wszystkim organizacja ta kontynuowała pracę wewnętrzną, urządzając w ostatnim kwartale dwanaście zebrań zwyczajnych oraz jedno nadzwyczajne walne. Na sześciu zebraniach wygłoszone zostały referaty ogólnokształcące, [gdzie] szczególnie omawiane były kwestie rozwoju socjalizmu, kolektywizmu itp. W związku z przygotowaniem do zlotu i zjazdu okręgowego LM w Toruniu, tutejszy obwód odbył nadzwyczajne walne zebranie, na którym dokonano wyboru delegatów na zjazd oraz nowych władz obwodu. Komendantem wybrano mgr Al.[eksandra]. Melenia, a inspektorem mgr Juliusza Jastrzębskiego, urzędników Urzędu Morskiego. W zlocie w Toruniu wzięło udział 44 umundurowanych członków z tut[ejszego]. obwodu LM. Ogółem obwód posiada około 100 członków, z tego 50 jest czynnych, pozostali utrzymują tylko luźny kontakt z organizacją. Kilku członków pełni funkcje instruktorów w OMP, prowadzi referaty wychowania obywatelskiego w Związku Strzeleckim oraz bierze częściowy udział w pracach L[igi].M[orskiej]. i Kolonialnej. Ostatnio zaś w celu ściślejszej współpracy L[igi].M[orskiej]. [i Kolonialnej] z BBWR, niektórych członków obwodu wyznaczono na sekretarzy kół środowiskowych Bloku. Poza tym obwód brał udział w organizowaniu Złotu Młodzieży, który odbył się w dniu 1 lipca br. Miejscowe społeczeństwo, w związku z wystąpieniami umundurowanych członków (manifestacja ku czci śp. ministra Pierackiego) okazuje pewne zainteresowanie się Legionem Młodych i na ogół przychylniejsze ustosunkowanie się do tej organizacji.

Organizacja Młodzieży Pracującej. Rozwój tej organizacji, z powodu braku poparcia oraz braku materiałów, warsztatów itp., uległ zahamowaniu. Co prawda powstało nowe ognisko OMP na Obłuzu (30 członków), jednakże ilość członków w Witominie spadła do 28 (czynnych). W związku z tym, że instruktorzy OMP należą do Legionu Młodych, wystąpienia tej organizacji łączyły się z wystąpieniami Legionu Młodych. Ognisko w Obłuzu otrzymało w dzierżawę od Urzędu Morskiego odpowiedni plac, a poza tym zatwierdzono już projekt świetlicy OMP, będący w stadium zawiązywania. Zapewne przyczyni się [to] do wydatniejszych rezultatów prac i większego rozwoju organizacji.

Związek Harcerstwa Polskiego dnia 29 kwietnia br. obchodził uroczyste Dzień Patrona Harcerstwa. Udział wzięło [w nim] około 700 harcerzy i 300 harcerek. Związek na tutaj. terenie rozwija się pomyślnie, a na wszelkich uroczystościach występuje gremialnie.

Związek Strzelecki zamknął swoją działalność w dotychczasowych ramach, prowadząc nieprzerwaną pracę przygotowania wojskowego. Ostatnio zorganizowano placówkę Związku Strzeleckiego, tzw. „Batalion Kaszubski im. Ant[oniego]. Abrahama”. Na zebraniu organizacyjnym dokonano wyboru zarządu, do którego weszli Antoni Paszyk jako prezes, Józef Voigt jako I wiceprezes (obydwaj są Kaszubami) oraz inni. Na uchwaleniu rezolucji, którą później przesłano do Pana Prezydenta Rzeczypospolitej [Ignacego Mościckiego] i do Marszałka Józefa Piłsudskiego oraz omówieniu ideologii i znaczenia Związku Strzeleckiego, program zebrania wyczerpano. W czasie „Tygodnia Lotniczego” oddział Związku w marszu w maskach gazowych uzyskał pierwsze miejsce.

Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. Zarząd odbył pięć zebrań, podczas których omawiane były tylko sprawy organizacyjne. Tematów politycznych nie poruszano. Poza tym Towarzystwo wzięło udział podczas święta P[ryszposobienia].W[ojskowego]. Ogólnie wzięwszy Towarzystwo nie przejawiało szerszej działalności.

Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej. Na odbytych ośmiu zebraniach omawiane były tylko sprawy Akcji Katolickiej. SMP wzięło bardzo liczny udział w zjeździe okręgowym Związku Robotników Katolickich, jak również innych uroczystościach, zwłaszcza w obchodzie rocznicy [uchwalenia Konstytucji] 3 Maja. SMP wystąpiło podczas defilady 19 marca br. i 1 lipca br., akcentując dość wyraźnie współpracę z organizacjami prorządowymi, jednakowoż podlega ono wpływom elementu pod względem politycznym niepewnego. Z tego powodu SMP znajduje się pod obserwacją i żywotność jego jest bardzo skrupulatnie badana. Żywotność SMP szczególnie uwydatniła się podczas Złotu Młodzieży, w którym organizacja ta była składnikiem dominującym.

Związek Młodych Narodowców uległ całkowitej dezorganizacji. Dawniejszy, prowizoryczny zarząd przeszedł do organizacji politycznej tj. do Wydziału Młodych SN i tam członkowie tego zarządu z Sobczakiem na czele zajęli czołowe stanowiska. Wobec tego, że członkowie ZMN nie wykazali żadnego większego zainteresowania się organizacją, miejscowy oddział ZMN można uważać za nieistniejący.

Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego opanowane jest całkowicie przez PPS CKW, a przejawy jego działalności nie wykazują większej ruchliwości. Liderzy Towarzystwa, należący równocześnie do miejscowego Komitetu PPS, zorganizowali akademię pierwszomajową, której przebieg był częściowo kompromitacją organizatorów (mówcy nie [byli] przygotowani, a częściowo nietrzeźwi). Poza tym na zaproszenie zarządu, dr [Ludwik] Dziuś dla członków TUR wygłosił 6 referatów na temat ubezpieczeń społecznych. Frekwencja na odczytach była mierna. Największą może ruchliwość wykazuje Klub Sportowy Młodzieży Robotniczej, oparty o TUR. Działalność klubu jednak przejawia się jedynie na polu sportowym.

Przysposobienie Wojskowe Kobiet. Organizacja ta dzięki energicznemu kierownictwu rozwija się pomyślnie. Poza prowadzeniem wyszkolenia przysposobienia wojskowego, zarząd PWK zorganizował szwalnię, w której dziewczęta uczą się kroju oraz szycia. [Organizowane są] kursy robót ręcznych i obozy letnie dla członkiń PWK.

Dział B. Zrzeszenia gospodarcze (rolnicze).

Na terenie miasta zrzeszeń gospodarczych (rolniczych) nie ma.

Dział C. Związek b[łytych]. Wojskowych.

Związek Rezerwistów [RP]. Organizacja ta, jako jedna z najbardziej rozbudowanych na tutaj. terenie, wywiera też odpowiedni wpływ na cały tok życia społecznego tej klasy społeczeństwa, z której rekrutuje się większość [jego] członków. Największe wpływy notowane są wśród rzesz robotników portowych. Ostatnio zorganizowane zostało Koło Portowe Związku Rezerwistów [RP], które mimo krótkiego czasu istnienia wykazuje dużą żywotność. Koło Marynarzy Związku Rezerwistów [RP] wykazuje stały napływ członków. Zjawisko to należy ściśle łączyć z kwestią łatwiejszego uzyskania pracy, w związku z pozytywnym ustosunkowaniem się armatorów do organizacji. Istniejące Koło Robotników Portowych współpracuje [z] ZZZ i jest na ogół odporne na hasła walki klasowej. Po raz pierwszy w [u]b. roku Związek Rezerwistów [RP] wziął udział w obchodzie pierwszomajowym, urządzonym wspólnie z ZZZ. Udział członków, wzięwszy pod uwagę, że obchód przez organizację prorządową urządzony był po raz pierwszy, był stosunkowo liczny. Akcja urządzania tego święta pracy przeprowadzona została sprawnie i poza kilkoma atakami ze strony niektórych osobistości z PPS CKW innych przeciwdziałań ze strony

PPS CKW nie zanotowano. Aby organizację uchronić przed napływem elementu niepożądanego oraz zagwarantować jej stały napływ rezerwistów kończących służbę wojskową, Zarząd Powiatowy dąży do jak najszerszego rozprzestrzenienia działalności mężów zaufania, którymi obsadzone mają być dzielnice miejskie, a nawet poszczególne ulice. Mężowie ci specjalnie mają mieć na uwadze rezerwistów niezrzeszonych, a mających pracę i wśród nich przeprowadzać jak najintensywniej akcję werbunkową. Niezależnie od tego mężowie zaufania mają zawiadamiać o wolnych posadach, aby poszczególne zarządy mogły te momenty odpowiednio wykorzystać dla dobra członków. Wytyczne te są przeprowadzane w terenie i ich wynik jest zadawalający. Praca szkoleniowa na płaszczyźnie przygotowania wojskowego członków nie uległa żadnemu zahamowaniu, a udział Związku w[e] wszelkich uroczystościach (3 Maja, 1 Maja, manifestacja ku czci śp. ministra Pierackiego) był zawsze liczny. Ze Związkiem Rezerwistów [RP] ściśle współpracuje [Stowarzyszenie] Rodzina Rezerwisty.

Związek Inwalidów Wojennych odbył osiem zebrań, w tym jedno walne, na którym miano dokonać wyboru nowego zarządu. Jednak wobec burzliwego nastroju zebranych, w związku z pozbawieniem zaopatrzenia inwalidzkiego członków, którzy posiadali tylko 29% niezdolność do pracy, delegat zarządu głównego sprzeciwił się wyborowi nowego zarządu. Na tle obniżenia zaopatrzenia inwalidzkiego zapanowały w organizacji bardzo burzliwe nastroje tak, że ostatecznie dwóch członków zarządu, występujących bardziej agresywniej wykluczono ze Związku. Zarząd miejscowy podał się do dymisji, a jako powody zgłoszenia dymisji podano, że na kilkakrotne żądania miejscowego zarządu, by Centrala uregulowała sprawy finansowe poprzednich zarządów, [ta] żądań [wspomnianych] nie uwzględniła. Wyboru nowego zarządu do tej pory nie dokonano, wobec czego stary zarząd w dalszym ciągu pełni swoje funkcje, ale zastępczo.

Związek b[itych]. Uczestników Powstań Narodowych nie wykazał większej aktywności. Na odbytych trzech zebraniach omawiano wyłącznie kwestie organizacyjne. Na jednym z nich, jako walnym, dokonano wyboru nowego zarządu. Koło tutejsze w ostatnim czasie przekształcone zostało w Delegaturę Morską, do której przydzielono pięć północnych powiatów Województwa Pomorskiego.

Legia Podchorążych Rezerwy jako organizacja zespolona z Z[wiązkiem] O[ficerów] R[ezerwy] odbyła samodzielnie tylko trzy zebrania. Poza szkoleniem w kierunku wojskowym innej działalności nie ujawniła.

Związek Oficerów Rezerwy [RP] pod koniec okresu sprawozdawczego zarzucił zupełnie odbywanie ogólnych zebrań, natomiast przerzucił się na pole praktycznego szkolenia członków. Zorganizował kilka strzelań, wspólnie z innymi organizacjami PW, a ponadto przygotowuje członków do zawodów o POS.

Związek Powstańców Śląskich powstał jako oddział samodzielny (dotąd niezarejestrowany). Na zebraniu organizacyjnym wybrano zarząd w następującym składzie: [Bronisław] Pudlik - prezes, [Tadeusz] Kołodziej, [Nikodem] Książczak i Grzyb - członkowie zarządu. Oddział ten poza odbyciem dwóch zebrań organizacyjnych innej działalności nie ujawnił.

Stowarzyszenie Weteranów b[itej]. Armii Polskiej w[e] Francji. Z powodu zdekompletowania zarządu [...] oraz małego interesowania się członków organizacją, Stowarzyszenie to nie wykazało żadnej działalności tak, że należy się liczyć z jego likwidacją.

Legia Inwalidów Wojennych zajęta była organizacją wewnętrzną oraz akcją materialnej pomocy dla niezdolnych członków. Odbyła sześć zebrań.

Związek Powstańców i Wojaków O[kręgu]. K[orpusu]. VIII utworzył nową placówkę na Oksywiu, w skład której weszła większa część członków placówki Obłuże i Oksywie Tow[arzystwa]. Pow[stańców]. i Woj.[aków]. O[kręgu]. K[orpusu]. VIII, przy czym członkowie ci przeszli wraz z[e] sztandarem. Związek wykazuje stały rozrost, przejmując częściowo członków z secesyjnego Tow[arzystwa]. Pow[stańców]. i Woj.[aków]. Na odbytym w dniu 13 maja br. zjeździe w Wejherowie, miejscowi członkowie wzięli gremialny udział.

Towarzystwo Powstańców i Wojaków O[kręgu]. K[orpusu]. VII tracił[o] coraz bardziej na znaczeniu, przy czym liczba [jego] członków stale maleje wskutek przechodzenia do Związku Pow[stańców]. i Woj.[aków]. O[kręgu]. K[orpusu]. VIII. Dzieje to się poniekąd dlatego, że prezes placówki w Obłużu [Antoni] Mazurowski usiłuje spośród członków Towarzystwa zorganizować „Hufce modlitwy Serca Jezusowego”, tzn. stowarzyszenie nie mające nic wspólnego z genezą Tow[arzystwa]. Pow[stańców]. i Woj.[aków]. Na zebraniu zarządów placówek Towarzystwa, które się odbyło w Redzie, poza wybraniem Mazurowskiego prezesem honorowym Zw[iązku]. Pow[stańców]. i Woj.[aków]. O[kręgu]. K[orpusu]. VII, postanowiono prowadzić nadal pracę organizacyjną, mimo napotykanych przeciwności.

Związek Legionistów [...] nie przejawiał większej działalności. Jednak poszczególni członkowie należą do innych stowarzyszeń, gdzie odgrywając główną rolę, przejawiają bardzo żywą i skuteczną działalność. Wypada tu poza tym nadmienić [o] odbyty[m] zjeździe Oficerów i Szeregowych b[yłego]. 6 Baonu I Brygady Legionów. Zjazd ten odbył się 21 maja br., jako uzupełnienie właściwego zjazdu, odbytego w Warszawie. W zjeździe wzięło udział ok. 500 osób.

Dział D. Zrzeszenia ogólnospołeczne i kulturalno-oświatowe.

Polski Czerwony Krzyż zamknął swoją działalność w dotychczasowych ramach. Zorganizował szereg udanych imprez dochodowych. Podkreślić należy tu wydatną pomoc, z jaką miejscowy oddział PCK przyszedł Komitetowi Obywatelskiemu Związku Lekarzy, ofiarując mu dwie karetki samochodowe dla tworzącego się pogotowia ratunkowego.

Polski Biały Krzyż obecnie liczy około 300 członków, wykazując za okres sprawozdawczy pozytywne wyniki w akcji dokształcania żołnierzy.

LOPP. Dla celów propagandowych Liga rozwinęła szeroką akcję, czy to przez urządzenie kursów [przeciw] gazowych i ratowniczych, czy też w czasie pokazów „XI Tygodnia Lotniczego”. Podczas tego tygodnia nastąpiło odsłonięcie bomby (formy pomnika) przed Poczta Główną oraz urządzono pokaz ataku gazowego i akcji drużyn O[brony].P[rzeciwigazowej]. Liga cieszy się zupełnym poparciem miejscowego społeczeństwa, a urządzone przez nią kursy praktyczne znajdują zawsze licznych uczestników.

Liga Morska i Kolonialna nadal prowadzi akcję zbiórki na rzecz F[unduszu]. O[brony]. M[orskiej]., propagując akcję na rzecz tegoż funduszu za pomocą tablic wystawionych w miejscach publicznych oraz na łamach miejscowej prasy. Inne stowarzyszenia również bardzo się udzielają [w] tej akcji. Poza tym Liga zajęta była organizacją Złotu Młodzieży.

Związek [Obrony] Kresów Zachodnich. Dnia 29. kwietnia br. odbył się w Gdyni zjazd delegatów Kół Okręgu Pomorskiego ZOKZ. Na zjeździe wybrano na członków Rady Naczelnej: Starostę Krajowego Łąckiego, mjr[a]. Palucha, notariusza Wiktora Kurowskiego i dr Korzeniowskiego, zaś do Zarządu Związku Obrony Kresów Zachodnich [na] Okręg Pomorski wybrano: dr Korzeniowskiego, not[ariusza]. Kurowskiego, Bolesława Maternickiego, dyr. Jana Pupla oraz mec[enasa]. Zdzisława Józewicza. W wyniku przeprowadzonych obrad zjazd uchwalił rezolucję, której treść w swoim czasie była ogłoszona w prasie.

Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet urządził jeden referat, poza tym z funduszy miejskich prowadzi[ł] kuchnię dla inteligencji oraz przedszkola. Ponadto Związek dał inicjatywę do urządzenia konkursu wystawy sklepowej. Żywszej działalności nie wykazuje.

Instytut - Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe im. Stefana Żeromskiego liczy obecnie ok. 150 członków, a swoją działalność ogranicza do akcji dokształcania robotników (z ZZZ) w formie popularnych wykładów. Akademia pierwszomajowa zorganizowana przez Instytut cieszyła się bardzo dużą frekwencją.

Towarzystwo Czytelni Ludowych rozwija swoje placówki, zakładając szereg biblioteczek przy towarzystwach katolickich. W swojej akcji [na]potyka na duże poparcie kleru i miejscowego społeczeństwa katolickiego.

[Stowarzyszenie] Rodzina Urzędnicza. Działalność tego Stowarzyszenia idzie w kierunku towarzyskiego zbliżenia rzesz urzędniczych. Czyni to za pomocą zorganizowanych imprez towarzyskich, względnie wycieczek. W dniach 22 i 23 kwietnia br. przeprowadziło kurs pracy społecznej i uświadczenia obywatelskiego. Uczestników na kursie było dużo.

[Stowarzyszenie] Rodzina Rezerwisty, utworzone dopiero przed kilkoma miesiącami, wkrótce po zorganizowaniu się przystąpiło do pracy w terenie, zakładając przy wszystkich oddziałach Związku Rezerwistów [PR] Koła Rodziny, w liczbie 9. Koła te, zajmując się rodzinami rezerwistów, a szczególnie dziećmi, stworzyły opiekę społeczną, pośrednictwo pracy oraz zorganizowały szereg imprez i placówek dochodowych ([takich] jak kioski), z których czerpią fundusze na założenie warsztatów pracy dla żon bezrobotnych rezerwistów. Dla organizacji prac skarbniczek, sekretarek oraz prowadzących świetlice poszczególnych Kół, urządzono specjalny kurs, w wyniku którego praca członkiń, piastujących podobne stanowiska, wydatnie się poprawiła.

[Stowarzyszenia] Rodzina Wojskowa oraz [Rodzina] Policyjna. Stowarzyszenia te działalność swoją przejawiają na ograniczonym terenie. Zajmują się przede wszystkim pracą charytatywną, [taką] jak dożywianie dzieci bezrobotnych oraz młodzieży szkolnej.

Dział E - Inne organizacje.

Towarzystwo Rzemieślników Katolickich liczy obecnie ok. 500 członków. W okresie sprawozdawczym odbyło osiem zebrań, w czasie których omawiane były sprawy akcji katolickiej oraz sprawy organizacyjne.

Stowarzyszenie Robotników Katolickich. W dniu 21 maja br., z okazji rocznic encyklik papieskich „Rerum Novarum” oraz „Quadragesimo Anno”, odbył się zjazd Katolickich Stowarzyszeń Robotniczych Okręgu Kaszubskiego. W zjeździe, oprócz stowarzyszeń robotniczych, wzięły również udział miejscowe oddziały SMP, „Sokoła”, Tow[arzystwa]. Rzemieślników Katolickich oraz Towarzystwa Powstańców i Wojaków O[okręgu]. K[orpusu]. VII. Liczbę uczestników określić można na ok. 500 osób. Odpowiedni referat na temat „Encyklik papieskich” wygłosił mec[enas]. [Marian] Zawodny, wskazując na stałą troskę i opiekę jaką papieże zawsze otaczali świat robotniczy. Poza tym nadmieniał, że socjalizm traci powoli grunt i należy się spodziewać rychłego skupienia rzesz robotniczych na całym świecie pod sztandarami katolickimi. Pod koniec uroczystości uchwalono treść, później wystanych, telegramów hołdownicznych do Pana Wojewody Pomorskiego [Stefana Kirtikisa] oraz ks. biskupa [Stanisława] Okoniewskiego.

Towarzystwo Kupców Samodzielnych. W maju br. dokonano wyboru nowych władz Towarzystwa w poprzednim składzie z dr [Władysławem] Smoleniem na czele. Następnie Towarzystwo przeprowadziło reorganizację agend wewnętrznych przez powołanie czterech sekcji branżowych, które pracują indywidualnie przy pomocy sekretariatu Towarzystwa oraz w myśl wskazówek i pod kontrolą zarządu. Na ogół nastroje wśród członków idą w kierunku prorządowym. Czynione są przygotowania do zgłaszania przez poszczególne sekcje przystąpienia do BBWR. Sekcja Owocarzy swój akces do BBWR już zgłosiła.

Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości. Działalność Stowarzyszenia była egoistyczna i ograniczyła się jedynie do spraw ściśle wewnętrznych, bez pierwiastka społecznego. Polemikę prasową, jaką Stowarzyszenie prowadziło poprzednio z[e] Związkiem Lokatorów ostatnio zarzucono. Ogółem [Stowarzyszenie] odbyło sześć zebrań.

Związek Lokatorów zorganizował w dniu 13 maja br., przy udziale ok. 200 osób wiec, na którym poruszone zostały bolączki lokatorów. Działalność Związku sprowadza się do walki z egoizmem właścicieli nieruchomości, w kierunku obniżenia czynszów i ukrócenia zdzierstwa komorniczego. Walka ta jest bardzo utrudniona, gdyż 90% z górą mieszkań nie podlega ustawie o ochronie lokatorów; z drugiej zaś strony głód mieszkaniowy wywołuje podbijanie cen. Dochodzi do tego, że zakupywane są mieszkania zaledwie zaprojektowane. W tych warunkach jedynym środkiem do złagodzenia tej zaognionej sytuacji jest wzmoczenie budownictwa, tak czynszowego, jak i indywidualnego, co stanowi jedno z ważniejszych poczynań Zarządu Miejskiego. Niestety w akcji zwalczania od podstaw lichwy mieszkaniowej działalność Związku Lokatorów nie wygląda poważnie i ogranicza się do jałowych dyskusji i narzekania na wiecach i [przy] innych okazjach. Na tej platformie jakiegokolwiek porozumienie Związku Lokatorów z właścicielami nieruchomości jest wykluczone.

Związek Restauratorów. Dnia 7 czerwca br. odbył się XI Walny Zjazd Delegatów Związku Towarzystw Restauratorów, Właścicieli Kawiarń i Hoteli na Pomorzu. Do nowego zarządu Związku wybrano: Penkallę - prezesem, Klarowskiego - wiceprezesem, Wojdaka - sekretarzem oraz Gosińskiego - skarbnikiem. Na zjeździe omawiano sprawy ściśle zawodowe oraz starania, jakie restauratorzy, właściciele kawiarń i hoteli winni przedsięwziąć w kierunku uzyskania ulg podatkowych i innych. Na zjeździe przemawiał również przedstawiciel władz, naczelnik Urzędu [Skarbowego] Akcyz i Monopolów [Państwowych], Kolanko, który specjalnie podkreślił konieczność walki z tajnym wyszynkiem alkoholi. Miejscowy Oddział Związku nie przejawiał działalności zewnętrznej, przy czym nie wykazał też wybitniejszego ruchu zebraniowego. W nastawieniu politycznym nie zanotowano żadnych zmian; ścierają się tu wpływy BBWR z ukrytymi [wpływaniami] Stronnictwa Narodowego.

Bractwo Kurkowe, które było dotychczas domeną endecji, malkontentów, źle pojętej Kaszubszczyzny, jest [obecnie] odpowiednio przerabiane. Ponieważ członkowie Bractwa rekrutują się w przeważnej części z najzamożniejszych sfer kaszubskich, przez podanie im myśli o znaczeniu mieszczaństwa gdyńskiego, zaczynają swoje poczynania nastrojąc coraz wyraźniej i mocniej w kierunku pro rządowym. Ważniejszym momentem w życiu Bractwa Kurkowego było poświęcenie w dniu 3 czerwca [br.] sztandaru, w którym wzięły udział delegacje sąsiednich bractw oraz miejscowych stowarzyszeń, jak również zaproszeni licznie przez zarząd przedstawiciele władz cywilnych oraz wojskowych.

Związek Inwalidów Cywilnych Wdów i Sierot liczy obecnie 77 członków. Do zarządu wchodzi kilku miejscowych Kaszubów, przychylnie ustosunkowanych do Rządu. Odbyciem trzech zebrań zamknął swoją działalność.

Dział F. Zrzeszenia nowe i rozwiązane.

Zarejestrowano jako stowarzyszenia zwykłe: Klub Sportowo-Wędkarski Marynarki Wojennej w Gdyni, Związek Zawodowy Marynarzy i Pracowników Okrętowych, Związek Zawodowy Pracowników Portowych w Polsce. Powstał Związek Powstańców Śląskich, jako samodzielny Oddział w Gdyni (dotąd niezgłoszony). Wypadków zawieszenia wzgl[ędnie]. dobrowolnej likwidacji stowarzyszenia nie było.

54

1934 sierpień 4, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc lipiec 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 275-277.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

W sytuacji gospodarczej nie było większych zmian. Spośród przejawów życia społecznego na uwagę zasługuje Zlot Młodzieży odbyty w dniu 1 lipca br. W uroczystościach związanych z[e] Zlotem oraz poświęceniem kamienia węgielnego Bazyliki Morskiej wzięt również udział Pan Prezydent Rzeczypospolitej [Ignacy Mościcki]. Udział młodzieży w Zlocie nie był nadzwyczaj liczny, [a sam] przebieg uroczystości był mierny. Sytuacja polityczna wykazała małą ruchliwość wszystkich ugrupowań politycznych, a zwłaszcza opozycyjnych. Działalność BBWR poszła raczej w kierunku społecznym (organizowanie imprez na rzecz powodzian oraz stypendium im. śp. min. [Bronisława] Pierackiego). Po pierwszym wstrząsającym wrażeniu, jakie spowodował fakt zabójstwa śp. min. Pierackiego, nastąpiło względnie szybkie przejście do porządku [dziennego] nad tym faktem. Ponowne zajęcie się tym tematem nastąpiło w związku z wywiadem, jaki udzielił Minister Sprawiedliwości wysłannikom „Gazety Polskiej”. Wiadomość o małej nadziei przychwylenia sprawcy zabójstwa miejscowe społeczeństwo przyjęło bardzo krytycznie.

II. SPRAWOWANIE PRASOWE.

Wycofano wskutek zarządzonych zajęć: 14 egzemplarzy czasopisma „Kurjer Poznański” z dnia 13 lipca [19]34 [r.] [w ilości] 309 [egzemplarzy], [czasopisma] „Dziennik Bydgoski” [z dnia] 13 lipca [19]34 [r.] [w ilości] 4 [egzemplarzy], [czasopisma] „Słowo Pomorskie” [z dnia] 26 lipca [19]34 [r.] [w ilości] 4 [egzemplarzy], [czasopisma] „Orędownik” [z dnia] 26 lipca [19]34 [r.] [w ilości] 9 [egzemplarzy], [czasopisma] „Nowy Kurjer” [z dnia] 26 lipca [19]34 [r.] [w ilości] 1 egzemplarza, [czasopisma] „Słowo Pomorskie” [z dnia] 27 lipca [19]34 [r.] [w ilości] 4 [egzemplarzy]. Czasopism zawieszonych, zmian co do wysokości nakładu poszczególnych czasopism, zmian osobowych na stanowiskach redaktorskich oraz prawomocnych wyroków w procesach prasowych w okresie sprawozdawczym nie było.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. a) Dane natury ogólnej. Nie wykazał większej działalności. Stworzona Rada Rzemieślnicza odbyła jedno zebranie, na którym w dalszym ciągu omawiano jedynie sprawy natury organizacyjnej. Dla uczczenia pamięci śp. ministra Pierackiego BBWR urządził koncert, którego dochód przeznaczony został na stypendium im. śp. ministra Pierackiego. Ponadto BBWR bierze udział w akcji na rzecz powodzian.

SN. Wydział Starszych, jako też i Młodych SN nie ujawnili żadnej działalności. Ostatnio bawił tu poseł na Sejm Ryszard Piestrzyński, b[yły]. zastępca naczelnego redaktora „Kurjera Poznańskiego”. Miejscowi zwolennicy SN twierdzą, że Piestrzyński przybył w celu zorientowania się w[e] wpływach, jakie SN posiada na miejscowym terenie. Piestrzyński podobn[i]e dążyć ma do stworzenia nowej partii politycznej oraz Związku Młodych Narodowców, opartych częściowo o obóz rządzący.

PPS CKW. Obydwa te stronnictwa również nie wykazały większej ruchliwości. Zauważa się prawie całkowite, nieinteresowanie się członków życiem partii, jak również to, że liderzy tej partii nie okazują większej chęci do pracy. W PPS nie przeprowadzono do tej pory nowych wyborów a od miesiąca maja br. nie odbyto tam żadnego zebrania.

IV. SEKTY RELIGIUNE.

Kolportaż pism Stowarzyszenia Badaczy Pisma Św. odbywa się w dalszym ciągu, lecz nie wykazuje specjalnego natężenia. Kolportaż ten prowadzą stale ci sami osobnicy i chwilowo nie stwierdzono, by Stowarzyszenie to miało zyskać na zwolennikach.

V. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Sytuacja ogólna. Działalności żydowskich grup politycznych w miesiącu sprawozdawczym nie było. Wśród s[y]jonistów-rewizjonistów, po ostatnim wystąpieniu (awanturze) w domu modlitwy i wynikłego stąd dochodzenia prokuratorskiego, nastąpiło pewne uspokojenie. S[y]joniści ci zamierzali nawet współpracować z [Komisją dla Spełniania Zadań] Gminy [Wyznaniowej Żydowskiej], lecz współpracę tę uzależnili od usunięcia [dr] Janusza Raucha z Komisji, ponieważ temuż Rauchowi przypisują wniesienie skargi do prokuratora. Oddział miejscowy Ligi [Pomocy] Pracującej Palestyny (Poalej S[y]jon) nie ujawnia od dłuższego czasu żadnej działalności. Życie polityczne, gospodarcze, zawodowe, oświatowe, sportowe i wyznaniowe. [sprawozdanie negatywne]. Ukraińcy. Miejscowy Komitet Emigrantów i Uchodźców Politycznych (Petlurowcy) odbył jedno zebranie. Poza sprawami natury organizacyjnej innych nie poruszano.

55

1934 sierpień 8, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc lipiec 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 340-346.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

W okresie sprawozdawczym nie zanotowano żadnych przejawów działalności ze strony elementów wywrotowych. W związkach zawodowych panowało pewne ożywienie. I tak ZZZ odbył kilka zebrań informacyjnych, badając przy tym nastroje, jakie panują wśród członków w związku z nadchodzącymi terminami zawarcia nowych umów zbiorowych. Członkowie ZZZ zasadniczo godzą się na zmianę tych umów, o ile w umowach tych zachowane zostaną dawniejsze warunki płac. W odniesieniu do umowy zbiorowej dla robotników portowych, ZZZ domaga się dostosowania tej umowy do wymogów rozp[orządzenia]. o pracy robotników portowych. Wnosząc z istniejących nastrojów, jedynie chęć obniżenia płac przez armatorów, względnie poparcie akcji innych robotników mogłyby być motywem do wszczęcia akcji strajkowej ze strony ZZZ. Powyższej sprawie żadnego czasu nie poświęcał ZZZ. W Związku tym zajmowano się prawie wyłącznie sprawą robotników firmy „Paged”. Związek przeprowadził tam nawet strajk, co prawda krótkotrwały, lecz uwieńczony pewnym powodzeniem. Robotnicy uzyskali minimalną podwyżkę płac. Bezrobocie nie uległo większym wahaniom, a nastroje wśród bezrobotnych nie wykazują żadnych tendencji do wystąpień. Stan bezpieczeństwa uległ małemu pogorszeniu, na ogół jednak jest zadowalający

[II.] RUCH WYWROTOWY. Sprawozdanie negatywne.

[III.] RUCH ZAWODOWY.

ZZZ w okresie sprawozdawczym odbył w swoich oddziałach ogółem sześć zebrań. Ważniejszych spraw na tych zebraniach nie omawiano, wyjąwszy jedynie sprawę zatargu z firmą „Paged” oraz wyboru 10 kandydatów na ławników do Komisji Rozjemczej, powołanej ostatnio rozp[orządzeniem]. Ministra Opieki Społecznej. Sekcja Marynarzy oraz Pracowników Okrętowych w połowie lipca br. przesała do Związku Armatorów Polskich memoriał w sprawie nieprzestrzegania przez niektóre linie okrętowej, w szczególności przez Linie Gdynia-Ameryka, postanowień umowy zbiorowej. Mianowicie: że wpisywane nadgodziny do książeczek nadgodzin załogi hotelowej zostały przez kierowników skreślone, a poza tym zabroniono dalszego wpisywania przepracowanych nadgodzin; że nie udziela się pracownikom odpowiedniej ilości dni wolnych - w razie postoju statku w porcie - za przepracowane niedziele na morzu oraz nadgodziny; że pracownikom dopominającym się o swoje prawa grozi się zwolnie-

niem po przyjeździe statku do Gdyni. Związek Armatorów [Polskich] odpowiedział na ten memoriał, [tłumaczeniem], że podnoszone zarzuty nie są w całości słuszne, a punkty sporne można będzie załatwić po bezpośrednim porozumieniu się stron. Odnośn[i]e traktowania pracowników, Związek Armatorów [Polskich] odpowiedział, że wydał dyrektywy przedsiębiorcom żeglugowym, by w przyszłości wobec pracowników nie używano słów względnie zwrotów, które mogłyby wywołać wrażenie pogroźki. Otrzymałą odpowiedź ZZZ rozesłał do poszczególnych załóg w formie okólnika. W związku z wybuchem strajku robotników w firmie „Paged”, ZZZ dla robotników tych, należących w przeważnej części do tegoż związku, urządził w dniu 3 lipca br. zebranie (obecnych było 300 robotników). Na zebraniu tym sekretarz [Józef] Morawski wyjaśnił powody ogłoszenia strajku. Z uwagi jednak na to, że jak to Morawski oświadczył, przewlekanie strajku godzi w interes publiczny, delegacja strajkujących robotników odwołała się do Komisji Rozjemczej, pozostawiając jednak ostateczną decyzję co do przerwania względnie kontynuowania strajku zebranym. Od tej chwili nastrój zebranych, wskutek różnego rodzaju okrzyków [wznoszonych] przeciwko dyrekcji firmy, Żydom oraz okrzykom za bezwzględnym kontynuowaniem strajku, był bardzo burzliwy. Jednak dzięki zdecydowanej postawie Morawskiego, zebrani zgodzili się wreszcie by sprawę oddać rozstrzygnięciu Komisji Rozjemczej. Po powrocie delegatów z Inspektoratu Pracy i [po] oświadczeniu Morawskiego, [że] firma „Paged” stosować będzie stare warunki płacy oraz pracy aż do rozstrzygnięcia sporu, a robotnicy, którzy strajkowali nie będą szykanowani, zebrani uchwalili przerwanie strajku. Dnia 21 lipca br., w obecności 100 członków, odbyło się zebranie robotników portowych ZZZ. Zebranie to poświęcone było wyborom 10 kandydatów na ławników do Komisji Rozjemczej. Na kandydatów, poza czterema innymi, wybrani zostali delegaci, którzy występowali z ramienia robotników firmy „Paged” w sporze z tą firmą. Robotnicy skarżyli się, że firma „Paged” nie przestrzega zagwarantowanych swego czasu warunków pracy (nie daje rękawic, poduszek, przegotowanej wody do picia itp.). Członkowie niedawno utworzonej Sekcji Piekarzy w miesiącu lipcu br. przeszli do ZZZ. Przejście to spowodowane zostało negatywnym ustosunkowaniem się Morawskiego do żądań członków sekcji w odniesieniu do walki z piekarzami pracodawcami (wysuwano bowiem kwestię strajku).

ZTT zajmował się przede wszystkim kwestią umów zbiorowych dla robotników portowych oraz marynarzy. Robotnicy ZTT domagają się zmiany umowy zbiorowej, o ile chodzi o dostosowanie jej do rozporządzenia o pracy robotników portowych. Kwestia strajku nie jest tam popularna, a wysunięcia jej należałoby się spodziewać jedynie w wypadku chęci obniżenia płac ze strony ekspedytorów, co zresztą nie jest przewidywane. Marynarze z istniejącym stanem rzeczy się zgadzają. Dnia 12 lipca br. odbyło się zebranie (30 obecnych) mężów zaufania marynarzy oraz robotników portowych. Zebranie to zwołane zostało w celu wybadania nastrojów, jakie panują w porcie w związku z upływem terminu umów zbiorowych. [Edmund] Guziątek i [Wiktor] Jaworski w swoich przemowach podkreślili, by z powodu ciężkiego czasu nie występować zbyt agresywnie przeciwko armatorom, a sprawy załatwiać na drodze ugodowej. Sprawa strajku byłaby wtedy aktualną, o ile by armatorzy zamierzali obniżyć płace, względnie zmniejszyć załogi trampów. Delegaci-marynarze wypowiedali się przeciwko akcji strajkowej, zaznaczając, że strajk mógłby mieć miejsce tylko w ostateczności. Skłonni są do zawarcia umowy na poprzednich warunkach. W sprawie umowy zbiorowej robotników portowych wypowiedali się [Leon] Polaszke i Jaworski w tym sensie, że godzą się na zawarcie nowej umowy na starych warunkach. Gdyby jednak armatorzy zamierzali przeprowadzić obniżkę płac, to należy tak prowadzić pertraktacje, by je przeciągnąć do dnia 1 września [br.] i wtedy przeprowadzić wspólną akcję strajkową z marynarzami. Dnia 22 lipca br. w obecności 70 osób odbyło się zebranie robotników portowych. Na zebraniu t[ym] zaatakowano działalność Ubezpieczalni Społecznej, uchwalając przy tym wniosek, że w nagłych wypadkach lekarze winni przyjmować chorych bez uprzednich zgłoszeń w Ubezpieczalni Społecznej. Następnie omawiano jeszcze sprawę wydawania nowych legitymacji portowych. Z kolei Jaworski poruszył sprawę urlopów oraz nowej umowy zbiorowej, oświadczając, że Związek [z]godzi się na zmianę umowy, o ile zmiana ta dotyczyć będzie tych punktów dawniejszej umowy, które są sprzeczne z rozp[orządzeniem]. o pracy robotników portowych. Wezwał jednak zebranych, aby się mieli na baczności i nie dali się zaskoczyć armatorom. Dnia 13 lipca br. przybył do Gdyni prezes Zarządu Głównego ZTT w Warszawie Cymerman, który przeprowadziwszy szczegółową rewizję ksiąg kasowych miejscowego oddziału ZTT, stwierdził brak w kasie 2 000 zł w gotówki oraz 60 znaczków klasy III. Guziątek, który był odpowiedzialny za stan kasy, tłumaczył się, że zaszła tu niezawodnie pomyłka w obliczaniu. W związku z przeprowadzoną

rewizją, Cymerman zawiesił Guziątka w urzędowaniu, powierzając równocześnie pełnienie obowiązków sekretarza okręgowego Wiktorowi Jaworskiemu. Cymerman polecił zawieszenie Guziątka trzymać w ścisłej tajemnicy z tym, że dopiero w razie dalszego występowania Guziątka z ramienia ZZT, Centrala miałaby przelać odpowiednie zawiadomienia władzom i armatorom. Dnia 2 sierpnia br. Komisariat Rządu otrzymał takie zawiadomienie. Natomiast Guziątek, w obawie przed aresztowaniem, miał się udać do Gdańska.

ZZP. Odbyło zaledwie jedno zebranie i to organizacyjne [Sekcji] Piekarzy. Utworzona sekcja liczy około 50 członków, którzy przeszli z podobnej sekcji ZZZ. Członkowie ci przeszli do ZZP dlatego, ponieważ Morawski ustosunkował się negatywnie do ich żądań.

Robotnicy firmy „Ackermans & van Haaren”. Wspomniana firma, opierając się na obwieszczeniu Ministra Opieki Społecznej, ogłoszonego w Monitorze, zamierza z dniem 1 września br. obniżyć płace pewnym kategoriom robotników. Robotnicy zatrudnieni przy przetadunkach mieliby z dniem 1 września br. otrzymywać 80 gr zamiast dotychczasowych 90 gr za godzinę (w obwieszczeniu 70 gr plus dodatek za wydajność pracy), ślusarze, tokarze i kowale, otrzymujący obecnie od 1,20 [zł] do 1,60 [zł] za godzinę, otrzymywać mieliby mniej [o] 5% (wg obwieszczenia 1,20 [zł]), zaś robotnicy zwykli, zatrudnieni przy wykopywaniu torfu, otrzymywać mieliby [tak], jak dotychczas 60 gr za godzinę plus dodatek za wydajność pracy. Robotnicy przetadunkowi nie godzą się na te warunki, natomiast inni tak. W związku z zajęciem stanowiskiem robotników przetadunkowych, w ostatnim tygodniu miesiąca sprawozdawczego sekretarz Jaworski wraz z delegacją robotników udał się do dyrektora firmy i zażądał zastosowania stawki 1,16 [zł] za godzinę dla wszystkich robotników, twierdząc, że są to robotnicy transportowi. Dyrektor oświadczył w odpowiedzi, że są to robotnicy zwyczajni i o ile zaproponowane płace, które są wyższe od przewidzianych w obwieszczeniu, robotnikom nie odpowiadają, to z dniem 1 września br. płacić im będzie wg stawek, jakie przewiduje obwieszczenie. Na oświadczenie Jaworskiego, że sprawę tę skieruje do swojej Centrali z prośbą o zainteresowanie u miarodajnych czynników, pertraktacje zostały zakończone. Kiedy w kilka dni później Jaworski ponownie zgłosił się u dyrektora firmy, tenże kazał mu przez urzędnika powiedzieć, że z nim nie będzie rozmawiał, natomiast może rozmawiać z samymi robotnikami. Wśród robotników firmy „Ackermans & van Haaren” ZZT, jak [i] ZZZ posiada[ja] nikłą ilość członków [więc], akcję Jaworskiego należy tłumaczyć chęcią zwiększenia stanu posiadania Związku.

Bezrobocie nie uległo większym wahaniom.

[IV]. STRAJKI.

Dnia 2 lipca br. wybuchł strajk robotników w firmie „Paged”. Strajk ten miał podłoże ekonomiczne. Strajk ukończono w dniu 4 lipca br. Komisja Rozjemcza, rozpatrująca tę sprawę, w dniu 26 lipca br. wydała orzeczenie na postawie którego podwyższone zostały dotychczasowe stawki dla robotników drzewnych z 90 gr na 93 [gr] za godzinę pracy. W razie pracy akordowej stawkę tę zwiększa się o 25%. Strony warunki te przyjęły. O przebiegu strajku przedłożyłem sprawozdanie z dnia 3 lipca [19]34 [r.] oraz dnia 4 lipca br. [pismem Nr II.BA-386/34 Pf.].

[V.] STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Wykaz przestępczości	Liczba wypadków	
	lipiec	czerwiec
Inne przestępstwa polityczne	1	2
Opór władzy	-	1
Inne przestępstwa przeciwko władzy	9	4
Dezercja	1	-
Szpiegostwo	-	-
Zakłócenie spokoju publicznego	32	45
Przemysłnictwo	4	1
Włóczystwo i żebractwo	13	15
Falszerstwo dokumentów	4	-
Falszerstwo innego rodzaju, puszczanie w obieg fałszywych monet	19	12
Morderstwo - zabójstwo zwyczajne	1	-
Rabunek rozbój zwyczajny	-	2
Požary przypadkowe	3	4

Stręczenie do nierządu	3	-
Przestępstwa na tle seksualnym	-	1
Inne przestępstwa przeciwko moralności	2	6
Uszkodzenie ciała	9	8
Porzucenie dziecka	1	-
Kradzież kolejowa z włamaniem	1	-
Kradzież kolejowa bez włamania	10	8
Innego rodzaju kradzieże z włamaniem	13	6
Innego rodzaju kradzieże bez włamania	172	164
Kradzież kieszonkowa	36	9
Kradzież z pola i lasu	8	9
Oszustwo	13	24
Sprzeniewierzenie	8	15
Przywłaszczenie	2	3
Wymuszenie	-	1
Przekroczenie przepisów sanitarno-administracyjnych	34	26
Przekroczenie przepisów handlowo-administracyjnych	56	87
Samobójstwo	1	1
Nieszczęśliwe wypadki	4	18
Wykroczenia meldunkowe	21	17
Nielegalne przekroczenie granicy	10	10
Różne	288	242
Opilstwo	130	102
Razem:	905	815
Z tego nie wykryto:	117	99

Stan bezpieczeństwa uległ pewnemu pogorszeniu. Zanotowano zwiększenie się liczby kradzieży kieszonkowych, kradzieży zwykłych oraz opilstwa. Tłumaczyć to należy napływem sezonowym elementu przestępczego. W okresie sprawozdawczym zlikwidowano szajkę młodocianych złodziei, która dopuściła się kilku kradzieży z włamaniem do kiosków. Poza tym zatrzymano międzynarodowego złodzieja Stanisława Szymańskiego, który dopuścił się kradzieży z włamaniem na szkodę kupcowej [Pelagii] Anflinkowej, zabierając z jej sklepu różne towary (galanteria - konfekcja damska) na sumę ok. 5 000 zł. Wszystkie towary wszystkie zostały zwrócone właścicielce. Dnia 29 lipca br. bosmanmat Stefan Tatar z Kompanii Szkolnej Kadry Szeregowych Floty, czterokrotnym wystrzałem z rewolweru w[e] własnym mieszkaniu pozbawił życia swoją żonę Weronikę. Zabójstwo dokonane zostało nie, jak poprzednio sądzono, na tle niesnasek rodzinnych, lecz z powodu obłądu Tatara.

[VI.] SYTUACJA NADGRANICZNA.

Za nielegalne przekroczenie granicy zatrzymano 10 osób.

[VII.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA. [Sprawozdanie] negatywne.

1934 październik 1, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc wrzesień 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 283.

Żydzi. W porównaniu z ubiegłym miesiącem w działalności żydowskich grup politycznych nie zanotowano żadnych zmian. S[y]joniści Rewizjoniści, nie mając żadnego poparcia w starszym społeczeństwie żydowskim, nie wykazują już tej aktywności co poprzednio. Ostatnio zachodzą liczne wypadki napływu do Gdyni młodzieży żydowskiej, która ubiega się o zajęcia w większych firmach żydowskich. Przeważna część tej młodzieży rekrutuje się z tzw. „Pionierów [Palestyńskich]”, których później organizacje syjonistyczne kierują do Palestyny.

Ukraińcy (Petlurowcy), grupujący się w „Komitecie Ukraińskich Emigrantów Politycznych”, poza odbyciem trzech zebrań członkowskich, innej działalności nie wykazali. Zagadnieniami natury politycznej tam się nie interesowano.

57

1934 październik 3, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego Nr II.BA-4/34 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokoła za miesiąc wrzesień 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 279-282.

I. SYTUACJA OGÓLNA.

Sytuacja w przemyśle i handlu nie uległa w miesiącu sprawozdawczym większym wahaniom. Jeżeli chodzi o ruch polityczny poszczególnych stronnictw, to na podkreślenie zasługuje tu wszczęcie wstępnych prac organizacyjnych-szkoleniowych w Wydziale Młodych SN. Praca ta w tej chwili ma jeszcze charakter przygotowawczy. Zasadnicze zaś pociągnięcia w terenie nastąpić mają dopiero po wyszkoleniu odpowiedniej kadry instruktorskiej. Inne ugrupowania polityczne nie wykazały żywszej działalności. Z poczynań Rządu najszerzej komentowane było wystąpienie min[istra]. [Józefa] Becka przed Ligą Narodów w sprawie mniejszości narodowych. Społeczeństwo miejscowe z wystąpieniem tym w zupełności się solidaryzuje. Co prawda ugrupowania opozycyjne nie wzięły udziału w manifestacji urządzonej przez BBWR, jednakże liderzy tych ugrupowań w sposób niedwuznaczny podkreślali słuszność wystąpienia min. Becka. Sprawa Portowego Biura Pośrednictwa Pracy była nadal przedmiotem żywo interesującym ogół gdyńskiego społeczeństwa. Walka robotników i ekspedytorów [...] doprowadziła wreszcie do wybuchu strajku w porcie. Antagonizmy między robotnikami a ekspedytorami w związku z strajkiem pogłębiły się jeszcze więcej. Opinia, co do słuszności zajętych stanowisk przez obydwie grupy, jest podzielona, jednakże wersje krążące wśród miejscowego społeczeństwa idą w kierunku raczej uznania stanowiska ekspedytorów za mniej słuszne.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

1) Z dniem 15 września br. redaktor odpowiedzialny „Tygodnika Portowego” Stefan Hoffman został zwolniony z[e] swojego stanowiska. Jego miejsce zajął wydawca i redaktor naczelny „Tygodnika Portowego” Fryderyk Gembański. 2) Z dniem 27 września br. przestał wychodzić biuletyn „Portowa Handlowa Agencja Prasowa”. W miejsce tego biuletynu zaczął wychodzić biuletyn pn. „Portowa Agencja Prasowa”. Właścicielami tej agencji są Włodzimierz Pełka i inż. Józef Krynicki, przy czym ten ostatni równocześnie jest redaktorem naczelnym i odpowiedzialnym wspomnianego biuletynu. 3) Z dniem 1 października br. stanowisko gdyńskiego korespondenta żargonowego dziennika syjonistycznego „Der Najer Morgen”, wychodzącego w[e] Lwowie, objął Wolf Szafir. 4) Wycofano wskutek zarządzonych zajęć: Nr 37 czasopisma „Myśl Narodowa” z dnia 2 września 1934 r. w ilości 3 egzempl[arzy]., Nr 264 [czasopisma] „Dobry Wieczór Kurjer Czerwony” [z dnia] 25 września [19]34 [r.] [w ilości] 48 [egzemplarzy], Nr 223 [czasopisma] „Słowo Pomorskie” z dnia 29 września [19]34 [r.] [w ilości] 13 [egzemplarzy], Nr 222 [czasopisma] „Orędownik” [z dnia] 29 września [19]34 [r.] [w ilości] 14 [egzemplarzy]. 5) Czasopism zawieszonych, zmian co do wysokości nakładu poszczególnych czasopism oraz prawomocnych wyroków w procesach prasowych w okresie sprawozdawczym nie było.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. a) Dane natury ogólnej. Praca Bloku przeważnie obracała się w ramach wewnętrznych-organizacyjnych. Ostatnio utworzono dwa nowe Komitety Dzielnicowe (w porcie i na Grabówku). Poza tym Blok dał inicjatywę do manifestacji publicznej, która odbyła się w dniu 20 września br. w związku z wystąpieniami min. Becka w Genewie w sprawie mniejszości narodowych (szczegółowe sprawozdanie przedłożyłem w dniu 24 września br. [pismem] Nr II.BA-561/34 Pf.). b) Ruch zebraniowy. Ilość zebrań zamkniętych - 16. Ilość zgromadzeń - 1, Frekwencja do 70 %. Nowe komórki - 2.

SN. Wydział Starszych nie wykazał żadnej działalności. Wydział Młodych odbył dwa zebrania. W dniu 25 września br. odbyło się zebranie przyszłych kierowników Wydziału Młodych w gabinecie służbowym adwokata [Mariana] Zawodnego. Obecnych było osiem osób. Prelekcję wygłosił Zawodny nt. „Naród, Państwo i Społeczeństwo, Traktat Wersalski i kwestia żydowska”. Po wygłoszeniu referatu Zawodny nadmienił, że przyszłym kierownikom placówek przydzieli tylko po kilka ulic w celu łatwiejszego przeprowadzenia zamierzonego programu prac i stworzenia bardziej sprężystych pod względem organizacyjnym placówek. Drugie zebranie, przy udziale 10 osób, odbyło się również w gabinecie Zawodnego w dniu 30 września br. Referat nt. „Sejm, Senat oraz Żydzi w Polsce” wygłosił i tym razem Zawodny. Następnie krótko omówił jeszcze znaczenie wyborów do rad gromadzkich. W końcu zaznaczył, że pracę zasadniczą-organizacyjną rozpocznie na miejscowym terenie z chwilą, kiedy będzie miał do swojej dyspozycji co najmniej 50 przeszkolonych członków-instruktorów.

PPS CKW. Innej [działalności] poza wystąpieniami [Władysława] Wieruszewskiego na wiecach robotników portowych nie ujawnił. Wieruszewski na swoich wystąpieniach zawsze nawoływał strajkujących robotników do bezwzględnego przeprowadzenia akcji strajkowej.

NPR. Działalność NPR w ostatnich czasach wyjątkowo n[i]kła została zupełnie zahamowana wskutek aresztowania sekretarza okręgowego Pawła Burczyka. Został [on] aresztowany z polecenia władz prokuratorskich za przemówienie w czasie zebrania w Rumi, w czasie którego to przemówienia krytykował osobę Pana Prezydenta Rzeczypospolitej [Ignacego Mościckiego] oraz poczynania Rządu. Burczyk przebywa obecnie w więzieniu w Wejherowie.

IV. SEKTY RELIGIJNE.

Występujące na miejscowym terenie „Stowarzyszenie Badaczy Pisma Świętego” (20 członków) oraz „Wolne Stowarzyszenie Badaczy Pisma Świętego (40 członków) w okresie sprawozdawczym, poza odbywaniem w zamkniętych kółkach swoich praktyk religijnych, innej działalności nie ujawniły.

58

1934 październik 8, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Wiceministra Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokoła za miesiąc wrzesień 1934 r., oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2299, s. 348-359.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Elementy wywrotowe nie wykazały żadnej działalności w miesiącu wrześniu br. Związki zawodowe wykazały wzmożoną aktywność. Szczególnie w łonie ZZT zaobserwowano nie notowaną dawno ruchliwość. Główna uwaga związków zawodowych zwrócona była na Portowe Biuro Pośrednictwa Pracy. Szczególnie chodziło tu o utrzymanie w mocy dosłownego brzmienia § 10 rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z 29 marca 1934 r. D[z.]U. RP Nr 32 poz. 288 o Biurze Pośrednictwa Pracy dla robotników portowych. Zdaniem związków zawodowych brzmienie tego paragrafu chroni robotników portowych przed dotychczasową samowolą formanów oraz wykorzystywaniem przez pracodawców. Gdy tymczasem ekspedytorzy w swoich memoriałach wskazywali na to, że paragraf ten spowodował zmniejszenie się wydajności pracy, rozluźnienie dyscypliny, wytrącenie z ich ręki wszelkiej egzekutywy w stosunku do opornych robotników oraz chaotyczne przekazywanie robotników do pracy bez kierowania się kryteriami specjalności danych robotników. Wg obliczeń Związku Ekspedytorów wydajność pracy w sierpniu obniżyła się o 38%.

Obrót portowy	Przepracowano godzin	Ilość godzin na 1 tonę (bez węgla i drzewa)
lipiec 137 000	193 000	1,4
sierpień 111 600	215 000	1,93

Wobec nacisku ekspedytorów Ministerstwo Opieki Społecznej wydało odpowiednią instrukcję do § 10 wspomnianego rozporządzenia. Wywieszenie tej instrukcji było bezpośrednim powodem wybuchu strajku robotników portowych. Strajk proklamował ZTT, aczkolwiek inne związki zawodowe oficjalnie akcesu do akcji strajkowej nie zgłosiły, to jednak część członków tych związków wstrzymało się od pracy, tłumacząc to bądź obawą przed represjami [ze strony] ZTT, bądź też słusznością akcji. Powodami wstrzymanie się od pracy w pierwszym dniu strajku części członków innych związków zawodowych było również wielkie niezdecydowanie władz tych związków, co do zajęcia odpowiedniego stanowiska ws. strajku. W każdym razie ZZZ ogłosił jeszcze w czasie trwania strajku rezolucję o nieprzyłączeniu się tego Związku do strajku, co poderwało dużo robotników do pracy. W czasie strajku praca w porcie została całkowicie podtrzymana przez członków związków, które nie przyłączyły się do strajku oraz ochotników z placówek Związku Rezerwistów [RP]. Po przerwaniu strajku na terenie portu panuje w dalszym ciągu stan napięcia, tym bardziej, że członkowie ZTT nie chcą udawać się do pracy jako robotnicy stali, lecz jako zapośredniczeni każdorazowo przez Biuro Portowego Pośrednictwa Pracy i że ekspedytorzy opierając się na wydanej instrukcji przyjmują bezpośrednio robotników do pracy. Sytuacja tym więcej się zaognia, że interwencje związków zawodowych u miarodajnych czynników nie przyniosły definitywnego rozstrzygnięcia sporu. Dalej zachodzą tu jeszcze inne momenty pogłębiające ciężką sytuację w porcie, [a] mianowicie dotąd nie została zatwierdzona sprawa zawarcia nowej umowy zbiorowej w porcie. Strony co prawda godzą się co do wysokości wynagrodzenia i treści umowy zbiorowej za wyjątkiem § 10, który dotyczy urlopów. Związki zawodowe, zwłaszcza ZTT domaga[ją] się utrzymania status quo (tj. ośmio i piętnastodniowe urlopy), natomiast ekspedytorzy żądają przystosowania § 10 do postanowień art. 7 rozp[orządzenia]. Prezydenta Rz[eczy]p[ospo]litej z dnia 27 października 1933 r. o pracy robotników portowych w Gdyni (D[z].U. RP Nr 85 poz. 646), [mówiącego o] trzech i sześciu dniach urlopu). W chwili obecnej w porcie poprzednią umowę stosuje się nadal, jednakże bez postanowień dotyczących urlopów.

[II.] RUCH WYWROTOWY.

Dnia 25 września br. przybyli do Gdyni statkiem s/s „Chorzów” wysiedleni z Holandii Mendel Radomski z Łodzi oraz Wilhelm Kwinpenford z Racendów powiatu jarocińskiego. Wymienieni w czasie prowadzonych w porcie rozmów wychwalali ustrój istniejący w Rosji Sowieckiej. Dnia 26 września br. ci sami [mężczyźni] prowadzili na dworcu kolejowym w Gdyni dłuższą rozmowę z niejakim Dawidem Bagińskim zam. w Gdańsku [..], [który] znany tu jest od roku 1932 jako aktywny działacz partii komunistycznej. Zatrzymany przez Policję [Państwową] został jednak w dniu 25 października 1932 r. zwolniony przez władze sądowe wobec braku dostatecznych dowodów winy. W marcu 1933 r. władze WM Gdańska wysiedliły go do Polski. Jednak Bagiński, mimo wskazania miejscowości Garwolino, jako miejsca swojego pobytu wcale tam dotąd nie przybył. Ostatnio stwierdzono, że ponownie mieszka na terenie WM Gdańska. Wobec ww. okoliczności nad Radomskim i Kwinpenfordem rozpisano odpowiednią inwigilację.

[III.] RUCH ZAWODOWY.

ZTT odbył pięć zebrań, poświęconych wyłącznie sprawie Biura Portowego Pośrednictwa Pracy. Stanowisko robotników z ZTT było za bezwzględny utrzymaniem tego Biura i utrzymaniem w mocy treści § 10 rozp. Ministra Opieki Społecznej o Biurze Pośrednictwa Pracy dla robotników portowych. Zaznaczano jednak zawsze na zebraniach, że Związek prowadzić będzie walkę z ekspedytorami środkami legalnymi. Strajk nastąpi dopiero w ostateczności. Ponadto podkreślano tam, by samodzielnie członkowie żadnej akcji nie wszczynali, lecz całkowicie sprawę tę pozostawili Związkowi. Z chwilą wybuchu strajku robotników portowych, proklamowanego przez ZTT, część robotników, należących do ZZZ, przystąpiła również do strajku. W dniu 12 września br. delegaci ZZZ na zebraniu uchwalili rezolucję, której treść sprowadzała się do tego, że ZZZ nie ma nic wspólnego ze strajkiem i że strajku wywołanego przez ZTT nie podtrzymuje. W związku z tą rezolucją większa część robotników z ZZZ przystąpiła do pracy, [zaś] w „Pagedzie” robotnicy powrócili do pracy, mimo iż poprzednio gremialnie ją porzucili. Odbyte w dniu 9 września [br.] zebranie robotników z ZZZ (obecnych [było] 120 osób) nie dało żadnych podstaw do przypuszczenia, że podobna sytuacja będzie miała miejsce. Stało to się jednak dlatego, że - jak już poprzednio wspominałem - władze ZZZ z chwilą wybuchu strajku wykazały wielkie niezdecydowanie.

ZTT odbył sześć zebrań w tym cztery zgromadzenia pod gołym niebem. Frekwencja była następująca: 9 września br. zebranie w sali TUR - 120 obecnych, 13 września [br.] zgromadzenie - 800 obecnych, 14 września [br.]

zgromadzenie - 400 obecnych, 15 września [br.] zgromadzenie - 800 obecnych, 19 września [br.] zgromadzenie - 600 obecnych i 23 września [br.] zebranie - 350 obecnych. Zebrania te dotyczyły wyłącznie akcji strajkowej i interwencji, jakie władze ZTT przedsięwzięły w sprawie utrzymania Portowego Biura Pośrednictwa Pracy oraz sprawie zawarcia nowej umowy zbiorowej dla robotników portowych. Dnia 2 września br. odbyło się zebranie zarządu oddziału robotników portowych ZTT. Dotyczyło ono przygotowania się do konferencji, jaka odbyła się w dniu 3 września [br.] między Związkiem Ekspedytorów a ZTT. Robotnicy uchwalili, że będą się domagali definitywnych odpowiedzi na pytania: 1) czy ekspedytorzy dążą do zniesienia kolejności kierowania robotników do pracy, 2) czy dążą do zlikwidowania Portowego Biura Pośrednictwa Pracy, 3) czy utrzymywanie przez niektóre firmy robotników statych odbywa się wskutek zarządzenia Związku Ekspedytorów, oraz 4) czy kierownik Portowego Biura Pośr[ednictwa]. Pracy [Tadeusz] Piwowski, ma być usunięty. O ile Związek Ekspedytorów miałby na te pytania nie odpowiedzieć zgodnie z życzeniami robotników, strajk miałby się już rozpocząć dnia 4 września br. Jednak ze względu na pobyt w Gdyni Floty Sowieckiej sprawa ta została odłożona [na później]. W dniu 9 września br. w sali TUR odbyło się zebranie robotników portowych, któremu przewodniczył Leon Polaszke. Na zebraniu przemawiali kolejno [Wiktor] Jaworski, [Jan] Matysek, Tomczyk i Zielonka. Mówcy stawiali ekspedytorom szereg zarzutów w sprawie nie przestrzegania postanowień rozporządzenia o Biurze Pośrednictwa Pracy dla robotników portowych. W wyniku przeprowadzonych obrad uchwalono rezolucję o następującej treści: zebrani robotnicy stwierdzają, że o ile Związek Ekspedytorów do godziny 15.00 dnia 10 września br. nie da odpowiedzi z oświadczeniem o zniesieniu robotników statych, [ci] rozpoczną natychmiast strajk w porcie gdyńskim. W drugim punkcie rezolucji zebrani zwracają się do robotników statych, aby nie zgłaszali się do pracy, lecz czekali na kolejność [skierowania] do pracy przez Portowe Biuro Pośrednictwa Pracy, w przeciwnym razie będą zwalczani wszelkimi dozwolonymi represjami. Po przyjęciu rezolucji głos zabral Polaszke, który oświadczył, że strajk nie został wcześniej proklamowany tylko ze względu na to, aby władze nie posądzały ZTT o tendencje polityczne z uwagi na pobyt Floty ZSRR w Gdyni. Po czym w[zi]niósł okrzyk „Państw[owe]. Pośredn[ictwo]. Pracy w Porcie, dekret Prezydenta i Pan Prezydent, który dekret ten podpisał niech żyją”. Przed rozpoczęciem tego zebrania o godz. 10.00 odbyło się posiedzenie zarządu Oddz[iału]. Robotników Portowych ZTT (6 obecnych). Zebrani żadnych konkretnych uchwał nie powzięli, czyniąc za to sobie wzajemnie zarzuty o tchórzostwo i lawirowanie, brak zdecydowanego postawienia sprawy jeszcze w czasie pobytu Floty Sowieckiej. Zarzuty te w szczególności podniósł niejaki [Wacław] Nalewaj w stosunku do Polaszkego i Jaworskiego. [...] Po wyjeździe w dniu 15 września [br.] Jaworskiego do Warszawy, w dniu 16 września br. odbyło się zebranie mężów zaufania: Jana Matyska, Edwarda Danielewicz, Wacława Nalewaja i jednego osobnika nieznanego z nazwiska. Zebrani postanowili wystać do Warszawy na własny koszt marynarza [Wiktora] Kosmatowicza, członka Zarządu Głównego ZTT, aby również brał udział w obradach dotyczących Portowego Biura Pośrednictwa Pracy. Kosmatowiczowi polecili: 1) dopilnować, aby § 10 rozp. Min[istra]. Opieki Społecznej o Biurze Pośrednictwa Pracy dla robotników portowych nie został zniesiony, 2) domagać się, aby kobiety w porcie nie pracowały ze względu na wykorzystywanie tych kobiet przez magazynierów, przodowników przeladunkowych itp. (mieli tu na myśli zmuszanie tych kobiet przez magazynierów do uległości fizycznej), 3) zwrócić uwagę Centrali ZTT aby w wypadku strajku delegować kogoś zaufanego do Gdyni, ponieważ Jaworskiego podejrzewają o kontaktowanie się z ekspedytorami, 4) zameldować Centrali, że Jaworski w czasie strajku kazał pracować bunkrarnom, co przyczyniło się również do załamania akcji strajkowej, 5) pomówić z postem [Zygmuntem] Żuławskim, aby Centrala darowała [Edmundowi] Guziałkowi winę i w razie strajku w Gdyni tamże go przysyłała. Dnia 19 września br. wróciła z Warszawy delegacja w skład, której weszli: Jaworski, [Stanisław] Czerwień oraz dodatkowo Kosmatowicz. W związku z powyższym tegoż dnia odbyło się zebranie zarządu i delegatów Oddz[iału]. Robotników Portowych (obecnych [było] 14 osób). Delegaci kolejno składali swoje sprawozdania, oświadczając, że w wyniku obrad, przeprowadzonych w Ministerstwie Opieki Społecznej można się spodziewać częściowej zmiany instrukcji do § 10. Kosmatowicz i Czerwień swoje sprawozdania ograniczali do potwierdzenia słów Jaworskiego. W czasie dyskusji Matysek oświadczył się za ponownym ogłoszeniem strajku i nie trzymaniem całej sprawy w zawieszeniu. Tomczyk zaproponował, aby porozumieć się z gdańskimi organizacjami zawodowymi i wywołać strajk powszechny w obydwu portach. Propozycji tej stanowczo sprzeciwił się Jaworski, mówiąc, że z hitlerowcami i komunistami nie myśli pracować. W tajnym głosowaniu padło 10 głosów przeciw strajkowi, 3 za strajkiem, jeden [głosujący] oddał pustą kartkę. Prócz powyższego, zebrani omawiali jeszcze

sprawę usunięcia Polaszkego z[e] Związku, ponieważ podejrzewają go o to, że jest na usługach Policji [Państwowej]. Sprawę tę jednak odroczone. W tym dniu odbyło się jeszcze zgromadzenie robotników portowych, na którym jednak poza sprawami już omówionymi na zebraniu zarządu delegatów, ważniejszych nie poruszano. Wg uzyskanych tu informacji konfidencjonalnych wspomniana delegacja odbyła w Warszawie jeszcze poufną konferencję z Cymermanem, [Stanisławem] Rongencem i Winterokiem. Rongenc oświadczył, że ITF odpowiedział na pismo ZYT, aby akcją robotników portowych w Gdyni prowadzić w spokojnej atmosferze, gdyby jednak pertraktacje z czynnikami rządowymi miały przynieść negatywne dla robotników rezultaty, [należałoby] wznowić strajk i wtedy ITF wyda zarządzenie do portów zagranicznych o poparcie [dla] akcji robotników portowych w Gdyni. Ponadto polecił ITF przygotowywać się konspiracyjnie do akcji strajkowej, tzn. wybrać wcześniej komitet strajkowy, skoncentrować prasę agitacyjną, utworzyć bojówki samoobrony, śledzić posunięcia i nastawienie Policji [Państwowej] itp. Poza tym otrzymano tu jeszcze wiadomości, że przeciwko b[ylemu]. sekretarzowi okręgowemu ZYT, [Stanisławowi] Sobolewskiemu, toczą się dochodzenia partyjne o sprzeniewierzenie 1 100 zł. W tym samym dniu (vide sprawozdanie z 24 września [19]34 [r.] Nr II.BA-567/34 Pf) nieznanymi sprawcami dokonali napadu na lokal ZYT, przy czym ciężko pobili Jaworskiego. Wobec tego, do czasu wyleczenia się Jaworskiego, który obecnie przebywa w Bydgoszczy, zastępują go Matysek oraz Kazimierz Werner, członek Rady Klasowych Zw[iązków]. Zaw[odowych]. i członek Komitetu Miejskowego PPS CKW. W dniu 23 września br. odbyło się zebranie robotników portowych przy udziale Wojewody oraz [Teodora] Zielińskiego, sekretarza]. Okr[ęgowej]. Centr[ali]. Związku Robotników Budowlanych. Wojewoda w swoim przemówieniu szczegółowo uzasadnił konieczność zachowania § 10, wskazując na jego wyjątkowe znaczenie dla robotników portowych, których ten paragraf może b[ardzo]. skutecznie obronić przed samowolą ekspedytorów i formanów. W końcu Wojewoda potępił fakt pobicia Jaworskiego, oświadczając przy tym, że stało się to za pieniądze kapitalistów. Przy tej okazji Wojewoda podkreślił, że takie historie będą się powtarzały dopóty, dopóki robotnicy należeć będą do różnych organizacji istniejących za pieniądze kapitalistów [...]. Dalej na wniosek Zielińskiego zebrani ogłosili bojkot „Gazety Morskiej”, która fałszywie i tendencyjnie naświetliła sprawę napadu na lokal ZYT i pobicia Jaworskiego. Pod koniec przemówił jeszcze Polaszke, twierdząc z żalem, że po dwuletnim piastowaniu godności prezesa Oddziału Robotników Portowych, zmuszony jest dzisiaj swój mandat złożyć i że takiej zapłaty się doczekał za swoją pracę i usiłowania wywiązania się z ciężkich zadań. Nad oświadczeniem tym jednak nie debatowano, kilku tylko z zebranych mówiło, że podobne sprawy powinno się poruszać na zebraniach ściśle członkowskich.

Zawodowe Zjednoczenie Polskie odbyło dwa zebrania, na których nie poruszano ważniejszych spraw. W sprawie wywołanego strajku robotników portowych, ZYT nie zajęło wyraźnego stanowiska. Większość członków, będąc tzw. robotnikami stałymi, w czasie strajku nie przerwało pracy. Walery Hinc (vide sprawozdanie za miesiąc sierpień [br.]) w dalszym ciągu prowadził kampanię przeciwko osobie sekr[etarza]. [Franciszka] Bartkowiaka. W petycji do Zarządu Głównego o usunięcie Bartkowiaka, Hinc zarzuca Bartkowiakowi nieudolność w pracy organizacyjnej itp. Poza tym Hinc zawiadomił Zarząd Główny, że zabiega o utworzenie Związku Zawodowego Węglarzy, opartego o ZYT, dając przy tym Zarządowi Głównemu do zrozumienia, że podporządkowanie się ZYT. uzależnione będzie od usunięcia Bartkowiaka.

Związek Szyprów i Maszynistów odbył jedno zebranie, na którym wybrano prezesem Związku Bronistawa Koryckiego (prezesa Inst[ytutu]. - [Towarzystwa] Kult[uralno].-Oświat[owego] im. St[efana]. Żeromskiego - ZYT). Wybranie prezesem Koryckiego spowodowane zostało obawą utraty koncesji na uprawianie cumownictwa okrętów, otrzymanej swego czasu przez Związek od Urzędu Morskiego. Obawa ta poniekąd znajduje potwierdzenie w tym, że Związek stara się obecnie o oparcie w ZYT. Ubieganie się zaś ZYT i ZYT o wpływy w tym Związku znajduje też swoje uzasadnienie w tym, że członkowie Zarządu Zw[iązku]. Szyprów i Maszyn[istów]. są płatni (prezes otrzymuje 500 zł miesięcznie) a poza tym, że Związek ten jest dobrze sytuowany finansowo.

[IV.] BEZROBOTNIE. Bezrobotni zachowują zupełny spokój.

[V.] STRAJKI.

[...] W dniu 10 września [19]34 [r.] wybuchł strajk robotników portowych, proklamowany przez sekretariat okręgowy ZYT w Gdyni, zgodnie z uchwałą robotników portowych, zebranych w dniu 9 września br. Z chwilą wybuchu strajku pracę porzuciło około 450 robotników. Następnego dnia pracowało już około 400 robotników

i to przeważnie przy przeładunku węgla. W następnych dniach z powodu nieprzyłączenia się do strajku ZZZ i ZZZP oraz dobrowolnego zgłoszenia się robotników (nieportowych) należących do Związku Rezerwistów [RP] i zaangażowania 150 robotników z Tczewa, w porcie pracowało już około 1 170 robotników tak, że praca miała przebieg prawie normalny. Początkowo strajkujący zachowywali się spokojnie, poza kilkoma wypadkami pobicia tamstrajków. Jednak w dniu 13 września br., po odbyciu zgromadzenia, zebrani pod wpływem alkoholu i podniecających, agitacyjnych przemówień kilku robotników, rzucili się na Policję [Państwową], obrzucając ją kamieniami. Zajście to jednak zostało natychmiast przez Policję zlikwidowane, a prowokatorzy (3 na 12 aresztowanych) zostali z polecenia władz prokuratorskich osadzeni w więzieniu (areszt śledczy). W czasie strajku ZZZ odbył trzy zgromadzenia, poświęcone bądź to informowaniu strajkujących o rezultatach prowadzonych pertraktacji, bądź kwestii przerwania, czy też kontynuowania strajku. Po bójce nastroje wśród robotników uległy pewnemu odprężeniu tak, że ZZZ zmuszony był zwołać ponowne zgromadzenie w dniu 14 września br. Przed tym zgromadzeniem dnia 14 września br. Jaworski z Cymermanem odbyli poufną rozmowę, podczas której Jaworski zameldował, że w dniu 13 września [br.] robotnicy jednogłośnie wypowiedzieli się za strajkiem. Cymerman oświadczył na to, że Centrala ZZZ jest b[ardzo] zadowolona z takiego stanowiska robotników i że o przebiegu wypadków stale informowany jest ITF. Cymerman zawiadomił ponadto Jaworskiego, że Centrala na wypadek, gdyby robotnicy nie mieli osiągnąć tego, czego żądają, wykorzystaby wszczętą akcję strajkową, rozszerzając ją na inne okręgi i z chwilą obwołania w Gdyni strajku powszechnego złączy ją w ogólną akcję 14, czy też 16 okręgów. Strajk powszechny w Gdyni Cymerman rozumiał przez poderwanie do strajku robotników budowlanych, brukarzy, robotników, zatrudnionych przy budowie portu i marynarzy. Po spotkaniu z Cymermanem Jaworski odbył konferencję z [Władysławem] Wieruszewskim. Wieruszewski oświadczył wtedy, że robotnicy budowlani, ze względu na koniec sezonu budowlanego, niechętnie przyłączyliby się do strajku i że dopiero po przystąpieniu do strajku ZZZ i ZZZP [...] byliby moralnie zmuszeni do przyłączenia się do akcji. Wobec tego Wieruszewski radził by zawiesić strajk aż do ukończenia pertraktacji z Ministerstwem Opieki Społecznej. Z kolei odbyło się wyżej wspomniane zgromadzenie robotników, podczas którego wybrano kilkunastu delegatów. Ci wraz z zarządem Oddziału Robotników Portowych w tymże samym dniu odbyli zebranie w lokalu ZZZ. Na zebraniu tym, po podaniu do wiadomości przez Jaworskiego stanowiska władz, które oświadczyły, że nie będą prowadziły żadnych pertraktacji dopóki strajk nie zostanie przerwany, zebrani [...] w tajnym głosowaniu (24 głosy na 1) uchwalili zawiesić strajk. Na zgromadzeniu w dniu 15 września br. podano zebranych do wiadomości treść uchwały powziętej w dniu 14 września [br.]. Nie podnoszono przeciwko tej uchwale żadnych sprzeciwów. W akcji strajkowej wzięło udział około 1 000 robotników.

[VI.] STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa był na ogół zadowalający. Pewnemu zwiększeniu uległy kradzieże mieszkaniowe oraz rowerów (skradziono 27 rowerów).

Wykaz przestępczości	Liczba wypadków	
	wrzesień	sierpień
Inne przestępstwa polityczne	0	1
Opór władzy	3	5
Inne przestępstwa przeciwko władzy	3	6
Zakłócenie spokoju publicznego	65	68
Przemysłnictwo	6	2
Włóczęgostwo i żebractwo	6	16
Falszerstwo dokumentów i pieniędzy	1	4
Falszerstwo innego rodzaju	7	24
Požary przypadkowe	1	-
Inne przestępstwa przeciwko moralności	3	4
Uszkodzenie ciała	6	5
Porzucenie dziecka	2	-
Dzieciobójstwo	-	1
Rabunek, rozbój zwyczajny	-	1
Innego rodzaju pozbawienie życia	-	1
Kradzież kolejowa z włamaniem	1	2

Kradzież kolejowa bez włamania	3	3
Innego rodzaju kradzieże w włamaniem	17	17
Innego rodzaju kradzieże bez włamania	163	179
Kradzież kasowa	1	-
Kradzież z pola i lasu	4	7
Kradzież kieszonkowa	-	7
Oszustwo	9	19
Sprzeniewierzenie	1	15
Wymuszenie	2	-
Przywłaszczenie	9	4
Hazard karciany	1	-
Lichwa	-	1
Przekroczenie przepisów sanitarno-administracyjnych	26	34
Przekroczenie przepisów handlowo-administracyjnych	63	56
Samobójstwa	1	1
Nieszczęśliwe wypadki	8	12 [6 śmiertelne]
Wykroczenia meldunkowe	14	10
Opilstwo	186	156
Nielegalne przekroczenie granicy	2	5
Krzywoprzysięstwo	-	1
Różne	269	314
Razem	873	968
Z tego nie wykryto	81	90

Z ważniejszych wypadków przytacza się: 1) Dnia 30 września br. Post[e]r[unkowy]. Sikora występując w obro- nie własnej ciężko postrzelił Antoniego Dettlafa [...] 2) Dnia 1 września br. kasjer Pierwszego Urzędu Pocztowe- go w Gdyni sprzeniewierzył kwotę 48 000 zł. A uczynił to w ten sposób, że w czasie składania całodziennego zbioru w kasie pancерnej, kilka paczek ukrył w kieszeniach i następnie zbiegł w niewiadomym kierunku. Po dwóch tygodniach [zatrzymano] go w Zakopanem, gdzie legitymował się legitymacją P[olskiego]. Tow[arzystwa]. Tatrzańskiego na nazwisko „Grodzicki”. Na ślad Ulewicza natrafiono w ten sposób, że Wydział Śledczy po ustaleniu w Gdyni, że Ulewicz taką legitymację sobie wyrabiał, przestał również do Zakopanego odpowiednie listy gończe. Z defraudowanej sumy zdołano do tej pory [od]zyskać 44 000 zł.

[VII.] SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym przytrzymano dwie osoby za nielegalne przekroczenie granicy.

[VIII.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA. [Sprawozdanie] negatywne.

[IX.] RÓŻNE. [Sprawozdanie] negatywne.

1934 październik 9, Gdynia – Sprawozdanie kwartalne z życia polskich związków i stowarzyszeń Nr II.BA-28/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za okres od 1 lipca 1934 r. do 30 września 1934 r., oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2299, s. 420-429.

CZEŚĆ OGÓLNA

[I. UWAGI OGÓLNE].

Rzucającym się w oczy w ubiegłym kwartale objawem życia społecznego była stosunkowo duża liczba różnego rodzaju imprez, zjazdów czy też zlotów, obchodów itp. Wpłynął na to przede wszystkim okres trwającego w tym czasie sezonu letniego, podczas którego Gdynia, jako sui generis¹⁹ atrakcja i letnisko ściągająca dużą liczbę turystów

¹⁹ Sui generis (łac.) – swego rodzaju.

i letników. W związku z powyższym praca poszczególnych zrzeszeń społecznych była bardzo chaotyczna, przy czym praca wewnątrz-organizacyjna tych zrzeszeń wykazała minimalną aktywność. Jednakże organizacje, którym przeznacza się odegranie głównej roli w stabilizacji życia społecznego na miejscowym terenie, [takie] jak Związek Strzelecki i [Związek] Rezerwistów [RP], wykazały wyjątkową ciągłość i intensywność pracy. Rozbudowa [...] tych organizacji nie uległa też żadnemu zahamowaniu. Z organizacji pomocniczych tylko Legion Młodych utrzymał swoją aktywność na dostatecznym poziomie, mimo, że duży procent jego członków obciążony był obowiązkami współdziałania przy organizowaniu niektórych zlotów oraz przy oprowadzaniu po mieście i porcie wycieczek - tak krajowych, jak i zagranicznych. Inne stowarzyszenia, poza LOPP, LMiK i PCK zajęte były organizowaniem szeregu imprez oraz nie wykazały, względnie wykazały b[ardzo]. słabą żywotność. Stowarzyszenia katolickie, w związku z otrzymaniem nowych statutów, prowadziły żywą akcję w kierunku przystosowania organizacji wewnętrznej do wymogów, jakie im nowe statuty stawiają. Spośród objawów życia społecznego na uwagę zasługują: zlot delegatów-Polaków z zagranicy, zlot młodzieży polskiej z zagranicy, w ramach którego to zlotu odbyła się uroczysta akademia, kończąca prace nad uchwałami, jakie delegaci powzięli poprzednio w Warszawie (wręczono [im] odpisy tych uchwał), „Tydzień Polskiego Czerwonego Krzyża”, obchód 20. rocznicy wymarszu „Kadrówki”, imprezy LOPP związane z przyjazdem do Gdyni braci [Bolesława i Józefa] Adamowiczów oraz związane z akcją zbiórkową na wykupienie [ich] samolotu.

Dział A - Związki młodzieży.

Legion Młodych zacieśnił swoją współpracę z BBWR, brał żywy udział w organizowaniu niektórych zlotów, które odbyły się w okresie sprawozdawczym w Gdyni. Poza tym LMiK przechodzi obecnie okres reorganizacji wewnętrznej. Związek Strzelecki nadal rozwijał się pomyślnie. Katolickie stowarzyszenia młodzieży poświęciły dużo czasu na reorganizację i sprawy akcji katolickiej. Inne organizacje młodzieżowe wykazały nikłą aktywność.

Dział B - Zrzeszenie gospodarcze (rolnicze). Zrzeszeń takich w Gdyni nie ma.

Dział C - Związki b[itych]. wojskowych.

Za wyjątkiem działalności Związku Rezerwistów [RP], który nie ustał w swojej aktywności rozbudowy na zewnątrz oraz intensywnej pracy wewnętrznej, inne związki b[itych]. wojskowych wykazały b[ardzo]. słabą i nie zasługującą na wyróżnienie żywotność.

Dział D - Zrzeszenie ogólnospołeczne i kulturalno-oświatowe.

Większą ruchliwość wykazały Liga Morska i Kolonialna, organizując szereg wycieczek zlotów i imprez, LOPP zajęta przeważnie organizacją imprez dochodowych i Polski Czerwony Krzyż, który odbył swój „tydzień” propagandowy. Stowarzyszenia katolickie, w związku z otrzymaniem nowych statutów, rozwinęły żywą akcję reorganizacyjną. W czasie jednego z zebrań organizacyjnych doszło do scysji [po]między patronem stowarzyszeń katolickich, ks. [Gracjanem] Bielińskim, a prezesem Towarzystwa Rzemieślników Katolickich na tle zmiany nazwy Towarzystwa na Tow[arzystwo]. Czeladzi Katolickiej. Patron, wobec sprzeciwu prezesa na zmianę nazwy, rozwiązał Tow[arzystwo]. Rzemieślników Kat[olickich]. Działalność pozostałych zrzeszeń tej grupy nie odznaczała się wybitniejszymi momentami. Nowopowstałe stowarzyszenia mają charakter lokalny i nie odznaczają się działalnością zasługującą na uwagę.

[Część szczegółowa]

Dział A - Związki młodzieży.

Legion Młodych, mimo okresu letniego, poza pracą wewnętrzną, kontynuował [swoją działalność] w dotychczasowych ramach, przy czym swoją żywotność podkreślał na wystąpieniach zewnętrznych, jak [np.] podczas Zlotu Młodzieży, zjazdu delegatów Polaków z zagranicy, 20. rocznicy wymarszu „Kadrówki”, manifestacji w związku z wystąpieniem min[istra]. [spraw zagranicznych] [Józefa] Becka w Genewie oraz w święcie PWiWF w Kartuzach. Ogółem w Obwodzie L[egion].Mł[odych]. odbył 14 zebrań. Na podkreślenie zasługuje [...] zebranie, na którym obecny Komendant Główny LM, Bielski, wygłosił referat nt. „Nacjonalizacja ruchu młodolegionowego”. Z [treści] dyskusji, która się po tym referacie odbyła, można stwierdzić, że tutejszy Obwód nastawia się wybitnie w kierunku nacjonalistycznym. W związku z ostatnimi dyrektywami Komendy Głównej, tutejszy Obwód przystąpił do reorganizacji. W wyniku przeprowadzonej personalnej rewizji członków, element mało aktywny bywa z organizacji usuwany.

[...] OMP wykazał małą aktywność. Odbył sześć zebrań, które zasadniczo nie popchnęły naprzód spraw

organizacyjnych. Komitet Organizacyjny OMP nie wykazał dotychczas żadnych realniejszych wyników swoich prac.

Związek Młodzieży Pracującej „Jedność” wykazuje nikłą żywotność. Ostatnio odbył zaledwie jedno zebranie. Wskutek zaszłego nieporozumienia siedmiu członków wystąpiło ze Związku. Nieporozumienie to powstało na tle wykluczenia ze Związku skarbnika Antoniego Kanniga, któremu zarzucono niesubordynację oraz [wykonywanie] niedozwolonych operacji pieniędzmi związkowymi. Obecny skład Zarządu jest następujący: Alfons Gawroński - prezes, Mańkowski - sekretarz i skarbnik.

Związek Strzelecki. W działalności tego Związku nie zanotowano [...] zasługujących na uwagę momentów. Jednak jego rozwój [jest] nadal pomyślny. Utworzony w ubiegłym kwartale [roku] Batalion Kaszubski im. Antoniego Abrahama zdołał już zorganizować dwie pełne Kompanie Strzelców. W wszystkich oddziałach Związku prowadzona była bardzo intensywna praca nad przygotowaniem drużynowego marszu „Kadrówki”.

Członkowie Związku Harcerstwa Polskiego w przeważającej części brali udział w różnych obozach letniskowych. Także w terenie Związek ujawnił mniejszą działalność.

Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej i Żeńskiej. W związku z[e] zmianą nazwy stowarzyszeń i nadania im nowych statutów przez Episkopat Polski, [...] wykazały ożywioną działalność wewnętrzną. Stowarzyszenia te, kierowane przez miejscowy kler, rozwijają się nadal b[ardzo]. pomyślnie, znajdując przy tym duże poparcie u miejscowego społeczeństwa kaszubskiego. Jak dotąd, przede wszystkim poza sprawami ściśle organizacyjnymi, zajmowano się tam Akcją Katolicką. Działalności politycznej wśród tych stowarzyszeń nie zanotowano.

Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego poza działalnością na polu sportowym, innej nie wykazało. Członkowie, pozostający przeważnie bez pracy, nie chcą opłacać składek członkowskich, [więc] ostatnio Towarzystwo znajduje się w złych warunkach finansowych.

Dział B - Zrzeszenia gospodarcze (rolnicze). Podobnych zrzeszeń na terenie miejscowym nie ma.

Dział C - Związki b[yłych]. wojskowych.

Związek Rezerwistów [RP] wykazał b[ardzo]. dużą ruchliwość. Odbył w[e] wszystkich oddziałach 42 zebrania, z których większość poświęcona była sprawom szkoleniowym (wygłaszane były przeważnie referaty nt. wychowania obywatelskiego oraz przysposobienia wojskowego). Koło portowe ZR, które powstało w II kwartale br. rozwija się tak dobrze, że obecnie liczy ok. 400 członków. Akcja tzw. „mężów zaufania” dała wyniki zadowalające. Na Oksywiu utworzone zostały dwie nowe placówki Związku. Ponadto Związek wszczął wśród swoich członków b[ardzo]. intensywną akcję zbiórkową na wykupienie i odbudowanie Żułowa. Ostatni strajk w porcie wykazał dostatecznie zdyscyplinowanie członków. Członkowie wbrew swoim przekonaniom, na rozkaz władz organizacyjnych, przystąpili do pracy, łamiąc tym samym strajk.

Związek Inwalidów Wojennych [RP]. Sytuacja w tym Związku uległa odprężeniu. Zarząd, dawniej wybrany, nadal pełni swoje funkcje i to do czasu wydania nowego statutu Związku. Sprawy finansowe, wynikłe w czasie urzędowania poprzednich zarządów, nie zostały do tej pory załatwione tak, że sprawa ta znajduje się obecnie w zawieszeniu. Wydział Wykonawczy Związku w Warszawie, mimo obietnic, w sprawach tych niczego jeszcze nie przedsięwziął.

Związek b[yłych]. Uczestników Powstań Narodowych wykazał b[ardzo]. małą działalność. Odbył trzy zebrania.

Związek Oficerów Rezerwy i Legia Podchorążych Rez[erwy]. w czasie ostatniego kwartału nie odbył ani jednego zebrania. Działalność ich poszła w kierunku urządzania zawodów strzeleckich.

Związek Powstańców Śląskich poza odbyciem trzech zebrań innej działalności nie wykazał.

Stowarzyszenie Weteranów b[yłej]. Armii Polskiej w[e] Francji [...] w dalszym ciągu nie wykazuje żadnej działalności.

Legia Inwalidów Wojennych. Działalność Legii, jak dotąd, ogranicza się jedynie do akcji udzielania materialnej pomocy członkom. Odbyła cztery zebrania.

Towarzystwo Powstańców i Wojaków. Placówki Towarzystwa nadal tracą swoich członków na rzecz Związku Powstańców. i Wojaków. W ostatnim czasie wykazują wybitną dezorganizację. Ostatnie gremialne przechodzenie członków Tow[arzystwa]. P[owstańców]. i Woj.[aków]. do Związku zmieniły częściowo [jego] oblicze polityczne. Wpływy SN w tym Związku wzrosły. Na zewnątrz wpływy SN nie znajdują właściwego wyrazu, tym niemniej jednak wpływy te, jako ukryte, są dosyć znaczne. Działalność swoją w czasie ostatniego kwartału Związek zamknął w b[ardzo]. skromnych ramach.

Związek Legionistów odbył w okresie sprawozdawczym walne zebranie, na którym wybrano skład nowego zarządu. Prezesem wybrano Fr[anciszka]. Sokola, ponadto do Zarządu weszli major [Julian] Michalik, dr Szklar-ski, inż. [Włodzimierz] Prochaska, Mieszczanowski, [Emil] Mieszkowski i Gwóźdź. W działalności zewnętrznej [...] na wzmiankę zasługuje urządzenie przez ten Związek obchodu 20. rocznicy wymarszu „Kadrówki”.

Dział D - Zrzeszenie ogólnospołeczne i kulturalno-oświatowe.

Polski Czerwony Krzyż swoją działalność przejawiał w dotychczasowych ramach. Urządził szereg imprez dochodowych, z których większość odbyła się w czasie zorganizowanego „Tygodnia Polskiego Czerwonego Krzyża”.

Polski Biały Krzyż nie występował na zewnątrz. Pracę nad dokształcaniem żołnierzy prowadził w dotychczasowym zakresie.

LOPP urządziła szereg imprez i odczytów, jak również współdziałała w przygotowaniu i wykonaniu programu pobytu braci Adamowiczów na wybrzeżu.

Liga Morska i Kolonialna była organizatorką szeregu wycieczek do Gdyni, Złotu Młodzieży, splotu kajaków do morza itp. Propaganda, prowadzona przez Ligę na rzecz Funduszu Obrony [Morskiej], w ostatnim okresie znacznie spadła. Zakupiony szkuner „Elemka” Oddział miejscowy LMiK ekwipuje własnym staraniem, przy czym całe ożaglowanie mają wykonać bezrobotni marynarze.

Związek Obrony Kresów Zachodnich nie wykazał żadnej działalności.

[Stowarzyszenie] Rodzina Urzędnicza odbyła dnia 10 września br. walne zebranie, na którym wybrano nowy zarząd w następującym składzie: Łęgowska - przewodnicząca, Hagrytówna - sekretarka i Wilczyńska - skarbniczka. Na zebraniu tym poruszono sprawę braku odpowiedniego lokalu, [który] uniemożliwił przeprowadzenie zamierzonych prac. Przepuszczalnie w najbliższej przyszłości Rodzina [Urzędnicza] lokal taki otrzyma tak, [więc] należy się wkrótce liczyć z większą aktywnością tego Stowarzyszenia. Stan kasy Rodziny [Urzędniczej] na dzień 1 stycznia br. wynosił około 1 400 zł.

[Stowarzyszenia] Rodzina Wojskowa i [Rodzina] Policyjna poza działalnością charytatywną i słabego ruchu zebraniowego innej działalności [...] nie ujawniły.

[Stowarzyszenie] Rodzina Rezerwisty współdziała ściśle z[e] Związkiem Rezerwistów [RP], prowadząc akcję w dotychczasowych ramach.

Towarzystwo Czytelni Ludowych z niestabnącą aktywnością prowadziło zasilanie biblioteczek przy stowarzyszeniach katolickich, jak również propagandę czytelnictwa wśród członków tych stowarzyszeń. Innej działalności nie wykazało.

Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet. W działalności Związku nie zaszły zmiany żadne. Na uwagę zasługuje urządzenie przez ten Związek akademii żałobnej ku czci śp. Marii Curie-Skłodowskiej. W akademii tej wzięły liczny udział organizacje kobiece oraz przedstawiciele miejscowego społeczeństwa.

Dział E - Inne organizacje.

Towarzystwo Rzemieślników Katolickich. W dniu 16 września br. w czasie zebrania doszło do scysji [po]między prezesem a patronem Towarzystwa ks. Bieleckim. [Józefowi] Ratajowi chodziło o to, że w związku z nadaniem Towarzystwu nowego statutu, nazwanie [go] „Towarzystwem Czeladzi Katolickiej” uwłacza godności rzemieślników. W wyniku tego zatargu ks. Bielecki rozwiązał Towarzystwo. Rataj w odniesieniu do tego zarządzenia nie zajął [jak] dotąd żadnego stanowiska. Przepuszczalnie Rataj będzie się starał o zorganizowanie nowego stowarzyszenia rzemieślników.

Towarzystwo Robotników Katolickich, podobnie jak inne stowarzyszenia katolickie, przeszło okres reorganizacji wewnętrznej. W związku z otrzymaniem nowego statutu odbyło ogółem pięć zebrań, w tym jedno walne, na którym wybrano nowy zarząd w następującym składzie: [Paweł] Dzigiewicz - prezes, Nowaczyk - sekretarz i Formella - skarbnik. Na zebraniu tym uczczono poza tym 25-lecie godów małżeńskich prezesa Dzigiewicza (przemawiali adwokat [Marian] Zawodny, ks. dziekan [Teodor] Turzyński i inni). Towarzystwo w miarę możliwości przychodziło z wydatną pomocą swoim bezrobotnym członkom, udzielając im pożyczek, zapomóg itp.

Stowarzyszenie Kupców Samodzielnych. Zanotowano tu większą konsolidację wewnętrzną (większą współpracę poszczególnych sekcji) chociaż oblicze polityczne Stowarzyszenia jako takiego, nie uległo żadnej zmianie. Stowarzyszenie wykazało duże zainteresowanie się przyszłymi wyborami do Izby Przemysłowo-Handlowej. W dniu 10 września br. delegaci tu[ejszego]. Stowarzyszenia wzięły udział w obradach Zarządu

Głównego Zw[iązku]. Tow[arzystw]. Kupieckich na Pomorzu, które to obrady poświęcone były wyborom do Izby Przemysłowo-Handlowej.

Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości odbyło cztery zebrania poświęcone sprawom organizacyjnym oraz częściowo zbiorce na rzecz powodzi. Stowarzyszenie zebrano na ten cel 3 000 zł.

Bractwo Kurkowe. Nie zanotowano tu wybitniejszych zmian w [od]niesieniu do nastrojów politycznych poszczególnych członków. W każdym jednak razie akcja w kierunku nastawienia prorządowego Bractwa poszła naprzód. Z przejawów działalności zewnętrznej wypada tu wymienić uroczyste strzelanie, [którego stawką było uzyskanie] godności króla, które [...] odbyło się przy udziale oficjalnych osobistości.

Dział F - [Stowarzyszenia nowe].

W okresie sprawozdawczym powstały następujące stowarzyszenia zarejestrowane: 1) Komitet dla Sprawozdania Zwłok śp. Hieronima Derdowskiego z Ameryki do Kraju, 2) Klub Sportowy „Gdynia”, 3) Towarzystwo Budowy Rzymsko-Katolickiej Bazyliki Morskiej w Gdyni oraz [stowarzyszenie] zwykłe: Towarzystwo Polsko-Francuskie.

60

1934 listopad 5, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-4/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc październik 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 287-290.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Pod względem gospodarczym miesiąc październik, poza objawami polepszenia się koniunktury dla towarów o znaczeniu sezonowym, nie wykazał większych zmian. Jeżeli chodzi o stronnictwa polityczne, to ich działalność przedstawia się jak następuje. BBWR kontynuował pracę rozbudowy swoich komórek organizacyjnych, a ponadto dużo starań poświęcił sprawie przygotowania obchodu Święta Niepodległości, które Blok ma zorganizować w bieżącym roku. Stronnictwo Narodowe zapoczątkowaną w miesiącu wrześniu przez adw[okata]. [Mariana] Zawodnego pracę szkoleniową dla przyszłych instruktorów w dalszym ciągu prowadziło, tworząc ostatecznie małą kadrę instruktorską. NPR przez opanowanie swoimi ludźmi zarządu nowopowstałego Oddziału Robotników Węglowych Zw[iązku]. Rob[otników]. i Rzem[ieślników]. ZPP, zrobiła duży krok w kierunku ponownego ożywienia swojej działalności na miejscowym terenie. Ostatnio ukazujące się w prasie wiadomości o mającej nastąpić obniżce cen produktów pierwszej potrzeby (węgla itp.) odbiły się tu żywym echem. Klasa pracująca wyraża jednak obawy, aby niższa ta nie pociągnęła za sobą redukcji płac.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

1) Z dniem 9 października br. zaczął wychodzić komunikat nowopowstałej Agencji Prasowej pn. „Komunikat Portu Rybackiego w Gdyni”. Wydawcą i redaktorem odpowiedzialnym jest Bronisław Sotkowski, kierownik hali i Chłodni Rybnej w Gdyni. 2) Z dniem 15 października br., na czas choroby redaktora [Zygmunta] d’Erceville’a, kierownictwo miejscowego Oddziału „Ilustrowanego Kurjera Codziennego” objął redaktor Witold Nowicki. 3) Przyjęty w dniu 1 czerwca br. do miejscowego Oddziału „Expressu Ilustrowanego” jako współredaktor, Alfons Pietrzykowski, z dniem 15 października br. przeszedł do redakcji „Gazety Morskiej”, pracując dla niej na terenie Wejherowa, 4) Z dniem 22 października br. redaktorem odpowiedzialnym „Latarni Morskiej” w miejsce Kazimierza Purwina został Józef Watra Przewłocki. 5) Dnia 27 października br. pod zarzutem oszustwa aresztowany został wydawca „Tygodnika Portowego” Fryderyk Gembalski. Prokurator oddał go następnego dnia pod dozór policyjny. 6) Wycofano wskutek zarządzonych zajęć: Nr 7 czasopisma „Nowiny Poświęteczne” z dnia 1 października [19]34 [r.] w ilości 16 egzemplarzy, Nr 228 czasopisma „Słowo Pomorskie” z dnia 5 października [19]34 [r.] w ilości 50 egzemplarzy, Nr 275 [czasopisma] „Kurjer Poranny” [z dnia] 4 października [19]34 [r.] [w ilości] 15 [egzemplarzy], Nr 458 [czasopisma] „Kurjer Poznański” [z dnia] 9 października [19]34 [r.] [w ilości] 10 [egzemplarzy], Nr 66 [czasopisma] „Tydzień Robotnika” [z dnia] 14 października [19]34 [r.] [w ilości] 10 [egzemplarzy], Nr 238 [czaso-

pisma] „Dziennik Bydgoski” [z dnia] 16 października [19]34 [r.] [w ilości] 48 [egzemplarzy], Nr 238 [czasopisma] „Słowo Pomorskie” [z dnia] 17 października [19]34 [r.] [w ilości] 12 [egzemplarzy], Nr 242 [czasopisma] „Orędownik” [z dnia] 24 października [19]34 [r.] [w ilości] 14 [egzemplarzy], Nr 247 [czasopisma] „Dziennik Bydgoski” [z dnia] 27 października [19]34 [r.] [w ilości] 68 [egzemplarzy]. 7) Innych zmian osobowych w redakcjach czasopism, zmian co do wysokości nakładu oraz prawomocnych wyroków w procesach prasowych nie było.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. a) Dane natury ogólnej. Praca Bloku poszła w kierunku rozbudowy komórek organizacyjnych. W miesiącu październiku br. utworzone zostały dalsze Komitety Dzielnicowe dla Śródmieścia, Chyloni, Oksywia, Okręgu Kolejowego oraz Orłowa Morskiego. Poza tym prowadzono w Bloku prace przygotowawcze dla organizowanych w tym roku przez Blok uroczystości, jakie się odbędą w dniu Święta Niepodległości. b) Ruch zebraniowy. Ogółem odbyto 12 zebrań.

SN. Adwokat [Marian] Zawodny, który we wrześniu [br.] zapoczątkował sesje instruktorskie dla przyszłych działaczy Wydziału Młodych SN, pracę tę prowadził dalej, aczkolwiek rozporządzał bardzo małą ilością chętnych do tej pracy. Na zebrania, które odbywały się co niedzielę, przychodziło [od] 4 do 8 osób. Pracę uświadamiającą adwokat Zawodny, zdaje się, uważa już za zakończoną i zamierza obecnie przystąpić do budowy aparatu organizacyjnego, dzieląc miasto na obwody, kierowane świeżo wyszkolonymi instruktorami. Alojzy Sobczak usunął się zupełnie od pracy, a wyznaczony na prezesa Wydziału Młodych SN na powiat morski w jego miejsce Hirs z Kielna nie interesuje się miejscową pracą organizacyjną, zwracając więcej uwagi na powiat morski.

NPR w okresie sprawozdawczym właściwej działalności politycznej nie ujawniła. Sekretarz okręgowy, [Paweł] Burczyk, przesiadujący od pewnego czasu w więzieniu, w dniu 25 października br., na skutek przeprowadzonej rozprawy w Sądzie Okręgowym w Gdyni skazany został z art. 170 k.k. na karę 9 miesięcy więzienia za to, że w dniu 29 lipca br. w czasie zebrania w Rumi uwłaszczył czci Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej [Ignacego Mościckiego]. Zajmujący miejsce Burczyka, Franc[iszek]. Rożkowiak, powołany został na sekretarza okręgowego w Zw[iązku]. Rob[otników]. i Rzem[ieślników]. ZPP. Oddział Rob[otników]. Węglowych w Gdyni, gdzie mając do pomocy prezesa tego Oddziału, Walerego Hince, znanego działacza NPR, rozkwitać zaczyna żywą działalność, która w tej chwili nie ma zbyt wyraźnego oblicza politycznego, lecz wykazuje już pewne tendencje w tym kierunku. Rożkowiak z powodzeniem wzmożył wśród robotników węglowych kolportaż czasopisma „Obrona ludu”. Uświadamianie robotników przy pomocy tego pisma przygotowuje Rożkowiakowi odpowiedni grunt do dalszej działalności politycznej. W ubiegłym miesiącu bawił tu poseł NPR [Stefan] Brzeziński z Poznania i w sprawach nowoutworzonego Związku konferował z Hincem oraz Rożkowiakiem, przy czym sprawy ewentualnej działalności politycznej na miejscowym terenie miały być również rozważane.

PPS CKW nie wykazał żadnej działalności. Działacze miejscowego Komitetu Wykonawczego poświęcili jednak dużo pracy na terenie robotniczym w kierunku przywrócenia przepisów §10 rozporządzenia o Biurze Pośrednictwa Pracy dla Robotników Portowych.

IV. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Żydzi. Istniejące tu organizacje żydowskie, [takie] jak Liga Pomocy Pracującym w Palestynie oraz Brith Trumpeldor[-Beitar] nie wykazały żadnej działalności. Brith Trumpeldor[-Beitar], nie znalazłszy poparcia rozpadł się zupełnie. Członkowie Ligi zabiegają obecnie o utworzenie „Zrzeszenia S[y]jonistycznego”, mającego zjednoczyć wszystkich miejscowych Żydów. W Klubie Towarzyskim sekretarzem został dr med.[ycyny]. [Bronisław] Schläger. Usunięcie poprzedniego sekretarza Leona Wołyńskiego nastąpiło wskutek ujawnienia manka kasowego na sumę około 300 zł. Wołyński zobowiązał się tę kwotę Klubowi zwrócić.

IV. SEKTY RELIGIJNE. Sprawozdanie negatywne.

1934 listopad 10, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-28/34 Tjn. Wicekomisarza Rządu w Gdyni Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu Franciszka Sokoła za miesiąc październik 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 361-370.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

W miesiącu październiku br. przybył do Gdyni funkcjonariusz KPP [Franciszek] Majchrzak, ps. „Czarny”, który na miejscowym terenie rozpoczął swoją działalność w kierunku utworzenia komórek KPP. Do tej pory komórkę taką utworzył w stowarzyszeniu TUR. W związkach zawodowych zajmowano się w dalszym ciągu kwestią Biura Pośrednictwa Pracy dla Robotników Portowych. Początkowo nastroje wśród robotników z pod znaku ZTT, szły w kierunku wznowienia strajku ze względu na to, że prowadzone pertraktacje nie przyniosły do dnia 1 października br. żadnych rezultatów. A termin ten był ustalony jako ostateczny w uchwale zawieszającej strajk w dniu 15 września br. Nastroje te jednak z biegiem czasu traciły coraz więcej na ostrości. Stałe odwoływanie ogłoszenia strajku przez władze ZTT, które widocznie nie mając poparcia ZZZ, jak również i ZPP oraz widząc, że port mimo strajku może pracować, przy czym z łatwością mogły go władze odizolować od miasta, nie czuły się na siłach do ponownego wywołania strajku. Wpływało [to] deprymująco na ogół zwolenników ZTT tak, że i ci zaczęli w końcu chodzić do portu za pracą, nie czekając na pośrednictwo Biura Pośrednictwa Pracy. Stanowisko władz ZTT w odwoływaniu strajku poniekąd spowodowane zostało i tym, że ITF zalecał im prowadzić sprawę w spokoju i strajku nie wywoływać, przy czym ITF w swoim liście nie określił zbyt wyraźnie ewentualne[go] poparcia akcji w portach zagranicznych.

Przebieg zebrań, tak ZZZ jak i ZTT, często sprowadzał się do wzajemnego zarzucania sobie winy przegrania sprawy. ZZZ zarzucał ZTT pochopne wywołanie strajku i narażenie robotników na straty oraz na powiększenie chaosu w porcie. ZTT znowu twierdził, że ZZZ łącznie z[e] Związkiem Rezerwistów [RP], wykorzystując sytuację, zaprzedał sprawę robotniczą, starając się tylko o wprowadzenie jak największej liczby swoich zwolenników do portu. Przywódcy tych Związków tą taktyką zamierzali się usprawiedliwić z[e] swoich niepowodzeń w walce o zniesienie instrukcji do § 10 Rozporządzenia o Biurze Pośrednictwa Pracy dla Robotników Portowych w Gdyni. Robotnicy są jednak bardzo rozgoryczeni i nastroje wśród nich są nadal niepokojące, tym bardziej, że w dniach 14, 15 i 16 października br. rozsiewane były w porcie pogłoski, jakoby ekspedytorzy zamierzali obniżyć stawkę godzinną [z] 1,16 zł do 80 gr. Pogłoski te prawdopodobnie rozsiewał ZTT, chcąc w ten sposób poderwać do ponownej akcji strajkowej jak największą ilość robotników. W każdym razie pogłoski te były przez robotników szeroko komentowane i [rozumiane w ten sposób], że zamierzenia ekspedytorów w kierunku obniżki płac są prawdziwe. Sprawa urlopów nie została dotąd załatwiona. O ile strony co do innych warunków umowy zbiorowej są zgodne, to pertraktacje w sprawie liczby dni urlopów nie przyniosły żadnych pozytywnych wyników. Ekspedytorzy stoją na stanowisku, że urlopy mogą być udzielane tylko w ramach przepisów ustawowych, natomiast związki zawodowe żądają ośmio i piętnastodniowych urlopów.

[II.] RUCH ZAWODOWY.

[...] ZZZ zdaniem [Józefa] Morawskiego walczył również o uwzględnienie postulatów robotników tj. o zapewnienie każdemu robotnikowi portowemu przepracowania najmniej czterech dniówek w tygodniu, o ustalenie właściwego konty[n]gentu robotników portowych itp., lecz walkę tę prowadził rozumnie i tylko na drodze legalnej. Skutki działalności ZZZ są już widoczne, bo w Ministerstwie Opieki Społecznej odbyła się konferencja, na której ustalono liczbę stałych robotników w porcie (zdaniem Morawskiego ma ich być 700), a poza tym ministerstwo opracowuje już regulaminy dla robotników i formanów. Inni przywódcy ZZZ podobnie [jak] Morawski wskazywali na antypaństwową robotę ZTT, który wywołał strajk, nie licząc się z tym, że w ten sposób rujnuje się port. Poza tym jeden z mówców poruszył sprawę krążących po porcie pogłosek jakoby już wkrótce miało nastąpić obniżenie

plac robotniczych. W odpowiedzi na to Morawski oświadczył, że pogłoski te nie mają żadnych podstaw, a rozszerzają je transportowcy po to tylko, aby jeszcze bardziej otumanić robotników. W odniesieniu do umowy zbiorowej Morawski powiedział, że za wyjątkiem punktu dotyczącego urlopów, wszystkie inne zostały już uzgodnione i podpisane, tak przez ZZZ, jak [i] przez ZYT.

Nad sprawą urlopów toczą się dalsze rokowania. Na uchwaleniu rezolucji, domagającej się zabronienia ekspedycjom zatrudniania robotników bez legitymacji oraz podaniem do wiadomości zebranych, że prezes Oddziału Kontrolerów Portowych, [Benjamin] Kenig, został usunięty z ZZZ, a zarząd Oddziału zawieszony, zgromadzenie zakończono. Ze sprawą Keniga miało się następująco. Dnia 6 października br. Zarząd Główny Związku Zawodowego Pracowników Portowych w Polsce w Gdyni zawiesił w urzędowaniu Zarząd Oddziału Kontrolerów, a prezesa tego Oddziału, Benjamina Keniga, wykluczył z[e] Związku na podstawie § 14 pkt. a i c statutu Związku. Zarzuty przeciwko Zarządowi i Kenigowi nie zostały w uchwale Zarządu Głównego sprecyzowane (§ 14 pkt. a statutu [to] popełnienie czynu niemoralnego [a] pkt. c [to] działanie na szkodę Związku). Wykluczenie Keniga z[e] Związku spowodowane zostało też osobistą niechęcią, jaką do siebie żywili Morawski i Kenig. Przeciwko tej uchwale [zarówno] Zarząd Oddziału Kontrolerów jak i też Kenig wnieśli odwołanie do Centralnego Wydziału ZZZ w Warszawie. W odwołaniu swoim Kenig czyni Morawskiemu zarzuty, że [ten] nie oczyścił się dotąd z podejrzania nie przekazywania należnych od składek sum do Centrali. Dalej twierdzi Kenig, że Morawski zaciąga wszędzie pożyczki, których później nie chce zwracać oraz nie opłaca komornego za wynajmowane prywatne mieszkanie.

ZYP. Ostatnio Związek Pracowników Portowych i Pokrewnych Zawodów ZYP w Gdyni stracił około 75% członków na rzecz nowoutworzonego Oddziału Robotników Węglowych Zw[iązku]. Rob[otników]. i Rzemieślników ZYP (organizacja pod wpływem NPR - poseł Brzeziński w Poznaniu). Związek Pracowników Portowych [i Pokrewnych Zawodów] ZYP liczy obecnie zaledwie 100 członków, przy czym nie wykazuje żadnej żywotności. Sekretarz tego Związku, [Franciszek] Bartkowiak, utrzymujący się ze składek, żyje obecnie w nędzy. Ostatnio był on eksmitowany z mieszkania prywatnego i zmuszony skorzystać z zapomogi opieki społecznej Komisariatu Rządu.

Związek Robotników i Rzemieślników ZYP Oddział Rob[otników]. Węglowych w Gdyni powstał w ostatnim miesiącu, przejmując około 300 robotników-węglarzy ze Związku Pracowników Portowych ZYP. Sekretarzem okręgowym Zw[iązku]. Rob[otników]. i Rzem[ieślników]. został Franciszek Rochowiak, zastępca sekretarza okręgowego NPR oraz kierownik agencji czasopisma „Obrona Ludu”. Zarząd Oddziału Rob[otników]. Węglowych ukonstytuował się następująco: prezes - Walery Hinc (prezes filii NPR w Rumi), wiceprezes - Józef Petke, sekretarz - Jan Richert i skarbnik - Franciszek Sikorski. Lokal Związku mieści się w tych samych pomieszczeniach co i sekretariat okręgowy NPR [przy ul.] Świętojańskiej 31. Oddział Robotników Węglowych powstał przy wyraźnym poparciu niektórych ekspedycjonów. Występował tu niejaki Neuman, urzędnik firmy „Polskarob”, zrusyfikowany Niemiec.

Związek Szyprów i Maszynistów Okrętowych. Sytuacja w tym Związku wykazuje obecnie większe tendencje pro rządowe (w październiku [br.] grawitacja do ZYT nie była wyraźna) i to dzięki zdecydowanej postawie prezesa [Bronisława] Koryckiego (członka ZZZ i zwolennika BBWR). Istnieją tam tendencje do podporządkowania się ZZZ, o ile ZZZ zagwarantuje Związkowi Szyprów i Maszynistów daleko idącą samodzielność (chodzi o kwestie finansowe). Opozycja, tzn. zwolennicy ZYT, nie wszczynali żadnej akcji przeciwdziałającej.

ZYT odbył sześć zebrań, w tym trzy zgromadzenia, [które] odbyły się: dnia 7 października [19]34 [r.] w lokalu „Dwór Lipowy” - 800 obecnych, dnia 14 października [19]34 [r.] w lokalu „Dwór Lipowy” - 120 obecnych, dnia 23 października [19]34 [r.] na placu przed Biurem Pośrednictwa Pracy - 240 obecnych. Tematem obrad była sprawa Biura Pośrednictwa Pracy dla Robotników Portowych i związana z nim instrukcja o pośrednictwie robotników. Na zgromadzeniu w dniu 7 października br. Cymerman złożył sprawozdanie z przebiegu pertraktacji, prowadzonych w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej. Cymerman ganił ministerstwo, że mimo obietnic, w terminie do dnia 1 października br. sprawy nie załatwiono. Dopiero w dniu 6 października br. przedstawiono Zarządowi Centralnemu ZYT projekt znowelizowanej instrukcji do § 10. Projektu tego Zarząd Centralny nie przyjął, oświadczaając, że robotnicy mogą się zgodzić tylko na 200 robotników stałych. Cymerman dodał przy tym, że z przebiegu konferencji, jaka się odbyła w dniu 6 października br. wynika, iż trudno będzie wywalczyć przywrócenie § 10 w pierwotnym brzmieniu.

Robotnicy nie powinni jednak upadać na duchu, lecz umieć się temu przeciwstawić silnym zorganizowaniem się. Z kolei Cymerman przedstawił zebranim treść rezolucji, w której zebrani upoważniają Zarząd do prowadzenia dalszych pertraktacji i czynienia pewnych posunięć bez zgody ogółu robotników oraz że robotnicy będą czekali na wynik toczących się pertraktacji do czasu, jaki Zarząd uzna za stosowny. Przed poddaniem tej rezolucji pod głosowanie, Cymerman powiedział, aby nikt nie ważył się jej przeciwstawić i aby robotnicy czekali jakiś czas, bo władze mogłyby ich posądzić o bezpodstawne, a nawet antyrządowe wystąpienia. Po uchwaleniu tej rezolucji (jednogłośnie) przemawiało jeszcze kilku robotników, lecz bardziej istotnych spraw nie poruszano. Jedynie Leon Polaszke wystąpił w bardzo ostrej formie przeciwko dyrektorowi Urzędu Morskiego, zarzucając mu, że zezwolił firmom ekspedycyjnym na zatrudnienie robotników jakich tylko zechcą. Cymerman w odpowiedzi oświadczył, że dyrektor Urzędu Morskiego uczynił to za zgodą Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Zebrani byli bardzo podnieceni, a nawet wzburzeni, zwłaszcza w chwili, kiedy była mowa o zarządzeniach dyrektora Urzędu Morskiego. Sprawozdanie z przebiegu zgromadzenia, odbytego w dniu 14 października br., złożyłem w dniu 15 października br. [pismem] Nr II.BA-600/34 Pf. Przebieg tego zebrania wskazywał na zdecydowane jeszcze w tym czasie tendencje wznowienia strajku przez ZYT. [Stanisław] Rongenc, który w czasie tego zebrania również przemawiał, m.in. mówił o napadzie na lokal ZYT, naświetlając ten wypadek w ten sposób, że dawniej zamykano [Edmunda] Guziatka, zarzucając mu robotę antypaństwową, a dzisiaj nie mogąc niczego podobnego zarzucić [Wiktorowi] Jaworskiemu, łamie się mu ręce za bronienie praw robotniczych i ustaw państwowych. Rongenc odpierał zarzuty stawiane przez niektórych w tym sensie, że strajku nie należało w dniu 15 września br. przerywać, tłumacząc, że nie chodzi tu wcale o robienie awantur i że ZYT zawsze dążył do załatwienia podobnych spraw w drodze kompromisu. W dniu 21 października br. w lokalu ZYT przy ul. Św. Piotra odbyło się zebranie delegatów i mężów zaufania Oddziału Robotników Portowych ZYT. Sprawozdania składali Rongenc i Jaworski. Rongenc oświadczył, że z dniem 22 października br. wydana zostanie nowa instrukcja dla Biura Pośrednictwa Pracy, lecz instrukcja ta nie zaspokoi w całej pełni żądań robotniczych. Z kolei Jaworski mówił, że ministerstwo (bliżej nie określił [które]) ubolewa nad tym, że ZYT zwrócił się w myśl uchwalonych w dniu 14 października br. rezolucji o pomoc do ITF na wypadek, gdyby strajk, miał być wznowiony w dniu 22 października br. Dalej Jaworski nadmienił, że ITF zwrócił się do swoich Oddziałów za granicą, aby się wypowiedziały co do ewentualnego niewyładowywania załadowanych w Gdyni w czasie strajku statków. W rozmowie na uboczu Rongenc wyraził mało nadziei [na] uzyskanie pełnego poparcia ze strony ITF, jednak Jaworski w swoim przemówieniu podkreślił, że jest za wznowieniem strajku, lecz uchwałę w tej sprawie pozostawia ogółowi robotników. Delegaci, składając swoje sprawozdanie o sytuacji w porcie, oświadczyli, że w ostatnich dniach nastroje wśród robotników nie wykazują już tej solidarności co poprzednio, tak, że strajk mógłby się nie udać. Robotnicy bowiem, widząc bezskuteczność oczekiwania na pracę w Biurze Pośrednictwa Pracy, widząc dużą liczbę zatrudnionych tzw. robotników stałych i mając przepracowanych w ciągu miesiąca zaledwie jedną do dwóch dniówek, chodzą teraz bezpośrednio do portu i dopraszają się [o] pracę u formanów. Podczas trwania zebrania niejaki Kuberski zwrócił się do [Jana] Matyska, pełniącego obowiązki prezesa Oddziału Robotników Portowych, z żądaniem usunięcia z zebrania marynarzy: Świka, [Wiktor] Kosmatowicza i [Mieczysława] Migala, którzy zdaniem Kuberskiego, ze względów konspiracyjnych, nie powinni uczestniczyć w zebraniu robotników. Świka wyrzucono siłą z lokalu, pozostali zaś wyszli dobrowolnie. Dalej mówiono jeszcze, że Guziątek ma obecnie przesiadywać w Gdańsku i że miał się on zwrócić do Świka, aby ten zorganizował marynarzy i odstąpił od Jaworskiego. Świk miał na to oświadczyć, że nie będzie popierał złodzieja.

Guziątek wobec tego miał napisać do ITP, że Świk, Migala, Roze i Kosmatowicz są konfidentami Policji [Państwowej]. Rongenc wyraził się wtedy [słowami], że w Gdyni Członkowie ZYT za dużo interesują się i za bardzo przejmują sprawami konfidentów. Z przebiegu zgromadzenia, odbytego w dniu 23 października br. przedłożyłem sprawozdanie w dniu 25 października br. [pismem] Nr II. A-623/34 Pf. Zgromadzenie to miało charakter sprawozdawczy, a poza tym agitacyjny na rzecz ZYT, przy czym dla porównania wartości ZYT w stosunku do ZYT i Zw[iązku]. Rezerwistów [RP] mówcy w ostrych słowach napiętnowali działalność tych Związków w odniesieniu do prowadzonej w ostatnim czasie kampanii za utrzymaniem § 10 rozporządzenia o Biurze Pośrednictwa Pracy dla Robotników Portowych.

[III.] BEZROBOCIE. Bezrobotni zachowują zupełny spokój.

[IV.] STRAJKI. Sprawozdanie negatywne.

[V.] STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa na ogół był zadowalający. Pewnemu zwiększeniu uległy kradzieże bez włamania, natomiast zmniejszeniu uległy wypadki zakłócenia spokoju publicznego. W miesiącu październiku [br.] skradziono 30 sztuk rowerów (27 we wrześniu [br.]).

Wykaz przestępczości	Liczba wypadków	
	październik	wrzesień
Opór władzy	3	3
Inne przestępstwa przeciwko władzy	2	3
Zakłócenie spokoju publicznego	33	65
Przemytnictwo	12	6
Włóczęgostwo i żebractwo	10	6
Falszerstwo dokumentów i dowodów	3	1
Falszerstwo innego rodzaju, puszczanie w obieg fałszywych monet	14	7
Innego rodzaju pozbawienie życia	1	-
Požary przypadkowe	4	1
Przestępstwa na tle seksualnym	2	-
Inne przestępstwa przeciwko moralności	18	3
Uszkodzenie ciała	11	6
Świątokradztwo	1	-
Kradzież kolejowa z włamaniem	-	1
Kradzież kolejowa bez włamania	17	3
Innego rodzaju kradzieże z włamaniem	8	17
Innego rodzaju kradzieże bez włamania	183	163
Kradzież kieszonkowa	1	-
Kradzież z pola i lasu	-	4
Kradzież kasowa	-	1
Oszustwo	14	9
Sprzeniewierzenie	3	1
Paserstwo	1	-
Wymuszenie	1	2
Przywłaszczenie	5	9
Hazard karciany	-	1
Przekroczenie przepisów sanitarno-administracyjnych	22	26
Przekroczenie przepisów handlowo-administracyjnych	38	63
Samobójstwa	1	1
Nieszczęśliwe wypadki	9 [2 śmiertelne]	8
Wykroczenia meldunkowe	28	14
Opilstwo	134	186
Nielegalne przekroczenie granicy	21	2
Różne	340	269
Porzucenie dziecka	-	2
Razem	926	873
Z tego nie wykryto	90	81

Z ważniejszych wypadków przytacza się następujące: dnia 19 października br. o godz. 0.30 wybuchł pożar w baraku mieszkalnym Władysława Piątkowskiego na Witominie. Barak wraz z urządzeniem domowym spłonął doszczętnie. Pożar powstał skutkiem wadliwej budowy komina. Straty wynoszą około 3 000 zł. Barak ubezpieczony był na kwotę 2 400 zł. Dnia 27 października br. o godz. 21.00 na ul. Morskiej kierowca samochodu osobowego FM 54810 - Bolesław Obrączkiewicz, najechał na trzech przechodniów wracających z Gdyni (szli jezdnią). Jan Trohn oraz Stanisław Rybicki doznali poważnych okaleczeń głowy, nóg, [a] poza tym ulegli ogólnemu potłuczeniu. Po wypadku Pogotowie Ratunkowe odstawiło ich do szpitala. Trzeci przechodzień, Franciszek Betcher, doznał

lekkich obrażeń cielesnych. Szofer po najechaniu samochodem na ww. wpadł na przydrożne drzewo, a następnie do rowu, gdzie samochód się przewrócił. Szofer wraz z towarzyszami (dwóch) zbiegł po wypadku, lecz w dniu 29 października br. został zatrzymany. Był on w czasie kierowania samochodem w stanie nietrzeźwym.

[VI.] SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym zatrzymano pięć osób za nielegalne przekroczenie granicy.

[VII.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA.

Obywatel W[olnego]. M[iasta]. Gdańska Leon Lebiński został w dniu 24 października br. skazany wyrokiem Sądu Okręgowego w Gdyni na 10 lat więzienia z pozbawieniem praw obywatelskich na lat 10 za zbrodnię popełnioną z art. 7 § 1 i 3 oraz art. 1 § 1, 2 i 3 Rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 16 lutego 1928 r. (Dz.U. RP Nr 18 poz.160).

[VIII.] RÓŻNE.

W dniu 30 października br. w Sądzie Okręgowym w Gdyni odbyła się rozprawa przeciwko [Bernardowi] Dulce i towarzyszom o wystąpienia w dniu 13 września br., kiedy to po ukończeniu zgromadzenia robotników portowych zaczęli wzywać zebranych do rzucenia się na Policję [Państwową] i ekscesów. Dulka został skazany na rok więzienia, Maksymilian Banach i Leon Fandrejewski na osiem miesięcy więzienia. Zasądzeni wnieśli apelację.

62

1934 grudzień 9, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BA-8/34 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc listopad 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 372-379.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

W okresie sprawozdawczym na terenie Gdyni operował funkcjonariusz KPP Franciszek Majchrzak wraz z przybyłą tu z Grudziądza Janiną Jaworską. Po nawiązaniu kontaktów, Jaworska wyjechała do Grudziądza, gdzie została aresztowana, natomiast Majchrzak opuścił tu[ejszy]. teren z końcem listopada [br.]. Osoby, które nawiązały stosunki z Jaworską i Majchrzakiem są w dalszym ciągu obserwowane, jednak szerszej pracy na tut. terenie dotychczas nie zauważono. Na terenie portu nastąpiło całkowite uspokojenie, ku czemu przyczyniła się wszczęta przez Inspektora Pracy, a od dawna zalecana przez Komisariat Rządu akcja w kierunku ukrócenia przyjmowania przez pracodawców robotników bez legitymacji portowej, jak również przestrzegania ośmiogodzinnego dnia pracy. W związku z tym kategoria tzw. robotników magazynowych bez legitymacji portowych została wydalona, względnie w małej ilości zakwalifikowana do kategorii robotników portowych i w ten sposób umożliwiona została dokładna kontrola robotników, pracujących przy przeladunku. Szereg firm ukarano za nieprzestrzeganie przepisów grzywną do wysokości 600 zł., co spowodowało, że firmy stosują się obecnie ściśle do istniejących zarządzeń. Pozostałaby jeszcze do uregulowania sprawa omijania przez pracodawców taryfy umowy zbiorowej w stosunku do robotników stałych, którym firmy wypłacają tygodniowo [od] 35 do 40 zł, zamiast 1.16 zł za godzinę pracy, czyli 55,68 zł brutto. Będzie to jednak następnym etapem pracy w kierunku uregulowania stosunków w porcie.

[II.] RUCH ZAWODOWY.

[...ZTT]. Ostrzegając [...] robotników [Wiktor Jaworski] wymienił f[ir]mę „Paged” jako pierwszą, która z dniem 30 października br. obniżyła płace robotnicze o 3 gr za godzinę. Poruszywszy sprawę przyjmowania robotników portowych na stałe, skrytykował twierdzenie firm, że wydajność pracy robotników portowych po utworzeniu PUPP w porcie zmniejszyła się o 70%. [W] dalszym ciągu swojego przemówienia podkreślił, że ekspedytorzy dla wywarcia presji na Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej grożą, że przeladunek towarów, który im się w Gdyni nie kalkuluje, będą zmuszeni skutecznie w porcie gdańskim. Ponadto Jaworski oświadczył, iż ma wiadomości ze źródeł poufnych, jakoby Minister Przemysłu i Handlu [Henryk Floyar-Rajchman] podczas swojego niedawnego pobytu w Gdyni miał zarzucić przedstawicielom firm spedycyjnych, że wyzyskują robotnika i że zyski osiągane przez firmy z przeladunku towarów przekraczają granice uczciwości. W odniesieniu do prasy mówca podkreślił,

iż posiada informacje, że ekspedytorzy [Lucjan] Byczkowski, Dytłow oraz dyr.[ektor]. Rady Interesantów Portu dr [Bolesław] Kasprowicz posiadają fundusze dyspozycyjne, z których opłacają wychodzące i kolportowane w Gdyni czasopisma i dlatego też cała tutejsza prasa ustosunkowała się do akcji strajkowej nieprzychylnie. W dalszym ciągu swojego przemówienia Jaworski zaznaczył, że na skutek tego, iż interwencja u władz nie odnosi pożądanego skutku, będą zmuszeni wysłać artykuły do „Robotnika” i „Walki Ludu” w Poznaniu, by w ten sposób ukrócić nieuczciwe stanowisko prasy. Podniósł dalej obronę praw robotniczych przez organizację ZZT, nadmieniając o rozprawie sądowej przeciwko [Bernardowi] Dulce i towarzyszym, na których - zdaniem mówcy - wyrok zapadł dość łagodny, dzięki obronie wynajętych przez związek adwokatów, jak również dzięki zeznaniom 18 świadków dowodowych. Jaworski swoje przemówienie zakończył opisem warunków pracy robotnika portowego w Gdyni oraz wyzysku przez kapitalistów, dodając, że wyzysk ustanie dopiero z chwilą przejścia prac przeładunkowych w ręce Państwa, albo w ręce organizacji społeczno-robotniczych. Drugi mówca, [Leon] Polaszke, [s]twierdził, że wg posiadanych informacji ekspedytorzy dążą już od czternastu tygodni do obniżenia płac robotnikom portowym i że w opracowaniu jest projekt usunięcia z pracy tych robotników, którzy przekroczyli 50. rok życia. W przemówieniu swoim ostro zaatakował Inspektora Pracy za to, że nie karze firm za nadużycia w stosunku do pracowników. W tym okresie ZZT wystosował do wszystkich marynarzy Polskiej Marynarki Handlowej okólnik w związku ze zbliżającym się terminem wygaśnięcia umowy zbiorowej i orzeczenia arbitrażowego. W okólniku tym wzywa ogół marynarzy do obrony dotychczasowych warunków pracy, zagrożonych ze strony armatorów, którzy, zdaniem mówcy, zamierzają obniżyć dotychczasowe płace. Mimo bojowego nastawienia, okólnik ten nie wywołał większego zainteresowania i został przez marynarzy przyjęty obojętnie. Marynarze od dłuższego czasu zaprzestali płacić składki członkowskie do ZZT i dlatego Jaworski wyczekiwał odpowiedniego momentu, by móc zaapelować, a uważając obecną chwilę za najodpowiedniejszą, uczynił to jednak - jak dotychczas - bez pozytywnego rezultatu.

ZZZ w okresie sprawozdawczym odbył pięć zebrań, na których nie omawiano ważniejszych spraw, a jedynie na zebraniu, odbytym w dniu 25 listopada br. w kinie „Bajka”, wybrano następujący nowy zarząd Oddziału Robotników Portowych ZZT: przewodniczący - Waclaw Płaska, wiceprzewodniczący - Stefan Wojtas, sekretarz - Antoni Dunajski, skarbnik - Jan Malinowski. W odniesieniu do sprawy f[ir]my „Paged” należy wyjaśnić, że w tym okresie firma ta wypowiedziała umowę zbiorową zawartą z ZZZ. W wyniku pertraktacji przedłużono umowę do dnia 31 grudnia br. na dotychczasowych warunkach. Wypowiedzenie umowy ze strony f[ir]my „Paged” spowodowane zostało [jej] reorganizacją [...] i likwidacją placów na dotychczasowych terenach portowych, które przenieszone są na tereny położone przy Kanale Przemysłowym. Z tych powodów firma zamierza zastosować nowe warunki płacy i pracy (akord). Dnia 25 listopada br. w sali kina „Bajka” odbyło się walne zebranie Oddziału Robotników Portowych ZZT. Prezes Pstrągowski złożył sprawozdanie, z którego wynikało, że w styczniu br. oddział liczył 316 członków, zaś obecnie liczy 720 członków. Ogólny dochód wyraża się w [następujących] cyfrach: dochód 1 992 zł, rozchód 1 703 zł, saldo 126 zł w gotówce i 163 zł w znaczkach członkowskich. Podczas dyskusji pierwszy głos zabrał sekretarz okręgowy ZZT, Józef Morawski, podkreślając, że organizacja jest obecnie w stadium walki na terenie firmy „Paged”, która to wypowiedziała dotychczasowe płace. Dodał, że nie lepiej dzieje się w innych firmach portowych, gdzie walka nie jest jeszcze ukończona, podkreślając z naciskiem, że może przyjść moment, i to niedługo, że będzie trzeba porwać się do walki w obronie interesów robotniczych, bowiem dotychczasowy stan w porcie nie zadowala interesów robotniczych i nie reguluje najżywotniejszych spraw, szczególnie racjonalnego podziału pracy. Po wybraniu nowego zarządu wybrano delegatów do prowadzenia pertraktacji z f[ir]mą „Paged” celem ustalenia warunków płacy i pracy przy zawarciu nowej umowy zbiorowej. Jako delegatów wybrano: Wojtasza, Radomskiego, Sawickiego, Piątka, Chmielewskiego i Kwiatkowskiego.

Centralny Związek Robotników Budowlanych. Dnia 18 listopada br. w świetlicy TUR na Grabówku, przy udziale około 60 osób, odbyło się zwyczajne zebranie członków Centralnego Związku Robotników Budowlanych Sekretariatu Okręgowego w Gdyni. Przewodniczył członek Zarządu Oddz[iału]. Murarzy Jan Cichocki. Dłuższe przemówienie wygłosił sekretarz okręgowy Teodor Zieliński, który wyraziwszy ubolewanie z powodu małego zainteresowania się członków sprawami zawodowymi organizacji, co uwidacznia się przybyciem na posiedzenie około 60 osób zamiast około 600, powiadomił zebranych, że Związek Fabrykantów i Przemysłowców Ziemi Pomorskiej opracował już projekt nowej ustawy zbiorowej dla murarzy i innych zawodów budowlanych, ponieważ obecna umowa

zbiorowa obowiązuje tylko do 21 marca 1935 r. Jak wynika z obecnych posunięć pracodawców, dotychczasowa umowa zbiorowa ma być w odpowiednim czasie wypowiedziana. Mówca ciągnął dalej, że mimo, iż do marca 1935 r. jest jeszcze dosyć [dużo] czasu, należy już teraz wszcząć przygotowania do obrony interesów zawodowych, ponieważ nadchodzi koniec sezonu budowlanego i niebawem większa część zatrudnionych na poszczególnych budowlach w Gdyni opuści pracę na sezon zimowy, nie będzie więc z kim opracow[yw]ać warunków, nie można zaś dopuścić do tego, aby pracodawcy obniżyli i tak już marne zarobki. Wg referatu Zielińskiego, pracodawcy zamierzają skutecznie obniżyć na terenie całego Pomorza. Jak z tego samego referatu wynika, Centralny Zw[iązek]. Robotników Budowlanych czyni również ze swojej strony przygotowania do walki obronnej na terenie całego Pomorza, o ile więc pracodawcy nie ustąpiłiby, Centralny Zw[iązek]. Robotników Budowlanych jest już dziś przygotowany na tyle, że może wywołać strajk na terenie całego Pomorza, a nawet - jeśli chodzi o robotników budowlanych - na terenie całego Państwa. Mówca ciągnął dalej, że należy dążyć do tego, aby umowa zbiorowa została podpisana w 1935 r. w jednym dniu we wszystkich miejscowościach na Pomorzu i na podobnych, co obecna warunkach, jedynie z różnicą płacy w Gdyni, gdzie na skutek panującej drożyzny stawki muszą być wyższe. W ten sposób, zakończył Zieliński, robotnicy budowlani będą mieli sposobność walczyć w jednym czasie o swoje prawa i będą mogli łatwiej osiągnąć zwycięstwo, gdyż pracodawcy, widząc jednolity front robotników budowlanych, z frontem tym, jako silnym i solidarnym, będą się musieli poważnie liczyć. Z kolei (w wolnych wnioskach) przemówił robotnik Antoni Kopeć, który w sposób nieudolny krytykował panujące w Polsce stosunki, mówiąc, że robotnicy w Polsce są gnębieni, przy czym dodał, że nie należy tracić nadziei, gdyż w przedwojennej Rosji również gnębiono robotników, a obecnie klasa robotnicza żyje tam znacznie lepiej. Dodał, że przyjdzie czas, że i w Polsce będzie lepiej.

ZZP odbyło w okresie sprawozdawczym jedno zebranie, jednak ważniejszych spraw [na nim] nie poruszano. Jak podano poprzednio, Związek ten chylił się ku upadkowi, tym bardziej, że większość członków nie płaci składek, względnie przeszła do Oddziału Węglarzy ZZP (NPR), inicjowanego przez Walerego Hincę z Rumi Zagórza.

ZZP Oddział Węglarzy Zw[iązku]. Robotników i Rzemieślników (NPR), liczący przeszło 300 członków, z dniem 19 listopada br. zaprzestał swojej działalności na mocy orzeczenia władz administracyjnych, ponieważ filia tego związku nie odpowiadała warunkom prawnego istnienia. Związek został zorganizowany pod naciskiem pracodawców (f[ir]my węglowe „Polskarob”, „Progress” itd.).

Związek Szyprów i Maszynistów Okrętowych w okresie sprawozdawczym odbył jedno zebranie, na którym omawiano wyłącznie sprawy organizacyjne. Jak ostatnio zaobserwowano, w łonie tego Związku powstały tarcia natury osobistej, co poniekąd [w]pływa ujemnie na całość spraw Związku i hamuje jego rozwój.

[III.] BEZROBOCIE.

Ogólny stan bezrobotnych wynosi obecnie 2 000 osób, z czego na robotników niewykwalifikowanych przypada 1 179, robotników budowlanych 168, marynarzy 147, pracowników umysłowych 182, zaś na różne inne zawody 324. Do powyższej cyfry doszło: z firmy „Højgaard & Schultz” 400 robotników i z firmy „Ackermans & van Haaren” (budowa portu) 260 robotników, zaś Wydział Techniczny Komisariatu Rządu zwolnił 260 robotników. Wobec powyższego przybyło około 800 bezrobotnych. Dotychczas nie zauważa się, aby sytuacja wśród bezrobotnych była zaostrożona i nie słyhać jakichkolwiek szemrań, powodowanych niezadowolaniem, omawiana jest natomiast wśród tychże bezrobotnych kwestia nadchodzącej zimy, przy czym dużo się mówi o zatrudnieniu bezrobotnych przez Fundusz Pracy. Istnieją obawy, że Fundusz Pracy będzie zatrudniał przeważnie za udzielaną pomoc w naturze, natomiast wypłaty pieniężne będą miały miejsce w bardzo rzadkich wypadkach i stawki będą minimalne (40 gr na godzinę). Powyższe wersje krążą przeważnie wśród robotników niewykwalifikowanych, zaś ze strony służby okrętowej i robotników budowlanych oraz pozostałych zawodów nie zauważa się bliższego zainteresowania tą kwestią.

[IV.] STAN BEZPIECZEŃSTWA.

Stan bezpieczeństwa na ogół był zadowolający. W celu oczyszczenia Gdyni z elementu przestępczego, w dniu 28 listopada br. przeprowadzono na terenie całego [miasta] oblawę przy pomocy 20 patroli policyjnych. Wynik oblawy był następujący: ogółem z terenu sprowadzono 138 osób, z których 4 osoby były poszukiwane przez władze sądowe i tutaj [Państwową]. Policję [Państwową]. Zatrzymanych tej kategorii odstawiono wg przynależności. Poza tym z liczby 138 do Sądu Grodzkiego [w Gdyni] z aktami oskarżenia za włóczęgostwo skierowano 15 osób, przy czym 4 osoby otrzymały wyroki skazujące i zostały odstawione do Chojnic do Domu Pracy Przemysłowej, zaś

11 przekazano do gmin [wg] przynależności. Dalej 24 osoby skierowano do opieki społecznej i po uzyskaniu odpowiedniej kwoty również wysiedlono do miejsc ich przynależności statkiem „Carmen”. Ponadto 6 kobiet podejrzanych o tajny zarobkowy nierząd skierowano do Przychodni Przeciwwenerycznej i zewidencjonowano w tut[ejszych]. rejestrach. 78 osób zwolniono po przepracowaniu na miejscu, gdyż byli to ludzie już przez dłuższy czas przebywający w Gdyni. Ponadto 11 osób skierowano do Komisarjatu Rządu, do ukarania za przekroczenie przepisów o ewidencji i ruchu ludności, gdzie wymierzono im doraźne kary grzywny lub aresztu. Spośród sprawadzonych do Wydziału Śledczego 138 osób, przeważna część pochodziła z różnych miejscowości województw centralnych i wschodnich (przeważnie Łódź, Lwów, Kraków, Wilno i Warszawa), natomiast z terenu Województwa Pomorskiego i Poznańskiego było zaledwie kilkanaście osób. W dniu następnym przeprowadzono podobną obławę w najbliższych okolicach Gdyni, należących do pow. morskiego.

Wykaz przestępczości	Liczba wypadków	
	listopad	październik
Opór władzy	10	3
Inne przestępstwa przeciwko władzy	1	2
Zakłócenie spokoju publicznego	39	33
Przemytnictwo	8	12
Włóczęgostwo i żebrania	12	10
Falszowanie pieniędzy i papierów wartościowych	1	3
Falszowanie dokumentów i dowodów fałsz. monet	2	14
Falsz[owanie]. innego rodzaju i puszczenie w obieg fałsz. monet	17	4
Požary przypadkowe	5	4
Przestępstwa na tle seksualnym	1	2
Inne przestępstwa przeciw moralności	9	18
Uszkodzenie cielesne	5	11
Kradzież kolejowa bez włamania	21	17
Innego rodzaju kradzieże z włamaniem	10	8
Kradzież kieszonkowa	1	183
Kradzież z pola i lasu	3	1
Innego rodzaju kradzieże bez włamania	126	-
Oszustwo	12	-
Sprzeniewierzenie	2	14
Paserstwo	2	3
Przekroczenie przepisów sanitarno-administracyjnych	12	22
Przekroczenie przepisów handlowo-administracyjnych	58	38
Samobójstwo	1	1
Nieszczęśliwe wypadki	11	9
Zaginięcie osób	1	-
Przekroczenia meldunkowe	24	28
Opilstwo	135	134
Przywłaszczenie	18	5
Różne	308	347
Razem	838	926
Z tego nie wykryto	68	90

[V.] SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym zatrzymano 14 osób za nielegalne przekroczenie granicy drogą morską, zaś 3 osoby cofnięto na teren WM Gdańska za nieposiadanie odpowiednich dokumentów na przekroczenie granicy.

[VI.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA. [Sprawozdanie] negatywne.

[VII.] RÓŻNE. [Sprawozdanie] negatywne.

1935 styczeń 3, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne ruchu politycznego i mniejszości narodowych Nr II.BA-1/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc grudzień 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 292-298.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

W miesiącu sprawozdawczym sytuacja na tutejszym terenie pod względem politycznym nie uległa zmianie. Partie polityczne nie urządzały zgromadzeń, względnie wieców. Zainteresowanie się miejscowego społeczeństwa zagadnieniami politycznymi, a co za tym idzie sprawami partyjnymi, znacznie osłabło, czego wyrazem jest stała nieobecność większości członków organizacji politycznych na zebraniach oraz niepłacenie przez tychże składek członkowskich. Pod względem gospodarczym sytuacja na terenie m[ia]sta]. Gdyni w miesiącu grudniu ub. r. przedstawiała się następująco: wkłady w bankach na stałym poziomie około 5 milionów złotych, z czego w KKO 3,5 [milionów] zł. W ostatnim kwartale bardzo [...] zmniejszyła się [ilość] protestów wekslowych. Ruch przedświąteczny wykazał poważną poprawę w porównaniu do 1933 r. W dalszym ciągu niedostateczny [był] proces kredytowania drobnego rzemiosła i handlu (kredyt rotacyjny KKO nadal [oscyluje] w granicach tylko 200 000 zł). Z banków prywatnych z rzemiosłem współpracuje Powszechny Bank Związkowy. W przemyśle budowlanym sezon zamknięto pozytywnie. Wypłaty i zobowiązania przemysłowców, wg informacji banków, [są] zadowolające. Ruch przeladunkowy w grudniu ub. r. [odbywał się] na poziomie poprzednich miesięcy. Osłabienie [było] normalne, przedświąteczne. Załadunki węgla i bunkru [odbyły się] na normalnym poziomie. W grudniu [ub. r.] przygotowano do wysyłki pierwsze partie złomu, ciętego na miejscu w Gdyni. Bezpośrednie finansowanie wymiany towarowej przez banki gdyńskie w dalszym ciągu rozszerza się na owoce, towary kolonialne, śledzie i bawełnę. Na podkreślenie zasługuje sfinansowanie transakcji poważnej partii cebuli do Norwegii. Pierwszy raz sfinansowano bezpośrednio z Gdyni eksport mebli do Islandii, Palestyny, Ameryki Południowej i Ameryki Północnej (Kanady). Finansowanie wymiany towarowej przez banki gdyńskie (prywatne) nie posiada jeszcze cech specjalizacji w poszczególnych branżach. Z nowych regularnych linii okrętowych pierwsze partie owoców południowych przysły do Gdyni linią „Societ  Anonyme Navigazione Italo Somalia Genua”, która obsługuje Genuę, Neapol, Katanię, Messynę, Palermo, Gdynię, Sztokholm i G teborg. Katastrofalny spadek połowu szprotów (o 1 mil[ion]. kg mniej aniżeli w 1933 r.) wywoła fatalne skutki w połozeniu rybaków i prze[m]yśle w dzarskim. Brak materiału spowoduje podwójne bezrobocie (około 400 ludzi) zarówno spośród rybaków, jak [i] w starych oraz nowych wędzarniach. Zauważa się spadek importu śledzi przez Gdynię z powodu umowy importerów gdańskich z Anglikami. Działalność polityczna stronnictw przedstawia[ta] się w grudniu ub. r. następująco: BBWR kładł w dalszym ciągu g wny nacisk w kierunku pracy organizacyjnej, zjednując sobie m.in. na członków związki i towarzystwa przemysłowo-handlowe. Stronnictwo Narodowe nie przejawilo w miesiacu sprawozdawczym większej dzialalnosci. Narodowa Partia Robotnicza - okres sprawozdawczy nie wykazal większego zainteresowania się członków działalnością NPR. PPS CKW odbyła w miesiacu sprawozdawczym zaledwie jedno zwyczajne posiedzenie przy obecności 12 członków. Specjalnych spraw nie omawiano ze wzgledu na małą ilość obecnych. Z informacji i przeprowadzonych wywiadów wynika, że PPS straciła w znacznym stopniu swoje wpływy wśród robotników portowych i budowlanych w Gdyni. Zjawisko to tłumaczyć należy jednakże tylko obecnym martwym okresem, pozbawionym jakichkolwiek konfliktów i zagadnień, mogących ożywić ogół robotniczy.

II. SPRAWOZDANIE PRASOWE.

1) Z dniem 2 [grudnia] ub. r. rozpoczęto na tut[ej]szym]. terenie drukowanie i kolportaż nowego czasopisma pn. „Tygodnik Turystyczny”, którego wydawc  i redaktorem odpowiedzialnym jest Kazimierz Purwin. Czasopismo to ma byc poświęcone zagadnieniom turystyki w Polsce oraz propagandzie turystyki polskiej zagranic . 2) Wycofano wskutek zarzadzonych zajec : Nr 285 czasopisma „Dziennik Bydgoski” z dnia 12 grudnia [19]34 r. w ilości 29 egz[emplarzy]. Cztery ksiazki w jezyku rosyjskim, pozbawione debitu pocztowego, a mianowicie: a) „Bolszewik”,

b) „Lenin o religii i borbie sniej”, c) „Lenin. Komunizm i religia”, d) „Paryska komuna w borbie z religią i cerkwia”. 3) Poza tym żadnych zmian osobowych w składzie redakcji, względnie w kierownictwach oddziałów, ani też nie zanotowano zmian co do wysokości nakładu oraz prawomocnych wyroków sądowych w procesach prasowych.

III. POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. a) Dane natury ogólnej. Praca Bloku szła w dalszym ciągu w kierunku rozbudowy istniejących komórek organizacyjnych i zakładania nowych. Główna uwaga, jak w poprzednich miesiącach, skierowana jest na portowe sfery przemysłowe, drobny przemysł, kupiectwo i rzemieślników. Na plenarnym zebraniu Tow[arzystwa]. Przemysłowców w Gdyni, dnia 13 grudnia ub. r., uchwalono jednogłośnie przystąpić do BBWR, po czym przesłano na ręce Komisarza Rządu w Gdyni wyrazy hołdu dla Pana Prezydenta RP Ignacego Mościckiego i Marszałka Józefa Piłsudskiego, zapewniając o lojalnej i wytrwałej pracy dla dobra kraju, b) Ruch zebraniowy. Ogółem odbyto sześć zebrań.

Stronnictwo Narodowe. Nowopowstałe placówki Wydziału Młodych nie wykazują takiej pracy i agresywności, do jakiej prze i jakiej by sobie życzył adwokat [Marian] Zawodny. Wpływa na to z jednej strony brak chętnych członków do żywszej działalności politycznej, z drugiej zaś strony obawa przed represjami ze strony władz bezpieczeństwa.

Narodowa Partia Robotnicza. Dowodem braku większego zainteresowania się członków działalnością NPR jest to, że na zwołane przez Komitet Miejscowy zebranie przybyło 6 osób, wobec czego prezes Wierzbowski odłożył je na inny termin. W tym okresie wyjechał do Centrali ZZP w Poznaniu p.o. sekretarza NPR Franciszek Rochowiak, a jego miejsce zajął przybyły z Tczewa Franciszek Krenglewski. Ostatnio opuścił więzienie Paweł Burczyk, któremu Sąd Apelacyjny zniżył karę więzienia do 6 miesięcy. Burczyk wyjechał do Tczewa, gdzie objął stanowisko p.o. sekretarza NPR.

PPS. Na zwyczajnym zebraniu, na którym z powodu znikomej ilości obecnych członków ograniczono się jedynie do załatwienia kilku drobnych spraw, prezes Teodor Zieliński nawoływał członków do większego zainteresowania się pracą organizacyjną, wyrażając obawę, że w przeciwnym razie PPS łatwo stracić może posiadane obecnie wpływy wśród mas robotniczych. Wpływy PPS w Gdyni na robotników portowych i budowlanych zmaleły, do czego przyczynił się m.in. nieudany strajk robotników portowych, którym - zdaniem robotników - nie dość silnie i szczerze zainteresowała się PPS, jak również tarcia [po]między Zielińskim a sekretarzem ZZT, [Wiktoorem] Jaworskim. Ten ostatni zarzuca Zielińskiemu, że odsunął się zupełnie od spraw portowych i że w zatargach między pracodawcami a robotnikami portowymi hołduje stanowisku raczej ugodowemu.

IV. MNIEJSZOŚCI NARODOWE.

Żydzi. W okresie sprawozdawczym miejscowi Żydzi nie przejawiali większej działalności. Powstałe niedawno Zjednoczenie S[y]jonistyczne dotychczas nie zajmuje się działalnością polityczną, a ogranicza się wyłącznie do zbierania funduszy na „Keren ha-J[e]sod” i „Keren Kajemet [Lelsrael]”. Wznowiona za to została działalność Zw[iązku]. S[y]jonistów-Rewizjonistów, którzy wynajęli lokal przy ul. Władysława IV nr 10, gdzie odbywają się zbiórki młodzieży. Organizacja ta współdziała z powstałym niedawno Zw[iązkiem]. Detalicznych i Drobnych Kupców Żydowskich i wobec Komisji dla Spełniania Zadań Zarządu Gminy Wyznaniowej Żydowskiej, reprezentującej tu nieistniejącą jeszcze gminę żydowską, ustosunkowana jest nieprzychylnie. Wg posiadanych informacji, Związek ten zamierza zwrócić się do Zarządu [Okręgowej] Gminy Żydowskiej w Kartuzach z żądaniem zbadania gospodarki wspomnianej Komisji, której zarzuca, głównie zaś dr. [Januszowi] Rauchowi, że w ciągu krótkiego czasu wydała bezplanowo i bezcelowo około 20 000 zł. na doraźną pomoc przybywającym do Gdyni z całej Polski biednym Żydom, których zasobniejsi kupcy żydowscy nie chcą [tu] widzieć. Napływ Żydów do Gdyni trwa w dalszym ciągu, a w miesiącu sprawozdawczym wzmógł się napływ młodzieży żydowskiej, zgrupowanej w organizacji „Hechaluc”, względnie „Pionierów Palestyńskich”, którzy przeszkalają się w żydowskich przedsiębiorstwach portowych. Akcję tę popiera dr Rauch, sprawujący funkcję opiekuna społecznego. Jest on niepopularny i atakowany przez starszych, religijnych Żydów, którzy zarzucają mu niemoralne prowadzenie się i fakt wybierania sobie kochanek spośród katoliczek.

Ukraińcy. Komitet Ukraiński[ch] Emigrantów Politycznych nie przejawiał w grudniu ub. r. żadnej działalności.

Niemcy. Organizacje niemieckie nie występowały dotychczas na terenie m[iasta]. Gdyni, jak również nie prowadziły agitacji w kierunku zdobywania członków, co tłumaczy się znikomą ilością zamieszkałych tu Niemców.

Dopiero w miesiącu sprawozdawczym „Deutsche Vereinigung e.V.” rozpoczęło żywszą działalność, rozsyłając pisemne zaproszenia na zebranie organizacyjne „Ortsgruppe Gdingen der Deutschen Vereinigung” w dniu 14 grudnia [ub. r.] w Orłowie Morskim. Tego rodzaju zaproszenie otrzymał m.in. Franciszek Grzegowski w Gdyni, co dowodzi, że „Deutsche Vereinigung” postanowiło wciągnąć w swoje szeregi zamieszkałych w granicach RP Kaszubów. Działalność tej organizacji jest w rozpracow[yw]aniu. Wyrazem wzmocnionego zainteresowania się niemieckich mniejszości narodowych w Polsce Gdynią jest pismo Konsystorza Ewangelickiego w Poznaniu do Urzędu Morskiego w Gdyni, donoszące, że ze względu na „wzrost ruchu statków niemieckich w Gdyni, posiadających znaczny procent załogi marynarskiej wyznania ewangelickiego, zaszła konieczność roztoczenia regularnej opieki kościelnej i duszpasterskiej nad tymi marynarzami”, wobec czego Konsystorz do czasu uregulowania tej sprawy powierza tymczasowo obowiązki duszpasterskie ks. pastorowi [Zenonowi] Kuske z Małego Kacka i prosi o życiwe poparcie tej pracy oraz zezwolenie na swobodny dostęp do portu. Opinia o pastarze Kuske zostanie zebrana.

V. SEKTY RELIGIJNE.

Badacze Pisma Św. wzmogli ostatnio swoją działalność przez liczny kolportaż swoich broszur i wydawnictw. Akcja ta jednak w dalszym ciągu nie znajduje zwolenników i jest silnie zwalczana przez miejscowe duchowieństwo kościoła rzymsko-katolickiego.

64

1935 styczeń 9, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu wywrotowego, zawodowego i stanu bezpieczeństwa Nr II.BP-6/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za miesiąc grudzień 1934 r., oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 381-386.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Jakkolwiek komórki KPP nie rozwinęły na tutejszym terenie szerszej działalności wśród robotników, należy jednak zdać sobie sprawę, że Centrala KPP zwróciła szczególną uwagę na teren gdyński, [na który] co pewien czas delegowani są specjalni funkcjonariusze dla zapoznania się z sytuacją i prawdopodobnie planowa praca rozpoczęłaby się jeszcze w styczniu br., z chwilą zapowiedzianego przyjazdu delegata KPP. W ruchu zawodowym nie ma większego natężenia. W miesiącu sprawozdawczym należy podkreślić zawarcie umowy zbiorowej robotników drzewnych z firmą „Paged”, która to umowa zlikwidowała zatarg, trwający od lipca ub. r. Zawarcie umowy poprzedziła stenogramowana konferencja u Komisarza Rządu z udziałem zainteresowanych osób z postem [Marianem] Malinowskim i dyrektorem „Pagedu” [Stanisławem] Torem na czele. Konferencja stworzyła atmosferę, która pozwoliła na uzgodnienie stawek bez odwoływania się do Portowej Komisji Rozjemczej, jak to miało miejsce po dwudniowym strajku robotników „Pagedu” w lipcu ub. r. Jak wynika z przebiegu zebrania sprawozdawczego ZZZ, robotnicy przyjęli umowę zbiorową z niezadowolaniem ze względu na dużo niższe stawki akordowe. Należy zauważyć, że stawki te były opracowane dla nowych placów „Pagedu”, wyposażonych w najnowsze urządzenia techniczne, które pozwolą nawet przy niższych stawkach osiągnąć dotychczasowe zarobki. [...]

[II. RUCH ZAWODOWY.]

Na następnym posiedzeniu ZTT w dniu 16 grudnia ub. r. postanowiono przestać opracowany już całkowicie statut Robotniczej Spółdzielni Przeladunkowej władzom rejestracyjnym, przy czym sekr[etarz]. [Wiktor] Jaworski oświadczył, że na wypadek stawiania przeszkód będzie interweniował w Warszawie przez Centralę ZTT, mając przyrzeczenie posta [Zygmunta] Żuławskiego, iż w razie konieczności sprawę tę poruszy w Sejmie. Na odbytych w okresie sprawozdawczym czterech zebraniach główną uwagę poświęcono umowie zbiorowej zawartej z firmą „Paged” w Gdyni, gwarantującej stawki płac w wysokości 93 gr za godzinę przy dniówce i podwyższającej akord o 5 gr na metrze. Na zebraniu robotników portowych firmy „Paged”- członków ZZZ, w dniu 16 grudnia ub. r. pod przewodnictwem prezesa Płaski i przy udziale 110 osób, po odczytaniu warunków umowy zbiorowej większość zebranych zarzuciła sekr[etarzowi]. ZZZ, [Józefowi] Morawskiemu i delegatom, którzy podpisali umowę w imieniu robotników portowych, że zawarli ją bez porozumienia się z ogółem robotników, co dotychczas nie było

praktykowane. Szczególnie ostro przeciwko umowie wystąpił b. członek ZZZ, Machlik, który zarzucił delegatom, że zaprzędali robotników. Posiedzenie miało przebieg bardzo burzliwy, nastrój jednak został załagodzony przez przewodniczącego. Z posiedzeń tych oraz [z] rozmów [prowadzonych] [po]między robotnikami wynika, że przeciwko sekretarzowi ZZZ, Morawskiemu, który ostatnio coraz bardziej traci na popularności wśród członków ZZZ, silnie zarysowuje się opozycja, podsycana szczególnie przez b[ytych]. członków ZZZ - Machlika, Muzdorfa, Kleina i Imianowskiego. Miejscowy sekretarz ZZZ nie potrafi również dotrzeć do marynarzy Marynarki Handlowej. Sekcja Marynarzy ZZZ liczy zaledwie 40 członków.

Centralny Związek Robotników Budowlanych odbył dwa zebrania, na których omawiano głównie projekt umowy zbiorowej na 1935 rok, wysunięty przez pracodawców. Na posiedzeniu w dniu 16 grudnia ub. r. sekr[etarz]. Okr[ęgowy]. Teodor Zieliński poinformował zebranych, że projekt umowy zbiorowej, opracowany przez Związek Pracodawców i Przemysłowców Ziemi Zachodnich, przewiduje, iż do pierwszej kategorii murarzy zaliczeni zostaną zdolni do samodzielnego wykonania budowlany wg podanego im planu; do drugiej [kategorii] murarze, mający ukończoną naukę uczniowską i trzy lata praktyki po zdaniu egzaminu na czeladnika, a niemogący samodzielnie wykonywać budowlany. Do obu kategorii nie mogą być zaliczani murarze [liczący] ponad 55 lat życia. Wszyscy pracownicy budowlani, którzy ukończyli 55 rok życia oraz pracownicy, nie zaliczający się do rzemieślników, a nie mający ww. kwalifikacji, będą mogli pracować wg umowy indywidualnej. Umowa zbiorowa nie będzie co do nich w żadnym wypadku obowiązywać. Dalej Zieliński objaśnił, że Fundusz Pracy opracował nowe warunki pracy i płacy, wg których posiadający liczną rodzinę na utrzymaniu będzie mógł pracować przez 6 dni w tygodniu za 1 zł dziennie; pracownik, posiadający średnią rodzinę na utrzymaniu, będzie mógł pracować 4 dni w tygodniu za 1 zł dziennie, zaś kawaler 1-2 dni w tygodniu. Zieliński nie objaśnił, czy prócz tego pracownik otrzyma wynagrodzenie w naturze, co miało ten ujemny rezultat, iż zebrani zrozumieli, że pracownik za dniówkę otrzyma jednego złotego, za którego musi wyżywić, ubrać i dać mieszkanie swojej rodzinie i sobie. W dalszym przemówieniu mówca zaznaczył: „nie należy dziwić się prywatnym pracodawcom, że stale zmierzają do obniżki płac robotniczych, kiedy wzorem dla nich są czynniki państwowe” (miał na myśli Fundusz Pracy). „Jeżeli prywatni pracodawcy dowiedzą się, że Fundusz Pracy zamierza poczynić tak śmieszne posunięcie, to na pewno będą żałować, że w projekcie nowej umowy zbiorowej wyznaczyli jeszcze za duże stawki”. Zieliński apelował dalej, aby zorganizować się i nie dopuścić do wprowadzenia w życie zamierzonych przez pracodawców prywatnych obniżek, jak również dążyć, aby zamierzenia Funduszu Pracy również nie doszły do skutku. Przemówienie zakończył słowami: „marzec już niedaleko, więc trzeba być już przygotowanymi do ewentualnego strajku, gdyż (jego zdaniem) bez strajku nowa umowa zbiorowa nie będzie zawarta”.

ZZP. W okresie sprawozdawczym odbyto jedno zebranie, na którym nie poruszano ważniejszych spraw. Związek ten nie wykazuje większej żywotności.

Związek Szyprów i Maszynistów Okrętowych odbył w okresie sprawozdawczym jedno zebranie, na którym omawiano wyłącznie sprawy organizacyjne. W łonie Związku panują w dalszym ciągu tarcia natury osobistej, co wpływa ujemnie na [jego] rozwój.

[III.] BEZROBOCIE.

W skutek wstrzymania prac na okres zimowy przez niektóre firmy, liczba bezrobotnych przekroczyła w miesiącu sprawozdawczym 2 000 osób. Zachodzi poważna obawa dalszego zwiększenia się liczby bezrobotnych (około 400 ludzi) spośród pracowników wędzarń, które w związku z ogromnym spadkiem połowu szprotów, nie mają materiału. Wśród bezrobotnych nie zaobserwowano agresywniejszego nastawienia, wzmogły się jednak szemrania, zwłaszcza wśród tych, którzy pracowali przy robotach publicznych, na nieotrzymywanie zasiłków. Umacniają się przy tym obawy co do warunków wynagrodzenia zatrudnionych w przyszłości przez Fundusz Pracy, które to obawy podtrzymuje dla celów demagogicznych Zieliński - sekr[etarz]. Okr[ęgowy]. Centralnego Zw[iązku]. Robotników Budowlanych. Z uznaniem w okresie przedświątecznym spotkała się akcja Komitetu Pomocy Bezrobotnym.

[IV.] STRAJKI. Nie zanotowano.

[V.] STAN BEZPIECZEŃSTWA.

W okresie sprawozdawczym stan bezpieczeństwa nie uległ zmianie. Przeprowadzono stałą kontrolę osób podejrzanych, przy czym urządzono kilkukrotne obławy na terenie miasta i portu.

Wykaz przestępczości	Liczba wypadków	
	grudzień	listopad
Opór władzy	4	10
Inne przestępstwa przeciwko władzy	7	1
Zakłócenie spokoju publicznego	26	39
Przemysłnictwo	8	8
Włóczęgostwo i żebranina	13	12
Falszowanie dokumentów i dowodów	2	2
Falszowanie innego rodzaju	9	17
Morderstwo - zabójstwo zwyczajne	1	-
Požary przypadkowe	1	5
Przestępstwa na tle seksualnym	-	1
Inne przestępstwa przeciw moralności	10	9
Uszkodzenia cielesne	5	5
Porzucenie dziecka	1	-
Kradzież kolejowa bez włamania	21	21
Innego rodzaju kradzieże z włamaniem	7	10
Kradzież kieszonkowa	1	1
Kradzież z pola i lasu	2	3
Innego rodzaju kradzieże bez włamania	149	126
Oszustwo	10	12
Sprzeniewierzenie	2	2
Paserstwo	1	2
Przekroczenie przepisów sanitarno-administracyjnych	33	12
Przekroczenie przepisów handlowo-administracyjnych	59	58
Samobójstwo	2 [1 śmiertelne]	1
Nieszczęśliwe wypadki	9 [3 śmiertelne]	11
Przekroczenia meldunkowe	36	24
Zaginięcie osób	-	1
Opilstwo	122	135
Przywłaszczenie	4	18
Różne	338	308
Razem:	878	838
Z tego nie wykryto:	70	68

[VI.] SYTUACJA NADGRANICZNA.

W okresie sprawozdawczym zatrzymano za nielegalne przekroczenie granicy 15 osób, w tym 2 osoby za nielegalny pobyt w Polsce. Cofnięto na teren WM Gdańska sześć osób, nie posiadających odpowiednich dokumentów do przekroczenia granicy RP.

[VII.] SZPIEGOSTWO I DYWERSJA. [Sprawozdanie] negatywne.

[VIII.] RÓŻNE. [Sprawozdanie] negatywne.

1935 styczeń 14, Gdynia – Sprawozdanie kwartalne z życia polskich związków i stowarzyszeń Nr II.BA-12/35 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Franciszka Sokoła za okres od 1 października 1934 r. do 31 grudnia 1934 r., oryg. mps., APG OIG, sygn. 682/2299, s. 431-444.

CZĘŚĆ OGÓLNA.

[I.] UWAGI OGÓLNE.

Mimo upływu sezonu letniego, tętno życia społecznego nie nabrało właściwej mocy. Większość organizacji po dawnemu wykazuje więcej niż nikłą żywotność, względnie działalność ich nie przekracza ram nakreślonych w rozmiarach nadzwyczaj skromnych. Bardzo dodatnio podkreślają jednak swoją aktywność, w porównaniu do ogółu zrzeszeń Związki takie, jak Strzelecki, Inwalidów Wojennych i stowarzyszenia katolickie. Zw[iązek]. Rezerwistów [RP], mimo swojego rozrostu liczbowego przeżył kryzys, który ujemnie odbił się na pracy organizacyjnej. Mianowicie rozgrywające się [po]między prezesem [Aleksandrem] Majewskim a wiceprezesem [Maksymilianem] Bergerem, tarcia o wpływy w organizacji, znalazły swoje oblicze na ostatnim walnym zebraniu Związku Rezerwistów [RP]. Wynik pierwszych wyborów wykazał niedwuznacznie rozbięcie delegatów na dwa obozy. Przeprowadzenie obecnie konsolidacji wewnętrznej w Zw[iązku]. Rezerwistów [RP] wymagać będzie dużych wysiłków, jednakże zaproponowany skład komisarycznego zarządu, obejmującego szereg osób z dobrze zapisaną kartą pracy społecznej, może dać gwarancję zupełnej pacyfikacji stosunków w Związku i konsolidacji pracy. Trzeba tu podkreślić, że tarcia w łonie zarządu nie odbiły się głośniejszym echem wśród masy członkowskiej. Z przejawów życia zewnętrznego poszczególnych organizacji na uwagę w pierwszym rzędzie zasługuje obchód Święta Niepodległości, w którym uczestniczyły również organizacje opozycyjne, a udział w uroczystościach szerokich rzesz społeczeństwa, związanych z tym świętem, był bardzo liczny. Poza tym należy tu jeszcze nadmienić takie przejawy, jak: „Tydzień Strażacki”, „Tydzień Polskiego Białego Krzyża”, „Dzień Oszczędności”, obchód święta patrona młodzieży św. Stanisława Kostki i święto Chrystusa Króla. Ostatnie dwa święta urządzone zostały staraniem stowarzyszeń katolickich. Podczas tych świąt w poszczególnych dzielnicach miasta (zazwyczaj w salach parafialnych) odbyły się różnego rodzaju akademie.

Dział A - Związki młodzieży.

W życiu Legionu Młodych [i] OMP nie zauważono większych zmian. Organizacje te swoje prace prowadziły w ściśle wewnętrznych ramach, przy czym zasadniczy rozwój OMP zahamowany jest brakiem funduszy, świetlic itp. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży wystąpiło na zewnątrz z okazji Święta Niepodległości, święta patrona młodzieży [św. Stanisława Kostki] i w dniu święta Chrystusa Króla. Na zebraniach przeważnie omawiano sprawy związane z akcją katolicką. ZMP „Jedność” przechodzi poważny kryzys organizacyjny, przy czym zaobserwowano tam tarcia w związku, z tym, że część członków wykazuje chęć współpracy z organizacjami pro rządowymi. Liderzy, ulegający wpływowi NPR, energicznie przeciwstawiają się tym chęciom. Związek Strzelecki swoją działalność utrzymał na dotychczasowym poziomie. Sprawę gospodarki finansowej w Baonie Kaszubskim załatwiono bez większego rozgłosu.

Dział B - Zrzeszenia gospodarcze (rolnicze). Zrzeszeń podobnych na tu[ejszym]. terenie nie ma.

Dział C - Związki b[yłych]. wojskowych.

[...] Zaobserwowano dalszy rozwój liczbowy Zw[iązku]. Rezerwistów. Największy rozwój wykazują koła zorganizowane w środowiskach robotniczych. Odbyte walne zebranie Zw[iązku]. Rez[erwistów]. [RP] było obrazem tarc, jakie od dłuższego czasu miały miejsce między grupą zwolenników prezesa Majewskiego, a grupą w[ice] prezesa Bergera. W wyniku wyborów prezesa, po zrzeczeniu się kandydatury przez Bergera, wybrany [nim] został Majewski. Wybory jednak nie zostały zatwierdzone, [więc powołano] komisaryczny zarząd powiatowy z Majewskim na czele. Spory te odbiły się hamująco na rozwoju pracy Zw[iązku]. Rezerwistów [RP]. Inne ugrupowania b[yłych]. wojskowych, za wyjątkiem jeszcze Zw[iązku]. Inwalidów Wojennych RP, objawiającego dużą działalność charytatywną, wykazały mierną żywotność.

Dział D - Zrzeszenia kulturalno-oświatowe i ogólnospołeczne.

Zrzeszenia kulturalno-oświatowe i ogólnospołeczne - PCK, PBK i LOPP odbyły szereg imprez, których dochód przeznaczony był częściowo na rzecz pomocy powodzianom. Inne zrzeszenia tego typu, w związku z[e] zbliżającą się zimą, prowadziły intensywniejszą akcję charytatywną.

Dział E - Inne organizacje.

Żywszą działalność wykazały Towarzystwo Robotników Katolickich i Tow[arzystwo]. Kupców Samodzielnych. Tow[arzystwo]. Rob[otników]. Kat[olickich]. przeważnie omawiały sprawy organizacyjne i kwestię akcji katolickiej. Tow[arzystwo]. Kupców Samodzielnych zajęte było wyborami rady do Izby Przemysłowo-Handlowej.

Dział F - Zrzeszenia nowe i rozwiązane.

Spośród nowozałożonych zrzeszeń żadne nie zasługuje na specjalną uwagę, ze względu na małe znaczenie społeczne.

Część szczegółowa

Dział A - Związki młodzieży.

Legion Młodych prowadził kurs kandydacki dla około 20 nowych członków. Praca wewnętrzno-organizacyjna utrzymana była na dotychczasowym poziomie. W pracy tej położono szczególny nacisk na wewnętrzną konsolidację obwodu i uchronienie go od skutków tarć, jakie miały miejsce we władzach naczelnych LM w Warszawie. Cel ten w zupełności osiągnięto. W grudniu 1934 r. odbyto w Obwodzie nadzwyczajne walne zebranie, poświęcone sprawie ustosunkowania się do koncepcji BBWR ograniczenia działalności LM do terenu wyłącznie akademickiego i inteligentckiego. Zebrani członkowie powzięli rezolucję przeciwną tej koncepcji. W pracy zewnętrznej członkowie LM występują przeważnie jako kierownicy nowopowstałych ośrodków OMP, a poza tym pracują w referatach młodzieżowych BBWR. W końcu miesiąca listopada [ub. r.] Obwód Gdyński LM przystąpił do akcji propagandowej i zbiórkowej na fundusz zakupu jachtu pod nazwą „Legion Młodych”. Jacht ten miałby się udać w podróż propagandową dookoła Afryki. Akcja ta dała mierne wyniki. Obecna liczba członków obwodu wynosi około 95.

OMP. Uchwałą z dnia 30 grudnia 1934 r. Wydział Wykonawczy OMP powołał Komisję Organizacyjną Okręgu Morskiego OMP z siedzibą w Gdyni ([na] powiat morski, kartuski, kościerski, tczewski, i starogardzki). Skład Komisji jest następujący: Przewodnicząca - Maria Róża Frankowska, wiceprzewodniczący (adm[inistrujący].) - naczelnik Wydziału w Urzędzie Morskim Stanisław Walewski, wiceprzewodniczący (wychow[awczy]. i ideolog[iczny].) - komendant Obw[odu]. LM Aleksander Meleń, delegat Wydziału Wykonawczego - członek DM Wacław Wysocki. W skład Komisji wchodzi jeszcze siedmiu referentów. Możliwości rozwoju dla OMP są [zauważalne], jednakże brak odpowiednich świetlic nie pozwala sprawę [tę] pchnąć naprzód. [OMP] ma około 50 członków, luźno związanych z organizacją.

Związek Młodzieży Pracującej „Jedność” odbył zaledwie jedno zebranie. Organizacja ta wskutek wewnętrznych tarć natury politycznej przechodzi dość poważny kryzys. Część członków jest bowiem za współpracą z organizacjami pro rządowymi, lecz przywódcy, ulegający wpływowi NPR, nie chcą do tej współpracy dopuścić. Związek liczy obecnie około 30 członków, którzy jednak udzielają się mało [w] organizacji i nie płacą składek.

Związek Harcerstwa Polskiego. Hufiec męski i żeński liczy obecnie łącznie 20 kół. Wskutek panującego sezonu zimowego praca hufców ogranicza się do spraw organizacyjnych.

Przysposobienie Wojskowe Kobiet dla Obrony Kraju [...] odbyło trzy zebrania oraz szereg zbiórek ćwiczebnych. W swoim rozwoju nie napotyka na większe trudności i zyskuje coraz więcej zwolenniczek. Praca jak dotąd idzie w kierunku wewnętrznej rozbudowy organizacji, która w oparciu o własną świetlicę zdołała wytworzyć bardzo korzystny dla pracy nastrój. Na zewnątrz Związek wystąpił w czasie obchodów Święta Niepodległości

Związek Strzelecki. Działalność Związku Strzeleckiego, który w okresie sprawozdawczym odbył osiem zebrań, nie wykraczała poza normalną pracę organizacyjną i szkoleniową. Akcja tworzenia nowych placówek trwa w dalszym ciągu. Poza udziałem we wszystkich narodowych i lokalnych uroczystościach, Związek Strzelecki z okazji 16. rocznicy Odzyskania Niepodległości urządził w swojej nowej świetlicy portowej akademię strzelecką, której bogaty program wpłynął dodatnio w kierunku utrwalenia w członkach Związku patriotyzmu i gotowości do pracy dla kraju. Ponieważ Zarząd Kaszubskiego Batalionu Związku Strzeleckiego prowadził złą gospodarkę finansową, a poza tym oparł się na elemencie niepewnym, tak moralnie, jak i politycznie, [jego] Zarząd został

zawieszony decyzją Zarządu Powiatowego ZS, [a] następnie Baon rozwiązany, [z]a[ś] członkowie Baonu wcieleni do poszczególnych oddziałów ZS. Zła gospodarka w [...] Batalionie została stwierdzona przez Komisję Rewizyjną w dniu 5 listopada ub. r. Opierając się na wynikach i postępkach dotychczasowej pracy Zarząd Powiatowy ZS przeprowadził szereg posunięć natury personalnej, odnawiając zarządy poszczególnych oddziałów przez wprowadzenie [do nich] nowych osób.

Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej i Żeńskiej [...] odbyło ogółem sześć zebrań. Z wystąpień zewnętrznych wypada tu zanotować udział poczty sztandarowego Młodzieży Męskiej w uroczystościach Święta Niepodległości oraz obchód święta patrona młodzieży, św. St[anislawa]. Kostki. Z okazji tego święta odbyto szereg akademii. Na zebraniach nie poruszano tematów politycznych.

Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego nie wykazało żywszej działalności. Członkowie nie interesują się życiem organizacji. Mimo ustąpienia dotychczasowego prezesa Wiktora Wieruszewskiego, członkowie dotąd nie zainteresowali się kwestią wyboru nowego prezesa.

[Dział] B - Zrzeszenia gospodarcze (rolnicze). Na terenie Gdyni podobnych zrzeszeń nie ma.

[Dział] C - Związki b. Wojskowych.

Związek Rezerwistów [RP] przeżył w okresie sprawozdawczym pewnego rodzaju kryzys, polegający na uzewnętrznieniu się trwających od dłuższego czasu tarć pomiędzy prezesem [Aleksandrem] Majewskim, i w[ice]prezesem [Maksymilianem] Bergerem, któremu prezes zarzucał nielojalność. Ponieważ sprawa stanęła dosyć ostro i mogła niepotrzebnie wywołać większy rozłam w organizacji, Zarząd Główny Związku. Rez[erwistów]. [RP] zarządził przeprowadzenie wyboru nowego zarządu. Dnia 9 grudnia ub. r. odbyło się w tym celu walne zebranie przy udziale 71 delegatów, reprezentujących Koła Gdynia, Śródmieście, Gdynia-Grabówek, Oksywie, Obłuże, Chylonia, Cisowa, Kosakowo, Orłowo, Mały Kack i Koło Marynarzy. Na wstępie zebrania wiceprezes Maksymilian Berger złożył oświadczenie, że walne zebranie zwołane zostało niezgodnie z[e] statutem, który przewiduje, iż delegaci winni być powiadomieni na 14 dni przed terminem walnego zebrania. Wywiązała się gorąca dyskusja, którą przewodniczący zamknął, oświadczeniem, że walne zebranie nie może być odroczone. Z kolei Majewski złożył roczne sprawozdanie, wg którego Związek. Rez[erwistów]. [RP] liczy 3010 członków i posiada w kasie w gotówce 548 zł. Silne ożywienie zapanowało między delegatami podczas dyskusji [o tym], w jaki sposób mają się odbyć wybory nowego zarządu. Skrytykowały się dwie grupy, walczące ze sobą nieustępliwie na słowa. Przewodniczący zadecydował, że głosowanie będzie jawne. Wpłynęły trzy listy kandydatów: pierwsza - Stanisław Majewski, Ferdynand Podhorodecki, dr [Roman] Reichert, Czubała, [Feliks] Smosarski, Falkowski i inni; natomiast na pozostałych dwóch listach na pierwszym miejscu figurował Berger, a nazwisko Majewskiego nie zostało wymienione. Podczas głosowania na listę pierwszą padły 32 głosy, na listę drugą 29 głosów, a na trzecią jeden głos. Dziewięciu [de]legatów wstrzymało się od głosowania. Ponieważ lista pierwsza i druga nie otrzymały wymaganej statutem większości, uchwalono ponowne głosowanie. Podczas przerwy jednak doszło do porozumienia na skutek oświadczenia Bergera, że nie zamierza [on] kandydować do Zarządu. Wybór nowego zarządu nie zlikwidował sprawy, ponieważ nazajutrz część delegatów złożyła sprzeciw, motywując to szeregiem nieformalności, które miały miejsce na walnym zebraniu, jak [np.] głosowanie jawne zamiast tajnego, późne zawiadomienie o zebraniu itp. Pismem z dnia 21 grudnia 1934 r. Zarząd Główny Związku Rez[erwistów]. [RP] odmówił zatwierdzenia nowych władz powiatowych Związku. Rez[erwistów]. [RP] w Gdyni. Jako powody niezatwierdzenia Zarząd Główny podał, że: 1) zjazd delegatów nie był kompetentny do wyboru nowych władz powiatowych, bowiem delegaci Koła Grabówek zostali wyznaczeni bez wiedzy [ich] prezesa, który w tym czasie był w Gdyni, 2) Zarząd Koła Związku. Rez[erwistów]. Grabówek przedstawił Zarządowi Powiatowemu dwa odmienne stany liczbowe Koła, przy czym dopuszczona została ilość delegatów Koła na podstawie stanu liczbowego wyższego od faktycznego, 3) stwierdzone przez delegata Zarządu Głównego fermenty, jakie w ostatnich czasach istniały na terenie Zarządu Powiatowego w Gdyni, utwierdziły Zarząd Główny w przekonaniu, że właściwy kierunek pracy oraz sanacja stosunków w tym zarządzie nastąpić może tylko za pośrednictwem Zarządu Komisarycznego. W porozumieniu z Komisarzem Rządu, Zarząd Okręgowy ustalił następujący skład Zarządu Komisarycznego: prezes - Stanisław Majewski, I w[ice]prezes - Julian Michalik, II w[ice]prezes - Konstanty Jacynicz, III w[ice]prezes - Roman Reichert, skarbnik - Józef Rawski, sekretarz - Józef Kessler, referent wychowania fizycznego - Stanisław

Moszyński. Ustalony Zarząd składa się z osób poważnych, o nieposzlakowanej opinii, chlubnie znanych na polu pracy społecznej i daje gwarancję należytego poprowadzenia organizacji, a jednocześnie usunięcia tarć mających podkład osobisty. Dnia 7 października ub. r. Zw[iązek]. Rez[erwistów]. [RP] obchodził uroczyste czwartą rocznicę swojego istnienia, z której to okazji Zarząd Powiatowy wydał do członków odezwę, streszczającą dotychczasową działalność tej organizacji i zapewniającą o wierności dla ideologii Marszałka [Józefa] Piłsudskiego. W defiladzie przed przedstawicielami władz państwowych i wojskowych wzięło udział około 1 000 zorganizowanych rezerwistów.

Związek Inwalidów RP. Okręgowe Koło Zw[iązku]. Inwalidów w Gdyni, liczące w dniu 31 grudnia ub. r. 147 członków zwyczajnych i 15 nadzwyczajnych, w okresie sprawozdawczym odbyło jedno zebranie zwyczajne i 12 posiedzeń zarządu, którego skład stanowią: prezes - Stanisław Greczyk, sekretarz - Franciszek Jęsiak i skarbnik Wróbel. Praca Okręgowego Koła szła w dalszym ciągu w kierunku utrwalenia bytu starym członkom, posiadającym kioski tytoniowe, względnie koncesje na sprzedaż alkoholu, pomocy nowym członkom, przybyłym z różnych dzielnic kraju oraz zapewnienia praw, zdobytych ustawą inwalidzką. Koło, które jest członkiem wspierającym LOPP, Zw[iązku]. Obrony Kresów Zachodnich oraz Funduszu Obrony Morskiej wyasygnowało w okresie sprawozdawczym 165,38 zł dla powodźian, [na] Macierz Szkolną w Gdańsku, budowę Muzeum Narodowego w Krakowie, zapomogi dla inwalidów, wdów i sierot itd. Na gwiazdkę dla bezrobotnych członków, wdów i sierot po członkach, Koło wyasygnowało paczki żywnościowe i ciepłą odzież dla 230 osób za ogólną kwotę 936 zł. Członkowie Koła brali gremialnie udział w listopadowym Świącie Niepodległości.

Związek b[yłych]. uczestników Powstań Narodowych [...] odbył trzy zebrania, na których poza sprawami organizacyjnymi żadnych nie poruszano i nie załatwiono innych. Na zewnątrz Związek ten żadnej działalności nie przejawia, a główną jego troską jest niesienie pomocy swoim bezrobotnym i ubogim członkom.

Związek Oficerów Rezerwy [...] odbył jedno zebranie, na którym po omówieniu spraw organizacyjnych, wygłoszony został referat z dziedziny wiedzy wojskowej i przysposobienia wojskowego. Związek ten rozwija działalność w kierunku sportowym, a członkowie jego biorą udział we wszystkich konkursach strzeleckich. Na zewnątrz specjalnej akcji nie przejawiał.

Związek Powstańców Śląskich [...] odbył trzy zebrania, pracując wyłącznie w kierunku organizacyjnym. Związek ten jest częściowo umundurowany i w dniu Świąta Niepodległości jego członkowie wzięli udział w defiladzie z[e] sztandarem. Wśród lojalnych wobec Rządu członków zrodziła się niedawno nieufność wobec członków zarządu Bronisława Pudlika i Tadeusza Kołodzieja. Zarzuca się im, iż ich lojalność wobec Rządu jest tylko zewnętrzna, podczas gdy w rzeczywistości skłaniają się raczej ku opozycji i że w tym kierunku skrycie pracują.

Związek Powstańców i Wojaków O[kręgu]. K[orpusu]. VIII [...] odbył trzy zebrania, przejawiał w okresie sprawozdawczym dość żywą działalność organizacyjną i powołał do życia nowe placówki. Istniała obawa, że z chwilą wchłonięcia w ubiegłym okresie części Towarzystwa Powst[añców]. i Woj.[aków]. ujawnią się w Związku nastroje opozycyjne, jednakże jak dotychczas, nastrojów tych nie zaobserwowano. Większych widoków rozwojowych Związek ten nie posiada i całe jego istnienie oparte jest na tradycji.

Stowarzyszenie Weteranów b[yłej]. Armii Polskiej w Francji [...] prawie przez cały okres sprawozdawczy nie przejawiało żadnej działalności tak, że liczono się nawet z jego rozwiązaniem. Dopiero w połowie grudnia ub. roku została wznowiona praca organizacyjna.

Legia Inwalidów Wojennych odbyła trzy zebrania. Nie przejawia na zewnątrz żadnej działalności, przy czym udział [jej] członków w uroczystościach narodowych oraz w życiu społecznym jest minimalny. Cała praca ograniczała się do starań w kierunku zabezpieczenia bytu materialnego członków.

Związek Legionistów zadanie swoje zrozumiał w ten sposób, że stanowi on kadre ludzi, którzy mogą być użyty na odcinkach pracy społecznej i politycznej. Każdy z członków Związku należy przynajmniej do dwóch innych organizacji społecznych, w których, przeważnie na stanowiskach kierowniczych, pracuje w kierunku krzewienia idei państwowej. Wewnątrz Związek jest b[ardzo]. mocno skonsolidowany, rozporządza wielkim autorytetem wśród społeczeństwa, a każde publiczne wystąpienie Związku, jak np. ostatnio Akademia Morska w dniu Świąta Niepodległości znajduje w mieście szeroki oddźwięk.

Związek Peowiaków odbył w okresie sprawozdawczym trzy zebrania i pracuje wyłącznie w kierunku organizacyjnym, nie ujawniając dotychczas swojej pracy na zewnątrz.

Dział D - Zrzeszenia ogólnospołeczne i kulturalno-oświatowe.

Polski Czerwony Krzyż odbył jedno zebranie, a poza tym zorganizował szereg imprez, z których dochód przeznaczony został na rzecz powodzi. W okresie tym ustąpił prezes PCK - prokurator [Henryk] Tournelle, przeniesiony do Chojnic. Wyboru nowego prezesa jeszcze nie uskuteczcono.

Polski Biały Krzyż utrzymuje swoją działalność na dotychczasowym poziomie, przy czym natężenie pracy oświatowej wśród żołnierzy wykazuje stałą poprawę. W czasie tradycyjnego tygodnia odbyto szereg imprez.

LOPP odbyła trzy zebrania. W ostatnim kwartale utworzyła 10 nowych kół lokalnych. Szerszego rozmachu pracy Ligi nie zauważono

Liga Morska i Kolonialna na zewnątrz nie występowała. Odbyła dwa zebrania. W ostatnim kwartale Oddział Gdyński LMiK zaabsorbował sprawą podróży statku „Elemka” do Liberii, która to podróż wstrzymana została wskutek awarii tego statku. W miejsce „Elemki” uruchomiono zastępczo statek „Poznań”, którego odjazd odbył się uroczystie.

Związek Obrony Kresów Zachodnich odbył walne zebranie, na którym wybrano nowy Zarząd w osobach: adw[okata]. Zdzisława Józewicza - jako prezesa, dyr.[ektora]. KKO [Franciszka] Linkego - jako skarbnika, adw[okata]. Czesława Jankowskiego - jako sekretarza, naczelnika Urzędu Morskiego [Stanisława] Jagodzińskiego, i właściciela nieruchomości Józefa Skwiercza - jako członków Zarządu. Nowy Zarząd nie wszczął [jeszcze] żadnej działalności.

[Stowarzyszenie] Rodzina Urzędnicza otworzyła w grudniu [ub. r.] własny Klub, licznie odwiedzany przez członków. Klub ten znakomicie sprzyja towarzyskiemu zbliżeniu urzędników.

[Stowarzyszenia] Rodzina Wojskowa i Policyjna. Praca tych stowarzyszeń poszła w kierunku charytatywnym, [takim] jak dożywianie dzieci, pomoc bezrobotnym, urządzenie gwiazdki dla biednych dzieci itp. Rodzina Policyjna obecnie codziennie dożywia 35 dzieci, zaś Rodzina Wojskowa około 200 dzieci w Szkole Powszechnej przy ul. Witomińskiej.

[Stowarzyszenie] Rodzina Rezerwisty odbyła osiem zebrań, współpracuje ściśle z[e] Związkiem Rezerwistów [RP]. W okresie świątecznym Rodzina Rezerwisty podjęła się urządzania w poszczególnych Kołach „opłatków”, połączonej z obdarowywaniem [paczkami] dzieci.

Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet nie wykazuje większej żywotności. Działalność Związku nie wychodzi poza ramy ściśle wewnętrzne (pogadanki, zebrania towarzyskie dla członkiń).

[Stowarzyszenie] Rodzina Robotnika Portowego. W końcu okresu sprawozdawczego zainicjowane zostało przez Radę Interessantów Portu stworzenie [Stowarzyszenia] Rodzina Robotnika Portowego. Stawiając [sobie] za zadanie opiekę nad dzieckiem robotnika portowego, wdowami po robotnikach i ich żonami, inicjatorzy wychozili z założenia, że należy stworzyć nić, która by łączyła pracodawcę z pracobiorcą poza ich zwykłym stosunkiem najmu. Środki pieniężne na cele Rodziny [Robotnika Portowego] uzyskano z dobrowolnego opodatkowania się pracodawców. Poza tym robotnikom zaproponowane również zostanie opodatkowanie się, chociażby minimalne (np. 10 gr na miesiąc). Pierwszym wystąpieniem Rodziny Robotnika Portowego było urządzenie gwiazdki dla dzieci robotników, którym rozdano dość cenne podarki, [takie] jak buciki, swetry itp. Projektowane jest urządzenie odczytów, jak np. w najbliższym czasie o Norwegii (z filmem). Wyplacane wdowom dorywcze zapomogi mają być usystematyzowane i wypłata będzie należała do [zadań] Rodziny Robotnika Portowego. Stanowisko robotników wobec tej organizacji określić można jako wyczekujące. Chętnie przyjmowane jest każde poczynanie, dające doraźną korzyść materialną, czy jednak robotnik weźmie czynny udział w pracach [Stowarzyszenia] Rodziny Robotnika Portowego nie można na razie przewidzieć.

Dział E - Inne organizacje.

Stowarzyszenie Robotników Katolickich czyni ostatnio starania w kierunku utworzenia własnej orkiestry. Na odbytych ogółem trzech zebraniach, dużo czasu poświęcono sprawie obrony wiary Chrystusowej wśród robotników portowych. Zdaniem kierowników Akc[ji]. Katolickiej, wśród robotników portowych ma się szerzyć bezbożność, skutkiem [na]pływów elementu z innych dzielnic kraju. Ponadto nawoływano członków, aby w związku z[e] zbliżającymi się świętami [Bożego Narodzenia] nie czynili żadnych zakupów u kupiectwa żydowskiego. Spraw natury politycznej na zebraniach nie omawiano.

Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości odbyło kilka zebrań, poświęconych ściśle sprawom obrony interesów właścicieli nieruchomości. W pracach Stow[arzyszenia]. [...] należy podkreślić brak absolutnej nuty społecznej. Stowarzyszenie cechuje wybitny materializm.

Związek Lokatorów nie ujawnił zewnętrznej działalności. Zarząd prowadzi jednak intensywną akcję uświadamiania członków w przedmiocie przysługujących im praw w stosunku do właścicieli mieszkań. Występując z odpowiednimi memoriałami do władz, Związek szerszego zainteresowania jednak nie rozwinął i [jego] praca cała oparta jest na ruchliwości fanatycznie oddanego idei Związku red. [Mieczysława] Mistata („Dziennik Bydgoski”).

Stowarzyszenie Kupców Samodzielnych. Główna uwaga członków skierowana była na wybory delegata do Izby Przemysłowo-Handlowej. W wyniku przeprowadzonych wyborów, wybrany [nim] został (akceptowany poprzednio przez Urząd Wojewódzki Pomorski) K[azimierz]. Turzyński. Na zebraniu wyborczym grupa opozycyjna z [Bazyliem] Łobockim na czele usiłowała przeprowadzić [wybór] własnego kandydata. Sprawa ta nie spowodowała większych rozdzwień w łonie członków Stowarzyszenia.

Dział F - Zrzeszenia nowe i rozwiązane.

W Urzędzie Wojewódzkim zarejestrowano następujące stowarzyszenia: „Rada Interesantów Portu w Gdyni”, Klub Sportowy „Błękitni”, Związek Zawodowy Marynarzy Marynarki Handlowej RP w Gdyni, Związek Firm Cumowniczych w Gdyni.

WYKAZ

SKRÓTÓW

UŻYTYCH

W PUBLIKACJI

APG	- Archiwum Państwowe w Gdańsku
art.	- artykuł
b.	- były
BBWR	- Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem
BGK	- Bank Gospodarstwa Krajowego
bm.	- bieżący miesiąc
br.	- bieżący rok
Centralny Komitet KPP	- Centralny Komitet Komunistycznej Partii Polski
ChD	- Chrześcijańska Demokracja
CKW	- Centralny Komitet Wykonawczy
dr	- doktor
DU	- Dziennik Urzędowy
dyr.	- dyrektor
FOM	- Fundusz Obrony Morskiej
godz.	- godzina
gr	- grosz
ISH	- Międzynarodowy Związek Marynarzy i Robotników Portowych, (ang. International Union of Seamen and Harbour Workers)
im.	- imienia
i in.	- i inni
inż.	- inżynier
itp.	- i tym podobne
kg	- kilogram
kl.	- klasa
kmdr	- komandor
Koła Inwalidów Wojennych RP	- Koła Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej
Komendant Obwodowy PW	- Komendant Obwodowy Przystosowania Wojskowego
KOKPP	- Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Polski
KPD	- Komunistyczna Partia Niemiec
KPP	- Komunistyczna Partia Polski
kpt.	- kapitan
ks.	- ksiądz
LM	- Legion Młodych
LMł	- Legion Młodych
LMiKol.	- Liga Morska i Kolonialna
LOPP	- Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej
m	- metr
Miejski Komitet WFiPW	- Miejski Komitet Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego
mjr.	- major
mps.	- maszynopis
np.	- na przykład
NPR	- Narodowa Partia Robotnicza
NPR Prawica	- Narodowa Partia Robotnicza. Prawica
Nr	- numer
O/G	- Oddział w Gdyni
ONR	- Obóz Narodowo-Radykalny
oryg.	- oryginał
OWP	- Obóz Wielkiej Polski

p.	- pan
państw.	- państwowy
PAT	- Polska Agencja Telegraficzna
PCK	- Polski Czerwony Krzyż
Pf.	- poufne
PKP	- Polskie Koleje Państwowe
p.o.	- pełniący obowiązki
Polsk. Zjedn. Zawod.	- Polskie Zjednoczenie Zawodowe
por.	- porównaj
por.	- porucznik
POS	- Państwowa Odznaka Sportowa
PP	- Przedsiębiorstwo Państwowe
PPR	- Polska Partia Robotnicza
PPS	- Polska Partia Socjalistyczna
PPS CKW	- Polska Partia Socjalistyczna Centralna Komisja Wykonawcza
PPS Frakcja Rewolucyjna	- Polska Partia Socjalistyczna Frakcja Rewolucyjna
Prezydent m. Gdyni	- Prezydent Miasta Gdyni
prof.	- profesor
pt.	- pod tytułem
pułk.	- pułkownik
PUPP	- Państwowy Urząd Pośrednictwa Pracy
PW	- Przyposobienie Wojskowe
PWiWF	- Przystosowanie Wojskowe i Wychowanie Fizyczne
PWK	- Powszechna Wystawa Krajowa
r.	- rok
rez.	- rezerwa
rozporz.	- rozporządzenie
RP	- Rzeczpospolita Polska
s.	- strona
sekr.	- sekretarz
SMP	- Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej
s/s	- statek parowy
SN	- Stronnictwo Narodowe
sygn.	- sygnatura
śp.	- świętej pamięci
św.	- święta[y].
TCL	- Towarzystwo Czytelni Ludowych
tj.	- to jest
TOW.	- Towarzystwo
TUR	- Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego
tut.	- tutejszy
ul.	- ulica
użyt. publ.	- użyteczności publicznej
WFiPW	- Wychowanie Fizyczne i Przystosowanie Wojskowe
WP	- Wojsko Polskie
ww	- wyżej wymienieni
zaw.	- zawodowy
ZKP	- Zjednoczenie Kolejowców Polskich

---

zł.	- złoty
ZMN	- Związek Młodych Narodowców
ZOKZ	- Związek Obrony Kresów Zachodnich
ZOR	- Związek Oficerów Rezerwy
ZPMD	- Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej
ZS	- Związek Strzelecki
ZSRR	- Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
ZUK	- Związek Urzędników Kolejowych
ZUPU	- Zakład Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych
zw.	- związek
Zw. Zaw. Rob. Budowl.	- Związek Zawodowy Robotników Budowlanych
ZZP	- Zjednoczenie Zawodowe Polskie
ZZT	- Związek Zawodowy Transportowców
ZZZ	- Związek Związków Zawodowych

WYKAZ

ŹRÓDEŁ

I LITERATURY

-
- Balcer Łukasz, *Ustrój administracyjny Gdyni w latach 1920-1939*, „Rocznik Gdyński” 1984, nr 5.
- Białas Tadeusz, *Liga Morska i Kolonialna 1930-1939*, Gdańsk 1983.
- Bieniasz Józef, *Monografia Wielkiego Pomorza i Gdyni*, Lublin 2009.
- Bogucki Mieczysław, *Polska na morzu: praca zbiorowa*, Warszawa 1935.
- Borowik Józef, *Gdynia port Rzeczypospolitej*, Toruń 1934.
- Chalimoniuk Krzysztof, *Powstanie i funkcjonowanie gdyńskiego Domu Marynarza, w latach 20 i 30. XX wieku*, „Rocznik Gdyński” 2012, nr 24.
- Chudzik Wojciech, Dąbrowski Karol, Janusz Piotr, *Archiwalia izb przemysłowo-handlowych. Stan i perspektywy badań*, Ryki 2012.
- Synowie narodu królów. Bejtar*, z Piotrem Gontarczykiem rozm. Alina Ciałowicz i Paweł Bysko, „Biuletyn Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Warszawie” 2011 nr 4.
- Ciemiński Ryszard, *Portrety z ram wyjęte*, Warszawa 1978.
- Ćwierć wieku pracy dla Narodu i Robotnika 1902-1927, Poznań 1927.
- Dehmel Henryk, *Gdynia Ameryka Linie Żeglugowe 1930-1950*, Gdańsk 1969.
- Demel Czesław, Krawulski Jerzy, Rzepa Krzysztof, *Działalność Narodowego Stronnictwa Robotników i Narodowej Partii Robotniczej w Wielkopolsce*, Poznań 1980.
- Dobroński Adam Czesław, *Związek Inwalidów Wojennych RP*, „Niepodległość i Pamięć” 2008, nr 28.
- Drozd Jarosław, *Spółeczność żydowska Gdyni w okresie międzywojennym*, Gdynia 2007.
- Dworakowski Jacek, *Państwowa Szkoła Morska*, „Rocznik Gdyński” 1987/1988, nr 8.
- 20-lecie komunikacji w Polsce odrodzonej*, Kraków 1939 *Działalność i rozwój Komunalnej Kasy Oszczędności Miasta Gdyni*, „Wiadomości Portu Gdyńskiego” 1933, z. 7.
- Dzieje Gdyni*, Kazimierz Chruściński [i in.], pod red. Romana Wapińskiego, Wrocław 1980.
- Dzwonkowska Monika, *Co Gdynia miała dla Melpomeny, a Melpomena dla Gdyni (z życia teatralnego międzywojennej Gdyni)*, „Wędrowki po dziejach Gdyni, Gdynia 2004.
- Encyklopedia Gdańska*, Gdańsk 2011.
- Encyklopedia Gdyni*, T. 1, Gdynia 2006.
- Encyklopedia Gdyni*, T. 2, Gdynia 2009.
- Gabinety Drugiej Rzeczypospolitej*, pod red. Janusza Farysia i Janusza Pajewskiego, Szczecin - Poznań 1991.
- Gdynia. Sylwetki ludzi. Oświata i nauka. Literatura i kultura*, Gdańsk 1978.
- Gdyńscy kaszubi, Marek Cybulski [i in.], pod red. Jana Mordawskiego, Gdynia 2006.
- Górecki Roman, *Rola Banku Gospodarstwa Krajowego*, Warszawa 1928.
- Grott Olgierd, *Faszyści i narodowi socjaliści w Polsce*, Kraków 2007.
- Hajduk Bolesław, *Gdynia w prasie niemieckiej Wolnego Miasta Gdańska 1920-1939*, Gdańsk 1983.
- Hajduk Bolesław, *Z działalności Skandynawów w międzywojennej Gdyni (1922-1939)*, [w:] *Miscellanea pomorskie. Studia z dziejów Pomorza Zachodniego i Nadwiślańskiego* pod red. Wojciecha Skóry, Słupsk 2008.
- Handel pomorski w 10-lecie Związku Towarzystw Kupieckich na Pomorzu 1919-1929*, Grudziądz 1929.
- Hass Ludwik, *Ruch zawodowy w Polsce: zarys dziejów*, t. II, Warszawa 1981.
- Hausner Roman, *Pierwsze dwudziestolecie administracji spraw wewnętrznych*, Warszawa 1939.
- Historia Gdańska: opracowanie zbiorowe*, T. 4 [cz.] 2, 1920-1945 pod red. Edmunda Cieślaka, Sopot [1998].
- Historia Gdyńskiej Policji*, Marcin Bonalski [i in.], ze słowem wstępnym Tadeusza Stegnera, Gdynia 2009.
- Internetowy Polski Słownik Biograficzny, www.ipsb.nina.gov.pl.
- Jeryś Czesław, *Budownictwo okrętowe w Gdyni 1920-1945*, Gdańsk 1980.
- Kaczmarek Zygmunt, *Obóz Wielkiej Polski. Geneza i działalność społeczno-polityczna w latach 1926-1933*, Poznań 1980.
- Kalicka Felicja, *Międzynarodowa Federacja Związków Zawodowych: Międzynarodówka Amsterdamska 1919-1945 -struktura-rozwoj-działalność*, Warszawa 1978.
- Kamiński Jerzy, *Kalendarz Poradnik obywatelski i służbowy Kolejowca Polskiego 1927*, Wilno 1926.

-
- Kardas Mariusz, *Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem w Gdyni w latach 1928-1935 w świetle źródeł archiwalnych*, „Zeszyty Gdyńskie” 2014, nr 9.
- Kasprowicz Bolesław, *Kierunki polskiego handlu zagranicznego w latach 1929-1935: ze szczególnym uwzględnieniem udziału i roli Gdyni*, Gdynia 1936.
- Kicinger Anna, *Polska polityka emigracyjna II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2005.
- Kolejewski Andrzej, *Dzieje Szpitala na Placu Kaszubskim*, Gdynia 2003.
- Kottłowski Tadeusz, *Zjednoczenie Zawodowe Polskie. Zasięg wpływów i działalność społeczno-polityczna w latach 1918-1939*, Poznań 1977.
- Kozyra Waldemar, *Polityka administracyjna ministrów spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918-1939*, Lublin 2009.
- Kryńska Elwira Jolanta, *Polski Biały Krzyż 1918-1961*, Białystok 1997.
- Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, Kraków 1994.
- Kumoś Zbigniew B., *Granice Rzeczypospolitej Polskiej: (na przestrzeni dziejów)*, Warszawa 2005.
- Lachowicz Teofil, *Weterani polscy w Ameryce do 1939 roku*. Warszawa 2002.
- Laska Adam, *Narodowa Partia Robotnicza 1920-1937. Studia z dziejów ruchów społecznych w Drugiej Rzeczypospolitej*, Rzeszów 2004.
- Laska Adam, *Narodowy Ruch Robotniczy wobec Konstytucji Kwietniowej i wyborów parlamentarnych w 1935 roku*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej. Ekonomia i Nauki Humanistyczne”, z. 19 (2012), nr 3.
- Leksykon Religioznawczy pod redakcją Witolda Tylocha*, Warszawa 1988.
- Lisiak Henryk, *Działalność Obozu Wielkiej Polski w Poznaniu w latach 1930-1932*, „Poznańskie Zeszyty Humanistyczne” t. III (2004).
- Machaliński Zbigniew, *Gospodarcza myśl morska II Rzeczypospolitej (1919-1939)*, Wrocław 1975.
- Michalak Ryszard, *Polityka wyznaniowa państwa polskiego wobec mniejszości religijnych w latach 1945-1989*, Zielona Góra 2014.
- Miciński Jerzy, *Księga statków polskich 1918-1945*, t. 1, Gdańsk 1996.
- Miciński Jerzy, *Księga statków polskich 1918-1945*, t. 2, Gdańsk 1997.
- Miciński Jerzy, *Księga statków polskich 1918-1945*, t. 3, Gdańsk 1999.
- Miciński Jerzy, *Polskie statki pomocnicze i specjalne 1920-1939*, Gdańsk 1967.
- Mielczarek Ryszard, *Budowa Portu Handlowego w Gdyni 1924-1939*, Gdańsk 2001.
- Mikos Stanisław, *Działalność Komisariatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku 1920-1939*, Warszawa 1971.
- Mordawski Jan, *Gdyńscy Kaszubi*, Gdynia 2006.
- (n), *Rola B.G.K. Oddziału w Gdyni w polskiej pracy na morzu*, „Wiadomości Portu Gdańskiego”, 1935, nr 2.
- Obertyński Edward, *Gawędy o starej Gdyni*, Gdańsk 1987.
- Olstowski Przemysław, Łaskiewicz Tomasz, *Wzlot i upadek wojewody pomorskiego Wiktora Lamota (1828-1931). Z dziejów pomajowej elity władzy*, „Zapiski Historyczne” 2016, z. 1, s. [97]-130.
- „Pantarei” *Powszechne Zakłady Magazynowe i Transportowe S.A. i ich rola w organizacji ładunków zbiorowych*, „Wiadomości Portu Gdyńskiego” 1933, z. 7.
- Pater Walter, *Szefowie Sekcji Marynarki, Departamentu dla Spraw Morskich i kierownictwa Marynarki Wojennej oraz dowódcy Marynarki Wojennej (1918-2000)*, „Rocznik Gdyński” 2003.
- Pepliński Wiktor, *Prasa pomorska w Drugiej Rzeczypospolitej*, Gdańsk 1987.
- XV lat polskiej pracy na morzu*, Gdynia 1935.
- Pod sztandarem Legji: 1926-1936. Legia Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej im. gen. Józefa Sowińskiego*, Łódź 1936.
- Polska nad Bałtykiem. Konstruowanie identyfikacji kulturowej państwa nad morzem 1918-1939*, red. nauk. Dariusz Konstantynów, Małgorzata Omilanowska, Gdańsk 2012.
- Polski Słownik Biograficzny*, Wrocław 1935-2015.
-

-
- Polskie formacje graniczne [1918-1939]. T. 1, Straż Graniczna 1918-1939: dokumenty organizacyjne, wybór źródeł*, oprac. Bogusław Polak, Marek Jabłonowski, Koszalin 1999.
- Powszechna Wystawa Krajowa w 1920 r.*, Warszawa 1928.
- P.P.S. wspomnienia z lat 1918-1939*, t. I, [komitet red. Jerzy Cesarski i in.], Warszawa 1987.
- Przedsiębiorstwo Państwowe Żegluga Polska w Gdyni*, Warszawa 1928.
- Raporty sytuacyjne starosty grodzkiego w Gdyni i Komisarza Rządu w Gdyni: życie polityczne, społeczne i mniejszości narodowych w Gdyni : ruch wywrotowy i stan bezpieczeństwa publicznego*, oprac. Jarosław Drozd, Krzysztof Chalimoniuk, Gdańsk 2015.
- Rdesiński Maciej, *Pantarei*, „Rocznik Gdyński” 1978/1979, nr 2.
- Rdesiński Maciej, „*Żegluga Polska*” *Spółka Akcyjna (przyczynek historyczny)*, „Rocznik Gdyński” 1987/1988, nr 8.
- Rola Banku Gospodarstwa Krajowego w porcie gdyńskim, Rola Banku Gospodarstwa Krajowego w porcie gdyńskim*, „Wiadomości Portu Gdyńskiego” 1935, nr 1.
- Rozbudowa firmy >>Pantarei<<*, „Wiadomości Portu Gdyńskiego” 1933, nr 12.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 1921 r. w sprawie przekazania Ministrowi Przemysłu i Handlu wszystkich spraw związanych z marynarką handlową*, Dziennik Ustaw nr 103, poz. 741.
- Ruch zawodowy w Polsce: zarys dziejów*, Warszawa 1974-1981.
- Rudnicki Szymon, *Obóz Narodowo-Radykalny. Geneza i działalność*, Warszawa 1985.
- Rummel Juljan, *Morskie zagadnienia Polski*, Gdynia 1934.
- Rummel Julian, *Narodziny żeglugi*, Gdańsk 1980.
- Rusak Jarosław, *Historia Związku Zawodowego Marynarzy i Portowców*. Cz. 1, Warszawa 1968. [*Sanacyjna centrala związkowa o charakterze syndykalistycznym*], <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Generalna-Federacja-Pracy;3904736.html>.
- Schmidtke Zenon, „*Skarboferm*” 1922-1939. *Związki polityki z gospodarką*, Opole 2005.
- Skibniewski Mirosław, *Poczta w Gdyni: od dyliżansu do ambulansu*, Gdynia 2016.
- Steyer Donald, *Gdynia w latach 1920-1939. Szkice z dziejów Pomorza*, Warszawa 1961.
- Szczepański Janusz, *Organizacje kombatanckie i paramilitarne na Mazowszu Północnym w okresie międzywojennym*, „Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego” 2009, nr 23.
- Szerle Marcin, *Rozwój infrastruktury emigracyjnej w Gdyni w okresie II Rzeczypospolitej. Morze nasze i nie nasze: zbiór studiów*, Gdańsk 2011.
- Skwarczyński Adam, *Atlas organizacji społecznych*, Warszawa 1932.
- Słobodzian Beata, *Rozwój idei samorządowej w Gdyni do II wojny światowej*, „Zeszyty Gdyńskie” 2006, nr 1.
- Słownik Biograficzny Działaczy Polskiego Ruchu Niepodległościowego*, red. nac. Feliks Tych, Warszawa 1987.
- Słownik Biograficzny Pomorza Gdańskiego*, Gdańsk 1997.
- Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, Gdańsk 1994, 1997, 1998, 1999.
- Sołtysik Maria, *Gdynia miasto dwudziestolecia międzywojennego : urbanistyka i architektura*, Warszawa 1993.
- Sperka Zbigniew, *Zarys organizacji i działalności Polskiej Straży Granicznej w latach 1928-1939*, „Przegląd Prawniczy, Ekonomiczny i Społeczny” 2014, nr 2.
- Statut Związku b. Uczestników Powstań Narodowych Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1927.
- Steyer Donald, *Problemy robotnicze Gdyni 1926-1939*, Gdańsk 1959.
- Śliwińska Patrycja, *Kina międzywojennej Gdyni. Wędrowki po dziejach Gdyni*, „Zbiór studiów pod redakcją Dagmary Płaza-Opackiej i Tadeusza Stegnera”. Seria II. Studia i Monografie nr 1, Gdynia 2004.
- Toczek Ryszard, *Związek Towarzystw w Gdyni*, „Rocznik Gdyński” 2013, nr 15.
- Tomasiewicz Jarosław, *Rewolucja Narodowa. Nacjonalistyczne koncepcje rewolucji społecznej w Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 2012.
- Turek Wojciech, *Obóz Narodowy w Gdyni w latach 1920-1939*, Radzymin 2015.
- Tyszkiewicz Adrian, *Obóz Wielkiej Polski w Małopolsce 1926-1933*, Kraków 2004.
- Walicka Mirosława, *Gdynia pejzaż sprzed wojny*, Gdańsk 1982.
- Wapiński Roman, *Narodowa Demokracja 1893-1939. Ze studiów nad dziejami myśli nacjonalistycznej*, Wrocław 1980.
-

-
- Wichmann Krzysztof, *Historia administracji ogólnej i sądownictwa miasta Gdyni w latach 1919-1939*, Gdańsk 1999.
- Widernik Mieczysław, *Główne problemy gospodarczo-społeczne miasta Gdyni w latach 1926-1939*, Wrocław 1970.
- Widernik Mieczysław, *Kształtowanie się oblicza politycznego Gdyni w latach 1920-1929*, Wrocław 1980.
- Widernik Mieczysław, *Życie polityczne Gdyni w latach 1920-1939*, Gdańsk 1999.
- Włudyka Tadeusz, *„Trzecia droga” w myśli gospodarczej II Rzeczypospolitej*, Kraków 1994.
- Wróbel Agnieszka, *Żydzi w Gdyni w latach 1926-1939*, Toruń 2005.
- Wyszczelski Lech, *Ministerstwo Spraw Wojskowych 1918-1939*, Warszawa 2010.
- Zabieglński Krzysztof, *Pomorska Izba Przemysłowo-Handlowa w Gdyni w latach 1926-1939*, „Rocznik Gdyński” 2011, nr 23.
- Zadrozny Stanisław, *Na gdyńskim szlaku*, Warszawa 1937.
- Zdrojewski Eugeniusz, Toszewska Weronika, *Analiza zmian rozmiarów bezrobocia w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Ekonomii i Zarządzania Politechniki Koszalińskiej” 2010, nr 14.
- Zieliński Stanisław, *Pierwsze gdyńskie kina*, „Rocznik Gdyński” 1985, nr 6.

INDEKS

PODMIOTOWY

-
- Abraham Antoni 129, 131, 148
Adamczak Walerian [badacz Pisma Świętego] 48
Adamowicz Bolesław [lotnik amator, pokonał Atlantyk w 1934 roku] 147
Adamowicz Józef [lotnik amator, pokonał Atlantyk w 1934 roku] 147
Anflinkowa Pelagia [kupcowa] 19, 139
Arciszewski Mikołaj [redaktor „Gazety Morskiej”] 72
Badziąg Bernard [przewodniczący Rady Rzemiosła] 120
Bagiński Dawid [działacz partii komunistycznej] 142
Bagiński [redaktor z Torunia] 40, 142
Balas Władysław 121
Bambosz [robotnik zatrudniony w firmie „Paged”] 116
Banach Maksymilian 156
Banaszkiewicz [skarbnik Kurkowego Bractwa Strzeleckiego] 28
Bandurski [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
Barański Kazimierz [redaktor „Portowej Handlowej Agencji Prasowej”] 103
Bartczak 22
Barthou Louis [minister spraw zagranicznych Francji] 113
Bartkowiak Franciszek [sekretarz ZPP Robotników Portowych] 33, 40, 45, 57, 101, 105, 122, 144, 153
Bażant Bolesław [członek zarządu Związku Rezerwistów RP] 99
Bączkowski Bernard [członek Kurkowego Bractwa Strzeleckiego] 28
Beck Józef [minister] 140, 147
Bednarski Walenty [restaurator; prezes Kurkowego Bractwa Strzeleckiego] 19, 27, 28, 37, 40, 41, 63
Belan Alfred 78
Bender Stanisław [redaktor „Expressu Portowego”] 103
Berger Maksymilian [dyrektor; członek BBWR; wiceprezes Związku Rezerwistów RP; prezes Związku Towarzystw] 19, 20, 27, 28, 31, 38, 63, 73, 95, 109, 110, 165, 167
Bernat Stanisław [dziennikarz; korespondent „Kuriera Gdańskiego”; prezes SN] 18, 80
Betlejewski Wacław [dyrektor Chóru Kościelnego „Symfonia”] 96
Beza [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
Białkowski Mieczysław [prezes Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”] 20, 28, 95
Bielawski [prezes Legi Inwalidów Wojennych] 96, 111
Bielec [członek zarządu Koła Gdyńskiego Związku Rezerwistów Marynaryki Wojennej RP] 64, 106
Bielecki [ksiądz; patron Towarzystwa Rzemieślników Katolickich] 116, 125, 149
Bielicki [wikary] 20
Bieliński Gracjan [ksiądz] 147
Bieniecki [członek Komisji Rewizyjnej Koła Gdyńskiego Związku Rezerwistów Marynaryki Wojennej RP] 106
Bień Aleksander [poseł; Polska Partia Socjalistyczna] 86
Bieńkowski [prezes Związku Bezrobotnych Pracowników Umysłowych] 24
Biernat Wojciech [stelmach; Badacz Pisma Świętego] 31
Bierowski Tadeusz [sekretarz Związku Armatorów] 117
Biskup Walery [członek KPP] 82
Bistroń Bernard [ofiara wypadku kolejowego] 88
Blander Marek [członek zarządu Centrali Ligi Pomocy Pracującej Palestynie. Oddział Gdynia] 114, 115
Blumen [marynarz łotewskiego statku s/s „Kaupo”] 121
Błazejewski [członek Komisji Rewizyjnej Koła Gdyńskiego Związku Rezerwistów Marynaryki Wojennej RP] 106
Bochenek Leon [wicedyrektor Zarządu Głównego Towarzystwa Czytelni Ludowych z Poznania] 20
Bojko [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
Bolawski Jan [członek Zarządu Związku Oficerów Rezerwy RP] 110
Bolt Feliks [ksiądz; senator; SN] 125
Borkowski Leon [kierownik placówki w Państwowej Szkole Handlu Morskiego] 18, 63
Borowski [inżynier; wiceprezes Związku Bezrobotnych Pracowników Umysłowych] 23, 24
Boryszewski [członek zarządu Polskiego Związku Kolejowców] 101
Bożyszkowski Bolesław [Badacz Pisma Świętego] 31, 48
Bramiński Tadeusz [wiceprezes Zarządu Koła Gdyńskiego Związku Rezerwistów Marynarki Wojennej] 105
Brauner Eugeniusz [wydawca tygodnika „Hasło Morskie”] 86
Brief Artur [członek BBWR] 72, 90, 98
Brzeziński Stefan [poseł NPR z Poznania] 151
Budamer [robotnik w Olejarni Gdyńskiej] 23
Budyn Władysław [członek zarządu Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości] 112
Budzisz Antoni [współwłaściciel wędzarni ryb, wspólnie z Józefem Konkelem] 100
Bukowski [skarbnik Koła Gdyńskiego Związku Rezerwistów Marynarki Wojennej RP] 106
Burczyk Paweł [sekretarz okręgowy NPR] 68, 120, 141, 151, 161
Burzyński [członek Towarzystwa Samodzielnych Kupców] 19
Byczkowski Lucjan [ekspedytor] 157
Byszow [syndyk Izby Rzemieślniczej z Grudziądza] 73
Cerowski Władysław [zastępca sekretarza Związku Zawodowego Transportowców] 53
Chleba Franciszek [członek Komisji Rewizyjnej Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”] 20
Chmielecka Balbina [matka Feliksa Chmieleckiego] 35
Chmielecki Feliks [syn Izydora i Balbiny Chmieleckich] 35
Chmielecki Izidor [ojciec Feliksa Chmieleckiego] 35
Chmielewski [pracownik firmy „Paged”; członek Komisji Rewizyjnej Oddziału Robotników Portowych] 100
-

- Chojecki [skarbnik Polskiego Związku Kolejowców] 101
- Chojka Stefan [restaurator; zastępca komendanta Towarzystwa Powstańców i Wojaków] 19
- Chudziński Henryk [adwokat; przewodniczący sekcji robotniczej BBWR] 63, 77
- Ciarko [członek Zarządu Koła Gdyńskiego Związku Rezerwistów Marynaryki Wojennej RP] 106
- Cicharski Stanisław [członek zarządu Oddziału Robotników Portowych] 99
- Cichocki Jan [murarz; członek Zarządu Oddziału Murarzy] 157
- Ciemny Bronisław [prezes Związku Zawodowego Kolejarzy] 33, 87
- Ciesielski Wacław [kierownik Wydziału Wojewódzkiego OWP] 18, 19, 26, 27, 37, 42, 43, 54, 96, 125
- Cieszyński Zygmunt [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
- Curie-Skłodowska Maria 149
- Cyankiewicz Henryk [prezes Stowarzyszenia Weteranów b. Armii Polskiej we Francji] 96
- Cymerman [delegat Centralnego Zarządu ZZT z Warszawy; prezes Zarządu Głównego ZZT] 82, 116, 137, 138, 144, 145, 153, 154
- Cytryn Mosze [kupiec] 115
- Czapp Brunon 28
- Czapp Józef [właściciel domu przy Szosie Gdańskiej] 15
- Czarnecki [Starosta Kartuski] 39, 41, 75
„Czarny”. *Zobacz* Majchrzak Franciszek
- Czerwień Stanisław [członek Związku Zawodowego Transportowców] 143
- Czubała [członek Związku Rezerwistów RP] 167
- Dalecki [członek Komisji Rewizyjnej Towarzystwa Robotników Katolickich] 20
- Danielewicz Edward [mąż zaufania ZZT] 143
- Dąbek Albin [złodziej] 107
- Dąbrowski Eugeniusz [ksiądz; profesor] 28
- Dąbrowski Stefan Zygmunt [poseł; BBWR] 90
- Dąbrowski Walenty [oskarżony o kradzież] 102
- Dembiński Feliks [sekretarz Towarzystwa Powstańców i Wojaków] 19
- d'Erceville Zygmunt [redaktor „Ilustrowanego Kurjera Codziennego”] 150
- Detlaf Antoni [postrzelony przez posterunkowego Sikorę] 146
- Dębiński F. 96
- Dmowski Roman 28, 36, 125
- Dobrostański Józef [kierownik oddziału gdyńskiego „Gazety Gdyńskiej”] 75
- Dobżyński [z Poznania] 96
- Domański [członek zarządu Towarzystwa Kupców Rynkowych] 70
- Dostatni Piotr [podnaczelnik z Grudziądza] 27
- Downarowicz Waldemar [redaktor; członek Związku Towarzystw] 20
- Drecki Jerzy [dyrektor BGK w Warszawie] 99
- Drobnik Józef [rolnik z Pogórza; członek Towarzystwa Powstańców i Wojaków] 19
- Dubois Stanisław [poseł; Polska Partia Socjalistyczna] 59, 68
- Duda Morena Michał [przedstawiciel dwutygodnika „Polacy na całym świecie”] 120
- Dulka Bernard 156, 157
- Dumała Czesław [sekretarz Koła Piekarzy ZZZ] 121
- Dunajski Antoni [członek Oddziału Robotników Portowych] 99, 157
- Dytlów [ekspedytor] 157
- Dzigiewicz Paweł [prezes Towarzystwa Robotników Katolickich] 20, 149
- Dzikowski Bolesław [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
- Dzius Ludwik 131
- Edward Piszcz [redaktor „Słowa Pomorskiego”] 75, 96
- Ewert-Krzemieniewski Hilary [mecenas; prezes Towarzystwa Czytelni Ludowych] 20, 28, 111
- Falkowski [członek Związku Rezerwistów RP] 167
- Fandrejewski Leon 156
- Felczak Zygmunt [członek Narodowej Partii Robotniczej] 68
- Ferdynus Piotr [restaurator] 23
- Fichel [dr; prezes koła skarbowców BBWR] 77
- Fikus Feliks [członek OWP z Poznania] 50
- Filanowicz Stanisław [kmdr; członek zarządu Ligi Morskiej i Kolonialnej] 111
- Fisch Bernard [członek zarządu Oddziału Gdyńskiego Ligi Pomocy Pracującej Palestyny] 114
- Fitkau E. [ksiądz] 18
- Flisikowski Bernard [ofiara zabójstwa] 24
- Flonc [członek Związku Zawodowego Robotników Budowlanych] 117
- Floyar-Rajchman Henryk [Minister Przemysłu i Handlu] 156
- Formela [robotnik portowy; skarbnik w Towarzystwie Robotników Katolickich] 45, 149
- Frankowska Maria Róża [przewodnicząca Komisji Organizacyjnej Okręgu Morskiego OMP] 166
- Frankowski Stefan [kmdr; członek zarządu Ligi Morskiej i Kolonialnej] 111
- Frąckowski Jan [delegat Cechu Rzeźniczego z Chełmna] 73
- Gaca Bolesław [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
- Gała Władysław [sekretarz ZZZ; Sekcji Robotników Portowych (ZZZ)] 15, 21, 22, 32, 33, 39, 56, 57, 61, 65
- Garbolewski Leonard [student Politechniki Gdańskiej] 126
- Gawlik Bolesław [poseł; BBWR] 61
- Gawroński Alfons [prezes Związku Młodzieży Pracującej „Jedność”] 148

- Gembalski Fryderyk [redaktor; wydawca „Tygodnika Portowego” 140, 150
- George Franciszek [zegarmistrz; członek Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”; członek zarządu OWP] 18, 20, 37
- Gil Jan [skarbnik Koła Piekarzy] 121
- Gliksman [redaktor „Judische Tribune”] 120
- Głowacki [kuchmistrz] 128
- Gnaczyński Bolesław [członek Związku Rybaków] 16
- Gosiński [skarbnik Związku Restauratorów] 134
- Götz [obywatel niemiecki; członek Socjaldemokratycznej Partii Niemiec] 86
- Grabowski Bronisław [oskarżony o kradzież] 102
- Grabowski Edward [zraniony nożem przez Jana Klasę] 88
- Grajek Czesław [zatrzymany za szpiegostwo] 107
- Gravina Manfredo [Wysoki Komisarz Ligi Narodów w Gdańsku] 30, 36
- Gregor [sekretarz Związku Bezrobotnych Pracowników Umysłowych] 24
- Greńczyk Stanisław [prezes Okręgowego Koła Związku Inwalidów] 168
- Grochowski Feliks [sekretarz placówki OWP] 18
- „Grodzicki”. *Zobacz* Detlaf Antoni
- Grubba Jan [członek zarządu Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości] 112
- Grzegowski Franciszek [prezes Stowarzyszenia Restauratorów, Hotelarzy i pokrewnych zawodoów] 19, 23, 162
- Grzyb [członek zarządu Związku Powstańców Śląskich] 132
- Grzywaczewski Stefan [oskarżony o kradzież] 102
- Gudera Adam [kpt. WP] 20
- Guś [członek zarządu Towarzystwa Kupców Rynkowych] 70
- Guziałek Edmund [członek zarządu PPS CKW] 15, 19, 21, 23, 26, 30, 31, 33, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 73, 76, 77, 78, 79, 114, 115, 116, 117, 121, 122, 127, 128, 137, 138, 143, 154
- Gwóźdź [członek zarządu Związku Legionistów] 149
- Hagrýtówna [przewodnicząca zarządu Stowarzyszenia Rodzina Urzędnicza] 149
- Haller Józef [generał] 28, 36
- Hallmann [członek Towarzystwa Robotników Katolickich] 20
- Hawkiewicz [dyrektor; mieszkaniec Chełmna] 38
- Herold Władysław [mąż zaufania Związku Kranistów] 39
- Hilarowicz Tadeusz [rektor Międzynarodowych Kursów w Gdyni] 76
- Hilchen Feliks [ekonomista; działacz gospodarczy] 21
- Hinc Walery [prezes Sekcji Robotników Portowych Zawodowego Zjednoczenia Polskiego; prezes Związku Robotników i Rzemieślników. Oddział Robotników Węglowych. Filia w Rumii] 105, 144, 151, 153, 158
- Hinz [marynarz] 33, 121
- Hirsz [dentysta z Wolnego Miasta Gdańska] 125
- Hirsz Franciszek [mieszkaniec Placów; członek SN] 125
- Hirsz [prezes Wydziału Młodych SN na powiat morski] 95, 114, 125, 151
- Hitler Adolf 75, 80, 86
- Hoffman Stefan [redaktor „Tygodnika Portowego”] 140
- Hohajzer [inżynier; Olejarnia Gdyńska] 23
- Horbaczewski [członek Zarządu Koła Gdyńskiego Związku Rezerwistów Marynaryki Wojennej RP] 106
- Hufnagel Leon [członek zarządu Oddziału Gdyńskiego Ligi Pomocy Pracującej Palestyny] 114
- Iciachowski Leon [zastępca sekretarza Związku Zawodowego Malarzy, Lakierników i Pożłotników w Gdyni] 54
- Idzikowski Paweł [pasażer ranny w wypadku samochodowym] 119
- Imianowski [członek ZTT] 163
- Iskrzycki [sekretarz Komitetu KOKPP Gdynia] 82
- Iwankiewicz [ofiara bójki] 118
- Iwanowski Jerzy [senator; BBWR] 90
- Jabłczyński Jan [kranista w Urzędzie Morskim; wiceprezes Zjednoczonych Związków Zawodowych] 71, 99, 122
- Jacynicz Konstanty [prezes Zarządu Koła Gdyńskiego Związku Rezerwistów Marynarki Wojennej] 105, 167
- Jagodziński Stanisław [naczelnik Urzędu Morskiego; członek zarządu Związku Obrony Kresów Zachodnich] 169
- Jakubowski [członek Towarzystwa Rzemieślników Katolickich] 19
- Janas Jan [robotnik; sekretarz Sekcji Drzewnej ZZZ] 15
- Janicki Bolesław [członek Rady Grodzkiej BBWR] 58
- Janicki Czesław [ofiara wypadku] 118
- Janicki [członek zarządu Polskiego Związku Kolejowców] 101
- Janicki Kazimierz [inżynier] 20
- Janicki Stanisław [adwokat; prezes Rady Okręgowej Związku Zawodowego Użyteczności Publicznej] 21, 22
- Jankowski Czesław [adwokat; skarbnik Związku Obrony Kresów Zachodnich] 169
- Jankowski [prezes Cechu Szewców] 16, 19, 68, 125
- Jankowski Stefan [adwokat; członek OWP Starszych] 37
- Janowski Jan [prezes oddziału Robotników Portowych ZTT] 44, 53
- Jarmak [kierujący grupą włamywaczy] 123
- Jaruge Jan [przewodniczący Związku Zawodowego Użyteczności Publicznej] 21
- Jasiński Antoni [członek ZTT] 53
- Jasiński Franciszek [członek Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości] 19, 63
- Jastrzębski Feliks [robotnik zatrudniony w Olejarni Gdyńskiej] 22, 23, 40
- Jastrzębski Juliusz [inspektor Legionu Młodych obwodu toruńskiego] 130

Jaśkowski Marian [robotnik zatrudniony w firmie „Paged”] 53, 116
 Jaworska Janina [z Grudziądza] 156
 Jaworski Józef [szofer] 40
 Jaworski Wiktor [członek ZTT] 40, 114, 116, 117, 122, 127, 137, 138, 143, 144, 145, 154, 156, 157, 162
 Jaworski Wiktor [sekretarz okręgowy ZTT] 138
 Jednac Jan [członek Rady Miejskiej; działacz BBWR] 67
 Jensko Paweł [komendant Towarzystwa Powstańców i Wojaków] 37
 Jęczkowiak Józef [prezes Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości; członek zarządu Związku Oficerów Rezerwy RP] 19, 20, 27, 63, 96, 110
 Jędrzejewicz Janusz [premier rządu] 70, 76
 Jędrzejewski [członek zarządu Polskiego Związku Kolejowców] 101
 Jęsiak Franciszek [sekretarz Okręgowego Koła Związku Inwalidów] 168
 Józewicz Zdzisław [adwokat; członek Zarządu Związku Obrony Kresów Zachodnich na Okręg Pomorski] 133, 169
 Jurczyński Aleksander [członek Cechu Szewców] 16
 Kachlicki Kazimierz [rzeźnik; kierowca samochodu; ofiara wypadku samochodowego] 119
 Kaczmarek Bolesław [urzędnik Komisariatu Rządu] 18, 19, 20, 27, 28, 37
 Kaczmarek [redaktor „Gazety Gdynskiej”] 18, 19, 20, 27, 28
 Kaczorowski Adolf [sekretarz zarządu Koła Gdynskiego Związku Rezerwistów RP MW] 106
 Kaczyński Edmund [akwizytor „Gazety Gdynskiej”; czasopisma „Błyskawica”] 120
 Kajser [członek zarządu Polskiego Związku Kolejowców] 101
 Kaleta Stefan [mąż zaufania NSPR] 114
 Kalinowski [członek Związku Podoficerów Rezerwy RP] 27
 Kalinowski [sekretarz Zarządu Legii Inwalidów Wojsk Polskich] 19
 Kałduński Stanisław [kierownik placówki OWP w Obłuzu] 18, 37
 Kamrowski Jan [wiceprezes Towarzystwa Czytelni Ludowych] 20
 Kannig Antoni [skarbnik Związku Młodzieży Pracującej „Jedność”] 148
 Kasprowicz Bolesław [dyrektor Rady Interesantów Portu] 22, 63, 90, 157
 Kaszubowski [ksiądz z Pierwoszyňa] 125
 Kawczyński Józef [wicedyrektor Izby Przemysłowo-Handlowej] 47, 58, 63, 67, 72, 75, 123
 Kazimierowicz [wiceprezes Koła Grodzkiego Związku Rezerwistów RP] 96
 Kąkol Anastazy [prezes Cechu Związku Rybaków] 16
 Kelar Franciszek [oskarżony o kradzież] 102
 Kempiański [skarbnik Związku Bezrobotnych Pracowników Umysłowych] 24
 Kenig Benjamin [prezes oddziału Kontrolerów Portowych] 153
 Kessler Józef [sekretarz Zarządu Komisarycznego Koła Związku Rezerwistów] 167
 Kępiński [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
 Kiceniowski [członek Legii Inwalidów Wojsk Polskich] 19
 Kiedrowski Józef [marynarz] 52
 Kinowski Janusz 93
 Kirstein Władysław [członek Sądu Honorowego Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”] 20, 37
 Kirtiklis Stefan [Wojewoda Pomorski] 25, 50, 56, 57, 61, 107, 112, 134
 Kitowski Ludwik [członek Towarzystwa Samodzielnych Kupców] 19, 20
 Klarowski [wiceprezes Związku Restauratorów] 134
 Klasa Jan [zranił nożem Edwarda Grabowskiego] 87, 88
 Klechniowski Czesław [redaktor „Expressu Ilustrowanego”] 69
 Klein [członek ZTT] 163
 Klotte [inżynier] 85, 87
 Kłos 19
 Kminikowski Jan [członek Wydziału Grodzkiego OWP] 18
 Knobel Markus [członek zarządu Oddziału Gdynskiego Ligi Pomocy Pracującej Palestyny] 114
 Knoll Stanisław [członek Kurkowego Bractwa Strzeleckiego] 28
 Knoll Stanisław [wiceprezes Kurkowego Bractwa Strzeleckiego] 28
 Kobylański Mieczysław [członek Zarządu Związku Oficerów Rezerwy RP] 110
 Kodłubański Antoni [zastępca przewodniczącego Oddziału Robotników Portowych] 99
 Kolanko [naczelnik Urzędu Akcyz i Monopolów] 134
 Kollat Feliks [dyrektor „Żegluga Polskiej”; prezes Zarządu Koła BBWR; prezes Związku Armatorów] 90, 117
 Kołodziej Tadeusz [członek zarządu Związku Powstańców Śląskich] 132, 168
 Konkel Józef [współwłaściciel wędzarni ryb, wspólnie z Antonim Budziszem] 100
 Korolewski Jan [członek Komisji Rewizyjnej Związku Rezerwistów RP] 99
 Korpik [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
 Kortas Franciszek kierownik szkoły powszechnej; członek Zarządu Koła Środowiskowego Nauczycieli w Gdyni] 90
 Korycki Bronisław [prezes Związku Szyprów i Maszynistów] 144
 Korzeniowski [Starosta Krajowy; członek Rady Naczelnej na Okręg Pomorski Związek Kresów Zachodnich] 133
 Kosianowski Władysław [komandor; członek Związku Oficerów Rezerwy] 20, 111
 Kos Józef (vel Piotrowski) [poszukiwany za kradzież i rabunki] 24
 Kosmatowicz Wiktor [sekretarz Związku Zawodowego Transportowców Sekcja Marynarzy] 83, 85, 87, 143, 154
 Kostecki Stefan [członek Legii Inwalidów Wojsk Polskich] 19

- Kostecki Stefan [prezes Legii Inwalidów Wojennych] 96
- Kostrzewa Franciszek [skarbnik Zjednoczonych Związków Zawodowych] 99
- Kościeniewski Franciszek [skarbnik Legii Inwalidów Wojennych] 96
- Kościuk Aleksander [członek ZZT] 65
- Kowalczyk [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 23, 51
- Kowalczyk [skarbnik Stowarzyszenia Restauratorów, Hotelarzy i pokrewnych zawodów] 23
- Kowalski [członek Komisji Rewizyjnej Koła Gdyńskiego Związku Rezerwistów Marynaryki Wojennej RP] 106
- Kowalski [członek Sądu Honorowego Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” 20
- Kowalski Stanisław [marynarz] 91
- Kozembaummach [marynarz łotewskiego statku s/s „Kaupo”] 121
- Kozłowski Jan [członek zarządu Związku Rezerwistów RP] 99
- Kreft [członek Komisji Rewizyjnej Towarzystwa Robotników Katolickich; sekretarz Oddziału Robotników Portowych] 20, 99
- Kreft [ławnik Związku Podoficerów Rezerwy RP] 28, 88
- Krenglewski Franciszek [zastępca sekretarza NPR] 161
- Krinpenford 142
- Krupski Henryk [dyrektor Izby Przemysłowo-Handlowej] 25
- Kruszewski K. [sekretarz Związku Podoficerów Rezerwy RP] 28
- Krynicky Józef [inż.; redaktor naczelny biuletynu „Portowa Agencja Prasowa” 140
- Krywko Rafał [major] 20
- Kryzel Dionizy [członek Komisji Rewizyjnej Oddziału Robotników Portowych] 100
- Książczak Nikodem [członek zarządu Związku Powstańców Śląskich] 132
- Kubala [wiceprzewodniczący Rady Rzemiosła] 120
- Kubisz [prawdopodobnie marynarz łotewski] 71
- Kuc Jan [członek Gdyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej] 31, 80, 81
- Kuc Jan [członek Gdyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej; członek PPS] 86
- Kulkowski [członek zarządu Legii Inwalidów Wojsk Polskich] 19
- Kurowski Wiktor [Starosta Krajowy; członek Rady Naczelnej Związku Kresów Zachodnich i członek Zarządu Związku Kresów Zachodnich na Okręg Pomorski] 133
- Kurpisz Henryk [adwokat] 23
- Kurra Leon [oskarżony o kradzież] 102
- Kurr Augustyn [redaktor tygodnika „Latarnia Morska”] 103
- Kurz Wiktor [delegat Badaczy Pisma Świętego z Polski] 48
- Kuske Zenon [pastor z Małego Kacka] 162
- Kuźmiński Bolesław [właściciel oraz redaktor biuletynu „Ajencja Północna”] 103, 113
- Kwapiński Jan [poseł; PPS] 77
- Kwiatkowski [pracownik firmy „Paged”] 157
- Kwinpenford Wilhelm [wysiedlony z Holandii] 142
- Kwitek [członek zarządu Polskiego Związku Kolejowców] 101
- Labuda Aleksander [redaktor „Zrzeszy Kaszubskiej”] 72, 75
- Lamot Wiktor [wojewoda pomorski] 36
- Lange [kierownik placówki OWP] 18
- Latański Stefan [skarbnik Oddziału Robotników Portowych] 99
- Latosiński [członek Komisji Rewizyjnej Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” 20, 50
- Latosiński [członek Sądu Honorowego Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” 20, 50
- Latosiński Stanisław [członek Towarzystwa Samodzielnych Kupców] 19, 95, 125
- Lebiński Leon [obywatel Wolnego Miasta Gdańska] 156
- Lebioda Jan 92
- Legocki Tolimir [sekretarz Związku Towarzystw] 31
- Leja [członek Gdyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej] 80, 81, 87, 105, 116, 154
- Lempke Leon [senator; BBWR] 50, 51
- Lepka Edward [ofiara wypadku] 102
- Lewiński [urzędnik; członek Związku Zawodowego Kolejarzy] 87
- Lidka Paweł [skarbnik Towarzystwa Powstańców i Wojaków] 37
- Limanowski Mieczysław [profesor] 28
- Linke Franciszek [skarbnik Związku Obrony Kresów Zachodnich] 169
- Lipski Józef [redaktor „Expressu Portowego”] 103
- Lisewski [członek zarządu Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”] 18, 20, 27, 37
- Lisewski Józef [członek Towarzystwa Powstańców i Wojaków] 37
- Lisiecki [członek Stowarzyszenia Restauratorów, Hotelarzy i Pokrewnych Zawodów] 20, 23
- Lisiecki Stanisław [członek Towarzystwa Robotników Katolickich] 20, 23
- Lisowski Józef [członek Stronnictwa Narodowego] 37
- Liszke Mieczysław [członek zarządu Związku Zawodowego Użyteczności Publicznej] 21
- Lityński Jan [kapitan] 35
- Łącki [Starosta Krajowy; członek Rady Naczelnej Związku Kresów Zachodnich] 133
- Łęgowska [przewodnicząca Stowarzyszenia Rodzina Robotnicza] 112, 149
- Łobocki Bazyl [prezes Towarzystwa Samodzielnych Kupców w Gdyni] 19, 28
- Łosiński Bernard [ksiądz kanonik z Sierakowic; poseł] 36, 43, 125
- Łukaszewski Henryk [członek Związku Malarzy] 16, 54
- Machlik [członek ZZT] 163
- Macholówna [skarbnik Koła Śrdowiskowego Nauczycieli w

- Gdyni] 90
- Macholski Kazimierz [zabójca Bernarda Flisikowskiego] 24
- Maciejewski [członek zarządu Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” 20
- Maciejewski [członek zarządu Związku Oficerów Rezerwy RP] 26, 110, 121
- Maciejewski Franciszek [członek komisji rewizyjnej Koła Piekarzy] 121
- Maćkowiak Antoni [handlowiec; zastępca kierownika Wydziału Grodzkiego OWP] 26, 27, 95
- Magrytówna [członkini zarządu „Stowarzyszenia Rodzina Urzędnicza] 112
- Majchrzak Franciszek [członek KPP] 152
- Majdzinski [członek zarządu Towarzystwa Kupców Rynkowych] 70
- Majewicz [posterunkowy służby śledczej] 119
- Majewski Aleksander [kapitan; prezes Związku Rezerwistów RP; członek Rady Grodzkiej BBWR] 32, 59, 63, 73, 165, 167
- Majewski [członek Związku Kranistów] 39
- Majewski Stanisław [prezes Zarządu Komisarycznego Związku Rezerwistów] 167
- „Maks” [pseudonim] 99
- Malinowski Jan [skarbnik Oddziału Robotników Portowych ZZZ] 157
- Malinowski Marian [poseł; BBWR] 112
- Maliszewski Stanisław [członek Związku Zawodowego Transportowców] 53
- Mańczyk Bronisław [członek ZTT] 65
- Mańkowski [sekretarz i skarbnik Związku Młodzieży Pracującej „Jedność” 148
- Marchocios [uczestnik Kongresu Młodzieży Słowiańskiej] 76
- Marciniak Józef [wiceprezes Towarzystwa Powstańców i Wojaków] 37
- Marszałek [sekretarz Towarzystwa Rzemieślników Katolickich] 19, 27, 112
- Marszałek [wiceprezes Związku Podoficerów Rezerwy RP] 28
- Mastek [referent] 16
- Maślanka [szofer; członek zarządu Związku Zawodowego Automobilistów] 40
- Maśliński [prezes Związku Pracowników Umysłowych] 23, 24
- Mateja [członek zarządu Polskiego Związku Kolejowców] 101, 118
- Maternicki Bolesław [członek Zarządu Związku Obrony Kresów Zachodnich na Okręg Pomorski] 133
- Matłoz Józef [poseł; SN] 25, 26, 27, 36, 37, 43
- Matuszewski Tadeusz [poseł; PPS] 68, 83
- Matysek Jan [robotnik portowy; członek ZTT] 143
- Mazela Władysław [prezes Związku Kolejarzy Polskich] 20, 33, 101
- Mazur Józef [członek Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”] 20, 27, 28, 99
- Mazur Michał [członek Oddziału Robotników Portowych] 99
- Mazurowski Antoni [prezes Towarzystwa Powstańców i Wojaków z Redy 18, 73, 132, 132–170
- Meleń Aleksander [referent personalny Urzędu Morskiego; komendant Legionu Młodych; komendant obwodu Toruńskiego] 95, 130, 166
- Mendelewski Stanisław [wiceprzewodniczący Związku Zawodowego Użyteczności Publicznej] 21
- Męczykowski Alojzy [restaurator] 53
- Mianowski Władysław [członek Komisji Rewizyjnej Oddziału Robotników Portowych] 100
- Michalewski Jerzy [członek BBWR] 63, 92
- Michalewski Jerzy [członek Rady Miejskiej BBWR] 67
- Michalik [major; Dowództwo Obrony Wybrzeża] 110, 149, 167
- Michalski [członek ZTT] 84, 111
- Michorowski [sekretarz Oddziału Stolarzy Związku Robotników Budowlanych] 52
- Miecznikowska [członkini zarządu „Stowarzyszenia Rodzina Urzędnicza] 112
- Miedziejewski Antoni [członek Komisji Rewizyjnej Oddziału Robotników Portowych] 99
- Mielczuszy M. [organizator placówki OWP na Helu] 37
- Mielnikow Wiktor [redaktor „Gazety Morskiej”] 72
- Mieszczanowski [członek zarządu Związku Legionistów] 149
- Mieszkowski Emil [członek zarządu Związku Legionistów] 149
- Migała Mieczysław [marynarz] 39, 45, 78, 121, 154
- Mikołajczak Jan [członek zarządu Związku Zawodowego Użyteczności Publicznej] 21
- Mikołajczyk Wojciech [adwokat] 125
- Mikołajczyk Wojciech [adwokat; członek Kurkowego Bractwa Strzeleckiego] 28, 68
- Mikołajczyk Wojciech [kupiec; członek OWP Starszych] 37
- Miksza Bronisław [członek Stowarzyszenia Badaczy Pisma Świątego] 114
- Miłaszewski Konstanty [członek KPP] 82
- Miodowski Bernard [kierownik placówki OWP w Małym Kacku] 37
- Mioduszewski Stanisław [redaktor „Expressu Ilustrowanego”] 80, 103
- Miotk Teodor [członek Komitetu Wyborczego listy „Praca”] 19, 63
- Mistat Mieczysław [prezes Związku Lokatorów; redaktor „Dziennika Bydgoskiego”] 38, 50, 59, 63, 70, 72, 80, 97, 112, 170
- Młynko Bronisław [radca prawny Państwowego Banku Rolnego] 95
- Młyński Stanisław [redaktor „Gazety Gdyńskiej] 125
- Moch Józef [robotnik] 60
- Moczulski Józef [poseł; BBWR] 90
- Mokwa [członek Komisji Rewizyjnej Koła Gdyńskiego Związku Rezerwistów Marynaryki Wojennej RP] 106
- Molski [prof. gimnazjum; prezes Koła Środowiskowego Na-

- uczycieli w Gdyni] 90
- Moraczewski Jędrzej [minister] 75
- Morawski Józef [sekretarz Oddziału Robotników Portowych i oddziału pracowników użyteczności publicznej] 56, 61, 64, 71, 78, 84, 91, 115, 116, 121, 122, 126, 127, 137, 138, 152, 153, 157, 162, 163
- Morhulec [członek Komisji Rewizyjnej Koła Gdyńskiego Związku Rezerwistów Marynaryki Wojennej RP] 106
- Mosiewicz Witold 97
- Moszyk [członek gdyńskiego oddziału OWP] 18, 26, 27
- Moszyk Piotr [stolarz; skarbnik Wydziału Grodzkiego OWP] 18, 26, 27
- Moszyński Stanisław [referent wychowania fizycznego Zarządu Komisarycznego Koła Związku Rezerwistów] 167
- Mościcki Ignacy [Prezydent Rzeczypospolitej] 23, 28, 50, 51, 64, 70, 74, 76, 87, 89, 91, 97, 131, 135, 141, 151, 161
- Możdżeński Leonard [inżynier; dyrektor Departamentu Morskiego Ministerstwa Przemysłu i Handlu] 100
- Możewski Władysław [członek PPS] 83
- Mroczkiewiczowa [członkini zarządu „Stowarzyszenia Rodzina Urzędnicza] 112
- Muchawski Antoni Teodor [kierownik gdyńskiego oddziału PAT] 80
- Mudkowski Władysław [przewodniczący Koła Piekarzy] 121
- Müller Jerzy [architekt] 69
- Müller [restaurator; z miejscowości Praust na terenie WM Gdańska] 81
- Müller [z Bydgoszczy; członek Związku Urzędników Kolejowych RP] 19, 50, 51
- Muza [członek Związku Rybaków] 16
- Muzdorf [członek ZZT] 163
- Nalewaj Waclaw [członek oddziału Robotników Portowych Związku Zawodowego Transportowców] 143
- Nawracaj Stanisław [członek zarządu Związku Zawodowego Użyteczności Publicznej] 21
- Neuman [urzędnik firmy „Polskarob”] 153
- Niczko [członek Zarządu Koła Gdyńskiego Związku Rezerwistów Marynaryki Wojennej RP] 106
- Niebieszczńska [członek Komisji Organizacyjnej Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Chemicznego] 22
- Niedzielski [rymarz; członek KPP] 82
- Nogaj Antoni [członek Wydziału Grodzkiego OWP] 18, 28, 37
- Nowacki Bolesław [członek Rady Miejskiej] 36, 67
- Nowacki [robotnik zatrudniony w firmie „Paged”] 58, 116
- Nowaczyk Waclaw [członek Towarzystwa Rzemieślników Katolickich] 19, 149
- Nowak Leon [kupiec; zastępca sekretarza Wydziału Grodzkiego OWP] 19, 27, 40, 121
- Nowak Maksymilian [członek Komisji Rewizyjnej Koła Piekarzy] 121
- Nowakowski Julian [skarbnik Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
- Nowakowski Stanisław [marynarz ze statku łotewskiego „Viestus”] 71
- Nowicki Witold [redaktor „Ilustrowanego Kurjera Polskiego] 70, 150
- Nyrberg Dawid [marynarz szwedzki ze staku „Jena”] 88
- Obrząckiewicz Bolesław [kierowca; sprawca wypadku samochodowego] 155
- Okoniewski Wojciech Stanisław [biskup] 76, 134
- Olszewski [student Politechniki Gdańskiej] 90
- Ordyniec Leon T. [członek Rady Grodzkiej BBWR] 38, 73
- Ostojscy [bracia; członkowie Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”] 95
- Ostojski Waclaw [członek Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”] 27
- Ostroszewski [urzędnik Dyrekcji Kolei w Gdańsku] 51
- Pachol Emil [członek KPP] 56, 60
- Paluch [mjr; Starosta Krajowy; członek Rady Naczelnej Związku Kresów Zachodnich] 133
- Palulis [delegat Badaczy Pisma Świętego z Polski] 48
- Parczewski O. [prezes Ligi Morskiej i Kolonialnej] 111
- Pastwa Alojzy [członek zarządu Oddziału Robotników Portowych] 99
- Paszkwicz Władysław [urzędnik Komisariatu Rządu członek Rady Grodzkiej BBWR] 73, 95
- Paszyk Antoni [prezes placówki „Batalion Kaszubski im. Antoniego Abrahama”] 131
- Patan Stefan [prezes Kasy Emerytalnej] 92
- Patoka Franciszek [członek Komisji Organizacyjnej Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Chemicznego] 22
- Pawlak [członek Legii Inwalidów Wojsk Polskich] 19
- Pawlak [prezes Głównego Zarządu OWP z Warszawy] 19
- Pawlikowski Franciszek 71
- Pawliński-Mówka Franciszek 78
- „Pawłow”. *Zobacz* Snarski
- Pełka Włodzimierz [współwłaściciel biuletynu „Portowa Agencja Prasowa”] 140
- Penkalla [prezes Związku Restauratorów] 134
- Petke Józef [wiceprezes Zarządu Oddziału Robotników Węglowych] 153
- Petrow [Bułgar] 76
- Petrycki Józef [poseł; Stronnictwo Narodowe] 67
- Piątek [pracownik firmy „Paged”] 157
- Piątkowski [ksiądz] 95, 96
- Piątkowski Władysław [właściciel baraku] 155

- Piela [bracia ; delegaci Badaczy Pisma Świętego z Polski] 48
- Pieper Bernard [wydawca tygodnika „Hasło Morskie”] 86
- Pieracki Bolesław [Minister Spraw Wewnętrznych] 124, 125, 126, 127, 130, 132, 135
- Piestrzyński Ryszard [poseł] 135
- Pietruski [kpt.; szef propagandy prasowej na Województwo Pomorskie] 98
- Pietrzykowski Alfons [współredaktor „Expressu Ilustrowanego; członek redakcji „Gazety Morskiej”] 125, 150
- Pikor [sędzia okręgowy] 95
- Piłsudski Józef 32, 50, 51, 64, 81, 96, 97, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 131, 161, 168
- Piotrowski Zygmunt [poseł] 86
- Pisarczyk 71
- Pisarek [wiceprezes okręgu warszawskiego Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”] 20
- Piszcz Edward [redaktor „Kuriera Poznańskiego”] 49, 89, 125
- Piwowski Julian [sekretarz Legii Inwalidów Wojennych] 96
- Piwowski Tadeusz [członek Rady Grodzkiej BBWR] 67, 73, 143
- Placz [przewodniczący Oddziału Stolarzy Związku Robotników Budowlanych] 52
- Plichta [członek zarządu Polskiego Związku Kolejowców] 16, 101
- Pliszka [działacz SN] 125
- Pluskowski Józef [generalny sekretarz ZZZ] 126
- Plutecki Zygmunt [członek Zarządu Związku Oficerów Rezerwy RP] 110
- Płaska Waław [przewodniczący Oddziału Robotników Portowych ZZZ] 157
- Płaski [prezes firmy „Paged”] 162
- Płotkowiak Felicjan [makler okrętowy; sekretarz Wydziału Grodzkiego OWP] 18, 27
- Płotkowiak Jan [urzędnik; członek zarządu gdyńskiego oddziału OWP] 26
- Podbielski Julian [członek ZYT] 65
- Podhorodecki Ferdynand [por. rez.; wiceprezes Koła Grodzkiego Związku Rezerwistów RP] 96, 167
- Pohorylec Wasyl [członek Komitetu Opieki nad Ukraińcami - emigrantami politycznymi] 99, 115
- Polakiewicz Karol [Wicemarszałek Sejmu] 75
- Polaszke Leon [Członek Oddziału Robotników Portowych] 53, 65, 105, 117, 127, 137, 143, 144, 154, 157
- Połom Bronisław [zastępca przewodniczącego Koła Piekarzy] 121
- Ponke Augustyn [członek komitetu wyborczego BBWR] 63
- Pospisil Karol [Uczestnik Kongresu Młodzieży Słowiańskiej w Gdyni] 76
- Potocki Czesław [mieszkaniec Poznania] 73
- Pręczkowski Stanisław [członek Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości] 19
- Pręczkowski Stanisław [inż.; członek zarządu Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości] 112
- Prohaska Włodzimierz [inż.; członek BBWR; członek Rady Grodzkiej] 63, 72, 98, 149
- Prokop Franciszek [marynarz; palacz na s/s „Polonia”] 52
- Prószkowski [członek zarządu Związku Oficerów Rezerwy RP] 110
- Prus [członek Komisji Organizacyjnej Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Chemicznego] 22, 96
- Przedpełski Stanisław [student Politechniki Gdańskiej] 126
- Przewłocki Józef Stanisław [redaktor tygodnika „Latarnia Morska”] 98, 103, 150
- Przybylski [wiceprezes okręgowy Polskiego Związku Kolejowców] 54, 101
- Przybylski Władysław [prezes Związku Zawodowego Malarzy, Lakierników i Połotników] 54
- Pstrągowski [prezes Oddziału Robotników Portowych] 157
- Ptaszek [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
- Pucka [nauczycielka; sekretarzem Koła Śródownskiego Nauczycieli w Gdyni] 58, 67, 90
- Pudlik Bronisław [prezes Związku Powstańców Śląskich] 132, 168
- Pupl Jan [członek zarządu Związku Obrony Kresów Zachodnich na Okręg Pomorski] 133
- Purwin Kazimierz [redaktor „Latarni Morskiej”] 72, 103, 150, 160
- Pyttel Stefan [sekretarz Kurkowego Bractwa Strzeleckiego] 28
- Rabiecin Józef [prezes Chóru Kościelnego „Symfonia”] 96
- Rackowski [członek Stowarzyszenia Restauratorów, Hotelarzy i pokrewnych Zawodów] 23
- Radław Władysław [malarz] 15, 16
- Radomski Mendel [wysiedlony z Holandii] 142
- Radomski [pracownik firmy „Paged] 157
- Radomski Rajmund [starszy ogniomistrz] 35
- Radtke [radny; członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP; przewodniczący Zwyczajnego Walnego Zjazdu Delegatów Związku Urzędników Kolejowych Rzeczypospolitej Polskiej] 28, 50, 51, 112
- Rajkowski Leon [wiceprezes Związku Zawodowego Transportowców] 53
- Rajsler Chaim [kupiec] 82
- Rakowski Alojzy [sekretarz Rady Rzemiosła] 120
- Raszke Maria [restauratorka] 27
- Rataj [członek Komisji Rewizyjnej Towarzystwa Robotników Katolickich] 19, 20, 27, 112, 149
- Rauch Janusz [wiceprezes Komitetu dla Spełniania Zadań Gminy Żydowskiej w Gdyni] 115, 121, 124, 136, 161

- Rawicz-Szczerbo Władysław [dyrektor; wiceprezes Izby Przemysłowo-Handlowej] 90
- Rawski Józef [skarbnik Zarządu Komisarycznego Koła Związku Rezerwistów] 167
- Reichert Roman 167
- Reichert Roman [III wiceprezes Zarządu Komisarycznego Koła Związku Rezerwistów] 167
- Reisinger [członek Komitetu KOKPP Gdynia] 82
- Renc [prezes Sekcji Robotników Portowych (ZZZ)] 22
- Richert Jan [wiceprezes zarządu Oddziału Robotników Węglowych] 153
- Rochowiak Franciszek [sekretarz okręgowy Związku Robotników i Rzemieślników] 153, 161
- Rogała [referent oświatowy Wydziału Grodzkiego OWP; kierownik Wydziału Powiatowego] 27, 30
- Rogalski [komisarz; członek Związku Towarzystw] 20
- Romatowski [robotnik zatrudniony w Olejarni Gdyńskiej] 23
- Rombowski [członek zarządu Polskiego Związku Kolejowców] 101
- Rongenc 122, 144, 154
- Rostat Ludwik [inżynier; członek Towarzystwa Samodzielnych Kupców] 19
- Rostkowski Feliks [wicedyrektor Departamentu Morskiego Ministerstwa Przemysłu i Handlu] 90
- Roszczyński Wiktor [prezes Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości] 112
- Roszczyński Teofil [skarbnik Cechu Szewców 16] 16
- Roze 154
- Rzopłochowski Ignacy [starszy Cechu Szewców] 16
- Rożkowiak Franciszek [sekretarz Okręgowego Związku Robotników i Rzemieślników] 151
- Rudowski Jan [poseł; BBWR] 90
- Rummel Julian [dyrektor „Żegluga Polskiej”; prezes Związku Armatorów Polskich] 21, 28
- Runger [członek zarządu warszawskiej Centrali Związku Zawodowego Automobilistów] 40
- Rusiecki Leon [kpt. marynarki handlowej] 23
- Rutkowski Stefan [redaktor gdyńskiego Oddziału PAT] 80
- Rybicki Stanisław [ofiara wypadku samochodowego] 155
- Rybiński Lucjan [członek OWP] 16, 26, 125
- Ryks Oskar [ofiara wypadku samochodowego] 88
- Sadowski Zdzisław [student z Gdańska; prelegent na odczycie w ZZZ] 38, 71
- Sajewicz Adolf [komendant Związku Podoficerów Rezerwy RP] 28
- Sawicki [pracownik firmy „Paged”] 157
- Schläger Bronisław [dr medycyny; sekretarz Klubu Towarzystwa] 151
- Schmidt Józef [członek zarządu Związku Zawodowego Użyteczności Publicznej] 21
- Semmerling Augustyn [restaurator] 24, 37
- Serocki Paweł [poseł komunistyczny do Senatu Gdańskiego] 71, 78
- Serotzki Franciszek [sekretarz Klubu ISH w Gdańsku] 60
- Sichrawa Mieczysław [redaktor-korespondent „Expressu Ilustrowanego”] 72, 98
- Siedlecki [członek ONR z Warszawy] 126
- Sieg [ksiądz proboszcz ze Starzyna] 125
- Sieja Ignacy [marynarz] 39
- Siekajc Ludwik [oskarżony o kradzież] 102
- Siekajc Władysław [oskarżony o kradzież] 102
- Sierakowice 125
- Sikora [posterunkowy] 146
- Sikorski Franciszek [skarbnik Zarządu Oddziału Robotników Węglowych] 153
- Sikorski [prezes Legi Inwalidów Wojsk Polskich] 19, 153
- Skąpski [arbitr; reprezentant Związku Zawodowego Robotników Budowlanych] 85, 117
- Skowroński Bronisław [członek Towarzystwa Robotników Katolickich] 20
- Skup Witold [wiceprezes Koła Związku Rezerwistów MW RP oraz przewodniczący sekcji szeregowych Koła Związku Rezerwistów MW RP] 100, 105
- Skwiercz Józef [członek zarządu Związku Obrony Kresów Zachodnich] 169
- Sławoj-Składkowski Felicjan [Minister Spraw Wewnętrznych] 36
- Słupski Adam [restaurator; sekretarz Stowarzyszenia Restauratorów, Hotelarzy i pokrewnych zawodów; członek Towarzystwa Samodzielnych Kupców] 16, 18, 19, 23, 26
- Smoleń Władysław [członek zarządu Towarzystwa Samodzielnych Kupców] 134
- Smosarski Feliks [członek Związku Rezerwistów RP] 167
- Snarski Kazimierz [marynarz s/s „Polonia”] 21, 71, 78, 92, 99, 103, 105, 115, 121, 122, 150, 156, 162
- Sobański Stanisław [członek zarządu Towarzystwa Kupców Rynkowych] 70
- Sobczak Alojzy [zegarmistrz, kierownik Wydziału Grodzkiego OWP; prezes Wydziału Młodych Stronnictwa Narodowego] 18, 19, 22, 36, 37, 52, 53, 54, 96, 125, 126, 131, 151
- Sobczak [robotnik; Olejarnia Gdyńska] 18, 23, 25, 26, 27, 30, 36, 37, 42, 43, 55, 95, 126
- Sobieczyński [kierownik placówki gdyńskiej OWP] 18
- Sobolewski Stanisław [członek Związku Zawodowego Transportowców] 69, 76, 80, 81, 83, 85, 87, 98, 100, 106, 116, 144
- Soból [robotnik zatrudniony w firmie „Paged”] 116
- Sokół Franciszek [Komisarz Rządu w Gdyni] 6, 7, 8, 9, 18, 20, 27, 36, 37, 42, 43, 48, 50, 59, 67, 68, 70, 71, 72, 74, 76, 78, 79, 81, 82, 84, 85, 87, 91, 94, 95, 97, 99, 104, 107, 108, 109, 113,

- 115, 119, 121, 124, 126, 129, 131, 134, 135, 136, 139, 140, 141, 146, 149, 150, 152, 156, 160, 162, 165
- Sokulski Władysław [członek Towarzystwa Samodzielnych Kupców] 19
- Soliński Stanisław [organizator placówki OWP na Helu] 37
- Sonabend Mendel Wolf [prezes Komitetu dla Spełniania Zadań Gminy Żydowskiej w Gdyni] 115
- Sotkowski Bronisław [kierownik Hali i Chłodni Rybnej; wydawca i redaktor „Komunikatów Portu Rybackiego w Gdyni”] 150
- Sowiński Lucjan [członek zarządu Związku Rezerwistów RP] 99
- Sprewa [członek zarządu Polskiego Związku Kolejowców] 101
- Stachowski Tadeusz [urzędnik Komisarjatu Rządu; zastępca skarbnika Wydziału Grodzkiego OWP] 27
- Stachuła [prezes Związku Zawodowego Elektromonterów 40
- Stachyra Franciszek [członek KPP] 60
- Stamirski [sekretarz Polskiego Związku Kolejowców] 101
- Stanisławski [członek Wydziału Grodzkiego OWP] 18
- Stańca Wojciech [prezes Związku Nauczycielstwa Polskiego] 113
- Stańco Wojciech [kierownik szkoły powszechnej; wiceprezes Koła Środowiskowego Nauczycieli w Gdyni] 90
- Starzak Władysław [poseł; BBWR] 90
- Stefanowicz Zygmunt 125
- Steinke Jan [robotnik, ofiara wypadku] 93
- Stelmaszewski [zastępca sekretarza Związku Podoficerów Rezerwy RP] 28
- Sterba [członek zarządu Legii Inwalidów Wojsk Polskich] 19
- Sterba Karol [członek Legii Inwalidów Wojsk Polskich] 19
- Steter [urzędnik Kasy Chorych; członek zarządu członek zarządu Wydziału Grodzkiego OWP] 18
- Stępiński Wacław [sekretarz generalny Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
- Stoltzkie Leon [kolporter literatury komunistycznej] 32
- Stoltzki Fritz [mieszkaniec Wolnego Miasta Gdańska] 21
- Strągowski Jan [przewodniczący Oddziału Robotników Portowych] 99
- Stróżyk [członek zarządu Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” 20
- Stróżyński [członek Stowarzyszenia Restauratorów, Hotelarzy i pokrewnych Zawodów] 18, 23, 37
- Stróżyński Jan [restaurator; właściciel restauracji „Pomorzanka” 18, 23, 37
- Strykowski Akiwa Majer [członek Brith Trumpeldor-Beitar] 120
- Styczyński Robert [sekretarz Związku Zawodowego Użyteczności Publicznej] 21
- Supruniak Józef [zamordowany przez Antoniego Wiśniewskiego] 119
- Surman Wojciech [ksiądz; członek Komitetu Wyborczego, lista „Gospodarcza”] 63
- Suszyński Stanisław [portier w kinie „Bajka”] 60
- Szacherski Zygmunt Mariusz [kierownik Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego; członek Rady Grodzkiej] 5, 6, 7, 21, 25, 44, 47, 51, 55, 58, 60, 62, 64, 65, 67, 68, 70, 71, 72, 73
- Szafir Wolf [gdyński korespondent dziennika syjonistycznego „Der Najer Morgen”] 140
- Szaniawski Ignacy [kmdr] 35
- Szaniawski Włodzimierz [Wicekomisarz Rządu] 28, 29, 38
- Szczepankowski [szofer; członek Związku Zawodowego Automobilistów] 40
- Szczepanowski [skarbnik Związku Podoficerów Rezerwy RP] 28
- Szklarski [dr; członek zarządu Związku Legonistów] 63, 149
- Szmidt Roman [skarbnik Związku Zawodowego Transportowców] 53
- Szorc [prezes związków zawodowych Gdyńskich Przedsiębiorstw Elektrycznych] 40
- Szpikowski Marian [członek Zarządu Związku Oficerów Rezerwy RP] 110
- Szponar Stanisław [członek Rady Grodzkiej BBWR; wiceprezes Związku Legionistów Polskich] 36, 63, 72
- Szramkiewicz [urzędnik PKP Poznań; członek Partii Narodowych Socjalistów] 51, 89
- Szramkiewicz 90
- Szrejber Jan [skarbnik Związku Zawodowego Szyprów i Maszynistów Polskiej Marynarki Handlowej] 64
- Szturmowski Piotr [poseł] 36
- Szulc Aleksander [współwydawca i współredaktor] 74
- Szulc Zygmunt [członek Gdyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej] 80
- Szultz [członek gdyńskiego oddziału Polskiego Związku Kolejowców] 33
- Szumiński Marian [członek Związku Zawodowego Transportowców. Sekcja Marynarzy] 60, 83, 85, 87
- Szutenberg Ignacy [radny w Radzie Miejskiej miasta Gdyni] 67, 68, 69, 97, 113
- Szymański [członek Towarzystwa Samodzielnych Kupców] 19
- Szymański Stanisław [złodziej] 139
- Szymczyk [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
- Szynszecki Stanisław [sekretarz zarządu Towarzystwa Robotników Katolickich] 20
- Szypowski [członek ONR z Warszawy] 126
- Śledź Jan [prezes gdyńskiego Koła Klubu Szoferów Województwa Pomorskiego] 40, 41
- Śliwiński Józef [skarbnik Towarzystwa Powstańców i Wojaków] 19
- Śmiarowski [robotnik zatrudniony w firmie „Paged”] 116
- Śmietana Szczepan [prezes Zjednoczonych Związków Zawodowych] 99
- Śniatecki [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51

-
- Świerkowski [wizytator] 38
Świk [członek Gdyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej] 116, 154
Świtalski Kazimierz [Marszałek Sejmu] 23
Talaśka [skarbnik Oddziału Stolarzy Związku Robotników Budowlanych] 52
Tański Czesław [członek zarządu Związku Oficerów Rezerwy RP] 110
Tatar Stefan [bosmanmat z Kompani Szkolnej Kadry Szeregowych Floty] 139
Tatar Weronika [zastrzelona przez męża Stefana Tatara] 139
Tebinka Zygmunt [poseł] 75, 90, 98, 103
Tomaszewski [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
Tomaszkiewicz Ignacy [poseł] 61
Tomczyk [robotnik portowy; członek ZZT] 143
Tor Stanisław [dyrektor firmy „Paged”] 162
Tournelle Henryk [prokurator] 169
Trybula [skarbnik Towarzystwa Robotników Katolickich] 20
Turzyńska [wiceprezes Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”] 37
Turzyński [ksiądz proboszcz] 19, 20, 21, 28, 29, 111, 116, 125, 149, 170
Twardowski [członek zarządu Legii Inwalidów Wojsk Polskich] 19
Tycner [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
Tymian 123
Tyszkowski [członek zarządu Związku Urzędników Kolejowych RP] 51
Ulewicz [kasjer Pierwszego Urzędu Pocztowego] 146
Unrug Józef [kmdr] 29
Urbaniak Franciszek [robotnik] 60
Ustachowski [uczestnik wypadku samochodowego] 119
Uzdowski Stanisław [złodziej] 102
Vogt [uczestnik wypadku samochodowego] 119
Vossowa [restauratorka] 19
Wajski [wiceprezes Legii Inwalidów Wojennych] 96
Walczak [członek Gdyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej] 80
Walczaki Marian [łąicznik ISH w Gdyni] 39
Walenty Dąbrowski [oskarżony o kradzież] 102
Walewski Stanisław [wiceprzewodniczący Komisji Organizacyjnej Okręgu Morskiego OMP] 166
Walkowski Kazimierz [ofiara wypadku] 102
Wandtke Józef [restaurator] 72, 75, 113
Wandycz Jan [prezes Związku Maszynistów oraz Szyprów Okrętowych] 64, 101
Wasilewski Andrzej [oskarżony o kradzież] 102
Waszyngton Jerzy 26, 29
Wąsowicz Antoni [wiceprezes Stowarzyszenia Weteranów b. Armii Polskiej we Francji] 96
Wegner Franciszek 125
Werner Kazimierz [członek PPS] 86
Werner Kazimierz [delegat PPS CKW na kongres w Warszawie] 31, 33, 34, 38, 68, 80, 81, 85, 86, 98, 144
Węgierski Jan 73
Wierczak [prof.] 125
Wieruszewski Wiktor [prezes Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego] 167
Wieruszewski Władysław [członek PPS CKW] 68, 80, 81, 141, 145
Wierzyński Antoni [członek komisji rewizyjnej Koła Piekarzy] 121
Wietrzyński Ignacy [prezes Towarzystwa Powstańców i Wojaków] 37
Wigura Stanisław [inż.; lotnik] 51
Wilczyńska [skarbniczka Stowarzyszenia Rodzina Urzędnicza] 149
Wilczyński [delegat do Zarządu Okręgowego ZZT] 71
Wilma Józef [sekretarz placówki OWP w Szkole Morskiej] 18
Wilmowa Franciszka [członkini OWP] 18
Winclawski [Józef] [skarbnik Obozu Wielkiej Polski] 18
Wiński Zygmunt [współwydawca i współredaktor] „Biuletynu Handlowo-Morskiego] 74
Wiśniewski Antoni [morderca Józefa Supruniaka] 119
Wiśniewski [ławnik Związku Podoficerów Rezerwy RP] 28
Witt [członek Towarzystwa Rzemieślników Katolickich] 19
Wittich Emil [członek Związku Zawodowego Kolejarzy] 87
Wittlin Mieczysław [współwydawca i współredaktor] 74
Włodzimierz Malc [marynarz] 39
Wojdak [sekretarz Związku Restauratorów] 134
Wojewoda [delegat centralnego Zarządu ZZT z Warszawy] 25, 33, 50, 56, 57, 61, 82, 107, 112, 134, 144
Wojewski Jakub [restaurator] 16, 20, 27, 28
Wojtas Stefan [wiceprzewodniczący Oddziału Robotników Portowych ZZT] 157
Wojtkowiak Czesław [naczelnik stacji w Gdyni; członek Związku Kolejarzy Polskich] 20
Wollenberg Kurt [skazany za szpiegostwo] 119
Wołyński Leon [sekretarz Klubu Towarzyskiego] 151
Wowczenko Metodiusz [członek Komitetu Opieki nad Ukraińcami - emigrantami politycznymi] 99
Woźniak Józef [prezes Związku Zawodowego Transportowców] 64
Wójcik Piotr [przedstawiciel Cechu Rzeźnickiego z Poznania] 73
Wójcik [robotnik; Olejarnia Gdyńska; prezes Komisji Organizacyjnej Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Chemicznego] 22, 23
Wróbel Jan [członek Komisji Rewizyjnej Oddziału Robotników Portowych] 71, 100, 168
Wróbel [skarbnik Okręgowego Koła Związku Inwalidów w Gdyni] 168
Wróblewski [członek Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”] 27
-

Wrycza Józef [ksiądz] 73
Wypychowski Józef [członek zarządu Związku Rezerwistów RP] 99
Wypych Stanisław [sekretarz Zjednoczonych Związków Zawodowych] 99
Wyrzykowski Stefan [członek OWP] 50
Wysocki Maksymilian [wiceprezes Związku Kolarzy Polskich] 101, 166
Wyszecki [wiceprezes Towarzystwa Robotników Katolickich] 20, 101
Wytych Stanisław [prezes gdyńskiego oddziału Związku Zawodowego Robotników Budowlanych] 40
Zabierzowski Zygmunt [Komisarz Rządu] 5, 6, 8, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 28, 29, 32, 35, 38, 42, 44, 47, 49, 51, 55, 56, 58, 60, 62, 64, 65, 93
Zahorski Stanisław [sekretarz Związku Nauczycielstwa Polskiego] 113
Zaleski Władysław [kapitan portu w Gdyni] 97
Zarzycki Ferdynand [Minister Przemysłu i Handlu] 89
Zawadzki Konrad [handlowiec z Gdyni; kierownik Wydziału Grodzkiego OWP] 18, 25, 26, 27
Zawodny Marian [adwokat; prezes Wydziału Starszych SN] 18, 20, 27, 28, 37, 50, 63, 125, 126, 134, 141, 149, 150, 151, 161
Zieliński Teodor [sekretarz Związku Zawodowego Robotników Budowlanych] 23, 30, 31, 33, 34, 40, 46, 52, 53, 55, 56, 57, 59, 61, 63, 64, 67, 68, 80, 81, 84, 86, 98, 101, 114, 116, 117, 118, 144, 157, 158, 161, 163
Zielonka [robotnik portowy; członek ZZT] 143
Zientek Władysław [członek zarządu Związku Rezerwistów RP] 99
Zięciak Marian [członek SN] 59, 63, 125
Ziółkowski [członek zarządu Związku Oficerów Rezerwy RP] 110, 112
Ziwert Bolesław [skarbnik Związku Zawodowego Szyprów i Maszynistów Polskiej Marynarki Handlowej] 64
Zuske-Zdzierz Maksymilian [inżynier; członek Związku Towarzystw] 20
Żebracki Tadeusz [poseł; BBWR] 90
Żułowski Zygmunt [poseł; PPS] 69, 143, 162
Żurawski Stefan [prezes Związku Zawodowego Pracowników Garncarskich i Zduńskich] 54
Żurek Stefan [wiceprezes Związku Nauczycielstwa Polskiego] 113
Żwirko Franciszek [por.; lotnik] 51

INDEKS

PRZEDMIOTOWY

A

„A.B.C.” *Zobacz* Czasopisma
„Ackermans & van Haaren” [firma] 138, 158
„Ajencja Północna” *Zobacz* Czasopisma
Akademia Papieska 28
Ameryka Południowa 24, 160
Ameryka Północna 160
Amsterdam 23
Anglia 54, 86, 87
„Apel” [brożura] 84
„Aresztowanie mordercy Ministra Pierackiego” [artykuł] 125
Armatorzy 15, 36, 39, 45, 68, 69, 71, 79, 82, 84, 85, 87, 90, 91, 97, 99, 100, 103, 104, 105, 117, 131, 136, 137, 138, 157
Akademicki Związek Pracy dla Państwa. *Zobacz* Legion Młodych

B

Badacze Pisma Świętego. *Zobacz też* Stowarzyszenie Badaczy Pisma Świętego; Wolne Stowarzyszenie Badaczy Pisma Świętego
Konwencja 31, 48, 114, 120, 141
„Baltavia”. *Zobacz* Statki
„Baltonja”. *Zobacz* Statki
„Balto Polak”. *Zobacz* Drukarnie
Bank Gospodarstwa Krajowego. *Zobacz* Banki
Banki
– Bank Gospodarstwa Krajowego 108, 110
– Dr Józef Kugel i Spółka 104
– Państwowy Bank Rolny 95
– Powszechny Bank Związkowy 160
„Batalion Kaszubski im. Antoniego Abrahama” 131
Batalion Kaszubski im. Antoniego Abrahama 148
Bezrobocie 16, 17, 20, 23, 24, 25, 30, 34, 38, 40, 41, 42, 44, 46, 47, 49, 52, 54, 56, 57, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 76, 79, 81, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 91, 92, 94, 101, 104, 106, 109, 112, 117, 119, 121, 122, 123, 126, 133, 136, 138, 144, 149, 154, 158, 163, 168
„Biuletyn Handlowo-Morski” *Zobacz* Czasopisma
Biuletyn Prasowy „Morskiej Agencji Telegraficznej” *Zobacz* Czasopisma
„Biuletyn” [wydawnictwo Izby Przemysłowo-Handlowej w Gdyni] *Zobacz* Czasopisma
„Błyskawica” *Zobacz* Czasopisma
Biuro Portowego Pośrednictwa Pracy. *Zobacz* Biuro Pośrednictwa Pracy dla robotników portowych w Gdyni
Biuro Pośrednictwa Pracy dla robotników portowych w Gdyni 127, 140, 141, 142, 143, 151, 152, 153, 154

„Błękitni”. *Zobacz* Klub Sportowy „Błękitni”
„Bolszewik” [wydawnictwo] 160
„Boston” [bar] 24
Boże Narodzenie 169
Brodnica 73
Brukarze 117, 118, 121, 122, 123, 145
Bułgarzy 76
Bydgoszcz 34, 40, 50, 53, 144

C

Cechy 73, 120
– Blacharski 120
– Rzeźnicki 73, 120
– Szewski 16
– Ślusarski 120
– Walne Zgromadzenie Cechów w Ostrowie Wielkopolskim 73
– Zjazd Cechów Rzeźnickich z województw Poznańskiego i Pomorskiego 72, 73
„Centrala Mebli” [firma] 115
Centrolew. *Zobacz*
Ceny 30
ChD. *Zobacz* Chrześcijańska Demokracja
Chełmno 38, 73
Chiny 23
Chłodna [Warszawa] . *Zobacz* Ulice
Chłodnia Portowa 107, 119, 150
Chłodnia Rybna 150
Chojnice 158, 169
„Chorzów”. *Zobacz* Statki
Chóry
– „Dzwon Bałtycki” 29
– Kościelny „Symfonia” 29, 96
– Robotników Marynarki Wojennej 76
Chrześcijańska Demokracja. *Zobacz* Partie polityczne
„Codzienny Informator Prasowy” *Zobacz* Czasopisma
„Cud nad Wisłą” [obchody] 77
„Czarny”. *Zobacz* Majchrzak Franciszek
Czasopisma 33, 114, 125, 135, 140
– „A.B.C.” 74
– „Ajencja Północna” 103
– „Biuletyn Handlowo-Morski” 74
– Biuletyn Prasowy „Morskiej Agencji Telegraficznej” 83
– „Biuletyn” [wydawnictwo Izby Przemysłowo-Handlowej w Gdyni] 30
– „Błyskawica” 90, 120
– „Codzienny Informator Prasowy” 83

- „Czerwony Marynarz” 60, 81, 87, 92
  - „Der Najer Morgen” 140
  - „Express Portowy” 17, 30, 89, 103
  - „Gdynia i Wybrzeże” 72, 76, 80
  - „Hasło Morskie” 82, 83, 86
  - „Jüdische Tribüne” 120
  - Kalendarz Tygodniowy „Bałtyk i Wybrzeże” 72, 83
  - „Komunikat Portu Rybackiego w Gdyni” [wydawnictwo Agencji Prasowej] 150
  - „Latarnia Morska” 98, 103, 114, 150
  - „Marynarz Rewolucjonista” 92
  - „Myśl Narodowa” 140
  - „Na Straży” 32
  - „Nasz Przegląd” 120
  - „Nowa Epoka” 30
  - „Nowa Polska” 103
  - „Nowiny Poświęteczne” 150
  - „Obrona Ludu” 98, 151, 153
  - „Pielgrzym” 26
  - „Polacy na całym świecie” 120
  - „Polska Wolność” 72
  - „Portowa Handlowa Agencja Prasowa” 103, 140
  - „Prasowa Informacja Morska” 120, 125
  - „Robotnik” 77, 80, 157
  - „Sąd” 31
  - „Strażnica” 31, 48
  - „Trójzęb” 115
  - „Tydzień Robotnika” 150
  - „Tygodnik Portowy” 140, 150
  - „Tygodnik Turystyczny” 160
  - „Uciemienie” 31
  - „Walka Ludu” 157
  - „Wiadomości Portu Gdynińskiego” 86
  - „Wiatr od Morza” 83
  - „Złoty wiek” 31
  - „Zrzesza Kaszubska” 69, 72, 75, 113
  - „Czerwony Marynarz” *Zobacz Czasopisma*
  - „Czynna Samopomoc”. *Zobacz Związki*
- D**
- Dania 115
  - Policja 115
  - Strajki 24, 115
  - „Daniłowicz” [firma] 117
  - „Danziger Allgemeine Zeitung”. *Zobacz Gazety*
  - „Danziger Neueste Nachrichten” *Zobacz Gazety*
  - „Der Najer Morgen” *Zobacz Czasopisma*
  - Czesi 76
  - „Deutsche Vereinigung e.V.” [organizacja mniejszości niemieckiej] 162
  - „Dioni” [statek grecki]. *Zobacz Statki*
  - „Dobry Wieczór Kurjer Czerwony”. *Zobacz Gazety*
  - „Do ludu pracującego miast i wsi” [odezwa Polskiej Partii Socjalistycznej] 34
  - Dom Kasy Emerytalnej Kolarzy 34
  - Dom Kuracyjny [Puck] 18
  - Dom Ludowy 31, 70
  - Dom Marynarza 121
  - Dom Rzemieślnika 27
  - Dowództwo Obrony Wybrzeża. *Zobacz Wojsko Polskie*
  - Dozór policyjny 92, 150
  - Dr Józef Kugel i Spółka. *Zobacz Banki*
  - „Drukarnia Polska”. *Zobacz Drukarnie*
  - Drukarnie
  - „Balto Polak” 98
  - „Drukarnia Polska” 114
  - [Drukarnia szkolna Państwowej Szkoły Morskiej] 26
  - „Zrzesza Kaszubska” 72, 75, 113
  - Dworzec Morski 89
  - Dyrekcja Kolejowa w Gdańsku. *Zobacz Polskie Koleje Państwowe*
  - Dywersja 16, 24, 35, 42, 58, 62, 65, 67, 79, 84, 85, 89, 93, 102, 107, 119, 139, 146, 156, 159, 164
  - Działalność antypaństwowa 92
  - Dzielnice
  - Chylonia 18, 19, 24, 29, 30, 31, 35, 36, 37, 48, 58, 63, 67, 77, 95, 102, 110, 111, 151, 167
  - Cisowa 88, 167
  - Demptowo 37
  - Grabówek 31, 33, 40, 46, 52, 56, 63, 65, 71, 80, 94, 95, 102, 108, 110, 111, 140, 157, 167
  - Obłuze 18, 36, 37, 82, 107, 111, 113, 114, 130, 132, 167
  - Oksywie 18, 19, 27, 29, 31, 34, 37, 58, 63, 73, 75, 95, 107, 113, 132, 148, 151, 167
  - Orłowo 60, 103, 151, 162, 167
  - Śródmieście 151, 167
  - Witomino 95, 109, 111, 130, 155
  - „Dziennik Bydgoski”. *Zobacz Gazety*
  - „Dziennik Gdyniński”. *Zobacz Gazety*
  - Dziennik Urzędowy RP 87
  - „Dzień Oszczędności” 165
  - Dzień Patrona Harcerstwa. *Zobacz Związek Harcerstwa Polskiego*
  - „Dzień Spółdzielczości” 38
  - [Dziesiątego] 10 Lutego. *Zobacz Ulice*

E

„Echo”. *Zobacz* Gazety
„Echo Morskie”. *Zobacz* Gazety
„Elemka” [żaglowiec] 149, 169
„Eliza” [willa] 26
Encykliki. *Zobacz* „Rerum Novarum” [encyklika]; *Zobacz* „Quadragesimo Anno” [encyklika]
„Encykliki papieskie” [referat] 134
Episkopat Polski 148
„Express Ilustrowany”. *Zobacz* Gazety
„Express Portowy” *Zobacz* Czasopisma

F

Fischerstrasse [Wolne Miasto Gdańsk]. *Zobacz* Ulice
Flota Rosyjska 143
FOM. *Zobacz* Fundusz Obrony Morskiej
Francja 86, 94, 95, 96, 108, 111, 113, 130, 132, 148, 168
Fundusz Bezrobocia 16, 24, 34, 41, 44, 46, 54, 57, 61, 65, 66, 106
Fundusz Obrony Morskiej 108, 111, 130, 133, 149, 168
Fundusz Pracy 89, 92, 101, 106, 122, 123, 158, 163
– Komitet Funduszu Pracy 89, 101, 106

G

Garwolino 142
„Gazeta Gdyńska”. *Zobacz* Gazety
„Gazeta Morska”. *Zobacz* Gazety
„Gazeta Morska”. *Zobacz* Gazety
„Gazeta Polska”. *Zobacz* Gazety
„Gazeta Warszawska”. *Zobacz* Gazety

Gazety

– „Danziger Allgemeine Zeitung” 125
– „Danziger Neuechste Nachrichten” 69, 125
– „Dobry Wieczór Kurjer Czerwony” 72, 75, 80, 140
– „Dziennik Bydgoski” 38, 55, 80, 86, 96, 103, 119, 125, 135, 151, 160, 170
– „Dziennik Gdyński” 17, 25, 26, 36, 42, 47, 72, 83, 103, 125
– „Echo” 30
– „Echo Morskie” 30, 42, 125
– „Express Ilustrowany” 69, 72, 98, 103, 125, 150
– „Gazeta Gdyńska” 18, 30, 36, 80, 83, 112, 120, 125
– „Gazeta Morska” 72, 75, 144, 150
– „Gazeta Morska” 25, 30, 36, 42, 47, 49
– „Gazeta Polska” 135
– „Gazeta Warszawska” 125

– „Ilustrowany Kurjer Codzienny” 150
– „Kurjer Poranny” 120, 150
– „Kurjer Poznański” 47, 49, 69, 72, 77, 80, 83, 89, 96, 98, 103, 114, 120, 125, 135, 150
– „Nowy Kurjer” 80, 135
– „Orędownik” 72, 83, 114, 135, 140, 151
– „Ostatnie Wiadomości” 75
– „Słowo Pomorskie” 47, 49, 69, 72, 74, 75, 80, 83, 86, 89, 98, 103, 114, 135, 140, 150, 151
– „Wieczór Warszawski” 83, 86
Gdańsk. *Zobacz* Wolne Miasto Gdańsk
„Gdynia”. *Zobacz* Klub Sportowy „Gdynia”
Gdynia 15, 21, 32, 33, 38, 60, 72, 89, 98, 103, 120, 124, 125, 126, 160
Gdynia Ameryka Linje Żeglugowe, Spółka Akcyjna. *Zobacz* Linie żeglugowe; *Zobacz* Towarzystwo Okrętowe „Gdynia-Ameryka”
„Gdynia a powiaty północne Pomorza” [referat] 25
„Gdynia i Wybrzeże” *Zobacz* Czasopisma
Gdyńska Spółdzielnia Mieszkaniowa 33, 40, 46, 52, 80, 94, 108, 110
Gdyńskie Biuro Budowlano-Inżynieryjne 34
Gdyńskie Przedsiębiorstwa Elektryczne 40
„Gdzie są Umarli” [broszura] 31, 48
Genewa 140, 147
Genua 160
Giełda Pracy 15
Gmina Wyznaniowa Żydowska 99
Göteborg 160
„Gottfried Poppe”. *Zobacz* Statki
Grudziądz 27, 69, 73, 117, 156

H

Hala Rybna 38
Hamburg 15, 21, 39, 52, 64, 102
Handel 30, 62, 63, 97, 98, 102, 108, 140, 160, 177
Harcerstwo 129
„Hasło Morskie” *Zobacz* Czasopisma
„Hechaluc” [organizacja] 161
„Hej Bracia Sokoli” [pieśń] 20
Hel 37, 38, 72
Helski Półwysep 126
„Højgaard & Schultz” [firma] 158
Holandia 142
Hotele 18, 19, 20, 28, 37, 134
– Centralny 16, 17, 19, 20, 22, 23, 28, 37, 46, 81, 82, 86, 122, 126, 128, 153, 157, 158, 163

I

„Ida Blumentahl” . *Zobacz* Statki
„Ilustrowany Kurjer Codzienny”. *Zobacz* Gazety
„Ina Lotte Blumentahl”. *Zobacz* Statki
„Inprekor” [broszura] 105
Inspektorat Pracy 40, 41
Inspektor Pracy 34, 45, 46, 54, 100, 116, 117, 118, 123, 127, 156, 157
Instytut Towarzystwa Kulturalno-Oświatowego im. Stefana Żeromskiego 108, 109, 111
International of Seamen and Harbour Workers. *Zobacz* ISH
International Transport Worker’s Federation (ITF). *Zobacz* ITF – ISH [Hamburg] 39
– ISH [klub w Wolnym Mieście Gdańsku] 15, 21, 39, 45, 52, 56, 60, 64, 70, 71, 74, 79, 87, 92, 105, 121
„Iskra” [Agencja Prasowa] 103
Islandia 160
ITF 100, 144, 145, 152, 154
Izba Przemysłowo-Handlowa 25, 90, 97, 102, 122, 123, 149, 150, 166, 170
Izby Rzemieśnicze
– Gdynia 73, 117, 119, 120
– Grudziądz 73, 117
– Poznań 73

J

Jacobsneugasse [Wolne Miasto Gdańsk]. *Zobacz* Ulice
Jana z Kolna. *Zobacz* Ulice
Japonia 23
„Jaskólski i Brygiewicz” [firma] 107
[Jedenasty] XI Tydzień Lotniczy 133
[Jedenasty] XI Walny Zjazd Delegatów Związku Towarzystw Restauratorów, Właścicieli Kawiarni i Hoteli na Pomorzu 134
„Jedność”. *Zobacz* Związek Młodzieży Pracującej „Jedność”
„Jena”. *Zobacz* Statki
„Jüdische Tribüne” *Zobacz* Czasopisma
Jugosławia 76
„Jurek” [willa] 60

K

Kalendarz Tygodniowy „Bałtyk i Wybrzeże” *Zobacz* Czasopisma
Kamień [powiat morski] 37
Kanada 160
Kanał Przemysłowy 157
Karetki 133

Kartuzy 93, 113, 125
Kasa Chorych 18
Kasa Emerytalna 34, 92
Kasa Pośmiertna 117
Kaszubi 58, 68, 96, 97, 112, 113, 134, 162
„Kaszub” [samolot] 97, 111
Katania 160
Katolickie Towarzystwo Rzemieślników. *Zobacz* Towarzystwo Rzemieślników Katolickich
„Kaupo” [statek łotewski]. *Zobacz* Statki
Kawiarnie 134
Kielno 37, 151
Kina
– „Bajka” 60, 157
– „Czarodziejka” 38, 75
KKO. *Zobacz* Komunalna Kasa Oszczędności
Kluby
– Szoferów Województwa Pomorskiego 38, 40, 41
– Koło Gdynia 41
– Towarzyski 151
– Żydowski 104
Kluby sportowe
– Klub Sportowy „Błękitni” 170
– Klub Sportowy „Gdynia” 150
– Klub Sportowy Młodzieży Robotniczej 131
– Robotniczy Klub Sportowy 95
Kobryń 81
Kolonja Rybacka 15, 32, 39, 71
Koło Celne Stowarzyszenia Urzędników Skarbowych 113
Koło Marynarzy Związku Rezerwistów [RP]. *Zobacz* Związek Rezerwistów Marynarki Wojennej Rzeczypospolitej Polskiej
Koło Środowiskowe Nauczycieli w Gdyni 90
„Komdrobit” [firma] 123
Komisariat Generalny RP 35
– Wydział Wojskowy 35
Komisariat Rządu 16, 17, 27, 29, 33, 55, 56, 64, 70, 73, 77, 89, 95, 96, 98, 118, 125, 138, 153, 156, 158, 159
Komisja Arbitrażowa 85, 100, 116
Komisja do Spełniania Zadań Gminy Wyznaniowej Żydowskiej 115, 120, 124, 136
Komitet do Obrony Przemysłu i Handlu Rybnego 108
Komitet Funduszu Pracy. *Zobacz* Fundusz Pracy
Komisja Kwalifikacyjna. *Zobacz* Komisja Kwalifikacyjna dla robotników portowych
Komisja Kwalifikacyjna dla robotników portowych 20, 22, 33, 77, 85, 86, 89, 90, 99, 100, 106, 116, 117, 120, 121, 122, 124, 126, 127, 136, 137, 161, 162, 166
Komitet Opieki nad Ukraińcami - emigrantami politycznymi 99

Komitet Ukraińskich Emigrantów Politycznych 136, 140, 161
Kompania Szkolna Kadry Szeregowych Floty 139
Komunalna Kasa Oszczędności 160, 169
„Komunikat Portu Rybackiego w Gdyni” [wydawnictwo Agencji Prasowej] *Zobacz* Czasopisma
Komunistyczna Partia Niemiec 15
Komunistyczna Partia Polski 15
„Kondrobit” [firma] 117
Konfiskata czasopism 17, 69, 74, 77, 80, 83, 84, 125
Kongres Młodzieży Słowiańskiej 76
Konstytucja 3 Maja 33, 129, 131, 132
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej 89, 97, 98, 103, 107
Konsul Generalny Stanów Zjednoczonych 29
„Konsul Poppe”. *Zobacz* Statki
Konsystorz Ewangelicki [Poznań] 162
Kopenhaga 91, 92, 115
Kosakowo 37, 167
„Kościuszek”. *Zobacz* Statki
Kradzieże 16, 24, 34, 41, 46, 54, 57, 61, 65, 66, 79, 84, 85, 88, 92, 93, 102, 106, 107, 118, 123, 126, 128, 139, 145, 146, 155, 159, 164
Kraków 77, 159
„Królestwo” [broшура] 31, 48
KSMP 108
„Kurjer Poranny”. *Zobacz* Gazety
„Kurjer Poznański”. *Zobacz* Gazety

L

Langgarten [Wolne Miasto Gdańsk]. *Zobacz* Ulice
„Latarnia Morska” *Zobacz* Czasopisma
Legia Inwalidów Wojennych 19, 94, 96, 108, 111, 132, 148, 168
Legia Inwalidów Wojennych Wojsk Polskich im. Gen. Józefa Sowińskiego. *Zobacz* Legia Inwalidów Wojennych
Legia Podchorążych Rezerwy 108, 110, 130, 132, 148
Legion Młodych 69, 73, 77, 80, 94, 95, 108, 109, 129, 130, 147, 165, 166
„Lenin. Komunizm i religia” [wydawnictwo] 161
„Lenin o religii i borbie sniej” [wydawnictwo] 161
Leśna. *Zobacz* Ulice
Liberia 169
Liga Morska i Kolonialna 42, 95, 108, 111, 130, 133, 147, 149, 169
Liga Narodów 30, 140
Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej 95, 96, 108, 111, 130, 133, 147, 149, 166, 168, 169
Komitet Morski LOPP 111

Liga Pomocy Pracującej Palestynie 104, 114, 136
Centrala Ligii Pomocy Pracującej Palestyny w Warszawie 114
Liga Pomocy Pracującym w Palestynie 151
Oddział gdyński 120
Liga Pomocy Pracującym w Palestynie (Liga Pracującej Palestyny). *Zobacz* Liga Pomocy Pracującej Palestynie
Liga Samowystarczalności Gospodarczej 17
Linie żeglugowe
– Gdynia-Ameryka 17, 90, 136
– Gdynia - Hamburg 102
Londyn 16, 24, 35, 46, 54
LOPP. *Zobacz* Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej
„Lublin”. *Zobacz* Statki
Luzino 37
Lwów 140, 159

Ł

Łebno 37
Łotysze 70, 71
Łódź 30, 31, 48, 82, 142, 159
Łuck 119
Łuszczarnia Ryżu. *Zobacz* „Łuszczarnia Ryżu Wasserberger i S-ka Spółka Komandytowa w Gdyni,”
„Łuszczarnia Ryżu Wasserberger i S-ka Spółka Komandytowa w Gdyni” 22, 127

M

Macierz Szkolna w Gdańsku 168
„Magdalena Reith”. *Zobacz* Statki
Mały Kack 24, 37, 162, 167
Mały Rudnik 119
Marynarka Handlowa 64, 66, 68, 69, 70, 71, 82, 87, 157, 163, 170
Marynarka Wojenna 23, 24, 29, 34, 59, 60, 76, 99, 100, 101, 104, 105, 107, 135
Samodzielny Referat Informacyjny Dowództwa Floty 35
„Marynarz Rewolucjonista” *Zobacz* Czasopisma
MAT. *Zobacz* Morska Agencja Telegraficzna
Mazury 20
Melasa 93
Messyna 160
Miejska Betoniarnia 21
Miejski Komitet Wychowania Fizycznego i Przeposobienia Wojskowego 129
Miejskie Towarzystwo Komunikacyjne w Gdyni. *Zobacz* MTK
Miejskie Zakłady Elektryczne 21, 103

- Miejskie Zakłady Oczyszczania Miasta 21
Miejskie Zakłady Wodociągów i Kanalizacji 21
Międzynarodowa Federacja Związków Zawodowych. *Zobacz*
Międzynarodówka Amsterdamska (ITF)
Międzynarodówka Amsterdamska (ITF) 100
Międzynarodówka Marynarzy i Robotników Portowych [Hamburg] 52
Międzynarodówka Marynarzy i Robotników Portowych (International of Seamen and Harbour Workers). *Zobacz* ISH
Ministrowie
– Opieki Społecznej 136, 138, 141, 142, 143
– Pracy i Opieki Społecznej [do 1932 r.] 53, 61
– Przemysłu i Handlu 89, 156
– Spraw Wojskowych 20, 73
Ministerstwa
– Komunikacji 33, 51
– Opieki Społecznej 142, 145, 153, 156
– Przemysłu i Handlu 17, 79, 83, 90, 100
– Departament Morski 100
– Skarbu 97, 112
– Spraw Wewnętrznych 50
Mniejszości 1, 5, 6, 7, 8, 9, 15, 17, 25, 28, 29, 35, 42, 47, 49, 55, 58, 62, 67, 71, 85, 86, 89, 90, 97, 98, 102, 104, 113, 119, 120, 124, 125, 135, 139, 140, 150, 160, 162, 177, 178
Mniejszości narodowe
– Niemiecka 71, 86, 90, 98, 104
– Ukraińska 98, 104, 114
Monitor Polski 138
Morska. *Zobacz* Ulice
Morska Agencja Telegraficzna 80
„Morskie Oko” [kino] 28, 55, 67
Mówka. *Zobacz* Pawliński-Mówka Franciszek
MTK 89
Muzeum Narodowe w Krakowie 168
„Myśl Narodowa” *Zobacz* Czasopisma
- N**
- „Na Straży” *Zobacz* Czasopisma
Nabrzeże Francuskie 21
Nadbrzeżna. *Zobacz* Ulice
Najwyższy Trybunał Administracyjny 50
„Naród, Państwo i Społeczeństwo [prelekcja] 141
„Narzyński” [firma] 34
„Nasz Przegląd” *Zobacz* Czasopisma
Neapol 160
Niebo i Czyściec” [broшура] 48
Niemcy [państwo] 15, 20, 35, 75, 80, 81, 86, 96, 97, 102, 153
Niemcy [Wolne Miasto Gdańsk] 25, 43, 161
„Niemen”. *Zobacz* Statki
„Nordia-Hawe” [firma] 100
Norwegia 160, 169
„Nowa Epoka” *Zobacz* Czasopisma
„Nowa Polska” *Zobacz* Czasopisma
„Nowiny Poświęteczne” *Zobacz* Czasopisma
„Nowy Kurjer”. *Zobacz* Gazety
NPR Prawica. *Zobacz* Narodowa Partia Robotnicza Prawica
- O**
- Obóz Młodzieży Pracującej 94
„Obrona Ludu” *Zobacz* Czasopisma
Obwodowy Fundusz Pracy 122
Ochotnicze Oddziały Pracy 95
„Odsiecz Wiedeńska” [obchody] 77
Ognisko Kolejowe Przystosowania Wojskowego 20
Ojciec Święty. *Zobacz* Papieże
Okręgowy Inspektorat Pracy 34
Okręgowy Sędzia Śledczy w Gdyni 35
Olejarnia Gdyńska 22, 23
OMP. *Zobacz* Organizacja Młodzieży Pracującej
„Orędownik”. *Zobacz* Gazety
Organizacja Młodzieży Pracującej 108, 109, 129, 130, 147, 148, 165, 166. *Zobacz* Obóz Młodzieży Pracującej
Organizacja Pracy Obywatelskiej Młodzieży „Straż Przednia”. *Zobacz* „Straż Przednia”
„Ortsgruppe Gdingen der Deutschen Vereinigung” [organizacja mniejszości niemieckiej] 162
„O sposobie walki morskiej, o uzbrojeniu sił morskich i o lotnictwie morskim” [wykład] 20
„Ostatnie Wiadomości” *Zobacz* Gazety
Ostrów Wielkopolski 73
OWP. *Zobacz* Obóz Wielkiej Polski
- P**
- „Paged” [firma] 70, 115, 116, 121, 122, 126, 127, 136, 137, 138, 142, 156, 157, 162
Palermo 160
Palestyna 86, 104, 114, 120, 136, 139, 151, 160
„Pamiętne dawne Lechity” [pieśń] 28
„Pantarei” [firma] 82
Państwowa Szkoła Handlu Morskiego 17, 26
Państwowa Szkoła Morska 18, 26, 50
Państwowy Bank Rolny. *Zobacz* Banki
Państwowy Fundusz Weterynaryjny 73

- Państwowy Instytut Eksportowy 95
- Państwowy Urząd Pośrednictwa Pracy 16, 24, 33, 34, 41, 44, 46, 54, 57, 61, 65, 66, 156
- Papieże 28, 134
- Parkieciarze 46
- Partie polityczne
- Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem 17, 18, 25, 26, 29, 30, 35, 36, 42, 43, 47, 49, 55, 58, 62, 63, 66, 67, 68, 69, 72, 74, 75, 76, 77, 80, 81, 82, 83, 85, 89, 90, 97, 98, 101, 103, 109, 112, 113, 114, 119, 120, 124, 125, 130, 134, 135, 140, 147, 150, 151, 153, 160, 161, 166
  - Komitety Dzielnicowe 140, 151
  - Okręg Pomorski 124, 133
  - Rada Grodzka BBWR 17, 18, 30, 36, 43, 47, 55, 58, 69, 72, 75, 77, 80, 83, 89, 90, 97, 98
  - Rada Rzemieślnicza 135
  - Sekcja młodzieżowa 77
  - Sekcja oświatowo-kulturalna 77
  - Sekcja robotnicza 77
  - Zarząd Rady Grodzkiej 80
  - Blok Obywatelski 67
  - Centrolew 17, 85, 86
  - Chrześcijańska Demokracja 49, 50, 55, 58, 59, 62, 63, 67, 68, 69, 73, 75, 77, 79, 80, 82, 83
  - Komunistyczna Partia Niemiec 15, 105
  - Komunistyczna Partia Polski 15, 60, 65, 70, 71, 74, 81, 82, 84, 92, 105, 152, 156, 162
  - Komitet 24, 30, 31, 38, 47, 48, 50, 52, 55, 58, 60, 63, 66, 70, 74, 76, 77, 81, 82, 86, 89, 92, 98, 99, 101, 104, 106, 111, 114, 115, 117, 128, 131, 144, 151, 163
  - Komitet Gdyński 81
  - Komitet Okręgowy 81
  - Narodowa Demokracja 126
  - Narodowa Partia Robotnicza 17, 19, 25, 27, 29, 37, 43, 48, 49, 50, 55, 58, 59, 63, 67, 68, 69, 73, 75, 77, 79, 80, 83, 97, 98, 101, 104, 120, 141, 150, 151, 153, 158, 160, 161, 165, 166
  - Narodowa Partia Robotnicza - Prawica 17, 19, 25, 27, 29, 30, 37, 43, 48, 49, 50, 55, 69, 172
  - Narodowo-Socjalistyczna Partia Robotnicza 90, 113, 114, 120, 126
  - Narodowy Blok Gospodarczo-Społeczny 67
  - Obóz Narodowo-Radykalny 125, 126
  - Obóz Wielkiej Polski 17, 18, 25, 26, 27, 29, 30, 35, 36, 37, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 50, 55, 62, 69, 75, 77, 83, 90, 95, 109, 126, 130, 147, 166
  - Dzielnica Zachodnia 25, 26, 50
  - Wydział Grodzki 18, 25, 26, 27, 30
  - Wydział Powiatowy 27, 30, 36, 47, 49
  - Zjazd kierowników Wydziałów Powiatowych 43
  - Partia Narodowych Socjalistów 89, 90
  - Poalej Syjon 114, 120
  - Polska Partia Socjalistyczna 17, 19, 23, 25, 27, 29, 30, 31, 33, 34, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 73, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 89, 94, 97, 98, 101, 103, 104, 106, 108, 110, 113, 114, 119, 120, 126, 131, 132, 135, 141, 144, 151, 160, 161
  - Komitet Robotniczy PPS CKW 98
  - Zarząd Powiatowy 132, 167, 168
  - Polska Partia Socjalistyczna Centralny Komitet Wykonawczy 17, 19, 23, 25, 27, 29, 30, 33, 34, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 73, 76, 77, 80, 81, 83, 85, 86, 89, 94, 97, 98, 101, 103, 104, 106, 108, 110, 113, 114, 119, 120, 131, 132, 135, 141, 144, 151, 160
  - Schutzbund 103
  - Socjaldemokratyczna Partia Niemiec 86
  - Stronnictwo Narodowe 17, 18, 25, 26, 29, 30, 35, 36, 37, 42, 43, 47, 49, 50, 55, 58, 59, 62, 63, 67, 68, 69, 73, 75, 77, 79, 80, 82, 83, 89, 97, 107, 108, 109, 111, 112, 124, 125, 126, 129, 131, 134, 135, 140, 141, 148, 150, 151, 160, 161
  - Wydział Młodych 125, 126, 129, 131, 140, 141, 151, 161
  - Wydział Starszych 36, 125, 126
  - Związek Młodych Narodowców 58, 59, 62, 63, 67, 68, 69, 73, 75, 77, 79, 80, 82, 83, 86, 89, 94, 95, 108, 110, 129, 131, 135
  - „Paryska komuna w борbie z religią i cerkwią” [wydawnictwo] 161
  - Paryż 70, 71
  - „Paszkowski” [firma] 117
  - PAT. *Zobacz* Polska Agencja Telegraficzna
  - „Patria”. *Zobacz* Towarzystwo „Patria” Oddział Gdynia
  - Pelplin 26, 125
  - Petersburg 82
  - Petluowcy. *Zobacz* Komitet Emigrantów i Uchodźców Politycznych; Komitet Ukraińskich Emigrantów Politycznych
  - Piekarze 118
  - „Piekło, Niebo i Czyściec” [brozura] 48
  - „Pielgrzym” *Zobacz* Czasopisma
  - Pierwoszyno 37, 125
  - „Pionierzy Palestyńscy” [organizacja] 139, 161
  - Pius XI [papież] 28, 29
  - Plące [miejsowość] 125
  - Płące 45, 46, 54, 78, 122
  - Poalej Syjon. *Zobacz* Liga Pomocy Pracującej Palestynie
  - Poczta Główna 133
  - Podgórze 19

-
- Pogotowie Ratunkowe 133, 155
- „Polacy na całym świecie” *Zobacz Czasopisma*
- „Polam” [firma] 72, 83
- Policja Państwowa 17, 53, 59, 103, 104, 114, 121, 123, 142, 144, 145, 154, 156, 158
- Wydział Śledczy 35, 52, 58, 146, 159
- Politechnika Gdańska 90, 126
- „Polonia”. *Zobacz Statki*
- Polska Agencja Telegraficzna 80, 86
- Polska Marynarka Handlowa 64, 66, 70, 157
- „Polska Wolność” *Zobacz Czasopisma*
- „Polskarob” [firma] 153, 158
- Polski Biały Krzyż 94, 96, 108, 111, 133, 149, 165, 166, 169
- Polski Czerwony Krzyż 94, 96, 108, 111, 133, 147, 149, 166, 169
- Polski Związek Chrześcijański Cechów Rzeźnickich i Wędliniarskich. *Zobacz Związki*
- Polskie Koleje Państwowe 89, 90, 101
- Dworzec kolejowy 142
- Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych Gdańsk 51, 75
- Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. *Zobacz Towarzystwa*
- Polskie Towarzystwo Tatrzańskie. *Zobacz Towarzystwa*
- Polsko-Amerykańskie Biuro Propagandowo Informacyjne
- „Polam” 83
- Pomniki
- [Pomnik bomby] 133
- „Symbol Zjednoczenia Słowian” 76
- Pomorski Urząd Wojewódzki 30, 43, 48, 54, 69, 73, 78, 79, 80, 82
- Pomorski Zjazd Działaczy Społeczno-Gospodarczych 80
- Pomorskie *Zobacz Województwo*
- Pomorze 18, 25, 28, 43, 48, 49, 63, 74, 82, 90, 98, 125, 134, 150, 158
- Port 17, 22, 35, 36, 39, 41, 42, 44, 45, 46, 53, 56, 58, 71, 74, 76, 81, 82, 83, 84, 87, 89, 90, 92, 115, 127, 142, 145, 152, 154, 156, 158, 162, 163
- „Portowa Handlowa Agencja Prasowa” *Zobacz Czasopisma*
- Portowa. *Zobacz Ulice*
- Portowa Straż Pożarna 107
- Portowe Biuro Pośrednictwa Pracy 140, 141, 142, 143. *Zobacz Biuro Pośrednictwa Pracy dla robotników portowych w Gdyni*
- Powiaty
- Kartuski 166
- Kościerski 166
- Morski 18, 26, 35, 36, 37, 56, 88, 98, 126, 151, 166
- Starogardzki 166
- Tczewski 166
- „Powrót Naszego Pana” [broszura] 48
- Powszechny Bank Związkowy. *Zobacz Banki*
- „Poznań”. *Zobacz Statki*
- Poznań 15, 16, 18, 20, 26, 43, 50, 63, 70, 73, 76, 89, 90, 96, 117, 151, 153, 157, 161, 162, 169
- Poznańskie. *Zobacz Województwo*
- Požary 16, 24, 35, 41, 46, 54, 57, 62, 65, 66, 79, 84, 85, 88, 89, 92, 93, 107, 138, 145, 155, 164
- Na skutek nieostrożności 16, 24, 35, 41, 46, 54, 57, 62, 65, 66, 79, 84, 85
- Na skutek podpalenia 41, 46, 54, 57, 62, 65, 66
- Na skutek wadliwego urządzenia komina 41, 46, 54, 57, 62, 65, 66
- Z przyczyn nieustalonych 16, 24, 35, 41, 46, 54, 57, 62, 65, 66, 79, 84, 85
- PP. *Zobacz Policja Państwowa*
- „Prasowa Informacja Morska” *Zobacz Czasopisma*
- Praust 81
- Prelekcja. *Zobacz „Naród, Państwo i Społeczeństwo*
- „Premjer”. *Zobacz Statki*
- Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej 28, 35, 64, 70, 87, 89, 91, 92, 97, 131, 135, 142, 151, 156, 161
- „Próchnicki” [firma] 117
- Prusy Wschodnie 96
- Przemysł wędzarski 160
- Przestępstwo 16, 24, 32, 34, 38, 41, 46, 52, 54, 56, 57, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 79, 84, 85, 88, 92, 101, 106, 118, 123, 127, 128, 138, 145, 155, 159, 164
- Dezercja 123, 138
- Dzieciobójstwo 145
- Fałszerstwo dokumentów 88, 92, 101, 106, 118, 123, 128, 138, 145, 155, 164
- Fałszerstwo innego rodzaju 88, 92, 138, 145, 155
- Fałszerstwo pieniędzy i papierów wartościowych 101, 106, 118, 123, 128
- Hazard karciany 88, 93, 102, 106, 118, 146, 155
- Innego rodzaju kradzieże bez włamania 88, 93, 102, 106, 118, 123, 128, 139, 146, 155, 164
- Innego rodzaju kradzieże z włamaniem 88, 92, 102, 106, 118, 123, 128, 139, 146, 155, 164
- Innego rodzaju pozbawienie życia 145, 155
- Inne przestępstwa polityczne 118, 123, 128, 138, 145
- Inne przestępstwa przeciwko moralności 128, 139, 145, 155
- Inne przestępstwa przeciwko władzy 88, 92, 118, 123, 128, 138, 145, 155, 164
- Kradzieże z pola i lasu 88, 102, 106, 118, 123, 128, 139, 146, 155, 164

- Kradzież kasowa 146, 155
  - Kradzież kieszonkowa 88, 118, 123, 128, 139, 146, 155, 164
  - Kradzież kolejowa bez włamania 88, 92, 101, 106, 118, 123, 128, 139, 146, 155, 164
  - Kradzież kolejowa z włamaniem 106, 118, 123, 139, 145, 155
  - Kradzież leśna 92
  - Krzywoprzysięstwo 146
  - Lichwa 146
  - Morderstwo - zabójstwo zwyczajne 118, 123, 138, 164
  - Nielegalne przekroczenie granicy 118, 123, 139, 146, 155
  - Nieszczęśliwe wypadki 88, 93, 102, 106, 118, 123, 128, 139, 146, 155, 164
  - Opilstwo 24, 34, 41, 46, 54, 57, 62, 65, 66, 79, 84, 85, 88, 93, 102, 106, 118, 123, 128, 139, 146, 155, 159, 164
  - Opór władzy 88, 92, 101, 106, 118, 123, 128, 138, 145, 155, 159, 164
  - Oszustwo 88, 93, 102, 106, 118, 123, 128, 139, 146, 155, 164
  - Paserstwo 88, 93, 102, 106, 118, 155, 164
  - Podpalenie 16, 24, 35, 41, 46, 54, 57, 62, 65, 66, 79, 84, 85
  - Podpalenie zbrodnicze 88
  - Porzucenie dziecka 139, 145, 155, 164
  - Przekroczenie przepisów handlowo-administracyjnych 88, 93, 102, 106, 118, 123, 128, 139, 146, 155, 164
  - Przekroczenie przepisów meldunkowych 88, 93, 102, 106, 118, 159, 164
  - Przekroczenie przepisów sanitarno-administracyjnych 93, 102, 106, 118, 123, 128, 139, 146, 155, 164
  - Przemysłnictwo 88, 92, 101, 106, 118, 123, 128, 138, 145, 155, 164
  - Przepięstwa na tle seksualnym 118, 123, 128, 139, 155, 164
  - Przepięstwa polityczne 101, 106
  - Przepięstwa przeciwko władzy 101, 106
  - Przepięstwa przeciw moralności 88, 92, 101, 106, 118, 123
  - Przypadkowe pożary 102, 106, 118, 123
  - Przywłaszczenie 88, 93, 102, 106, 118, 123, 128, 139, 146, 155, 159, 164
  - Rabunek 88, 92, 123, 128, 138, 145
  - Rabunek - rozbój zwyczajny 123, 128
  - Samobójstwo 88, 93, 102, 106, 118, 123, 128, 139, 146, 155, 164
  - Spędzenie płodu 92, 102, 123, 128
  - Sprzeniewierzenie 88, 93, 106, 118, 123, 128, 139, 146, 155, 164
  - Stręczenie do nierzędu 139
  - Świątokradztwo 155
  - Uszkodzenie ciała 88, 92, 101, 106, 118, 123, 128, 139, 145, 155
  - Włóczęgostwo i żebranina 88, 92, 101, 106, 118, 123, 128, 138, 145, 155, 164
  - Wykroczenia meldunkowe 123, 128, 139, 146, 155
  - Wymuszenie 102, 106, 118, 128, 139, 146, 155
  - Zaginięcie osób 88, 118, 159, 164
  - Zakłócenie spokoju publicznego 88, 92, 101, 106, 118, 123, 128, 138, 145, 155, 164
  - Przysposobienie Wojskowe Kobiet 131, 166
  - Przysposobienie Wojskowe [Wychowanie Fizyczne] 59
  - Puck 18, 30
  - „Pułaski”. *Zobacz Statki*
  - PUPP. *Zobacz też* Państwowy Urząd Pośrednictwa Pracy
- Q**
- „Quadragesimo Anno” [encyklika] 130, 134
- R**
- Racend 142
  - Rada Interesantów Portu 90, 97, 157, 169, 170
  - Rada Klasowych Związków Zawodowych. *Zobacz* Związki Zawodowe
  - Rada Miejska miasta Gdyni 29, 55, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 75, 97
  - Rada Ministrów 20
  - Rada Rzemiosła 120
  - Rada Szkolna 77
  - Ramarze 117
  - Reda 18, 132
  - „Rerum Novarum” [encyklika] 130, 134
  - Restauracje 15, 16, 17, 18, 24, 48, 54, 93
  - Dwór Lipowy 48, 153
  - Niespodzianka 15
  - Pomorzanka 18
  - Sala Bednarskiego 41
  - „Rewa”. *Zobacz Statki*
  - „Rewolucja i ewolucja” [odczyt] 71
  - Robotnicy 15, 21, 22, 23, 33, 34, 41, 45, 46, 50, 85, 92, 101, 103, 106, 115, 116, 121, 122, 123, 127, 136, 137, 138, 142, 143, 144, 145, 152, 153, 154, 158, 162
  - Robotnicy portowi 15, 18, 22, 32, 33, 38, 39, 43, 44, 45, 48, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 61, 64, 69, 77, 78, 82, 83, 87, 89, 91, 92, 100, 111, 116, 117, 121, 122, 127, 131, 136, 137, 141, 142, 143, 144, 152, 156, 160, 161, 162, 169
  - Robotnicza Spółdzielnia Przetadunkowa 162
  - „Robotnik” *Zobacz* Czasopisma
  - Rocznica Odzyskania Niepodległości [święto] 59

-
- „Rosicki i Kawecki” [firma ubezpieczeniowa] 107
Rosja 28, 75, 142
Rosochy 37
„Rota” [pieśń] 28
Rumia 141, 151, 153, 158
Rybacy 58, 160
Rymarze 82
Rząd 5, 6, 7, 8, 9, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 25, 27, 28, 29, 32, 33, 35, 36, 38, 42, 43, 44, 47, 48, 49, 51, 55, 56, 58, 60, 62, 64, 65, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 91, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 102, 104, 107, 108, 110, 113, 115, 118, 119, 121, 124, 125, 126, 129, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 146, 150, 152, 153, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 165, 167, 168
Rzeczypospolita Polska 21, 38, 50, 51, 151
Rzesza. *Zobacz* [Trzecia] III Rzesza
Rzeźnicy 119
- S**
- Samobójstwo 88, 93, 139, 164
Samodzielny Referat Informacyjny Dowództwa Floty. *Zobacz* Marynarka Wojenna
„Sąd” *Zobacz* Czasopisma
Sądy. *Zobacz* Okręgowy Sędzia Śledczy w Gdyni
– Sąd Apelacyjny 161
– Sąd Grodzki 72, 75, 80, 89, 125, 158
– Sąd Okręgowy w Gdyni 17, 48, 67, 119, 151, 156
– Prokuratura 92, 156
– Sąd Przemysłowy 22, 127
– Sąd Rabinacki 115
Seestrasse [Sopot]. *Zobacz* Ulice
Sejm 125, 135, 141, 162
Sejmowa Komisja dla Spraw Gdyni 89
Senat Gdański 48, 71, 72
Senat Wolnego Miasta Gdańska. *Zobacz* Senat Gdański
Siostry Miłosierdzia (Wincentynki) 20
„Skąpski” [firma] 117
Sklepy galanteryjne 82
Skwer Kościuszki 26, 76
„Słowo Pomorskie” *Zobacz* Gazety
SMP. *Zobacz* Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej
Societé Anonyme Navigazione Italo Somalia Genua, linia okrętowa 160
Socjalizm 134
Sopot 36, 38, 82, 102
Sosonko [i] Wojciechowski [firma] 107
Sp. Akc. „Żegluga Polska”. *Zobacz* „Żegluga Polska”
Spirytus 58, 93
Spółdzielnie
– Marynarska 85
– Pracowników Morza 83
– Rybacka 108, 110
– Spożyców „Społem” 108, 110
Stany Zjednoczone Ameryki Północnej 16, 24, 29, 35, 42, 46, 54
Starogard Gdański 35
– Więzienie 35
Starosta Kartuski 75
Starowiejska. *Zobacz* Ulice
Starzyno 125
Starzyński Dwór 26, 125
Statki 24, 71
– s/s „Baltavia” 35
– s/s „Baltonja” 16, 24, 42, 46, 54
– s/s „Chorzów” 142
– s/s „Dioni” [statek grecki] 122
– s/s „Gottfried Poppe” 45
– s/s „Ida Blumentahl” 45
– s/s „Ina Lotte Blumentahl” 45
– s/s „Jena” 89
– s/s „Kaupo” [statek łotewski] 121
– s/s „Konsul Poppe” 45
– s/s „Kościuszko” 35, 42, 46, 78, 91, 92, 100
– s/s „Landsee” 118
– s/s „Lublin” 60
– s/s „Magdalena Reith” 45
– s/s „Niemen” 23
– s/s „Polonia” 24, 42, 46, 52, 54, 71, 78
– s/s „Poznań” 117
– s/s „Premjer” 39, 54, 60
– s/s „Pułaski” 16, 24, 35, 42, 54, 78, 115
– s/s „Rewa” 39
– s/s „Śląsk” 16, 21, 91, 92
– s/s „Viestus” [statek łotewski] 71
– s/s „Vorelle” 45
– s/s „Warszawa” 39, 46
– s/s „Wilno” 117
Stocznia Gdyńska 93
Stowarzyszenia
– Badacze Pisma Świętego 37, 44, 48, 51, 56, 59, 63, 114, 162
– Brith Trumpeldor-Beitar 120, 151
– Hufce Modlitwy Serca Jezusowego 132
– Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej i Żeńskiej 94, 95, 108, 110, 148, 165, 167
– Oddział Chylonia 110
-

- Katolickie Stowarzyszenie Robotników Okręgu Kaszubskiego [zjazd] 130, 134
- Klub Sportowo-Wędkarski Marynarki Wojennej w Gdyni 135
- Komitet dla Sprowadzenia Zwłok śp. Hieronima Derdowskiego z Ameryki do Kraju 150
- Kurkowe Bractwo Strzeleckie 28, 134, 150
- Okręg Bałtycki 28
- Pomorski Klub Szoferów 38, 40
- Stowarzyszenie Badaczy Pisma Świętego 48, 114, 120, 136, 141
- Stowarzyszenie Kupców Samodzielnych 149, 170
- Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej 48, 77, 107, 108, 110, 129, 131, 134
- Stowarzyszenie Restauratorów, Hotelarzy i pokrewnych zawodów 23
- Stowarzyszenie Robotników Katolickich 134, 169
- Stowarzyszenie Rodzina Policyjna 108, 109, 112, 133, 149, 169
- Stowarzyszenie Rodzina Rezerwisty 132, 133, 149, 169
- Stowarzyszenie Rodzina Robotnika Portowego 169
- Stowarzyszenie Rodzina Urzędnicza 108, 112, 113, 133, 149, 169
- Stowarzyszenie Rodzina Wojskowa 95, 108, 112, 113, 133, 149, 169
- Gdynia-Oksywie 113
- Stowarzyszenie Weteranów Byłej Armii Polskiej we Francji 94, 95, 96, 111, 130, 132, 148, 168
- Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości 19, 27, 109, 112, 134, 150, 170
- Stowarzyszenie Młodzieży 129
- Towarzystwo Budowy Rzymsko-Katolickiej Bazyliki Morskiej w Gdyni 150
- Wolne Stowarzyszenie Badaczy Pisma Świętego 141
- Stowarzyszenia Katolickie 147
- Zrzeszenie Syjonistyczne 151
- Zrzeszenie Syjonistyczne 151
- Stowarzyszenie Rodzina Rezerwisty 129, 132, 133, 149, 169
- Zrzeszenie Syjonistyczne 151

- Strajki 15, 16, 21, 22, 24, 29, 34, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 60, 61, 65, 66, 71, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 89, 91, 92, 100, 101, 103, 105, 106, 116, 117, 118, 121, 123, 126, 128, 136, 137, 138, 140, 142, 143, 144, 145, 148, 152, 154, 155, 158, 161, 162, 163
- Straż Celna 28
- Straż Graniczna 59
- Straż Pożarna 58, 59, 62, 63, 107. *Zobacz też* Pożary „Straż Przednia” 73, 74, 76
- „Strażnica” *Zobacz* Czasopisma
- „Strzelec”. *Zobacz* Związek Strzelecki
- Strzecz 37
- „Stworzenie” [książka] 48
- Sulejówek-Belweder [marsz] 108, 109
- Syjonisci 86, 114, 120, 161
- Syjonisci Rewizjonisci 86, 114, 120, 139
- „Symbol Zjednoczenia Słowian”. *Zobacz* Pomniki
- Szemud 37
- Szosa Gdańska. *Zobacz* Ulice
- Szpiegostwo 16, 24, 35, 42, 56, 58, 62, 65, 66, 67, 79, 84, 85, 89, 93, 102, 107, 119, 128, 138, 139, 146, 156, 159, 164
- Szpital 88, 155
- Sztokholm 160

- Ś
- „Śląsk”. *Zobacz* Statki
- Śląska. *Zobacz* Ulice
- „Śledztwo w Gdyni przeciwko pewnemu dyrektorowi departamentu” [artykuł] 75
- Ślusarze 82
- Święto Chrystusa Króla 165
- Święto Morza 28, 42, 43, 72, 73
- Święto Niepodległości 85, 94, 150, 151, 165, 166, 167, 168
- Świętojańska. *Zobacz* Ulice
- „Świt” [willa] 26, 37

- T
- Tczew 18, 26, 37, 47, 96, 145, 161
- The International Transport Workers’ Federation. *Zobacz* Międzynarodówka Amsterdamska (ITF)
- Toruń 40, 49, 62, 68, 69, 73, 80, 89, 92, 103, 109, 130
- Towarzystwa
  - Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” 20, 27, 37, 42, 43, 95
  - Wszechsłowiński Złot „Sokoła” 27
  - Polskie Towarzystwo Tatrzańskie 146
  - Towarzystwo Budowy Osiedli 124
  - Towarzystwo Czeladzi Katolickiej 147, 149
  - Towarzystwo Czytelni Ludowych 20, 31, 96, 108, 111, 133, 149
  - Zarząd Główny 20
  - Towarzystwo Gdyńskich Rybaków 63
  - Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe im. Stefana Żeromskiego 144
  - Towarzystwo Kupców Rynkowych 70
  - Towarzystwo Kupców Samodzielnych w Gdyni 19, 109, 112,

- 134, 166
- Sekcja Owocarzy 134
  - Towarzystwo Polsko-Angielskie 112, 113
  - Towarzystwo Polsko-Francuskie 150
  - Towarzystwo Powstańców i Wojaków 18, 19, 25, 26, 29, 37, 47, 50, 59, 68, 69, 73, 75, 107, 108, 111, 130, 132, 134, 148, 148–170
    - Obwód Kaszubski 37
    - Okręg Korpusu VII 130, 132, 134
    - Powiatowy Zjazd 69
  - Towarzystwo Powstańców i Wojaków [Tczew] 47
  - Towarzystwo Przemysłowców w Gdyni 161
  - Towarzystwo Robotników Katolickich 20, 149, 166
  - Towarzystwo Rzemieślników Katolickich 27, 109, 112, 134, 147, 149
  - Towarzystwo Samodzielnych Kupców 19
  - Towarzystwo Szkoły Powszechnej 77
  - Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego 94, 95, 108, 110, 129, 131, 142, 143, 148, 152, 157, 167
  - Towarzystwo Zjednoczonych Kupców Rynkowych 68, 70, 113
  - Towarzystwo Okrętowe „Gdynia-Ameryka” Linie Żeglugowe 17
  - Towarzystwo „Patria” Oddział Gdynia 89
  - Towarzystwo Ubezpieczeń „Vesta” 19
- Traktat Wersalski 30
- Triest 90
- „TRI” [firma] 41
- „Trójzęb” *Zobacz* Czasopisma [Trzecia] III Rzesza 36
- „Tydzień Lotniczy” [impreza] 130, 131
- „Tydzień Polskiego Białego Krzyża” [impreza] 165
- „Tydzień Polskiego Czerwonego Krzyża” [impreza] 147, 149
- „Tydzień Propagandy ZOKZ” [impreza] 96
- „Tydzień Robotnika” *Zobacz* Czasopisma
- „Tydzień Strażacki” [impreza] 165
- „Tygodnik Portowy” *Zobacz* Czasopisma
- „Tygodnik Turystyczny” *Zobacz* Czasopisma
- U**
- Ubezpieczalnia Społeczna 117, 137
- „Uciemienie” *Zobacz* Czasopisma
- „Ucisk Świata” [broszura] 48
- Ukraińcy 86, 99, 115, 136, 140, 161
- Ukraińcy (Petlurowcy) 140
- Ulice
- 10 Lutego 16, 20, 23, 26, 76
  - Chłodna [Warszawa] 119
  - Fischerstrasse [Wolne Miasto Gdańsk] 35
  - Jacobsneugasse [Wolne Miasto Gdańsk] 48
  - Jana z Kolna 53
  - Langgarten [Wolne Miasto Gdańsk] 81
  - Leśna 119
  - Morska 18, 26, 42, 43, 50, 69, 72, 75, 80, 83, 86, 90, 108, 111, 120, 125, 135, 144, 150, 155, 168
  - Nadbrzeźna 15, 29
  - Portowa 16, 20, 23, 27, 33, 40, 54
  - Seestrasse [Sopot] 82
  - Starowiejska 18, 19, 20, 26, 29, 82, 113, 115
  - Szosa Gdańska 15, 33, 34
  - Śląska 76
  - Świętojańska 37, 40, 41, 120, 153
  - Witomińska 169
  - Władysława IV 28, 82, 161
- Ulotki 39, 126
- Urząd Morski 29, 36, 39, 40, 45, 46, 65, 95, 122, 130, 144, 154, 162, 166, 169
- Urząd Skarbowy 109
- Urząd Skarbowy Akcyz i Monopolów Państwowych 134
- Urząd Wojewódzki [Pomorski] 46, 73, 81, 82, 170
- V**
- „Vesta”. *Zobacz* Towarzystwo Ubezpieczeniowe „Vesta”
- „Viestus”. *Zobacz* Statki
- „Vorelle”. *Zobacz* Statki
- W**
- W obronie prawdy” [ulotka] 31
- „Walka Ludu” *Zobacz* Czasopisma
- „Warszawa”. *Zobacz* Statki
- Warszawa 19, 22, 24, 29, 33, 39, 40, 46, 50, 51, 59, 65, 66, 69, 70, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 91, 95, 97, 98, 99, 103, 104, 106, 109, 112, 113, 114, 115, 116, 119, 125, 126, 127, 133, 137, 143, 144, 147, 148, 153, 159, 162, 166
- Wejherowo 34, 37, 43, 86, 88, 95, 96, 107, 132, 141, 150
- Westerplatte 35
- Wędzarnie 100, 108, 110
- Węgiel 160
- WFIPW *Zobacz*. Miejski Komitet Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego
- „Wiadomości Portu Gdynińskiego” *Zobacz* Czasopisma
- „Wiatr od Morza” *Zobacz* Czasopisma
- „Wieczór Warszawski” *Zobacz* Gazety
- Wiedeń 86
- Wielkopolskie Towarzystwo Elektryczne 41

- Więzienie. *Zobacz* Starogard Gdański
 „Więzień z Magdeburga” [sztuka teatralna] 112
 „Wilno”. *Zobacz* Statki
 Wilno 28, 117, 128, 159
 Witomińska. *Zobacz* Ulice
 Władysław IV. *Zobacz* Ulice
 Wojewoda Pomorski 25, 50, 56, 57, 61, 107, 112, 134
 Województwo
 – Pomorskie 33, 34, 40, 41, 47, 49, 66, 69, 72, 73, 74, 75, 80, 83, 86, 98, 114, 132, 135, 140, 150, 151, 159
 – Poznańskie 72, 73, 159
 Wojsko Polskie 28
 Dowództwo Obrony Wybrzeża 110
 Wolne Miasto Gdańsk 15, 19, 21, 26, 29, 30, 32, 35, 36, 38, 39, 45, 48, 51, 52, 56, 58, 60, 64, 67, 69, 70, 71, 74, 75, 76, 78, 79, 81, 82, 86, 95, 96, 99, 102, 105, 107, 110, 114, 120, 121, 124, 125, 126, 138, 142, 154, 156, 159, 164, 168
 Nowy Port 35
 Wrzeszcz 90
 Wszehpolski Zjazd Młodzieży Szkół Średnich 38
 „Wszehświatowy Kongres Jedności Wszystkich Marynarzy i Robotników Portowych” 21
 Wycieczki szkolne 38
 Wydział Śledczy. *Zobacz* Policja Państwowa
 Wydział Wojewódzki 18, 26
 Wypadki
 – Nieszczęśliwe wypadki 16, 34, 41, 46, 54, 57, 61, 65, 66, 79, 84, 159
 – Samochodowe 118, 119
 – Utonięcia 89, 118
 Wysoki Komisarz Ligi Narodów w Gdańsku 30, 36
- Y**
- Y[oung]M[en’s]C[hristian]A[ssociation]. *Zobacz* Związek Chrześcijańskiej Młodzieży Męskiej
- Z**
- Zakład Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych 24, 46, 70, 76
 Zakopane 146
 „Zarys historyczny od 1918 do 1932 r.” [referat] 28
 Zarząd Miejski 134
 „Zasady Polityki Robotniczej” [referat] 75
 „Zaślubiny z morzem” [odczyt] 28
 Zielone Świątki 121
 Zjazd Cechów Rzeźnickich z województw Poznańskiego i Pomorskiego. *Zobacz* Cechy
- Zjazd Oficerów i Szeregowych byłego 6 Baonu I Brygady Legionów 133
 Zjednoczenie Lokatorsko-Gospodarcze [lista wyborcza] 68
 Zjednoczony Blok Pracy dla Narodu Wielkiej Gdyni [lista wyborcza] 68
 Zjednoczony Blok Robotników i Rzemieślników [lista wyborcza] 68
 Zjednoczony Katolicki Blok Gospodarczy [lista wyborcza] 59, 63
 Złot Młodzieży 130, 131, 133, 147, 149
 Złom 160
 „Złoty wiek” *Zobacz* Czasopisma
 ZMP „Jedność”. *Zobacz* Związek Młodzieży Pracującej „Jedność”
 ZOKZ. *Zobacz* Związek Obrony Kresów Zachodnich
 ZOR. *Zobacz* Związek Oficerów Rezerwy
 ZPMD. *Zobacz* Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej
 ZRPS. *Zobacz* Związek Robotników Przemysłu Spożywczego „Zrzesza Kaszëbska” [drukarnia]. *Zobacz* Drukarnie „Zrzesza Kaszubska”. *Zobacz* Czasopisma
 ZSRR. *Zobacz* Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
 ZUPU. *Zobacz* Zakład Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych
 Związek Kolejowców Polskich. *Zobacz* Polski Związek Kolejowców
 Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich 143
 Związki
 – „Czynna Samopomoc” 78
 – Polski Związek Chrześcijański Cechów Rzeźnickich i Wędlniarskich 73
 – Związek Bezrobotnych Pracowników Umysłowych 23–205
 – Związek byłych Uczestników Powstań Narodowych 110, 130, 132, 148, 168
 – Związek Chrześcijańskiej Młodzieży Męskiej 129
 – Związek Fabrykantów i Przemysłowców Ziemi Pomorskiej 157
 – Związek Firm Cumowniczych w Gdyni 170
 – Związek Hallerczyków 96
 – Związek Harcerstwa Polskiego 131, 148, 166
 – Dzień Patrona Harcerstwa 131
 – Związek Inwalidów Cywilnych Wdów i Sierot 134
 – Związek Inwalidów Wojennych RP 94, 96, 97, 108, 110, 111, 130, 132, 148, 165, 168
 – Okręgowe Koło Związku Inwalidów w Gdyni 168
 – Związek Legionistów Polskich 36, 42, 47, 48, 94, 108, 111, 129, 133, 149, 168
 – Koło Gdynia 36, 130–131
 – Związek Lokatorów 59, 62–170, 63–170, 68, 68–170, 70, 70–170, 76, 76–170, 80–170, 83, 96, 109, 112, 130, 134, 134–170, 134–170, 170

- Związek Marynarzy Rezerwistów RP 117
  - Koło Marynarzy Związku Rezerwistów [RP] 91, 131, 167
  - Oddział Marynarzy-Rezerwistów 110
  - „Rodzina Marynarzy-Rezerwistów” 110
  - Samodzielny Oddział Rezerwistów Marynarki Wojennej [RP] 100
- Związek Młodzieży Pracującej „Jedność” 68, 69, 148, 165–170, 166
- Związek Obrony Kresów Zachodnich 96, 133, 149, 168, 169
- Związek Oficerów Rezerwy RP 20, 36, 42, 108, 110, 130, 132, 148, 168
- Zarząd 110
- Zjazd 37, 42, 43, 108
- Związek Podoficerów Rezerwy RP 27
- Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej 71
- Związek Pomorskich Przemysłowców 33, 34
- Związek Powstańców i Wojaków 77, 94, 108, 111, 132, 148, 168
- Okręgu Korpusu VII 108, 111
- Okręg Korpusu VIII 94, 108, 111, 130–131, 132–135, 168–169
  - Zarząd 111
- Związek Powstańców Marszałka Piłsudskiego 108
- Związek Powstańców Śląskich 132, 135, 148, 168
- Związek Pracodawców i Przemysłowców Ziem Zachodnich 40, 163
- Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet 96, 103, 109, 112, 130, 133, 149, 169
- Związek Propagandy Turystycznej 28
- Związek Rezerwistów Marynarki Wojennej Rzeczypospolitej Polskiej 100, 104, 105
  - Związek Rezerwistów Rzeczypospolitej Polskiej 55, 56, 58, 59, 63, 64, 68, 73, 91, 94, 95, 99, 100, 104, 105, 108, 110, 129, 130, 131, 132, 142, 145, 147, 148, 149, 152, 154, 165, 167, 168, 169
- Koło Grodzkie 95
- Zarząd Główny 167
- Związek Stowarzyszeń 95
- Związek Strzelecki 55, 56, 59, 62, 63, 93, 94, 95, 108, 109, 129, 131, 147, 148, 165, 166
- Związek Syjonistów Rewizjonistów 161, 165
- Związek Towarzystw 20, 31, 134
- Związek Towarzystw Kupieckich na Pomorzu
  - Zarząd Główny 150
- Związek Uczestników Powstań Narodowych 108
- Związek Właścicieli Nieruchomości 99
- Związek Zrzeszeń Gospodarczych 73
- Związki zawodowe
  - Bezpartyjny Związek Zawodowy Maszynistów Kolejowych 122
  - Komisja Centralnej Rady Związków Zawodowych 77, 86
  - Rada Klasowych Związków Zawodowych 144
  - Zarząd Oddziału Robotników Węglowych 153
  - Zawodowy Związek Automobilistów 41
  - Zjednoczenie Kolejowców Polskich 33, 92
  - Polski Związek Kolejowców 20, 33, 92, 101, 122
  - Zjednoczenie Zawodowe Polskie 33, 38, 39, 40, 44, 45, 50, 52, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 66, 77, 78, 82, 83, 85, 87, 91, 92, 101, 105, 116, 117, 122, 126, 137, 138, 144, 145, 150, 151, 152, 153, 158, 161, 163
    - Rada Główna Zjednoczenia Zawodowego 101
    - Sekcja Piekarzy 137
    - Związek Kolejarzy 101
  - Związek Armatorów 56, 57, 66, 68, 69, 71, 79, 82, 84, 85, 87, 90, 117, 136, 137
  - Związek Ekspedytorów Portowych 45, 52, 56, 57, 78, 91, 141, 143
  - Związek Elektromonterów 40
  - Związek Gdyńskich Ekspedytorów 45
  - Związek Kranistów 39
  - Związek Kupców Rynkowych 70
  - Związek Kupców Samodzielnych w Gdyni 104
  - Związek Lekarzy 133
  - Komitet Obywatelski Związku Lekarzy 133
  - Związek Malarzy 15
    - Oddział Gdyński 15
  - Związek Marynarzy
    - Sekretariat 116
  - Związek Maszynistów oraz Szyprów Okrętowych 101, 106
  - Związek Nauczycielstwa Polskiego 109, 113
  - Związek Oficerów Marynarki Handlowej 68, 69, 71
  - Związek Pomorsko-Poznański
    - Centrala 15-16
  - Związek Pracowników Gastronomicznych
    - Oddział Kucharzy 126, 128
  - Związek Pracowników i Przedstawicieli Związków Budowlanych 40
  - Związek Pracowników Portowych i Pokrewnych Zawodów ZZP 153
  - Związek Pracowników Umysłowych 24
  - Związek Przemysłowców i Fabrykantów Ziem Zachodnich 87
  - Związek Restauratorów 134
  - Związek Robotników Budowlanych 31, 65, 66, 82, 83, 84, 85, 87, 100, 101, 106, 122
    - Oddział Stolarzy 52

- Związek Robotników i Rzemieślników 150, 151, 153
  - Związek Robotników Katolickich 131
  - Związek Robotników Portowych
  - Oddział 153
  - Sekretariat Związku Robotników Portowych 116
  - Związek Robotników Przemysłu Spożywczego w Polsce. Oddział w Gdyni] 100, 101
  - Związek Rybaków 16
  - Związek Urzędników Kolejowych RP 50, 51
  - Zwyczajny Walny Zjazd Delegatów Związku Urzędników Kolejowych 50
  - Związek Zawodowy Automobilistów 38, 40, 40, 41
  - Związek Zawodowy Elektromonterów 40
  - Związek Zawodowy Kolejarzy 33, 87, 92, 101
  - Związek Zawodowy Kranistów 41, 105
  - Związek Zawodowy Malarzy, Lakierników i Pożłotników 41, 53
  - Związek Zawodowy Marynarzy i Pracowników Okrętowych 135
  - Związek Zawodowy Marynarzy Marynarki Handlowej RP 87, 170
  - Związek Zawodowy Pracowników Garncarskich i Zduńskich 54, 54–170
  - Związek Zawodowy Pracowników Portowych w Polsce 22-23, 105, 135
  - Zarząd Główny 153
  - Związek Zawodowy Robotników Budowlanych 23, 31, 33, 34, 40, 46, 61, 62, 63, 65, 66, 69, 82, 83, 84, 85, 87, 100, 106, 117, 118, 122
  - Oddział Robotników Portowych 99, 105, 144, 145, 154, 157
  - Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Chemicznego 22, 23
  - Związek Zawodowy Sekcja Drzewna 15
  - Związek Zawodowy Szyprów i Maszynistów PMH 64, 144, 153, 158, 163
  - Związek Zawodowy Transportowców 15, 21, 23, 26, 27, 31, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 50, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 85, 87, 88, 89, 91, 92, 99, 100, 104, 105, 106, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 127, 128, 136, 137, 138, 141, 142, 143, 144, 145, 152, 153, 154, 156, 157, 161, 162, 163
  - Centrala 91
  - Oddział Robotników Portowych 127
  - Sekcja Robotników Portowych 22, 105
  - Związek Zawodowy Użyteczności Publicznej 21
  - Związek Zawodowy Węglarzy 144
  - Związek Związków Zawodowych 15, 18, 21, 22, 26, 32, 33, 38, 39, 40, 41, 44, 45, 50, 52, 53, 56, 57, 59, 60, 61, 64, 65, 69, 70, 71, 75, 78, 82, 84, 87, 91, 99, 100, 104, 105, 109, 111, 112, 115, 117, 121, 122, 126, 127, 131, 133, 136, 137, 138, 142, 144, 145, 152, 153, 154, 157, 162, 163
  - Koło Piekarzy 121
  - Koło Robotników Portowych 131
  - Komisja Centralnej Rady 86
  - Oddział Kontrolerów Portowych 122
  - Oddział Mechaników i Pracowników Warsztatowych ZZZ 71
  - Oddział Piekarzy 121, 127
  - Oddział Pracowników Użyteczności Publicznej 61
  - Oddział Robotników Portowych 61
  - Okręg Morski 61
  - Sekcja Marynarzy i Pracowników Okrętowych 84, 105, 136
  - Sekcja Marynarzy 163
  - Zarząd Okręgowy 71
  - ZZP. *Zobacz* Zjednoczenie Zawodowe Polskie
  - ZZRB. *Zobacz* Związek Zawodowy Robotników Budowlanych
- Ż**
- Żegluga Polska Spółka Akcyjna 16, 23, 79, 90, 102, 103
  - Żeromski Stefan 111
  - Żeromski Stefan. *Zobacz też* Instytut Towarzystwa Kulturalno-Oświatowego im. Stefana Żeromskiego
  - Żułowo [majątek] 148
  - Żydzi 36, 63, 71, 82, 86, 90, 91, 98, 98–99, 98–99, 99, 104, 109, 112, 114, 121, 124, 137, 139, 141, 151, 161

